

FAKULTET FOR HUMANIORA, SAMFUNNSVITENSKAP OG LÆRERUTDANNING
INSTITUTT FOR SOSIOLOGI, STATSVITENSKAP OG SAMFUNNSPLANLEGGING

Utvikling og endring i et lokalsamfunn

Dynamikken mellom aktører, prosjekter og master-idéer

Hilde Marie Pettersen

Avhandling levert for graden
Philosophiae Doctor

Januar 2011

Forord

Denne avhandlingen er kommet i stand som følge av et mangeårig samarbeid mellom Universitetet i Tromsø og samfunns- og næringsaktører i Båtsfjord. Takk til dere alle for muligheten til å fordype meg i et fagfelt, og noen problemstillinger som har opptatt meg siden jeg startet arbeidet med mitt hovedfag i 1997. Takk også til Innovasjon Norge, Finnmark som deltok i finansieringen av prosjektet.

En spesiell takk til alle mine informanter som gjennom hele arbeidet med avhandlingen har stilt opp i intervjuer og bidratt med viktig dokumentasjon om prosjektene i Båtsfjord. Jeg tillater meg å takke spesielt til: Leif-Arne Viken, Hagbart Nilsen, Kjell-Olav Larsen, Per-Gunnar Hansen, Torbjørn Tangen, Ronny Isaksen og Birgit Eliassen.

Jeg har hatt to meget interesserte og dyktige veiledere. Professor Turid Moldenæs har vært min hovedveileder og har tatt hovedansvaret for innspill til det organisasjonsfaglige grunnlaget. Hennes tilstedeværelse, tålmodighet og nøyaktighet er imponerende. Professor Gunnar Grepperud har vært biveileder, og har vært uvurderlig med sin analytiske evne til å gå inn i et for han, nytt fagfelt. Våre veiledningsmøter har fortonet seg som kreative prosesser med mye latter og entusiasme. De faglige diskusjonene våre har vært veldig givende, og har alltid inspirert til videre arbeid. Stor takk til dere for støtten gjennom hele arbeidet.

Et doktorgradsprosjekt kan til tider føles som et ensomt prosjekt. Derfor har det vært veldig godt å ha gode kolleger, familie og venner som støtte og fellesskap. En spesiell takk går til et faglig inspirerende miljø ved Universitetet i Tromsø sin etter- og videreutdanningsenhet, U-vett, der jeg har hatt mitt daglige virke de siste 10 årene. En spesiell takk går til sjefen min, Inger-Ann Hanssen for hennes evne til å legge til rette for faglig og personlig utvikling. Takk også til mine to medstudenter Ådne Danielsen og Frank Holen som på hver sine måter har vært gode kommentatorer og diskusjonspartnere. Mark Stenersen må også takkes for hjelp med utforming av figurer. Stor takk til min gode venninne Hilde Sollid og min kjære pappa, som har hjulpet meg med språklige innspill og korrektur.

Stor takk også til kolleger ved Institutt for sosiologi, statsvitenskap og samfunnsplanlegging. En spesiell takk går her til Kjell-Arne Røvik som har vært en inspirasjonskilde siden jeg startet å studere ledelse og organisasjon i 1993. Takk også til Dag Ingvar Jacobsen, Knut Mikalsen og Ådne Danielsen for viktige kommentarer og innspill i slutfasen av arbeidet.

Jeg har i tillegg nytt godt av gode sosiale fellesskap, venner og venninner som jevnlig har sørget for at jeg har koplet ut og tenkt på andre viktige ting her i livet. Fritiden har også vært mye preget av fotball og organisatoriske problemstillinger i Tromsø Idrettslag, og senere i TUIL Tromsdalen Fotball, hvor jeg fortsatt bruker mye av tiden min. Slike ”virkelige” og daglige organisatoriske utfordringer og diskusjoner har også vært viktige bidrag i dette arbeidet.

Arbeidet med avhandlingen har vart i mange år, og ville vært langt fra så meningsfullt hadde det ikke vært for mine to flotte barn, Isabell og Erlend. Dere betyr alt, uansett. Mine to foreldre, Solveig og Hans-Magnar, fortjener også en ekstra stor takk for alltid å være til stede for meg og mine. Takk for at dere har lært meg å stå i ”tøffe tak” – og takk for at dere står der sammen med meg. Denne avhandlingen dedikeres til dere. Stor takk også til min kjære søster Stine som har vært en viktig støttespiller hele tiden, takk for oppmuntrende ”heiarop” fra Trondheim til Tromsø.

Tromsø 28. januar 2011

Hilde Marie Pettersen

INNHALDSFORTEGNELSE

Kapittel 1: Introduksjon av studiens tema og problemstillinger.....	1
1.1 Det teoretiske begrepsapparatet	2
Master-idéer som drivkrefter og kilde til endring	3
Snakkende og handlende aktører	4
Oversettingsprosesser i lokalsamfunn.....	7
Idéer og prosjekter	9
1.2 Idéers ”reise” som en kontinuerlig oversettingsprosess.....	10
1.3 Båtsfjord, et lokalsamfunn som kontekst for prosjektutvikling	11
Nord-Norge i etterkrigstiden	12
Et mye studert samfunn.....	13
Lokalsamfunnet Båtsfjord.....	14
Aktørene i samarbeidsprosjektene	16
Bakgrunnen for denne studien	17
Prosjektene	18
1.4 Avhandlingens struktur	22
Kapittel 2: Valg av design, forskningsstrategier og metode.....	23
2.1 Undersøkelsens forskningsdesign: prosjekt som prosesser	23
Tid, kronologi, kontekst og utfall i prosesser.....	24
2.2 Analyseprosessen	28
Å identifisere master-idéer og ulike aktørroller	29
Å snakke og, å handle – to sider av samme sak?	30
2.3 Standarder for vurdering av studien – troverdighet og bekreftbarhet.....	32
Datakilder – valg og avveininger	33
Intervju og skriftlige kilder	34
Etiske og praktiske avveininger	38
2.4 Forskeren og forskningens rolle.....	39
Kapittel 3: Idéer på ulike nivå: et teoretisk begrepsapparat.....	44
3.1 Globale idéer	44
3.2 Master-idéer	46

Master-idéers betydninger for lokale prosjekter	48
Master-idéers dimensjoner og virkninger	53
3.3 Master-idéers kognitive, normative og regulerende basis	58
3.4 Lokale prosjekter og oversetting	61
3.5 Trekk ved idéer.....	63
3.6 Oversetting som kontinuerlig prosess	65
3.7 Oppsummering	67
Kapittel 4: Multistandardsamfunnet og dets aktører – et teoretisk begrepsapparat.....	69
4.1 Multistandardsamfunnet som ramme for idéutvikling	70
4.2 Aktører som fortolker og kopler master-idéer og lokale prosjekt.....	74
Snakkende og handlende aktører. To dimensjoner ved aktørenes roller?	76
Snakkende aktører.....	79
Handlende og strategiske aktører - institusjonelt entreprenørskap	83
4.3 Aktørrollene sett i lys av ulike situasjoner	85
Organisasjonsfelt som ramme og kontekst for aktører.....	88
4.4 Oppsummering	91
Kapittel 5: Trekk ved master-idéer og lokale prosjekter	93
5.1 Lokale prosjekter om kompetanse og samlokalisering i Båtsfjord	94
Lokale prosjekter om opplæring og kompetanse	94
Samlokaliserings- og næringsutviklingsprosjekter	97
5.2 Lokale prosjekter om samfunns- og infrastruktur	99
5.3 Lokale prosjekter oversatt til formelle organisasjoner.....	101
Omformelige idéer versus prosjekter om fysiske ting	104
5.4 Master-idéer om kompetanse og utvikling – visjoner og fremtidsbilder	105
5.5 Master-idéer om samlokalisering – forbilder og standarder	112
5.6 Master-idéer om kompetanse og samlokalisering – to sider av samme sak?....	117
5.7 Master-idéer som konsepter og regler.....	119
5.8 Oppsummering	122
Kapittel 6: Samspill og dynamikk mellom master-idéer og lokale prosjekter	125
6.1 Master-idéer som mobiliserer for og aktiverer lokale prosjekter.....	126

Aktivering på basis av normative signaler og sterke problembeskrivelser	126
Aktivering av idéen om samlokalisering og nettverk – direkte kopling til master-idé formulert som en visjon?.....	130
6.2 Master-idéer som reaktiverer lokale prosjekter.....	135
Næringshagen. Reaktivert i lys av en nasjonal ”standard”	135
Institusjonalisering av næringshageidéen som grunnlag for en ny reaktivering	138
Kompetanse og opplæring, reaktivert av regionale og nasjonale satsinger	144
6.3 Master-idéer som legitimerer flere prosjekter	153
6.4 Master-idéer som ”rammer”	157
Master-idé for ekstern kommunikasjon	157
Lovregulering i flyplassprosjektet.....	160
Master-idéen ”Fisk og Fotball” og kunstgressbane i Båtsfjord.....	160
6.5 Kontinuerlige oversettelser og master-idéer.....	162
6.6 Oppsummering	164
Kapittel 7: Multistandardsamfunnet og aktører i oversettingsprosesser.....	168
7.1 Multistandardsamfunnet Båtsfjord	169
7.2 Felles referanserammer, oversetting og legitimering gjennom prat	175
Etablering av felles referanseramme	176
Bygge nettverk og skape allianser.....	180
Aktører som oversettere og fortolkere	183
Presentasjon av idéer ”til fellesskapets beste”	186
7.3 Mobilisering av interesser i strategiske fellesskap.....	188
Aktører som definerer dagsorden.....	189
Politisk mobilisering og anvendelse av makt.....	191
Aktører som kopler idéer til praksis underveis i prosessen.....	193
7.4 Diskusjon.....	197
Idéer som reiser over tid og gjennomgår ulike faser.....	199
Trekke ved idéer	202
Trekke ved aktørene; idéfangere og oversettere	204
Avslutning.....	208
Kapittel 8: Studiens funn og framtidig forskning	209
8.1 Master-idéer som drivkrefter og mulighetsrom	209
8.2 Aktører som idéfangere, fortolkere og koplere	215

8.3 Trekk ved lokalsamfunnet - multistandardsamfunnet.....	219
8.4 Variasjon i oversettingsprosessene	221
8.5 Endring som dynamikk og samspill – fremtidig forskning.....	223
8.6 Epilog - Båtsfjord i 2010.....	228
Litteraturliste:.....	233
Vedlegg 1: Intervjuguide	243
Figur 1: Prosjektene i Båtsfjord	19
Figur 2: prosjektene over tid.....	101
Figur 3: lokale prosjekter og master-idéer	167

KAPITTEL 1: INTRODUKSJON AV STUDIENS TEMA OG PROBLEMSTILLINGER

Denne studien handler om spredning og oversetting av idéer. Konkret handler den om hvordan prosjekter initieres og utvikles innenfor rammen av et lokalsamfunn. På den ene siden er fokus på hvordan lokale aktører fanger opp globale idéer som sirkulerer i omgivelsene, og på hvordan aktørene skaper mening og representasjoner av idéene i en lokal sammenheng. På den andre siden er fokus på hvordan lokale prosjekter formuleres og reformuleres i lys av globale idéer. Med globale idéer menes her idéer som er nærmest verdensomspennende i sin utbredelse, og som påvirker utviklingen av individ, organisasjoner, så vel som steder. Studiens tese er at endring av lokalsamfunn kan betraktes som et resultat av kontinuerlige oversettingsprosesser, som pågår i et samspill mellom globale idéer, lokale prosjekter og aktører.

Det betyr at jeg både er opptatt av globale idéer (Drori mfl. 2006) eller master-idéer (Czarniawska og Joerges 1996) som kilde til lokale endringer, samtidig som jeg ønsker å belyse hvordan lokale aktører selv kopler egne prosjekter til globale idéer. De prosjektene jeg har valgt å studere, varierer når det gjelder hvor lenge deres ”reise” i lokalsamfunnet har vart, fra åtte måneder til 17 år. De varierer også i forhold til i hvor stor grad de er blitt endret underveis på ”reisen”. Variasjonen vil bli drøftet spesielt i forhold til hvor konkret eller abstrakt prosjektene er, hvilke andre idéer og lokale prosjekter de har vært forsøkt koplet til, og på hvilken måte lokale aktører har mobilisert for å få gjennomslag for de respektive prosjektene.

Dette leder til problemstillingens første del:

Hvordan koples lokale prosjekter til master-idéer, og hvorfor varierer lokale prosjekters ”reise” når det gjelder varighet i tid, og grad av oversetting?

Videre betraktes aktørene som aktive oversettere og idéfangere og som snakkende og handlende aktører (jf. Meyer 1996, Brunsson 1989). Dessuten drøftes koplingen mellom aktører og idéer i lys av trekk ved konteksten, forstått som et ”multistandardsamfunn” (jf. Røvik 1998). Dette leder til problemstillingens andre del:

Hvordan gis lokale prosjekter og master-idéer kraft av aktører?

I dette kapitlet begrunnes problemstillingene i detalj både gjennom en presentasjon av et teoretisk rammeverk, og lokalsamfunnet som kontekst for studien.

1.1 Det teoretiske begrepsapparatet

Studiens analytiske begrepsapparat er hentet fra ny-institusjonell teori, slik den er utviklet innenfor organisasjonsforskningen. Et kjernetema her har vært hvordan organisasjoner endres gjennom ekstern påvirkning, nærmere bestemt hvordan ”institusjonelle omgivelser” i betydningen kulturbestemte regler (Brunsson og Olsen 1990), skaper noen forventninger om hvilke problemer individ, organisasjoner og samfunn til enhver tid ”bør” være opptatt av, og hvilke løsninger som anses som de riktige, gode og akseptable (jf. Scott 1995). På grunn av at mennesker grunnleggende sett ønsker å fremstå som rasjonelle, samtidig som normer i omgivelsene gjør at noen problemer og løsninger ”tas for gitt”, forholder de seg til omgivelsene, om enn på ulike måter. Fremveksten og spredningen av globale idéer kan forstås som et resultat av det moderniseringsprosjektet som har preget det vestlige samfunnet, spesielt etter andre verdenskrig (Drori mfl. 2006). Moderniseringsprosjektet kjennetegnes av en sterk norm om rasjonalitet, fremskritt og utvikling, som igjen har skapt et marked for idéer.

Signaler fra institusjonelle omgivelser kan motivere til endring, eksempelvis ved å skape forbilder man ønsker å imitere, ved å tvinge til endring gjennom lover og regler, eller ved krav og forventninger fra interessenter man er avhengige av, og føler seg

forpliktet overfor. Institusjonelle normer og regler kan på denne måten forstås som drivkrefter for endringer (jf. DiMaggio og Powell 1983/1991, Scott 1995).

Master-idéer som drivkrefter og kilde til endring

Mens noen av disse forventningene fra interessenter kan være forankret i langvarige og tunge trender, kan andre være forankret i mer kortvarige motebetonte trender (jf. Brunsson og Olsen 1990). Et begrep som er ment å fange opp og kople langvarige trender med mer kortsiktige utviklingstrekk, er master-idéer (Czarniawska og Joerges 1996). Begrepet er blitt presentert som særlig relevant for å forstå prosessen der idéer settes på dagsorden i en lokal sammenheng. Studier har blant annet pekt på hvordan lokale endringsprosjekt er blitt utviklet og legitimert i lys av slike master-idéer (Berglund mfl. 2004, Lindberg og Erlingsdottir 2005, Bragd mfl. 2008). Her er master-idéer som har bidratt til å forene ulike interesser i endringsprosesser blitt identifisert (Berglund mfl. 2008), men også hvordan master-idéer utvikles og omdefineres underveis i prosessen (Bragd mfl. 2008). Master-idéer kan slik forstås som en betegnelse på idéer som er mer generelle og allmenngyldige enn lokale prosjekter.

Studier av master-idéer har primært vært opptatt av å identifisere hvilke master-idéer som har vært koplet til lokale endringsprosjekter. De har i mindre grad drøftet selve begrepet og dets relevans for å forstå hvordan slike idéer kan drive frem lokale endringer. I denne studien vil jeg, gjennom en studie av seks lokale prosjekter, drøfte om master-idéer kan komme til uttrykk som noe mer konkret enn som visjoner knyttet til "det moderne prosjekt", og om master-idéene kan være avgrenset i tid og rom. Videre vil jeg drøfte hvordan master-idéene har bidratt til utviklingen av lokale prosjekter over tid. Ved å drøfte hva som fra et lokalt ståsted driver frem prosjektene vil man samtidig bli i stand til å nyansere bildet av hva som oppfattes som master-idéer, samt hvorfor og hvordan de kan legitimere lokale prosjekter. Dette kan bidra til å øke vår kunnskap om hvordan lokale endringer igangsettes og forløper. Ved å konkretisere hva master-idéer er, og hvordan de "virker", kan man få et bedre blikk for

kompleksiteten i koplingene mellom det lokale og det globale. Slik kan man også forstå hvordan og hvorfor aktører responderer forskjellig på institusjonelle omgivelser.

Snakkende og handlende aktører

For å drøfte relasjonen og samspillet mellom master-idéer og lokale prosjekter, fremstår aktører, både individer og kollektiver, som helt sentrale. Spørsmålet om hvordan ulike institusjoner ”trenger inn” i organisasjoner ble for alvor satt på dagsorden i overgangen fra 1980-tallet til 1990-tallet (Greenwood mfl. 2008). En av de mest markante skillene i organisasjonsforskningen de siste 30 årene peker på betydningen av å forstå samspillet mellom organisasjoner og de sosiale verdier og idéer i omgivelsene, isteden for å se disse som en enveis påvirkning fra omgivelser *til* organisasjoner (jf. Greenwood mfl. 2008). Siden slutten av 1990-tallet og begynnelsen av 2000-tallet, har fokus i økende grad blitt rettet mot hvordan aktører selv bidrar til endringer, nettopp i forhold til den konteksten de forstås å inngå i, og nærmest er avhengig av i utgangspunktet (jf. Dacin mfl. 2002, Greenwood og Suddaby 2006). Dette er beskrevet som paradokset om ”embedded agency”(jf. Dar 2009). Det betyr at institusjonell teori har beveget seg fra nærmest å være ”aktørløs” til å fokusere på hvordan enkeltindivider, grupper og organisasjoner handler for å skape, opprettholde og utfordre de institusjonelle strukturer de omgis av (Lawrence mfl. 2009). Enkelte har betraktet aktører som institusjonelle entreprenører i motsetning til rasjonelle aktører og drøftet kjennetegn ved slike aktører (Fligstein 1997). Studier har også fokusert på rammene for institusjonelt entreprenørskap, relatert til organisatoriske felt under konstruksjon eller som stabile og etablerte (Maguire mfl. 2004, Greenwood og Suddaby 2006).

Fligstein (1997) drøfter hvilke sosiale ferdigheter institusjonelle entreprenører har og at disse ferdighetene vil komme til anvendelse avhengig av hvilken posisjon aktøren har, og om det organisatoriske feltet er under konstruksjon, stabilt eller i krise. Han trekker spesielt frem aktørers evne til å ta andres perspektiv, og til å ta hensyn til andres interesser dersom organisatoriske felt skal skapes eller stabiliseres. Slik kan

man bidra til å opprettholde og skape en felles identitet (Fligstein 1997). Maguire mfl. (2004) har studert institusjonelt entreprenørskap i organisatoriske felt under konstruksjon og trekker frem betydningen av at aktørene innehar posisjoner som gir dem legitimitet og mulighet til å forene ulike interessenter, videre betydningen av at de samler argumenter som kopler problemene til nye løsninger, og oversetter disse for de ulike interessentene. Her er også forhandling og kompromiss sentrale aktiviteter. Det siste poenget som blir trukket frem om institusjonelt entreprenørskap i denne konteksten, er institusjonalisering av nye praksiser ved å kople dem til de ulike interessentenes verdier, rutiner og strukturer (Maguire mfl. 2004). Andre forskere har drøftet den sosiale konteksten som ramme for denne typen entreprenørskap, med spesielt fokus på hvordan et moderne syn på aktører, det vil si aktører forstått som å ha stor grad av autonomi og kunnskap, skaper spesielle rammer for entreprenøriell aktivitet (Hwang og Powell 2005).

Skandinaviske forskere har imidlertid siden midten av 1990-tallet arbeidet med utgangspunkt i et syn på aktørene som aktive fortolkere i oversettingsprosesser (jf. Latour 1986/1998), og har i større grad enn sine amerikanske kolleger vært opptatt av prosessene som utspilles i møtet mellom eksterne (globale) idéer og organisasjoner, det vil si møter der organisasjoner har med seg sine verdier, tradisjoner og erfaringer fra blant annet tidligere møter med andre idéer. De har dermed både vært opptatt av hva som skjer med idéene, og hva som skjer med organisasjonene i disse møtene (Røvik 2007). De skandinaviske forskere har samtidig hatt et fokus på aktørenes rolle som aktive og autonome bidragsytere i disse oversettingsprosessene (Czarniawska og Sevon 1996). Det har blant annet ført til et blikk for at idéer og praksiser fortolkes og reformuleres i prosessene, illustrert gjennom dette sitatet:

.....var och en av desse människor kan handla på många olika sätt, låta symbolen falla, eller modifiera den, eller avleda den, eller förråda den, eller lägga något till den, eller lägga beslag på den (Latour 1986/1998:44).

Aktørene forstås som aktive, i den forstand at de former idéer i forhold til egne formål og prosjekter. I dagens samfunn, med det globale som den relevante horisonten, får både individuell og organisatorisk agens stadig større betydning, ved at aktørene tillegges en spesiell handlekraft. Det sees på som en av de mest karakteristiske trekk ved moderne organisasjoner (Drori mfl. 2006). At aktørene forstås som handlekraftige, innebærer et økende fokus på aktører som på vegne av ulike fellesskap forvalter og representerer ulike interesser. Slik kan aktørens rolle forstås som en mulig forklaring på mangfoldet av organisatoriske responser på institusjonelle omgivelser.

En innfallsvinkel til å drøfte hvilke aktiviteter aktører utfører og hvilke roller de inngår i, er å ta utgangspunkt i skillet mellom aktører som "actors" og "others". Dette ble gjort i Meyer (1996), med referanse til Brunsson (1989) og hans utlegning av såkalte snakkende aktører. Utgangspunktet er at aktører (individ og organisasjoner) både snakker og handler, i ulike situasjoner og for ulike formål (jf. Brunsson 2003). Det peker mot to aktørroller som man kan tenke seg at ivaretar ulike roller i oversettingsprosesser. De to aktørrollene kan forstås som en naturlig følge av moderniseringen som har ført til at aktører både oppfattes om "empowered and entitled", som betyr at de både har makt og muligheter til å handle og snakke på vegne av større fellesskap (jf. Meyer 2008). Som overbygning for den handlende aktørrollen introduseres begrepet institusjonelt entreprenørskap (jf. DiMaggio 1988). Med et slikt skille blir det interessant å drøfte hvilke aktiviteter man gjennomfører når man inntar de ulike rollene og hvorfor man velger enten en snakkende eller en handlende tilnærming til oversettingen.

I denne studien drøftes aktørens respons på signaler fra institusjonelle omgivelser som sentral i prosessen med utforming av institusjoner. Det samme gjelder samspillet mellom aktørene, meningsdanning og fortolkning, samt handlinger som er sentrale i så måte (jf. Zilber 2002). Aktørene og deres roller drøftes som snakkende og handlende aktører. Variasjon i rollene drøftes med utgangspunkt i trekk ved prosjektene, hvor man befinner seg i oversettingsprosessen, feltet man er en del av eller trekk ved de som oversetter.

Oversettingsprosesser i lokalsamfunn

Avhandlingen drøfter videre betydningen av en annen kontekst for entreprenørskap enn organisasjonen, nemlig lokalsamfunnet. Det gjøres ved å forstå lokalsamfunnet som et multistandardsamfunn, inspirert av Røviks (1998) begrep om multistandardorganisasjonen, som er en stor moderne organisasjon med en særlig kapasitet til å fange opp, og handtere mange og ulike idéer fra institusjonelle omgivelser.

Endring forstått som oversetting er veletablert innen skandinavisk ny-institusjonalisme. Begrepet brukes for å beskrive prosessen der idéer og artefakter spres og transformeres mellom aktører (jf. Latour 1986/1998). Ulike forskere har imidlertid fokusert på ulike sider ved og deler av oversettingsprosessen. Mens enkelte har fokusert på fremveksten av globale idéer i seg selv (jf. Drori mfl. 2006), har andre fokusert på hva det er som spres; om det er modeller for ”god” organisering, innholdet i dem i form av praksiser, eller om det er begge deler (Erlingsdottir og Lindberg 2005, Hwang og Suarez 2005). Atter andre har drøftet drivkreftene bak selve spredningen, eksempelvis som en motelogikk (jf. Spybey 1996, Røvik 1998, Czarniawska 2005b). Den skandinaviske tradisjonen innen institusjonell teori har i stor grad fokusert på hvordan institusjonelle idéer er blitt mottatt i organisasjoner, og hva organisasjonene selv ”gjør med” disse idéene (jf. Røvik 2007). Oversetting har derfor særlig blitt benyttet som innfallsvinkel for å studere endringer i, og mellom organisasjoner. I denne studien vil jeg argumentere for at det kan være fruktbart å anvende oversettingsbegrepet for å studere endringer innenfor rammen av et lokalsamfunn, det vil si mellom organisasjoner, nettverk og individuelle aktører i dette samfunnet.

Det er flere paralleller mellom organisasjoner og steder. Begge består av aktører, men mens organisasjonens aktører gjerne er organisert og knyttet sammen gjennom formelle mål og strukturer, er aktører i lokalsamfunn deltakere i flere organisasjoner, nettverk og prosjekter som er langt løsere koplet til hverandre. Derfor er gjerne

grensene mellom organisasjoner og deres omgivelser i utgangspunktet enklere å definere enn for steder. Steder har gjerne flere møtepunkter eksternt gjennom sine organisasjoner, sin politiske ledelse og sine nettverk enn organisasjoner har. I tillegg har aktører i lokalsamfunn gjerne flere funksjoner og roller samtidig, og på ulike arenaer. Steder er derfor langt mer komplekse enn organisasjoner og mer sammensatt på grunn av at mennesker oppholder seg der av ulike grunner. Steder har vanligvis ikke enhetlige, felles mål, og ingen ledelse som utøver sammen grad av kontroll over medlemmene som ledere i organisasjoner gjør (Anholt 2010).

Til tross for forskjellene mellom organisasjoner og steder vil jeg argumentere for at begrepsapparatet som benyttes i studier av oversetting og idéers reise, er såpass generelt utformet at det kan argumenteres for at det også kan anvendes på lokalsamfunn og idéers reise til, og blant dets aktører. Det lokalsamfunnet som utgjør konteksten for denne studien, er et lite lokalsamfunn i Nord-Norge, med i overkant av 2000 innbyggere. Et lokalsamfunn av denne størrelsen, geografisk plassert på kysten, vil muligens ha flere trekk som gjør det sammenlignbart med en organisasjon enn et større samfunn. Lokalsamfunnet i min studie er et samfunn som tradisjonelt har vært, og fortsatt er, avhengig av fiskeri- og havbruksnæringen. En slik avhengighet, og det fokus som følger av dette, kan sammenlignes med når organisasjoner utvikler felles mål og identitet. Jeg mener at oppmerksomheten mot, og avhengigheten til næringen og dets aktører kan skape grunnlag for en koordinering av aktiviteter og handlinger mellom aktørene i dette lokalsamfunnet som er annerledes enn i samfunn som har en næringsstruktur som er mer spredt. Dermed kan lokalsamfunnet utvikle en struktur som gjør det mulig å få oversikt over det. Muligens kan også lokalsamfunnets geografiske plassering bidra til å definere dets grenser.

Flere skandinaviske forskere har gjennomført studier av oversettingsprosesser med utgangspunkt i steder og byer, ikke utelukkende i organisasjoner (se Czarniawska 2002, Adolfsson 2005). Likevel etterlyses studier av oversettingsprosesser der fokus rettes både mot lokalsamfunn og enkeltorganisasjoner som ramme og institusjonell kontekst (jf. Greenwood mfl. 2008, Pettigrew mfl. 2001). En av begrunnelsene er at

trekk ved lokalsamfunnet i seg selv kan påvirke den konkrete formen eller det konkrete uttrykket institusjonelle krefter får, som igjen kan påvirke hvordan lokale aktører (organisasjoner, enkeltaktører og nettverk) responderer. En slik innfallsvinkel vil også gi muligheter til å undersøke hvordan lokale aktører bidrar i prosessen med å skape og opprettholde og eventuelt bidra til deinstitutionalisering av institusjonelle ideologier og normer (jf. Zucker 1977/1991, Barley og Tolbert 1997.) Forståelsen av hva som er lokalt, blir imidlertid et definisjonsspørsmål, og kan variere. Når jeg anvender begrepet lokalt viser det til prosjekter og prosesser innenfor rammen av det konkrete lokalsamfunnet som har vært kontekst for mine prosjekter.

Idéer og prosjekter

I denne studien brukes prosjektbegrepet som en benevnelse på de lokale prosjektene som studeres, selv om de i enkelte faser også kan forstås som idéer. Czarniawska og Joerges (1996) har skissert dette utgangspunktet for å definere idéer:

...ideas are images which become known in the form of pictures or sounds (words can be either one or another). They can be materialized (turned into objects or actions) in many ways: pictures can be painted or written (like in stage-setting), sounds can be recorded or written down (like in musical score) and so on and so forth (Czarniawska og Joerges 1996:20).

Idéer er med andre ord ”avbildninger” som så kommuniseres videre av aktører, og som derfor kan materialisere seg i mange ulike former. Et slikt perspektiv er utviklet med klar referanse til Latours (1986/1998) modell for spredning av idéer og artefakter. Det viktigste med idébegrepet når det gjelder dets relevans for studier av endringer i organisasjoner, er at det gir assosiasjoner til noe som kan omformes og tilpasses til lokale kontekster og behov. Det er noe som er dynamisk (jf. Røvik 1998), i motsetning til fysiske gjenstander, som er statiske. Tolkningen av gjenstanden er likevel ikke statisk. En idé (om forandring) kan synliggjøres som en modell, når den materialiseres. Deretter kan den oversettes til handlinger. For at dette skal skje kreves det at idéen

oppfattes som lovende, spennende eller rett og slett estetisk tiltalende (Eriksson-Zetterquist 2009). Jeg har valgt å reservere idébegrepet for de eksternt utviklede idéene, mens prosjektbegrepet er benyttet om de lokale prosjektene jeg har studert. Idébegrepet vil imidlertid også anvendes i de tilfeller der jeg ønsker å beskrive fasene før en idé om noe ble til et konkret prosjekt. Selv om studien drøfter hvordan idéer kan være både konkrete og omformelige, er utgangspunktet mitt at prosjektbegrepet beskriver noe som allerede har fått noe konkret ved seg, for eksempel et navn, eller er blitt definert som et prosjekt i en lokal sammenheng.

1.2 Idéers ”reise” som en kontinuerlig oversettingsprosess

Oversetting kan dels forstås som en metafor, og dermed som et bilde på hvordan endringsprosesser forløper. Samtidig er oversetting et overordnet begrep for en aktivitet som foregår i og mellom organisasjoner som en relasjon mellom aktører og idéer (jf. Pedersen 2009). Den foreliggende studien bygger på idémodellens forståelse av oversettingsprosesser. Idémodellen beskriver noen trekk ved hvordan en reise fra det globale, til det lokale og tilbake til det globale igjen kan ”se” ut (Czarniawska og Jorges 1996, Czarniawska 2005, Lindberg og Erlingsdottir 2005). Modellen ble opprinnelig presentert i 1996, i det som i ettertid er blitt referert til som dokumentasjonen på den skandinaviske institusjonalismen (Czarniawska og Sevón 1996, Scheuer 2006). Modellen fremheves som passende for å studere endringer fordi den:

...syftar till att göra förändringsprocesser mera synliga och gripbara genom att följa idéer på deras resa mellan olika praktiker. Översettingsmodellen fungerar således som ett verktyg som gör det möjligt att fånga det lokala, detaljrika och ofte motsägelsesfulla samtidigt med det övergripande generella (Lindberg og Erlingsdottir 2005:27-28).

Modellen søker å fange det lokale og det overordnede samtidig, nettopp som følge av at man følger idéer på deres ”reise”. Gjennom dette identifiseres aktører, organisasjoner og andre idéer som har hatt betydning for prosessene som studeres (jf.

Erlingsdottir 1999). En annen styrke ved modellen ligger i synet på forholdet mellom det globale og lokale som forfatterne oppfatter som et kontinuum heller enn dikotomier. Modellen fokuserer både på hvorfor og hvordan idéer reiser inn og ut av organisasjoner. Den fanger opp relasjonen mellom aktører og idéer, mellom idéer og artefakter, og mellom aktører og artefakter. Det er nettopp derfor den bidrar til økt forståelse av organisatorisk endring (Czarniawska og Joerges 1996). Det er vi som aktører som gjør noe lokalt og eller globalt; vi globaliserer og lokaliserer. Koplingen mellom lokale og globale hendelser blir ofte referert til som ”glokalisering” (jf. Moldenæs 1999, Czarniawska 2005). ”Glokalisering” er en beskrivelse av en situasjon der globalisering og lokalisering skjer samtidig, og som et resultat av behovet for og både være lik og unik. Dette er også en del av oversettingsprosessen.

Oversettingsprosessen kan dermed sammenlignes med en spiral. Den er med andre ord ikke en lineær prosess. Oversettingen skjer kontinuerlig og ikke som en kjede med aktiviteter som logisk følger etter hverandre i tid (Czarniawska og Jorges 1996, Vikan 2000). I denne studien brukes idémodellen som et analytisk hjelpemiddel for å identifisere ulike faser i idéers liv og ”reise”. Det forhold at idéer oversettes kontinuerlig aktualiserer også spørsmålet om hvorfor dette skjer, hva det er som gjør at idéer stadig finner nye former, eller motsatt, blir liggende ”latente” i perioder, for så å bli reaktiverte, kanskje flere år etter de ble lansert første gang.

De teoretiske resonnement videreutvikles i avhandlingens teorikapitler, her presenteres lokalsamfunnet, dets strukturer og aktører.

1.3 Båtsfjord, et lokalsamfunn som kontekst for prosjektutvikling

Båtsfjords overlevelsessevne har vakt interesse hos flere forskere, og er blitt belyst av forskere med ulike faglige tilnærminger. Sammenligner man Båtsfjord med andre samfunn i regionen synes dette stedet å ha en ekstraordinær evne til kollektiv mobilisering på vegne av lokalsamfunnet, noe som er blitt trukket frem som

suksesskriterium for at stedet har unngått stagnasjon. Til tross for noe nedgang i befolkningsantall og svingninger i fiskeriene, som er samfunnets hovedlevevei, har Båtsfjord i mange sammenhenger blitt pekt på som et modellsamfunn med stor evne til utvikling og innovasjon. Båtsfjord er valgt som ramme for studien fordi det er et samfunn som i mange år har vært kjent for å ha igangsatt en stor mengde prosjekter og lansert mange ulike idéer (Fitje 1999, Moldenæs 1999, Hovgaard 2001).

Nord-Norge i etterkrigstiden

Etter andre verdenskrig var Nord-Norge gjenstand for en omfattende statlig innsats for å fremme næringsutvikling og økonomisk vekst (Arbo 1996). Strategiene var til å begynne med såkalt industrierterte, og bygget på at industrien skulle være motoren for å sikre stabilitet i sysselsetting og høyere materiell levestandard. Virkemidlene var blant annet et eget Nord-Norge fond for lån og garantier til investeringer, gunstige avskrivnings- og skatteregler, samt utbygging av infrastruktur som veier, havner, vann og elektrisitet (Arbo 1996). I starten var dette en spesifikk distriktpolitikk som kom til uttrykk gjennom en egen Nord-Norge plan (jf. Hersoug 1988). Noe av bakgrunnen for planen var et gap mellom Nord-Norge og resten av landet angående bidrag til brutto nasjonalproduktet i forhold til befolkningensmengde. Nord-Norge planen var det første systematiske forsøket på utvikling av Nord-Norge ut fra et perspektiv om ”*state integrated grand plan*” (Hersoug 1988:178). Resultatene ble ikke opplevd som tilfredsstillende. Etter hvert fulgte flere utviklingsplaner, og distriktsproblemet ble mer generelt og ikke eksklusivt et problem for Nord-Norge. På 1960 tallet ble blant annet Distriktenes Utbyggingsfond etablert for å støtte opp under en utvikling i teknologi, kompetanse og forskning, dette som nye pilarer i en økonomisk utvikling.¹

Hovgaard (2001) peker på at Båtsfjord i utgangspunktet ble valgt som strategisk utgangspunkt for planleggerne av moderniseringen og industriutviklingen etter 2. verdenskrig. Han peker i tillegg på to andre dimensjoner som han mener er viktige for

---

¹ Distriktenes Utbyggingsfond endret navnt til Statens Nærings- og distriktsutviklingsfond i 1993, og senere til Innovasjon Norge.

å forklare utviklingen i Nord-Norge rundt 1970-tallet. Det ene er en sosiokulturell bevissthet som oppstod som motreaksjon på det man oppfattet som rigid modernisering ovenfra.² Det andre er en politisk desentralisering. I de siste 20 årene har statens rolle endret seg fra å være en aktør som planla og styrte utviklingen gjennom distriktsutviklingsprosjektet, til å være en tilrettelegger (jf. Arbo 1996). Ettersom staten har fortsatt å trekke seg tilbake samtidig med at det globale presset har økt, har det lokale initiativ fått økt betydning, og vært en viktig faktor for å forklare Båtsfjords overlevelsesstrategier (Hovgaard 2001).

Et mye studert samfunn

Båtsfjordsamfunnet er på mange måter et velstudert samfunn. Det er foretatt flere studier av samarbeidet mellom fiskeribedriftene (Hamborg og Svendsen 1996, Fitje 1999, Hovgaard 2001) og studier av enkeltbedriftene knyttet til ledelse, betydningen av kjønn og kultur (Gabrielsen 1998) og implementering av HMS-arbeid (Hopland 2002). Videre er Båtsfjordbedriftenes samarbeid omtalt i bøker (jf. Jentoft mfl. 1999) og i anvendte forskningsarbeid (jf. Berge 2000, Rydningen og Johansen 2002). Fitje (1999) har studert hvordan fiskeindustribedriftene i Båtsfjord organiserte virksomheten for å tilpasse seg nye politiske og økonomiske rammebetingelser på 1990-tallet som politisk deregulering og sterkere konkurranse.

I en studie som sammenligner Båtsfjord med Klaksvik på Færøyene, stilles det spørsmål ved hvilke historiske strukturer og prosesser som kan tenkes å ha utformet Båtsfjords overlevelsesstrategier (Hovgaard 2001). Det er også gjort sammenligninger mellom Båtsfjord og nabokommunen Vardø basert på innbyggerens egne fortellinger om sine steders utvikling, vekst og stagnasjon (Moldenæs 2006). Boken drøfter fortellingens betydning for steders kollektive identitet og regional utvikling, noe som også kan forstås som ett av de mest grunnleggende ”virkemidlene” i formingen av et steds omdømme. I desember 2009 ble det også ferdigstilt et nytt doktorgradsarbeid der

---

² Det var eksempelvis i lys av dette at Universitetet i Tromsø ble etablert i 1972.

arbeidsplassen som kulturell arena og møteplass for mennesker og institusjoner var fokus, også dette med utgangspunkt i fiskeindustribedriftene i Båtsfjord (Gabrielsen 2009).

Lokalsamfunnet Båtsfjord

Båtsfjord er lokalisert på Varangerhalvøya, innerst inne i Båtsfjorden. Nabokommunene er Berlevåg i sør-vest, Vardø i øst og Vadsø i sør-øst. Inntil for få år siden var bærebjelkene i samfunnet fire fiskeindustribedrifter, i dag er det to hvor den ene er lokaleid, Båtsfjordbruket og den andre, Aarsæther er del av et nasjonalt eid konsern, Aker. I tillegg til fiske og fiskeindustri er service i tilknytning til næringen en viktig næringsvei i kommunen. Som allerede nevnt, er Båtsfjord i mange tilfeller blitt betraktet og presentert som et vellykket og robust fiskerisamfunn. Noen mål for dette har blant annet vært mange lokalt eide fiskeindustribedrifter. De har også hatt relativt få offentlige arbeidsplasser i forhold til resten av Finnmark fylke. Videre har Båtsfjord vært et sted der nyetableringer har funnet sted, og et sted som over mange år har tiltrukket seg entreprenører (Hovgaard 2001, Moldenæs 2006).

Fiskerinæringen har imidlertid vært gjennom flere kriser de siste 15-20 årene og de har vært forsøkt forklart på ulike måter (Moldenæs 2006). Selv om folketallet har vært oppfattet relativt stabilt, har det svingt en del og variert i forhold til opp- og ned turer i fiskeindustrien. I perioden fra 1978 til 1992 var det stor nedgang i folketallet. Så vokste samfunnet igjen på 1990-tallet, og da Hovgaard gjorde sin studie, beskriver han det som et av de mest vellykkede fiskerisamfunn i Norge (Hovgaard 2001). Båtsfjord har også vært ett av landets største fiskevær målt i ilandført kvantum og eksportverdi (jf. Fitje 1999). Mange av bedriftene i Båtsfjord baserer store deler av sin virksomhet på at det er aktivitet i fiskeindustrien. Fiskeindustrien må være leveringsdyktig 52 uker i året for å tilfredsstille markedet i Europa. Mens hovedutfordringen til filetbedriftene på slutten av 1990-tallet var knyttet til å øke foredlingsgraden, har man nå måttet gå over fra å produsere frosne produkter til å produsere ferske produkter, noe som også stiller store krav til jevn tilgang på fersk kvalitetsråstoff (Dahl og Iversen 2005).

Hovgaard (2001) peker på at *endring* i seg selv har vært et stikkord for utviklingen når man fokuserer på perioden etter 2. verdenskrig. I Båtsfjord fremheves det at de ble ett sted som både tiltrakk seg entreprenører og statlige initiativ. Dette mener han er en av hovedårsakene til det dynamiske miljøet lokalt, og at de raskt ble en økonomisk motor i regionen. I følge Hovgaard (2001) har det hersket en viss ”klondykestemming” i samfunnet siden gjenoppbyggingen etter 2. verdenskrig, og da spesielt med basis i utviklingen av fiskeindustri og relatert industri. Fitje (1999) trekker blant annet frem forhold som lokalt eierskap, kompetansetiltak, omfattende samarbeidsordninger mellom industribedriftene og entreprenørholdninger for å forklare fiskeribedriftenes evne til tilpasning.

Over tid har denne måten å forholde seg til eksterne utfordringer ført til en tro på egne evner og muligheter, og fungert som en selvoppfyllende profeti. Ifølge Moldenæs (2006) kjennetegnes Båtsfjord ved at det eksisterer en såkalt ”stor fortelling” om samfunnets suksesser, hva som motiverer dem til ulike handlinger og videre hva som synes å være båtsfjordingenes kollektive identitet (Moldenæs 2006). Den store fortellingen eksisterer og formidles også utenfor lokalsamfunnet.

Båtsfjord-miljøet er blitt velkjent for sin evne til å opprettholde og utvikle sine økonomiske aktiviteter, og det pekes på at samfunnet preges av en sosial struktur veldig forskjellig fra det man vanligvis forbinder med et lokalsamfunn i periferi. Hovgaard oppsummerer på følgende måte:

the Båtsfjord case exemplifies a highly pro-active business milieu and the advantage of mutual co-operation between business, policy and the locality at large (Hovgaard 2001:184).

Denne korte innledningen illustrerer at Båtsfjord er et samfunn som har en tradisjon for endring som går nokså langt tilbake i tid, og at denne tradisjonen er forankret i

institusjoner i samfunnet. La oss derfor se nærmere på hvem som pekes ut som sentrale aktører i lokale utviklingsprosesser.

Aktørene i samarbeidsprosjektene

I flere av de tidligere studiene av Båtsfjord, pekes på en dynamikk mellom næringslivet og offentlige aktører, som har ført til innovasjon i fiskerinæringen, og som over tid har smittet over på andre områder i lokalsamfunnet (se spesielt Hovgaard 2001). Den fremste arenaen for næringsmessig samarbeid har vært Båtsfjord Handelsstand Fiskerigruppe som ble stiftet i 1946. Denne hevdes å være den eldste i sitt slag i Norge (Fitje 1999). Medlemmene er ledere av fiskeindustribedriftene, og i relaterte virksomheter som bank, flyplass, havn mfl. I tillegg møter ordfører og rådmann på medlemsmøtene.

Opprinnelig var Fiskerigruppa (eller Kjøpergruppa som den også kalles), et rendyrket fiskerinettnettverk, men etter hvert er flere bedrifter som yter service til fiskeindustrien, innlemmet. Begrunnelsen er at de er viktige for å gi et helhetlig perspektiv på samfunnet (Bye og Moldenæs 2003). I vedtektene til Fiskerigruppa heter det at de skal ivareta og fremme deltakende medlemmers interesse også overfor myndigheter. De skal i tillegg gi uttalelser og betenkninger på vegne av medlemmene, samt veilede i spørsmål av faglig og forretningsmessig art (Bye og Moldenæs 2003). Over tid har Fiskerigruppa engasjert seg i ulike typer saker, fra etablering og utvikling av infrastruktur i samfunnet, politiske uttalelser, samt sørget for å inngå i nasjonale nettverk, de arrangerer også ulike seminarer og møter. Dette skjer ofte i samarbeid med kommunen og det regionale virkemiddelapparatet. Gruppen har vært oppfattet som en pressgruppe, og en sterk aktør både lokalt, regionalt og nasjonalt (Fitje 1999, Hovgaard 2001). Oppsummert kan man si at den har blitt et symbol på dugnadsånden båtsfjordingen selv mener kjennetegner samfunnet (jf. Bye og Moldenæs 2003).

Hovgaard (2001) trekker også frem kommunen som en proaktiv aktør i lokalsamfunnet. På den annen side har det i perioder vært oppfattet slik at kommunen

har kommet litt i etterkant mens næringsaktørene, spesielt fiskeindustrien, har vært pådrivere for ulike initiativ. Båtsfjord kommune har vært Arbeiderpartistyrte siden 1981, med unntak av en periode fra 1999-2003, da Høyre hadde flertallet i kommunestyret og ordføreren. Ved siste valg i 2007, endte det også med et flertall til Høyre.

Over tid har både forskere og media pekt på lokale entreprenører, og det har vært laget reportasjer i nasjonale media om fiskeindustriens lokale eierskap og samfunnsengasjement. De ”tre store” var lenge vært et begrep i lokalsamfunnet, og viste til de tre lederne i de lokalt eide fiskeindustribedriftene (Moldenæs 1999). I tillegg har andre enkeltaktører vært pådrivere for ulike prosjekter både innen kompetanseutvikling, idrettsanlegg og øvrig infrastruktur. En metafor som i nyere tid har vært brukt for å symbolisere samarbeidsviljen og evnen, er ”AS Båtsfjord”.

Bakgrunnen for denne studien

I 2004 gikk det lokale nettverket Båtsfjord Handelsstands Fiskerigruppe, Båtsfjord kommune, Innovasjon Norge og Universitetet i Tromsø sammen om et forskningsprosjekt tuftet på et ønske fra aktører i lokalsamfunnet om å rette et kritisk forskerblick på noen tidligere gjennomførte prosjekter. Begrunnelsen var at man ønsket å få hjelp til å reflektere omkring valg, prosesser og utfall som kunne knyttes til prosjektene. Studiens fokus og empiriske nedslagsfelt hviler dermed dels på et konkret behov definert av lokale aktører. Studien fokuserer særskilt på de prosjekter som har vært definert som samarbeidsprosjekter der flere aktører lokalt, gjennom blant andre fiskeindustrien og Båtsfjord kommune har deltatt, men der også eksterne aktører og andre idéer er koplet til prosessene på ulike måter. Studien retter seg dermed ikke mot prosjekt i enkeltbedrifter, men prosjekter der formålet har vært knyttet til utvikling av lokalsamfunnet som helhet. Selv om studien bygger på tidligere studier av dette lokalsamfunnet, skiller den seg fra disse når det gjelder empirisk fokus og den organisasjonsfaglige innfallsvinkelen som kan betraktes som komplementær til både

strategiske (Fitje 1999) og sosiologisk baserte teorier om valg av ulike tilpasningsstrategier knyttet til eksterne endringer (Hovgaard 2001).

Jeg har valgt å studere prosjektidéer som utspilles i tidsrommet 1986-2006. Denne drøyt 20-års-perioden preges som vist ovenfor, av flere fiskerikriser, samtidig som nasjonale politiske utviklingsstrategier i økende grad fokuserte på forskning og utvikling, og ble mer kunnskapsorientert.

Oppsummert er poenget at det eksisterer både veletablerte strukturer, og en kultur for endring og innovasjon i lokalsamfunnet. Det skaper i seg selv en ramme for lokale oversettingsprosjekter, og vil kunne påvirke hvordan og hvorfor idéer settes på dagsorden, hvordan de endres underveis og manifesterer seg i handlinger og organisasjoner. Det pekes på at det i Båtsfjord både eksisterer en kultur for kollektiv atferd og at det samtidig finnes aktører med entreprenørielle holdninger i lokalsamfunnet (Fitje 1999). I neste avsnitt går jeg nærmere inn på hvilke prosjekt som gjøres til gjenstand for analyse i studien.

Prosjektene

Som illustrert over, er det en lang tradisjon for å inngå i ulike samarbeidsprosjekter i Båtsfjord, spesielt på næringssiden. Samarbeidsprosjektene handlet tidlig om samarbeid mellom fiskeindustribedriftene om råstoff, der bedriftene lånte råstoff hos hverandre dersom den ene var fri for å jevne ut svingninger i produksjonen. Man har også vært enige om en øvre grense på "akkorden" i bedriftene. Begge disse er samarbeid med underliggende tone av "fair play". Andre samarbeidsprosjekt mellom bedriftene har vært felles vaktmesterordning, felles innkjøp av strøm og IT-nettverk (Fitje 1999). Andre prosjekt som trekkes frem som resultat av samarbeidsånden er bygging av Skansen kulturhus på 1950-tallet og idretthall. Miljøprosess AS og Frivillighetssentralen er andre felles prosjekt.

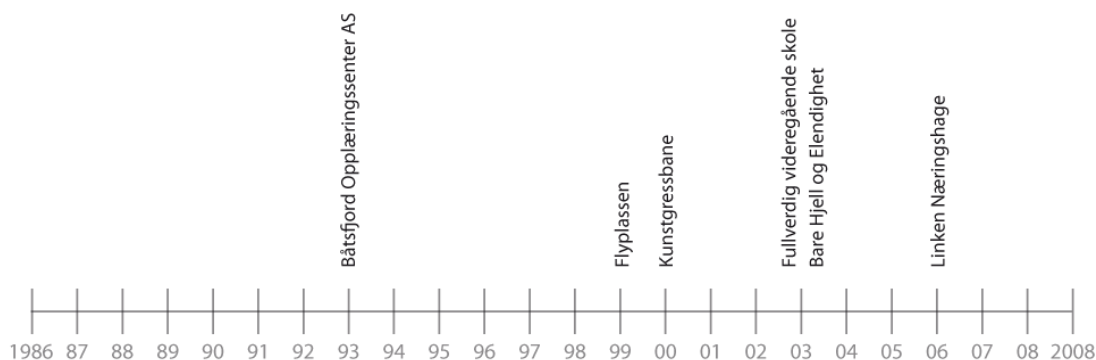
Hovgaard (2001) peker på at den økonomiske infrastrukturen var relativt stabil tidlig 1990-tallet, og det nevnte samarbeidet mellom bedriftene tok nye retninger. Han trekker frem flere eksempler på dette; etableringen av Båtsfjord opplæringscenter i 1993 som skulle øke kompetansen i lokalsamfunnet, Båtsfjord Industrier (1995) som skulle utvikle og finansiere idéer av felles interesse for industrien i Båtsfjord. I 1997 etablerte sistnevnte et selskap Fiskeindustrienes Teknologiske Institutt, som skulle jobbe med forsknings-, og utviklings- og kompetanseprosjekt. Denne endringen forstås som en start på en mer kunnskapsorientert økonomi og som en utvidelse og formalisering av den opprinnelige nettverksgruppas samarbeid, som også nå involverte flere aktører i lokalsamfunnet (Hovgaard 2001).

I det følgende gjøres det nærmere rede for de spesifikke prosjekter denne studien omhandler:

- Etablering av Båtsfjord opplæringscenter
- Etablering av Linken næringshage
- Utbygging av flyplassen
- Bygging av kunstgressbane
- Etablering av fullverdig tilbud innen videregående skole
- Konferansen ”Bare Hjell og Elendighet”

Disse plasseres på en tidslinje slik:

FIGUR 1: PROSJEKTENE I BÅTSFJORD

De ulike markeringene på tidslinjen viser det tidspunkt idéene ble realisert, definert ved at konkrete selskap som skulle iverksette idéene ble etablert. For prosjektene Flyplassen, Kunstgresset og Bare Hjell og Elendighet indikerer tidspunktene at de ble ferdigstilte. Jeg vil komme nærmere inn på begrunnelsene for dette i neste kapittel, men ettersom avhandlingens mål er å studere ”reisen” til disse idéene som oversettelsesprosesser, vil det innebære at tidslinjen for prosjektene utvides bakover i tid.

I 1993 ble, som nevnt, selskapet Båtsfjord opplæringscenter AS etablert, med formål å samordne ressurser knyttet til kompetanseheving og opplæring utover grunnskolen, og samarbeid mellom offentlige etater og privat næringsliv. Videre var et konkret mål med selskapet å samle økonomiske, personellmessige, organisatoriske og utstyrmessige ressurser relatert til kompetanse og opplæring. Selskapet hadde en ansatt i perioden fram til 1999 da det ble ansatt ytterligere en person. I perioden fra 2000/2001 utvidet selskapet sitt nedslagsfelt til å omfatte en egen IT-avdeling og prosjektutviklingsfunksjoner. På det meste var de om lag seks ansatte. Selskapet gikk konkurs i 2003.

I 1999 åpnet det ny kortbaneflyplass i Båtsfjord. Siste utbygging av kortbaneflyplasser i Finnmark fant sted i 1974, også referert til som ”Kyllingmarkgrunnen”.³ På dette tidspunktet ble ikke forholdene funnet akseptable i Båtsfjord på grunn av høye fjell, samt at Båtsfjorddalen var for trang. I 1973 ble likevel den første flyplassen i Båtsfjord anlagt, dette var en 620 m lang grusbane lokalisert i Båtsfjorddalen. Flyplassen ble brukt til ambulanse- og taxikjøring og initiativtakerne var Båtsfjord Flyklubb Sea Air. I 1976 overtok Båtsfjord kommune som eiere av flyplassen. Arbeidet som førte frem til realisering av flyplassen i 1999, startet høsten 1992 og var forankret i Båtsfjord kommune. Prosjektet mobiliserte imidlertid både politikere og næringslivet i Båtsfjord.

---

³ Navnet er etter daværende samferdselsminister Håkon Kyllingmark. Under denne utbyggingen fikk blant annet Hammerfest, Sørkjosen, Berlevåg, Mehamn og Vadsø flyplasser (i 1976 fikk også Honningsvåg egen flyplass).

Høsten 2000, under det årlige arrangementet Båtsfjord i Fest, innviet man en splitter ny kunstgressbane i Båtsfjord. Ønsket om kunstgressbane hadde vært på dagsorden i flere år, men lokalt opplevde man at dette forble en sak på de politiske partienes valgkamplister, som ble strøket så snart valget var over. De lokale aktørene som bidro til samarbeidet som medførte byggingen av banen, var Båtsfjord Handelsstands Fiskerigruppe, Båtsfjord Sportsklubb, spesielt fotballgruppa og Båtsfjord kommune.

I mai 2003 avholdt man konferansen Bare Hjell og Elendighet i Syltefjorden utenfor Båtsfjord. Fiskerinæringen var da, etter en opptur på midten av 90-tallet, på ny rammet av en krise. Initiativtakerne ønsket å legge til rette for en dialog mellom aktører i næringen og politikere der man både kunne beskrive problemene næringen ”følte på kroppen”, og komme frem til konkrete tiltak som kunne gjennomføres for å løse problemene. Konferansen hadde som målsetting å problematisere og endre en del sentrale rammebetingelser i fiskerinæringa. Deltakere var derfor sentrale politikere, næringsaktører og ulike organisasjoner med tilknytning til næringen. Båtsfjord Handelsstands Fiskerigruppe var lokalt forankringspunkt for prosjektet.

Høsten 2003 fikk Båtsfjord kommune, som en av to kommuner i landet, ansvar for drifting av videregående skole. Dette var et prøveprosjekt gjennom Kommunal- og regionaldepartementet for fire år, senere utvidet med to år, gjeldende til våren 2009. Det har eksistert videregående opplæring i Båtsfjord siden i 1974, først som filialscole gjennom Vadsø videregående skole, med grunnkurs i allmenne fag og handel og kontorlag. I 1986 ble filialstrukturen endret, og alle filialskolene ble overført til Honningsvåg fiskerifag- og videregående skole. Det var imidlertid ikke et fullverdig tilbud som ble oppfattet som en stabil løsning. De aktørene som nå deltok i samarbeidsprosjektet med å utvide tilbudet innen videregående opplæring var Båtsfjord opplæringscenter, Båtsfjord kommune og Båtsfjord Handelsstands Fiskerigruppe.

I 2006 ble Linken Næringshage etablert i Båtsfjord. Næringshager er et nasjonalt virkemiddel for innovasjon og utvikling som ble utviklet i 1997 av Selskapet for industrivekst (SIVA). I prosessen frem mot etablering av næringshagen i Båtsfjord i 2006 fremstår både det tidligere nevnte Båtsfjord opplæringscenter, Linken Kompetanse og Båtsfjord kommune som sentrale.

Som denne korte oversikten viser, er prosjektidéene nokså ulike med hensyn til form og innhold. De har likevel det til felles at de innebærer samarbeid mellom aktører, ettersom ingen av prosjektene utelukkende imøtekommer behov og ønsker fra enkeltpersoner. Prosjektene er presentert som samarbeidsprosjekter fordi de innebærer ulik grad av samarbeid mellom kommunen, næringslivet og enkeltaktører i lokalsamfunnet.

1.4 Avhandlingens struktur

I neste kapittel gjør jeg rede for hvordan studien ble gjennomført, og hvilket datagrunnlag problemstillingen drøftes ved hjelp av. Kapittel 3 er avhandlingens første teorikapittel, og er en drøfting av eksisterende begrepsapparat for analyser av ulike typer av idéer. Kapittel 4 er det andre teorikapitlet hvor jeg presenterer et begrepsapparat for analyse av lokalsamfunnet som kontekst, og de ulike roller aktører kan tenkes å inneha i oversettingsprosesser. Kapitlene 5, 6 og 7 er avhandlingens analysekapitler. I kapittel 5 presenteres både de lokale prosjektene og de identifiserte master-idéene mer detaljert, og det drøftes hva som kjennetegner ulike typer idéer. Her rettes det spesielt fokus mot utvikling av forståelsen av master-idéer. I kapittel 6 fokuseres det på dynamikken mellom master-idéene og de lokale prosjektene, og det legges særlig vekt på hvordan man har koplet disse på ulike måter og ved hjelp av ulike begrunnelser. I kapittel 7 diskuteres lokalsamfunnet som multistandardsamfunn, og aktørenes rolle i oversettingene, som handlende og snakkende. I kapittel 8 oppsummeres funnene, og det reflekteres over forventinger, funn og det teoretiske begrepsapparatet som har vært benyttet i studien.

KAPITTEL 2: VALG AV DESIGN, FORSKNINGSSTRATEGIER OG METODE

I dette kapitlet drøftes studiens forskningsopplegg og metode. Det gjøres nærmere rede for hvilke data som er samlet inn, og hvilke fremgangsmåter som er brukt. Til slutt drøftes arbeidet med organisering av analyseprosessene og hvilke avveininger som er gjort med hensyn til forskningsmessige standarder som pålitelighet, gyldighet og troverdighet, både i forhold til valg av data og prosessen med å samle dem inn.

2.1 Undersøkelsens forskningsdesign: prosjekt som prosesser

Jeg studerer et utvalg på til sammen seks prosjekter som alle har ”reist” over noe tid innenfor rammen av et lokalsamfunn. I tabellen nedenfor angis det tidsintervallet som definerer prosjektenes start og avslutningstidspunkt. Tidsintervallet er identifisert som tidspunktet der en idé om noe oppstod lokalt til det forstås som realisert. Det varierer noe hvordan realiseringen defineres, dette kommer jeg tilbake til. Tidsintervallet angir slik en ramme for hva som forstås som prosjektenes ”reiser”, og det som danner utgangspunkt for å definere oversettelsesprosessenes varighet.

Prosjektene:	Tidsperiode:
<i>Fullverdig videregående opplæring</i>	2000-2003
<i>Båtsfjord opplæringscenter</i>	1986-2003
<i>Linken næringshage</i>	1992-2006
<i>Kunstgressbanen</i>	1999-2000
<i>Flyplassen</i>	1992-1999
<i>Bare Hjell og Elendighet</i>	2002-2003

For å forstå hvordan prosjektene endret seg i løpet av disse tidsrommene, har jeg tatt utgangspunkt i prosessuelle analyser slik de har vært anvendt i organisasjonsforskningen. Her brukes prosessbegrepet ofte for å indikere at noe er i bevegelse i motsetning til at det er statisk. Det betyr at jeg studerer prosjektene som prosesser, og videre at prosjektene både studeres i lys av eksterne faktorer fra institusjonelle omgivelser og trekk ved lokalsamfunnet, samtidig som de studeres i lys

av nettopp trekk ved prosjektene selv, knyttet til hvor konkret eller abstrakt de er utformet. Det betyr at en strategi er en såkalt eksogen prosesstilmærning (Hernes og Weik 2007) og fokus på master-idéer som eksterne drivkrefter. På den andre siden er det også en hensikt med studien å studere responsen og samspillet mellom eksterne og interne drivkrefter. Det betyr at man må ha blikk for aktørenes respons samt de kulturelle trekk ved samfunnets måte å løse slike utfordringer på.

Tid, kronologi, kontekst og utfall i prosesser

Noen faktorer står sentralt i prosessanalyser. Disse er betydningen av tid, kontekst, kronologi og utfall. Prosess kan forstås som noe som skjer, en serie av handlinger, kronologi, eller noe som skjer over et tidsrom. Følgende definisjon kan være et utgangspunkt: *...a sequence of individual and collective events, actions, and activities unfolding over time in context* (Pettigrew 1997:338). Definisjonen inkluderer både individuelle og kollektive aktører, de handlinger som utføres, og de hendelser som finner sted over tid innenfor en kontekst. Det indikeres videre at det er en kopling mellom handlingene ved at de er ordnet i en rekkefølge eller en serie.

Først til betydningen av tidsdimensjonen. Tidslinjen i innledningskapitlet viste hvilke tidspunkt idéene var definert som realisert, flyplassen var bygget, kunstgressbanen stod ferdig, og Linken Næringshage var etablert. I tabellen foran er det illustrert hvilke tidsrom de seks prosessene i studien har ”reist” innenfor. Tidsintervallet i tabellen sier noe om hvor langt tilbake i tid informantene mener man må gå for å forstå nåtid idéen bak hvert enkelt prosjekt ble lansert. Tidsintervallene må derfor dels forstås som konstruksjoner gjort av mine informanter i forhold til hvordan prosesser og hendelser oppfattes å henge sammen med hverandre. Tidsrommene kan derfor også forstås som ”tøyelige”, og som gjenstand for debatt fordi de er et uttrykk for hvordan aktører har satt ulike hendelser i sammenheng med hverandre. Selv om intervallene ikke kan forstås som absolutte, er de samtidig resultat av skriftlig dokumentasjon, referanser til konkrete hendelser, og etablering av konkrete prosjekt og organisasjoner som lar seg

tidfeste nokså nøyaktig. Tid handler også om å plassere hendelser i forhold til hverandre tidsmessig, og her fremstår kronologi som viktig.

Hendelser og kronologier er viktige å avdekke, fordi man ser etter mønster i materialet, og muligheten for å identifisere hvilke mekanismer som skaper disse mønstrene (jf. Pettigrew 1997). Jeg har vektlagt informantenes konstruksjon og fortellinger om livssyklusen til de ulike idéene. I starten av intervjuene har de derfor fått anledning til nokså fritt og fortelle om prosessene slik de har opplevd dem fra de ble initiert til de eventuelt ble avsluttet eller realisert på ulike måter. Hensikten er å undersøke hvordan de selv presenterer drivkrefter og sentrale hendelser i forhold til hverandre. Deretter har spørsmålene fra meg fokusert spesifikt på drivkreftene, og jeg har utfordret aktørene ved å spørre aktivt etter andre drivkrefter, eksterne så vel som interne. Det betyr at jeg har vært opptatt av å identifisere ulike hendelser, aktører og situasjoner som kan være sentrale motiv og begrunnelser, ikke bare i forhold til å introdusere idéen i lokalsamfunnet, men også i andre faser av idéens liv, som har medført at prosessene har blitt tilført *energi* underveis (jf. Latour 1986/1998). Hvordan informantene har fremstilt hendelsene kronologisk, kan derfor si noe om hva de har oppfattet som drivkrefter og årsaker til at prosessene har utviklet seg i bestemte retninger. Det er mulig å identifisere både eksternt initierte hendelser og handlinger utført av lokale aktører selv, der dette har formet prosessene. Formålet er å skille mellom initiativ skapt lokalt versus hendelser initiert av eksterne kilder. Dette med bakgrunn i studiens fokus på dynamikken mellom det globale og det lokale. Her har jeg vært opptatt av å identifisere mangfoldet av arenaer og inspirasjonskilder som; møter, konferanser, andre idéer, aktører, bransjesamarbeid og deres betydning.

Handlinger driver prosesser fremover, men kan ikke alene forklare deres forløp. Prosesser forgår i omgivelser, og må derfor studeres som det fordi omgivelsene virker begrensende og styrende på deler av informasjonsstrømmen, innflytelsen og innsikten for aktørene i prosessene. Ettersom dette er dynamiske prosesser er omgivelsene med på å skape prosessene men skapes samtidig selv i dem (Pettigrew 1997). I nyere arbeider vises dette til som prosessenes ”terreng” (Pettigrew mfl. 2001).

Ettersom hovedplottet er å følge prosjektene på deres ”reise”, og gjennom dette identifisere blant annet aktører, andre prosesser og andre idéer, identifiseres flere kontekster. Pettigrew (1997) viser til disse som lokale og distanserte kontekster. I en studie av kulturmøter i fiskeribedrifter i Båtsfjord ble det gjort et lignende grep, her ble landskapet brukt som metafor for å beskrive både fiskeribedriftene, lokalsamfunnet og fiskerinæringen som kontekst for kulturmøtene (Gabrielsen 2009). Mest åpenbar som lokal kontekst er lokalsamfunnet med sine organisasjoner, institusjoner, særtrekk, sedvaner og aktører. Som distansert kontekst fremstår både fylket og regionen – Finnmark fylke – som over tid blant annet har vært definert som egen utdanningsregion med de rammer det har gitt. Videre kan det norske myndighetsnivå (nasjonale nivå) forstås som en distansert kontekst, noe som også gjelder verden for øvrig, som den globale referanserammen. Studien bygger på det ny-institusjonelle organisasjonsperspektivet som er fundert på idéen om at omgivelsene konstruerer en mengde løsninger, problem og en virkelighet lokale aktører både er en aktiv del av, og som vi samtidig adopterer som noe ”ytre objektiv” og tatt-for-gitt. Det betyr at vi innenfor ulike deler av omgivelsene vil kunne identifisere ulike typer drivkrefter som har betydning for lokal idéutvikling og forståelse. En forståelse av omgivelsene som bestående av ulike nivå kompliserer studien av prosesser, men gir samtidig muligheter til å undersøke relasjoner mellom de ulike nivåene og innvirkningen på oversettelsesprosessen (jf. Pettigrew mfl. 2001).

En annen faktor som er viktig i prosessanalyser, er hvordan man er i stand til å kople prosessene til utfall. Med dette menes om man kan beskrive en utfallsvariabel som sier noe om prosessens fokus eller ”anker” (Pettigrew 1997). Dette gjør at man blir i stand til å si noe om prosessens betydning for ulike utfall. Å identifisere utfall av prosessene er en komplisert øvelse. Det er flere grunner til det. Flere av disse prosessene går over relativt lang tid og har i løpet av perioden kommet til uttrykk *som* organisasjoner – altså ikke utelukkende *i* organisasjoner. Det henger sammen med at de er definert som en type samarbeidsprosjekt mellom organisasjoner og nettverk av organisasjoner. Når det gjelder prosessene med flyplassen og kunstgressbanen, kan man si at utfallet

forstås som det fysiske og synlige uttrykket av selve flyplassen og kunstgressbanen. Når det gjelder utfallet av konferansen Bare Hjell og Elendighet, kan det forstås som selve gjennomføringen av den.

Når det gjelder de tre øvrige prosessene; Båtsfjord opplæringscenter, Linken Næringshage og fullverdig videregående skole, er spørsmålet om utfall mer komplekst. Årsaken er dels at de er koplet til hverandre, og dels fordi de underveis er kommet til uttrykk i ulike organisasjoner. I de tilfeller der prosessene har medført etablering av ulike organisasjoner underveis, har jeg valgt å forstå disse etableringene som hendelser. I de tilfellene er den endelige realiseringen av idéen å forstå som utfallet. Et eksempel er etableringen av næringshage som ble en realitet i 2006. For å forklare prosessen med denne etableringen valgte informantene å gå tilbake til 1992 og etableringen av Norsk Havsenter, Båtsfjord. Mellom disse etableringene finner vi også Båtsfjord Næringshage i 1998. Linken Næringshage forstås da som prosessens utfall, mens de to øvrige forstås som sentrale hendelser i en kronologisk case-historie.

Jeg har ikke valgt å gå i dybden på disse prosessene, noe som ville vært naturlig dersom man valgte å studere prosessene som case (jf. Yin 1994). Framstillingene er mer å forstå som case-historier enn case-studier (jf. Pettigrew 1997). I den grad jeg har gått i dybden på de seks utvalgte prosjektene som oversettelsesprosesser, har dette særlig vært rettet mot å identifisere ulike faser, hendelser og trekk som har bidratt til å identifisere ulike drivkrefter. Jeg har heller ikke organisert studien som en systematisk sammenligning mellom de seks prosjektene. Et empirisk materiale bestående av så mange som seks oversettelsesprosesser fordrer imidlertid en viss grad av sammenligning, jeg har derfor valgt å drøfte prosessene i forhold til hverandre langs de dimensjonene som er presentert i avhandlingens første kapittel, og som peker på prosessenes varighet i tid og omfanget av oversetting underveis.

2.2 Analyseprosessen

I en helhetlig forskningsdesign er det viktig å drøfte analyseprosessen i forhold til de forskningsstrategier man har valgt, eller har hatt som ideal for å besvare studiens spørsmål. Datareduksjon handler om hvordan man får datamaterialet i en slik form at det er egnet for analyser eksempelvis gjennom koding av materialet, utvikling av tema eller en form for typologikonstruksjon som er vanlige i såkalte abduktive forskningsstrategier (Blaikie 2000). Pettigrew (1997) peker på at prosessuelle studier best kan karakteriseres som en syklus mellom deduksjon og induksjon. Mitt prosjekt bygger på et ontologisk utgangspunkt om at virkeligheten ikke kan defineres som ”en versjon”, men isteden tar hensyn til at mening skapes og omskapes av sosiale aktører. Poenget videre er at hverdagslige begrep og observasjoner kan utvikles til teoretiske perspektiv, noe som er en forskningsstrategi forbundet med en idé om abduksjon (jf. Blaikie 2000). Hagen (2007) hevder at alle forskningsstrategiene produserer ny kunnskap, men at kun abduksjon vil være i stand til å produsere både nye konsepter og begreper samt ny empirisk innsikt. Abduksjon blir altså da en mellomposisjon mellom induksjon og deduksjon.⁴ Den tar utgangspunkt i empiriske fakta slik induksjon gjør, men avviser ikke teoretiske førforestillinger og ligger dermed nærmere deduksjon (Alvesson og Sköldberg 1994).

Analysene av prosjektene har hatt som ambisjon å kombinere funn fra tidligere studier med egne funn. Disse funnene har fungert som kilde til inspirasjon for å tilføre begrep som gir et mønster, og dermed bidrar til forståelse av empirien. Vekslingen mellom empiri og teori har skapt en forskningsprosess som kan forstås som en abduksjon. En av fordelene med abduksjon vil være at man unngår at teorien blir en ”tvangstrøye” i en analyse av de empiriske funn. Selv om empirien min i utgangspunktet er teoretisk forankret og ”farget”, har jeg forsøkt å la de teoretiske perspektiv utfordres og utvikles gjennom en kopling til nettopp min empiri.

---

⁴ Abduksjon har i følge Alvesson og Sköldberg (1994) røtter til Aristoteles, men er i den senere tid utforsket videre og tatt tak i av spesielt amerikanske pragmatiske filosofer.

Prosess-studier genererer en stor mengde empiri, og her har tidslinjer vært et viktig redskap for å redusere empirien og avdekke eventuelle mønster i materialet (jf. Yin 2003). Tidslinjer har vært sentrale verktøy gjennom plotting av informantenes fortellinger om sentrale hendelser som har påvirket idéene og prosessene i ulike retninger. Dette har vært gjort for å skape en kronologi i prosesser som har foregått over lang tid. Det er nettopp her denne designen er spesielt egnet fordi det gir anledning til å spore endringer over tid (jf. Yin 2003). Arbeidet med tidslinjer har i min studie vist seg å ha stor betydning for den analytiske bearbeidingen av datamaterialet. Første steg var å fremstille prosessene langs en tidslinje, der hendelsene (i tid og rom) var markert lineært. Deretter, og basert på idémodellens sykliske samt tids- og romlige dimensjoner (Czarniawska og Joerges 1996) utviklet det seg et mønster der jeg plottet andre prosesser både lokale og overordnede, som informantene og jeg anså for relevante for analysen. Dermed ble det mulig å belyse og illustrere spørsmålet om sammenhengene mellom oversettingsprosessene og ulike drivkrefter på en ny måte fordi de synliggjorde et mønster i materialet der samspill mellom ulike drivkrefter og ulike lag av ideer trådte frem.

Å identifisere master-idéer og ulike aktørroller

Begrepet om master-idéer sier noe om at en idé er ”overordnet” en annen idé, i den betydning at den gjenspeiler et sosialt fenomen som er generelt og nærmest allmenngyldig. Slik det anvendes av Czarniawska og Joerges (1996), kan master-idéer også sies å ha en virkning på utviklingen av lokale prosjekter. Det har sammenheng med at master-idéen kan skape gjenkjennelse og gi legitimitet til flere lokale problemstillinger. Innledningsvis har jeg gjort rede for at det som forstås som lokalt vil variere.

Master-idéene i min studie er identifisert gjennom spørsmål knyttet til hvilke begrunnelser informantene har opplevd som sentrale for å forklare prosjektenes ”reise”. Jeg har bedt informantene identifisere slike begrunnelser, både når en ide ble lansert for dem, og om disse begrunnelsene endret seg i prosjektets ulike faser. Når

informantene har valgt å peke på andre idéer, gjerne eksterne, for å forklare hvorfor de har lansert idéer lokalt, er dette blitt tolket som de har forholdt seg til idéer som kan forstås som forankret i en master-idé. Med utgangspunkt i informantenes beskrivelser har jeg identifisert skriftlige dokumenter der de nevnte idéene er omtalt. I tillegg har jeg undersøkt skriftlige plandokumenter på regionalt nivå for perioden 1984-2006 for å se om idéene gjenfinnes her. De regionale plandokumentene har samtidig vært en kilde for å si noe om koplingen mellom en master-idé og et lokalt prosjekt. Koplingen er på den ene siden identifisert gjennom informantenes beskrivelser av hvordan disse idéene rent faktisk ble virkemiddel for å få gjennomslag for de lokale prosjektene. På den andre siden er de også identifisert gjennom ulike vage antydninger om ”*at kompetanse var jo noe alle snakket om da*”, eller ”*det var jo i tiden*”, ”*nå er det jo næringshager i hele kongeriket*”. Master-idéene er også identifisert gjennom skriftlige prosjektbeskrivelser og beskrivelser av større satsingsprosjekter der de lokale prosjektene er blitt tildelt økonomiske midler for å realisere overordnede idéer.

Å snakke og, å handle – to sider av samme sak?

Den andre problemstillingen er rettet mot aktørers rolle i oversettingsprosessene og mer spesifikt hvordan aktører har gitt kraft og energi i disse prosessene. Datamaterialet er, som tidligere nevnt, organisert i tidslinjer. Her har informantene plassert ulike hendelser i forhold til hverandre for å forklare prosjektenes fremdrift og utvikling. Gjennom disse beskrivelsene har jeg identifisert ulike aktiviteter. Aktiviteter som beskrives som praktiske handlinger og aktiviteter, og som uttrykkes som noe man ”har gjort”, er tolket som uttrykk for en dimensjon ved moderne aktører som preget av handling. Spesielt i de prosjekter som er lenge ”på reise” er det i tillegg mulig å identifisere andre aktiviteter som har vært orientert mot å skaffe seg strategiske alliansepartnere, samt spre og forankre budskapet bak prosjektet til flere interessenter. Slike aktiviteter er tolket og forstått som uttrykk for en aktørrolle der snakk har vært en sentral aktivitet for å føre prosjektet videre på ”reisen”. På den måten mener jeg å ha identifisert hvordan både snakk og handling har gitt energi til utviklingen av prosjektene.

En slik tenking er forankret i Brunsson (1989), som argumenterer for at det eksisterer to systemer i organisasjoner; et system for tanker og idéer, og ett system for handlinger. Idésystemet består av mentale og kommunikative prosesser, mens handlingssystemet består av de materielle prosessene.

Ut fra en filosofisk posisjon er det imidlertid mer problematisk å skille mellom det ”å si noe” og det ”å gjøre noe”. Språkhandlinger er også en form for handlinger, gjerne referert til som talehandlinger (jf. Austin 1962). Slik jeg oppfatter Austin er poenget at man kan uttrykke seg på ulike måter. Det er ikke alle utsagn som beskriver verden og som dermed kan være sanne eller usanne. Noen setninger er faktiske handlinger, slik som det å avlegge en ed eller gi et løfte; ”Jeg lover å levere pakken før klokka tolv”. Setningen er det Austin (1962) kaller en performativ ytring, og er et eksempel på en talehandling. Man *gjør* noe med det man sier, man gir altså ikke en beskrivelse av noe som gjøres. En beskrivelse av en relevant situasjon i min studie kunne være: *Samlokalisering av utviklingsbedrifter i distriktene er ofte begrunnet i et behov for innovasjon*. Dette er et relativt nøytralt utsagn hva angår talers intensjon med ytringen, sammenliknet med: *Jeg foreslår at man samlokaliserer utviklingsbedrifter i distriktene fordi man da vil oppnå innovasjon*. Dette siste eksemplet er en språklig handling som indikerer at man vil oppnå noe bestemt med det man sier, man ønsker å overbevise andre om noe bestemt. Man synliggjør en intensjon og en intendert effekt med utsagnet, selv om den samme intensjonen kunne være til stede også i det første utsagnet. En tredje form for språklig handling vil være den faktiske effekten som ytringen har på de som er tilhørere, det som altså skjer med en som er mottaker av, eller blir utsatt for, talehandlingen.⁵

Austin`s inndeling i ulike talehandlinger indikerer altså at det er lite hensiktsmessig å lage et skarpt skille mellom å snakke og å handle blant annet fordi man for det aller meste har bestemte intensjoner med det man sier. Det vil si at de langt fleste utsagn

---

⁵ Dette samsvarer med det Austin (1962) viser til som lokusjon, illokusjon og perlokusjon.

innebærer en mer eller mindre tydelig formulert intensjon, og dermed er det å si noe ofte å handle med språket. Jeg mener likevel man kan tenke seg at det er et analytisk skille. Poenget med å skille disse aktivitetene fra hverandre i min avhandling, er å peke på ulike dimensjoner ved aktørers roller når man jobber med både abstrakte idéer og konkrete lokale prosjekter over lange tidsperioder. Dette resonnementet gjøres her med utgangspunkt i Brunsson (1989), og hvordan man i daglig tale kan forstå snakk og handling som ulike aktiviteter.

2.3 Standarder for vurdering av studien – troverdighet og bekreftbarhet

Tradisjonelt anvendes begrepene reliabilitet, validitet og generaliserbarhet som kriterier for å vurdere forskningens kvalitet. I den kvalitative tilnærmingen er disse begrepene dels erstattet med begreper som troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet (Thagaard 1998). Forskningsresultaters troverdighet og overførbarhet er helt avhengig av at vi som forskere er eksplisitte i forhold til det grunnlag kunnskapen hviler på. Det kreves at man redegjør for hvordan data er innsamlet, hvordan de er analysert og tolket. Data konstrueres i et samspill mellom forsker og forskningsobjekt, og da må man også argumentere for troverdighet ved å redegjøre for og reflektere over konteksten for innsamlingen av disse dataene. Dette innebærer å gjøre eksplisitt forhold som kan påvirke innsamlingen og fortolkningen av materialet, og dette må gjøres på en slik måte at en leser som ikke kjenner konteksten, vil feste lit til beskrivelsene. Autentisitet er et annet begrep som har vært introdusert for å si noe om hvordan man presenterer empirien på en måte som reflekterer at man har vært til stede i en situasjon og en setting (Golden-Biddle og Locke 1993). En redegjørelse tuftet på autentisitet søker å presentere det man har observert, uten å påstå at disse observasjonene var objektive, nøyaktige eller slik en hver annen observatør ville sett den aktuelle situasjonen (Martin 2002).

Bekreftbarhet knyttes til kvaliteten i tolkningen og hvorvidt funnene støttes av annen forskning og om man dermed kan stole på at den er sannsynlig (Thagaard 1998).

Plausibilitet er et begrep som fanger opp noe av det samme gjennom å rette fokus mot leserne som gruppe, deres profesjonelle identitet, kontekst og forutinntatthet (Golden-Biddle og Locke 1993, Martin 2002). Plausibilitet kan skapes i en tekst på flere måter, gjennom konstruksjon av plott, man kan fremsette krav til debatt om ens argument og man kan søke å bygge paralleller til andre og lignende studier (Martin 2002).

I det følgende gjøres det rede for hvordan jeg har gjennomført studien og i praksis søkt å imøtekomme de kvalitetsstandardene som det her er gjort rede for.

Datakilder – valg og avveininger

Kvalitative tilnæringer kan knyttes til ulike fortolkende teorier, som fenomenologi, hermeneutikk og symbolsk interaksjonisme på grunn av sin målsetting om forståelse av personer, relasjoner og prosesser som studeres (jf. Thagaard 1998). Systematikk og innlevelse er viktige stikkord i kvalitativ forskning og ettersom rammen for idéene er aktører i et lite og forholdsvis oversiktlig lokalsamfunn er dette spesielt viktig. Aktørene har ofte hatt flere roller i flere av prosjektene, derfor har betydningen av å sette seg inn i den sosiale situasjonen vært ekstra viktig.

Datamaterialet i samfunnsforskningen er vanligvis av tre hovedtyper; primære, sekundære og tertiære (Blaikie 2000). Primære data frembringes av forskeren selv, mens sekundære data er samlet inn av andre, gjerne for generelle formål eller i andre forskningsprosjekter. Eksempler på sistnevnte i min studie er offisiell statistikk og offentlige utredninger. Tertiære data er i tillegg innsamlet og analysert av andre. Eksempler på slike data i min studie er offentlige utredninger, offentlige plandokumenter og forskningsarbeider. I dette avsnittet skal jeg hovedsakelig konsentrere meg om de primære datakildene, ettersom de er innsamlet i relasjon mellom meg som forsker og informantene.

Tidsdimensjonene for datainnsamling kan i utgangspunktet tredeles; nåværende eller samtidige prosesser for å fange opp en situasjon her og nå (cross-sectional), før og etter endring over tid for å fange opp endring over tid (longitudinal) og i fortiden (Blaikie 2000). Ettersom de idéprosessene som inngår i studien har funnet sted, er den sosiale setting såkalt "semi-natural" (jf. Blaikie 2000), det betyr at informantene hovedsakelig rapporterer om hendelser som har funnet sted, og i noen tilfeller fortsatt finner sted. Jeg har samlet inn datamaterialet i ulike perioder over 4 år ved jevnlig opphold i Båtsfjord. Selv om enkelte av prosessene fortsatt foregikk, var ikke observasjon en hovedkilde til innsamling av informasjon. Både direkte og indirekte observasjon har derimot vært sentralt for å fange opp hvordan fortellingene om idéene presenteres i ulike situasjoner, ikke bare i et intervju med meg som forsker. Observasjon og tilstedeværelse har også vært viktig for å forstå relasjonen mellom aktørene.

Intervju og skriftlige kilder

Det ble tidlig etablert en lokal informantgruppe for stipendiatprosjektet, og disse kan forstås som nøkkelinformanter på flere måter. I denne gruppen var det representanter både fra det offentlige, private og frivillige Båtsfjordsamfunnet. I tillegg besto gruppen av informanter som har vært sentrale i flere av de prosesser jeg har studert. Valg av informanter er videre et resultat av at de er pekt på som aktører i ulike faser av idéenes "reiser". Jeg har vektlagt å snakke med flest mulig av de som har vært involvert i prosjektene for å få frem både helhet og detaljer i prosessene. Det betyr at mange av informantene ble identifisert underveis. Ettersom mitt grep er å følge idéene er det naturlig at det ble slik, og hvert intervju ble avsluttet med at jeg ba om innspill om andre aktører som kunne bidra til å kaste lys over den aktuelle prosessen.

Jeg har til sammen intervjuet 49 informanter, og av disse er 10 intervjuet flere ganger både på grunn av sine roller som nøkkelinformanter, og fordi de på ulike måter har vært involvert i flere av prosjektene jeg studerte. Tidsrommet for intervjuene har vært fra september 2004 til 2008. Siste intervju var i april 2008 med et utvalg av

nøkkelinformantene. Her ble de tidligere nevnte tidslinjene presentert for hvert prosjekt sammen med de drivkrefter som var blitt pekt på som *energien* i oversettingene. Dette siste møtet ga slik sett både anledning til å teste og validere min sammenstilling av informasjonen, samtidig som informantene fikk anledning til å kommentere selve konstruksjonen. Fire av informantene har dessuten lest et utkast av avhandlingen høsten 2010. Deres tilbakemeldinger var konsentrert om faktainformasjon, og samtlige tilbakemeldte at de opplevde fremstillingene som gjenkjennelige i forhold til deres opplevelser av prosjektene. De hadde også nyttige refleksjoner omkring enkelte av mine fortolkninger av datamaterialet.

Intervjuene har vært gjennomført som en semi-strukturert samtale om idéene. Intervjuguiden har fungert som en struktur og sjekkliste. I de tilfeller der informantene er involvert i flere prosjekter, og der prosjektene er komplekse og spenner over et langt tidsrom har guiden vært brukt til å strukturere samtaleene etter hvert, og ofte i flere intervju. Dette har fungert veldig godt, fordi informantene har fått startet med å fortelle om prosjektene åpent og fritt, kun med tre-fire sjekkpunkt fra min side, deretter har jeg styrt og detaljert spørsmålene underveis. En slik tilnærming synes også å ha virket gunstig i forhold til informantenes eget utbytte av intervjuene, fordi de har hatt anledning til å tenke gjennom tema mellom intervjuene og ”ransaket” både hukommelsen samt funnet frem dokumentasjon om prosjektene.

Spørsmålene i guiden har vært operasjonalisert etter idémodellens antakelse om at idéer reiser i ulike faser (Czarniawska og Joerges 1996), kombinert med Røviks (1998, 2007) konkretisering av hva, hvordan og hvorfor oversettinger finner sted innenfor og mellom fasene.⁶ Intervjuene er gjennomført ansikt til ansikt og over telefon. Ettersom flere av aktørene er flyttet fra Båtsfjord, har jeg vært nødt til å gjennomføre enkelte intervju over telefon. I de tilfellene har jeg først ringt opp informantene for å forspørre om en samtale, deretter har dette vært fulgt opp med en e-post der jeg har gjort rede for

---

⁶ Jeg kommer tilbake til dette i kapittel tre. Utgangspunktet er at idéer ”reiser” og går gjennom ulike faser, og at de oversettes i alle disse fasene. Hvordan og i hvor stor grad, vil avhenge av flere forhold, blant annet trekk ved idéene, aktørene, motivene for oversetting, erfaringer med tidligere prosjekter og de master-idéer de utvikles i lys av.

tema og konkrete spørsmål for intervjuet. Intervjuene har dels vært tatt opp på bånd og dels har jeg notert underveis. I de tilfeller intervjuene har vært tatt opp på bånd, har jeg valgt ikke å transkribere dem, men har isteden analysert opptaket og lyttet gjennom det flere ganger. Dette har fungert på en slik måte at jeg har opplevd å bli satt tilbake til intervjusituasjonen i større grad om jeg skulle lest en tekst. I de tilfeller hvor jeg ikke har brukt opptaker, men notert underveis, har intervjuene blitt bearbeidet umiddelbart.

En annen viktig kilde til informasjon har vært en mengde uformelle samtaler i løpet av disse årene, samtaler som har bidratt til å forstå lokalsamfunnet, relasjoner mellom aktører, og til å identifisere aktører og hendelser som kan ha preget prosessene på ulike måter. Jeg har også deltatt i aktiviteter som ikke utelukkende har vært initiert og ledet av meg. Dette er en form for deltakende observasjon. Eksempler er møter i styringsgruppa for forskningsprosjektet der jeg har gitt innspill til gruppen om mine aktiviteter, intervjuer og funn. Et annet eksempel er prosjektseminar, der jeg i første halvdel av seminaret har gitt faglig innspill i forhold til teori om prosjektorganisering og ledelse, og i neste del vært observatør i forhold til informantenes fremstillinger av egne prosjekter. Jeg har også deltatt på møter der jeg har hatt en enda mer passiv rolle enn foran nevnte, eksempler på dette er ”arbeidsgruppa for 13-årig skoleløp” og politiske møter.

I tillegg til intervjuene, har jeg hatt stor nytte av ulike dokumenter, spesielt gjelder dette offentlige saksdokumenter og møteprotokoller fra Båtsfjord kommune, beskrivelser og presentasjoner av prosjektene og regionale plandokumenter. Jeg har også fått tilgang til styreprotokoller og diverse utskrifter fra Båtsfjord kommune som sakspapirer, vedtak og annen korrespondanse knyttet til alle de prosjekt de har vært involvert i, og som er offentlige. Bruk av ulike dokumentasjon er svært viktig i prosessstudier. Fordelene med denne type kilder er at de er fremkommet uavhengig av studien, samt at det her er mulig å identifisere nøyaktig hendelser i tid og rom (jf. Yin 2003). Disse dokumentene har vært til stor hjelp for å kunne beskrive tidslinjene til flere av prosjektene og identifisere tidspunkt, situasjoner og hendelser som innebærer endringer i prosjektenes form eller innhold.

For en del av prosjektene har det vært en utfordring å skaffe til veie dokumentasjon på for eksempel ulike beslutninger eller rett og slett beskrivelser av dem. Det har trolig sammenheng med at samarbeidsprosjektene har vært initiert av ulike aktører i ulike faser, og dermed er heller ikke dokumentene samlet og lett tilgjengelig. Problematikken har vært spesielt utfordrende i de prosjekt som går langt tilbake i tid, noe jeg har forsøkt å imøtekomme ved å intervju de som har vært beskrevet som sentrale aktører i de ulike prosjektfasene. En utfordring kan imidlertid være at når man skal fortelle om noe så lang tid etter at det har skjedd, er det en visst fare for at man konstruerer fortellingen i et mer rasjonelt lys, altså som mer målrettet og rasjonell enn den var. Videre kan man tenke seg at informantene tilpasser det som skjedde da til dagens situasjon, eksempelvis om noe viste seg å være fornuftig på lang sikt eller ikke. Jeg har forsøkt å imøtekomme disse utfordringene ved å intervju aktører som har utvist en mer kritisk holdning og syn på prosjektene. Konkret ble dette hensynet søkt ivaretatt ved at jeg var særlig opptatt av å oppsøke de informantene som hadde vært aktører i prosessene på tidligere tidspunkt, og som hadde flyttet fra samfunnet. Å intervju de som var flyttet fra Båtsfjord, anser jeg som viktig fordi det er rimelig å anta at en viss avstand til et felt også kan skape en mental avstand, og en form for objektivitet som gjør at man fanger opp andre nyanser enn fra de aktørene som fortsatt lever og bor i lokalsamfunnet. Det var etter mitt syn med på å nyansere bildet av prosessene fordi ulike stemmer ble hørt. Jeg har videre oppholdt meg i lokalsamfunnet i lange perioder og slik tatt del i både formelle og uformelle samtaler der nyanser fremkommer i ulike situasjoner, noe som har gitt meg et inntrykk av hvordan aktørene generelt fremstiller sine fortellinger om seg selv.

Sitatene i avhandlingen er valgt fordi de inneholder spesielt treffende beskrivelser av de fenomen jeg studerer. Sitatene fanger opp det essensielle enten i beskrivelsen av en fase i prosjektene "reiser" eller av en aktivitet. Jeg har også vektlagt å presentere sitat som har bidratt til å belyse ulike sider ved prosjektene. Sitatene vektlegger og illustrerer de teoretiske poengene samtidig som de er beskrivende enten for deler av prosessene eller fordi de gir et helhetlig bilde av prosessene. Selv om sitatene dermed

ikke er representative for summen av utsagn (jf. Kvale 2001) om et spesielt fenomen, peker de i en retning, og gir en fortolkning som etter min forståelse vil være gjenkjennelig for de som deltok i prosjektene.

Overførbarhet i kvalitativ forskning handler om å vurdere om mine fortolkninger av det empiriske materialet kan skape grunnlag for overføring til andre relevante sammenhenger (jf. Thagaard 1998). Studier av få enheter eller case er i utgangspunktet lite velegnet for generalisering. Jeg har likevel en ambisjon om å bidra til en analytisk generalisering knyttet til kunnskap om oversettingsprosesser (jf. Yin 2003). Analytisk generalisering innebærer å dra slutninger med basis i teoretiske påstander heller enn med bakgrunn i studier av et tilstrekkelig stort antall oversettingsprosesser. Gjennom å ta utgangspunkt i tidligere teori om oversetting og drøfte mine funn opp i mot disse, er det altså en ambisjon å kunne si noe generelt om hvordan oversettinger finner sted innen for rammen av lokalsamfunn og organisasjoner.

Etiske og praktiske avveininger

Som en del av diskusjonen om forskningens kvalitet finner jeg det også naturlig å inkludere noen avveininger om hvilke etiske problemstillinger et slikt forskningsprosjekt kan utløse (jf. Kvale 2001). Utgangspunktet mitt er at forskningsprosjektet er forankret hos sentrale aktører i Båtsfjord og som således har samtykket i å delta i studien. Dette betyr imidlertid ikke at jeg kan ta for gitt at alle informanter har samtykket. Jeg har selv forespurt aktuelle informanter om de kunne stille opp til intervju, jeg har informert om prosjektets formål samt lagt opp til den konfidensialitet man gjør i intervjusituasjonen. I et forholdsvis lite lokalsamfunn der mange av informantene lett kan la seg identifisere, har dette vist seg å være særlig viktig. Nettopp derfor har det også vært utfordrende å balansere hensynet til deltakernes konfidensialitet med behovet for å beskrive hendelsesforløp i de prosjekt der de fleste i utgangspunktet allerede vet hvem som har vært deltakere. Hensynet er forsøkt løst ved å intervju flere informanter om samme prosjekt, og slik nyansere

fremstillingene ved hjelp av flere stemmer. I tillegg har jeg hatt kontinuerlig dialog med aktørene om sitater og uttalelser det kan stilles spørsmål ved. Jeg har ikke opplevd dette som noe stort problem, verken for meg som forsker, eller at det har vært uttrykt som et problem for informantene.

Jeg har også vurdert om denne forskningen i seg selv kan medføre noen negative konsekvenser for de som er med i studien eller for lokalsamfunnet som helhet. Når det gjelder enkeltaktørene, er det åpenbart at det gjennom spørsmålene kan legges opp til en kritisk refleksjon om egen rolle i det enkelte prosjekt. Nå er det i realiteten slik at ingen av prosjektene i studien oppfattes eller beskrives utelukkende som fiaskoer eller suksesser. Det er derfor naturlig å peke på forhold som både har vært hemmende og fremmende for deres utfall og ”reise”. Når det gjelder mulige negative konsekvenser for samfunnets evne til å initiere og handtere fremtidige idéer, kan man tenke seg at en beskrivelse og analyse fra forskerhold muligens kan utfordre en dynamikk og en tro på egne evner som jo relativt sett har fungert ganske bra over år. Lokalsamfunnets aktører har over mange år jobbet og utviklet idéer på ”sin måte”. Enkelte ganger har de vært fornøyde med resultat og prosess, og andre ganger ikke. Det vil sannsynligvis også være tilfelle for idéer som initieres etter mitt forskningsprosjekt. Jeg har imidlertid opplevd en evne til, og et ønske om kritisk refleksjon fra informantenes side under intervjuene, og de uttrykker ønske om å lære av egne feil og da må konsekvensene vurderes ut fra aktørens evne til å ta inn over seg, reflektere over, og eventuelt endre sine måter å handle på.

2.4 Forskeren og forskningens rolle

Stadig oftere gjøres forskerens rolle til gjenstand for diskusjon, og spesielt gjelder det i de tilfeller man inngår i andre roller i feltet enn den tradisjonelle forskerrollen (jf. Wadel 1991, Solberg 1996, Thagaard 1998). Hatch (1996) peker eksempelvis på at forskerens rolle er gjenstand for økende oppmerksomhet og hun mener at modernistisk organisasjonsteori plasserer forskeren utenfor studiens ramme. Studier av prosesser skaper i tillegg en spesiell nærhet mellom forskeren og ”vertscasen”, i mitt tilfelle

lokalsamfunnet med dets representanter (jf. Pettigrew 1997). En økende grad av refleksivitet omkring forskerens rolle fremheves som helt avgjørende for å gjøre dilemmaet eksplisitt og unngå den misforståelse det innebærer å forstå forskerens perspektiv som sannheten.

I denne studien har min rolle som forsker vært utfordrende på flere måter. For det første fordi jeg er kjent i lokalsamfunnet, og med flere av aktørene der fra tidligere utdannings- og forskningsprosjekt. For det andre ble studien på et overordnet nivå, konstruert i en dialog mellom aktører i Båtsfjord, Universitetet i Tromsø og Innovasjon Norge i Finnmark. Man hadde tidlig en intensjon om en kontinuerlig dynamikk mellom meg som forsker, og lokale aktører basert på presentasjon og diskusjon av de funn som ble gjort. Poenget var å gi lokale aktører muligheten til og lære av tidligere erfaringer med prosjektarbeid underveis i forskningsprosessen.

La meg starte med den første problemstillingen, å forske i kjente omgivelser. Dette er en velkjent problematikk innen samfunnsforskningen, og har vært tematisert av flere (Wadel 1991, Solberg 1996, Paulgaard 1997, Thagaard 1998). Det handler om at man som forskere skal være nær nok til å forstå informantenes situasjon og interaksjonen mellom dem, men fjern nok til å se dem på en annen måte enn de selv gjør, og videre hvordan dette blir utfordrende når man kjenner stedet eller aktørene det forskes på. Paulgaard (1997) snakker om dette som posisjonert innsikt. Hennes empiri er fra forskning på ungdom i Honningsvåg på 1990-tallet. Hun kommer selv fra stedet. I følge henne er det et definisjonsspørsmål om man er i kjente eller ukjente omgivelser, og man må derfor selv beskrive og gjøre eksplisitt hva ens forutforståelse består i. Poenget er at det vi ser og forstår, også som forskere, er forbundet med vår erfaring. Det kan være utfordrende men også ha sine fordeler. For meg har det på den ene siden vært en åpenbar fordel å være kjent i lokalsamfunnet fordi det har gitt meg tilgang til arenaer og aktører som har vært sentrale for studien. Utfordringene generelt har vært at informantene har tendert til å være implisitte ved at de har tillagt meg mer kunnskap om dem enn jeg hadde. For å bidra til at mitt eget perspektiv kontinuerlig ble nyansert,

gjorde jeg tidlig bevisste valg om å inkludere flest mulig stemmer for å belyse ulike sider ved oversettingsprosessene.

Den muligens største utfordringen i forhold til rolleavklaring og forventninger, var forholdet mellom den rolle de lokale aktørene forventet jeg skulle ta, og den rolle jeg selv ønsket å ta. Jeg har vært foreleser, veileder og deltatt i anvendte forskningsopplegg i tidligere sammenhenger i Båtsfjord. Dermed kunne jeg tillegges andre roller enn den tradisjonelle forskerrollen. Dessuten var stipendiatprosjektet konstruert som et samarbeidsprosjekt der formålet var knyttet til å legge til rette for dialog og en form for samhandling mellom meg som stipendiat og lokale aktører. Dette ble utformet som en aksjonsforskningsdesign.

Aksjonsforskning er i dag meget omfattende, og det benyttes mange ulike begreper for å beskrive ulike aspekt ved, eller metoder for aksjonsforskning. I Båtsfjord-prosjektet kom aksjonsdimensjonen klart uttrykk gjennom problemdefinisjonen og organiseringen av prosjektet. Når det gjelder det første punktet, var det i tidligere dialoger utmeislet et mål om at en analyse av de nevnte prosjektene skulle gi grunnlag for overføring av erfaringer fra tidligere samarbeidsprosjekt til nye arenaer og nye samarbeidsprosjekt. For det andre var prosjektet organisert med en styringsgruppe og en referansegruppe. Styringsgruppen hadde hovedansvar for den strategiske tilretteleggingen av prosjektet, og for selve realiseringen av stipendiatprosjektet.

I følge Foss og Moldenæs (2006) har aksjonsforskerrollene tradisjonelt vært beskrevet som fasilitatorer (tilrettelegger), endringsagenter, katalysatorer og konsulenter. En aksjonstilnærming innebærer at forskeren inngår i en mer forpliktende relasjon (jf. Levin og Ravn 2005) til forskningsfeltet der utvikling av lokal praksis inngår som et viktig utgangspunkt for forskningen. På denne måten tilbyr aksjonsforskningen ett nytt perspektiv på forskerens rolle og funksjon. Innen en aksjonstilnærming er relasjonene til forskningsfeltet mer komplekse, de har et lengre tidsperspektiv og er mer gjennomgripende enn i mye annen forskning (jf. Levin og Ravn 2005). Dette fordrer i

seg selv en flerdimensjonal forskerrolle. Kombinasjon av ulike roller betegnes av Wadel (1991) som *inngjerding av forskerrollen*. Aksjonsforskerrollene er mer utadrettede roller, noe som både har sine fordeler og ulemper. Fordelene var åpenbare både for de lokale aktørene som skulle nyttiggjøre seg forskningen og for Universitetet som gjennom forskningsprosjektet hadde en ambisjon om å utvikle sin rolle som regional aktør. For meg som stipendiat var det også en fordel, både fordi jeg skulle forske på noe som opplevdes ”nyttig”, og at jeg gjennom prosjektet kunne utvikle min kompetanse til å handtere situasjoner der samfunnsutvikling settes på dagsorden. For en forsker vil imidlertid disse utadrettede rollene samtidig representere en utfordring fordi det innebærer en kontinuerlig balansegang mellom krav som i utgangspunktet kan virke nokså motstridende. Dette gjelder spesielt forholdet mellom forskning og aksjon. Det er også en utfordring å skulle innta flere roller og tilpasse disse til ulike situasjoner.

Å inngå i ulike roller ble en stor utfordring både for meg, mine informanter og nøkkelpersoner i lokalsamfunnet. Balansen mellom ulike logikker, på den ene siden knyttet til den langsomme og nøyaktige forskningsprosessen, og på den andre siden feltets behov og ønske om innspill og refleksjoner ”her og nå”, viste seg vanskelig å kombinere. Spesielt ettersom dette skulle imøtekommes av en og samme person. Vi fant imidlertid i fellesskap en løsning på dette etter hvert, der vi laget en seminarrekke som kombinerte en faglig del som jeg stod ansvarlig for. Den andre halvdel var en erfaringsdeling der ulike erfaringer fra prosjektene ble presentert av informantene. Jeg opplevde at dette fungerte fint både for meg som forsker, og for de aktørene som fikk anledning til å diskutere erfaringene med hverandre. Mangelen på slike felles refleksjoner i etterkant av prosjekter og prosesser har vært et gjennomgående tema blant mine informanter, og dette ble derfor oppfattet som en kilde til læring. Vi klarte imidlertid ikke å gjennomføre hele denne seminarrekken. Det kan være flere årsaker til dette. Dels kan det tenkes at seminarformen slik den ble laget her, ikke fungerte og ble oppfattet som et bidrag fra forskeren. Jeg hadde imidlertid mange samtaler med mange aktører før seminaret ble igangsatt og tilbakemeldingen på formen, og idéen om at dette var en måte å lære av hverandre på, ble godt mottatt. En annen årsak til at

seminarrekken stoppet opp må nok også tilskrives mobiliseringen av deltakere og forankringen av prosjektet lokalt. I en tid preget av store endringer spesielt i fiskerisektoren, fraflytting og generelt økonomiske vanskelige tider, ble det utfordrende å mobilisere til et slikt prosjekt.

Det er altså slik at informantene vil kunne tillegge forskeren ulike roller, og det er viktig at det er samsvar mellom den rollen man selv tar og den rollen dine informanter gir deg (jf. Solberg 1996). Wadel (1991) beskriver sågar selve *forskerrollen* som en rolle som ikke gir lettest adgang til et felt. Dette støttes av Solberg (1996) som fant at hennes insistering av forskerrollen hindret adgang ved at hun opprettholdt en usikkerhet hos informantene. I mitt prosjekt er dette ytterligere komplisert ved at det er introdusert er aksjonsforskerrolle som både skal være en tradisjonell forsker og samtidig bidra til aksjon. Det er mulig at jeg ved å fortsette å opprettholde skillet mellom forskning og aksjon samtidig bidro til at usikkerheten og uklarheten ble opprettholdt. Mitt motiv for å insistere på forskerrollen var å skille forskning som aktivitet fra andre typer aktiviteter som blant annet kunne knyttes til en konsulentrolle. Det gjorde jeg for å klargjøre hva jeg kunne bidra med og ikke. Denne opplevde rollekonflikten gjenspeiler at jeg nok langt på vei selv opplever at en ideell forsker både er distansert men samtidig nær. En mer erfaren forsker kunne nok handtert en slik situasjon med større grad av klarhet. Stipendiatprosjektet utviklet seg etter hvert i retning av at aksjonsdimensjonen i mindre grad preget arbeidet.

I dette kapitlet har jeg redegjort for en design som innebærer å studere prosjekt som prosesser som har utviklet seg over tid. Jeg har også beskrevet hvordan studien har vært gjennomført og hvordan data er bearbeidet slik at leseren kan vurdere arbeidet ut fra disse kriterier.

KAPITTEL 3: IDÉER PÅ ULIKE NIVÅ: ET TEORETISK BEGREPSAPPARAT

I dette kapitlet utledes et begrepsapparat for å drøfte den delen av problemstillingen som handler om forholdet mellom lokale prosjekter og globale idéer. Først drøfter jeg hva en master-idé er, hvordan den kan komme til uttrykk, og hvordan den kan gi legitimitet til, og begrunne lokale prosjekter. Hensikten med diskusjonen er å utvikle master-idé begrepet ved å drøfte det i lys av andre lignende begreper om slike ”overordnede” idéer. Konkret drøftes om det kan være hensiktsmessig å anvende master-idéer som en fellesbetegnelse på ulike typer idéer som er forskjellige i forhold til hvor utbredt de er i tid og rom, og hvor konkret eller abstrakt de er utformet, men som har det fellestrekk at de ikke er lokale.

Med utgangspunkt i Scott (1995, 2003) drøftes videre master-idéers mulige virkninger og relasjoner til det lokale ved å drøfte idéenes institusjonelle komponenter. Slik utledes noen resonnement om relasjonene mellom det lokale og det globale, og mellom det lokale og master-idéer. Deretter gjøres det rede for oversetting som kontinuerlige prosesser, men der det likevel er mulig å identifisere ulike faser i prosessen (Czarniawska og Joerges 1996, Lindberg og Erlingsdottir 2005). Til sist drøftes hvordan trekk ved idéer kan påvirke oversettingsprosesser.

3.1 Globale idéer

Jeg vil innledningsvis peke på to trekk ved det vestlige samfunnet som gjør at vi kan snakke om at noen idéer nærmest er globale i sin utbredelse. Det ene er modernitet og det andre er globalisering. Modernitet refererer i denne sammenheng blant annet til fremveksten av standardiserte modeller for organisering av samfunn og stater. Slike modeller forstås som rasjonelle konstruksjoner, fundert på idéen om fremskritt og rettferdighet. Uviklingen har skapt et rom for spredning av idéer som forbindes med det å være moderne, effektiv og fremtidsrettet. Drori mfl. (2006) viser i den forbindelse hvordan formell organisering er blitt en global trend. Dette er et forholdsvis nytt fenomen særlig tydelig i siste del av det 20 århundre. Drori mfl.

(2006) peker på tre faktorer som forklarer utviklingen. Det første er utviklingen av ”det globale” som den relevante sosiale horisonten for aktørene. Det andre er betydningen av rasjonaliserings- og standardiseringsprosesser som særlig fremmes gjennom globale institusjoner innen forskning og andre former for ekspertkunnskap. Den tredje forklaringen knyttes til en kultur for agens, det vil si handlekraftige aktører, og myndiggjøring båret frem av hurtig voksende og globale utdanningssystemer. Jeg kommer tilbake til enkelte av disse begrunnelsene i neste kapittel, der aktørenes rolle drøftes mer inngående. Poenget er at utviklingstrekkene utgjør en viktig bakgrunn for å forstå hvordan og hvorfor lokale prosjekter utvikles, nettopp i lys av globale og verdensomspennende idéer om hvordan vestlige moderne samfunn bør designes.

I forlengelsen av fremveksten av det moderne, er det andre som skaper rom for idéer med global utbredelse, globalisering i seg selv. Globalisering viser til at lokale aktører og aktiviteter påvirkes av hendelser som finner sted langt borte fra dem, geografisk, og som er ”større” enn dem selv. Den globale økonomien representerer en verdensomspennende markeds plass av produkter, praksiser og idéer som forflytter seg fra en lokasjon til en annen (Hwang og Suarez 2005). Samtidig betyr dette at både nasjonale og globale bevegelser skaper en kontekst for organisering (Drori mfl. 2006). Hos Drori mfl. (2006) viser globalisering til at lokale problemer og utfordringer gjerne forklares ved hjelp av globale forhold. Videre viser det til hvordan samfunn tar inn over seg globale standarder innen ulike sektorer, for eksempel utdanning, helse og handel. Dessuten viser globalisering til at verdenssamfunnet, i ulike sammenhenger, forstås som ett samfunn, ett sosialt system. Eksempler kan være et felles forsvar mot terrorisme, en verdensøkonomi, samt at man på stadig flere områder kan måle seg mot resten av verden (jf. Meyer mfl. 2006a). For lokale aktører som vil endre sine organisasjoner og steder, blir det naturlig, og kanskje til og med enkelt å vise til globaliseringen som en begrunnelse for endringene.

For denne studiens problemstillinger er hovedpoenget at når mennesker inngår i sosiale relasjoner, gjør de det med en global referanseramme. Fremvesten av globale idéer er vel dokumentert empirisk gjennom studier av ledelsesutdanninger ved

”business schools”, ISO-standarder, moderne regnskapsprinsipper, samfunnsansvar (CRS) samt en kultur for ”human resource” (se Moon og Wotipka 2006, Mendel 2006, Jang 2006, Shanahan og Khagram 2006, Luo 2006). Menneskers perspektiver er blitt globale og dette reflekteres i deres lokale reproduksjoner av slike sosiale institusjoner, Spybey (1996) sier det på følgende måte:

In the face of the scale and diversity of global structures it is important to retain the view of the individual as a human agent routinely engaged in the reproduction of social institutions, but with the capacity to translate them in the course of day-to-day activities. Increasingly, social interactions are connected to structures connected globally but the structure to social life is that which is routinely reproduced in day-to-day activities. In these acts of reproduction there remains the capacity for human agents to translate the structure and it is in this way that change takes place in social organization (Spybey 1996:189).

Det forfatteren her peker på er at slike uttrykk for globaliseringen vil gjenfinnes i lokale handlinger og aktiviteter som igjen er oversettelser av disse overordnede institusjonene. Dermed kan man forstå stort sett alle lokale prosjekt som versjoner av trender med verdensomspennende utbredelse (jf. Meyer 1994).

Globale idéer kan dermed skape en overordnet begrunnelse og legitimitet både for endring generelt og for spesielle former for endringer, nettopp knyttet til fremskritt, effektivitet og modernitet. For at disse idéene skal kunne gripes lokalt, må de spres og formuleres slik at lokale aktører oppfatter dem som relevante for lokale situasjoner.

3.2 Master-idéer

Et begrep for å sette ord på slike globale idéer er master-idéer, som også koples til metafortellingene om modernitet. Master-idéer er uttrykk for overordnede og moderne

idéer om trekk ved samfunns- og mer spesifikt organisasjonslivet. Dette er idéer som har en viss status innen et felt eller et område. Master-idéer forstås som de idéer som kopler forbigående moter til mer varige institusjoner (jf. Czarniawska og Joerges 1996). Institusjoner refererer til kulturbestemte regler og såkalt tatt-for-gitte antakelser om samfunns- og organisasjonslivet som formidles via institusjonelle omgivelser, som det ble referert til innledningsvis. Institusjoner oppfattes vanligvis som mer varige enn eksempelvis moter fordi de forstås som utviklet over tid, og som kollektive, altså felles mønstre som er akseptert for en gruppe (jf. Jepperson 1991). Institusjonalisering er imidlertid ikke et spørsmål om enten eller, men om grader, og nivåer av institusjonalisering (Zucker 1977/1991, Jepperson 1991). Dette kommer jeg tilbake til i drøftingene.

Siden slutten av 1990-tallet har det vokst frem en egen tradisjon som studerer organisasjonsideer som moter (Abrahamson 1996, Røvik 2007). Utgangspunktet for denne forskningstradisjonen har vært observasjoner om at idéer, over tid, har et spredningsforløp som likner på moter, det vil si et klokkeformet forløp. Det betyr at de øker og avtar relativt raskt i spredning. Drivkreftene bak moten er en kombinasjon av to krefter, på den ene siden behovet for å skille seg ut fra noen, være unik, og på den annen side, behovet for å vise tilhørighet, altså likne noen (Røvik 2007). Når organisasjoner tar inn over seg slike motebetonte idéer, kan det både gi viktige signaler til omgivelsene, og ha konsekvenser for hvordan man ser på seg selv. Dette skyldes at man i en slik prosess, nærmest avklarer hvem man ønsker å likne på og identifisere seg med, og ikke minst, hvem man ikke ønsker å ligne på. Slik kan idéer påvirke og forme ens identitet.

Det er imidlertid viktig å peke på at prosessen der man forholder seg til og adopterer moter, i seg selv er stabiliserende. Derfor er ikke mote kun noe flyktig som vi vanligvis assosierer det med (Czarniawska 2005b). Dette skyldes at begrepet introduserer en orden i det som for aktørene kan se ut som en "oändlig diversitet" (Czarniawska 2005b:123). Forfatteren argumenterer for at det er viktig å forstå moter

som en prosess, og ikke som et resultat. Dermed blir spørsmålet hvorfor noe blir på mote og ikke hva som er på mote.

Moter blir slik sett idéer som kan utfordre og true eksisterende institusjoner om hvordan forhold forstås å henge sammen, og om hvilke strukturer og systemer som anses som ”riktige” (Scott 2003, Czarniawska og Joerges 1996). I prosesser der man forholder seg til idéer som fremstår som moter, settes det i gang nokså paradoksale prosesser samtidig, blant annet behovet for å utvikle en egen særegenhet samtidig som man imiterer andre man ønsker å ligne. Oversetting og forhandling blir måten man håndterer paradoksene på (Czarniawska 2005b). Utgangspunktet er at master-idéer kommer til uttrykk på måter som gjør at de binder sammen slike godt befestede og langvarige institusjonelle ordninger med motebetonte idéer. Nedenfor går jeg nærmere inn på forhold ved master-idéer som kan gjøre dem egnet som kilde for legitimering og bakgrunnshorisont for lokale prosjekter i den konteksten som studeres i denne studien.

Master-idéers betydninger for lokale prosjekter

Det har vært pekt på master-idéers betydning i forhold til å mobilisere for en gitt idé, og etter hvert deres institusjonelle kraft ved at de over tid blir til en selvfølge og kan vises til uten at de stilles spørsmål ved. Formulert slik av Czarniawska og Joerges (1996):

The power of master-ideas resides in the fact that they are taken for granted, unproblematic and used for all possible purposes. At the beginning of the rule of a paradigm, it is its power to excite, to mobilize and to energize that is the most noticeable; toward the end, it is its unquestionability, obviousness and taken-for-granted explanatory power (Czarniawska og Joerges 1996:37).

Master-idéers betydning, eller virkning, kan dermed være å skape inntrykk av stabilitet, samtidig som de setter et fokus på det moderne. Master-idéer fremheves som spesielt betydningsfulle i en tidlig fase av idéutviklingen. Poenget er at en lokal idé

ikke kan fanges opp, og oppleves som relevant dersom den ikke er kjent på en eller annen måte i forkant, og i bevisstheten til aktørene. Her har master-idéer en betydning fordi de skaper en gjenkjennelse hos aktørene.

I en studie av Berglund mfl. (2004) som omhandler sammenslåing av to svenske banker har man undersøkt fortellingens rolle i prosessen. Studien peker på at bankenes måte å presentere endringen på innebar å forene to, i utgangspunktet motsetningsfylte master-idéer, som kom til uttrykk i begrepene om at den nye banken både skulle være "high-tech" og "high-touch". Med "high-touch" menes at banken skulle være enkel, lokal, liten og gi personlig service, mens "high-tech" refererer til ønsket om å skape en bank som var kompleks, global, stor og internettbasert (Berglund mfl. 2004). Disse to begrepene forstås som master-idéene i deres studie som de videre beskriver som grunnlagt i idéene om "community", "vi er alle like", som bidrar til en fellesskapsfølelse, og "progress" at man må forandre og utvikle seg for å overleve i fremtiden. Ved å knytte bankens endringer og nye visjon til disse to master-idéene bidro man både til å legitimere noen av de nye idéene for bankens fremtid, og til å støtte opp om virkelighetsbeskrivelsene av dagens situasjon. Berglund mfl. (2004) argumenterer for at denne bruken av master-idéer gjør argumenter for endringene nærmest unødvendige, og at de dermed blir mer troverdige. Det skyldes at man i argumentasjon lyktes å kople to uforenelige master-idéer, og dermed skapte rom for at grupper med ulike interesser kunne finne sin plass i den nye organisasjonen (Berglund mfl. 2004).

Master-idéene i studien overfor må nettopp kunne forstås som uttrykk for dynamikken i det moderne vestlige samfunnet, på grunn av sin eksplisitte kopleing mellom det lokale og det globale, og et fokus mot fremtiden. Samtidig illustrerer den hvordan slike idéer også kan være konflikterende. Ved å ta utgangspunkt i noen grunnleggende paradokser og samtidig forene dem og presentere dem gjennom master-idéene, kunne idéene isteden fungere som en buffer mot mot-argumenter og gjøre endringene lettere å akseptere (jf. Berglund mfl. 2004).

Master-idéer kan også fungere som en visjon. Det kan illustreres ved en studie av utvikling av et nytt produkt, en bil i Volvo (jf. Bragd mfl. 2008). Her ble det mest sentrale i prosessen kommunikasjonen av en master-idé om hvordan bilen skulle være en bil som ikke fantes innen dette segmentet i dag, og man skulle spesielt imøtekomme behov for fleksibilitet for familier. Det var det første av flere forsøk på utforming av en master-idé i dette prosjektet. Til å begynne med var idéen uttrykt som en visjon om en bil som ennå ikke fantes. Det skapte en fellesskapsfølelse; en ”vi”-følelse, i prosjektet som fungerte som en måte å kommunisere idéen både internt og eksternt. Basert på intervjuer med et utvalg kvinner, ble master-idéen reformulert til *”a car that looks masculine but not macho”* (Bragd mfl. 2008:204). Studien illustrerer ytterligere to forhold ved master-idéer. For det første at lokale prosjekt kan legitimeres og utformes i lys av flere master-idéer. For det andre at master-idéer også kan formuleres underveis i et lokalt prosjekt, og likevel bidra til å skape legitimitet og fellesskap om det lokale. Samtidig uttrykkes denne idéen mer konkret enn tilfellet var for studien om banksammenslåingen. Selv om en master-idé formulert slik som i visjonen om denne nye bilen, ikke fremstår som en konkret ”oppskrift” vil den kunne oppfattes mer konkret, og gi mening for de som til daglig arbeider med utvikling av biler. Master-idéen kunne slik forstås som at den pekte ut en retning i den lokale oversettingen.

Institusjonaliserte standarder som master-idéer

Andre relaterte begreper om overordnede idéer kan imidlertid også bidra til å si noe om den formen og betydningen slike idéer kan ha. Røvik (1998) har introdusert begrepet ”institusjonalisert standard”, som en betegnelse på oppskrifter eller idéer som de fleste moderne organisasjoner i vår tid må forholde seg til. Eksempler på slike oppskrifter er; endringsledelse, verdistyring, målstyring og medarbeidersamtaler (Røvik 1998). Resonnementet er at slike oppskrifter på ”god organisasjon og ledelse” er ”ute på reise” – de har sin tid. De spres raskt for senere å bli fortrent av nye idéer. En institusjonalisert standard er en *legitimert oppskrift på hvordan man bør utforme utsnitt eller elementer av en organisasjon...* og videre at oppskriften...*innenfor en periode av mange blir oppfattet og gjerne omtalt som den riktige, den hensiktsmessige,*

den effektive, den moderne - og sogar den naturlige måten å organisere på (Røvik 1998:13).

Institusjonaliserte standarder er ofte forbilder for grupper av organisasjoner i utvalgte tidsrom. Nettopp derfor vil jeg argumentere for at de også kan forstås som master-idéer, fordi de kan legitimere og bidra til å initiere lokale endringsprosjekter. Begrepet institusjonalisert peker her på at en oppfatning er tatt-for-gitt, og ikke på varigheten av den som forbilde.

Røvik (1998) skiller mellom standarder rettet mot ulike virksomheter, geografiske områder, samt grad av utbredelse. Den første typen er ”virksomhetsspesifikke (lang) varige ordninger” som har fungert som institusjonaliserte standarder innen et begrenset felt, men over lengre tid. Som eksempel nevner han komitèsystemet for norske kommuner som fungerte som forbilde fra ca 1900-1986. ”Institusjonaliserte megastandarder” har derimot en global utbredelse til mange flere organisasjoner, også disse over et relativt langt tidsrom. Den byråkratiske organisasjonsformen er et ofte omtalt eksempel. Den tredje varianten er ”lokale døgnfluer”, som i seg selv indikerer et begrenset tidsperspektiv og en begrenset utbredelse. Her trekkes den såkalte ”bestiller-utfører” modellen for en gruppe svenske kommuner på 1990-tallet frem som eksempel. Den fjerde og siste varianten som Røvik (1998) nevner er ”institusjonaliserte superstandarder”. Dette er idéer som er langt mer stedløse, og selv om deres tid som forbilder er relativt kort forblir de forbilder for mange typer virksomheter. Eksempler på slike superstandarder er målstyring, kvalitetssirkler og business process reengineering. Inndelingen berører både det som foran er referert til som globale idéer, og idéer som kan forstås som motebetonte.

Institusjonaliserte standarder har et definert innhold, og som illustrert over kan de forstås som ferdigutviklede konsepter og oppskrifter utviklet for hele eller deler av organisasjoner. Noen oppskrifter handler om etablering av nye organisasjonsstrukturer, andre om å bygge organisasjonskultur, god ledelse, og om hvordan man skal drive

prosesser. Poenget til Røvik (1998) med å betegne idéene som institusjonalisert er simpelthen at de er velkjent og akseptert som riktige innenfor et avgrenset tidsrom, og innenfor en bestemt kulturell kontekst. Forfatteren understreker imidlertid at utviklingen går mot at organisasjonsoppskrifter blir mer stedløse, noe som gjør det vanskelig å bestemme deres faktiske gyldighetsområde.

Røviks bidrag til utvikling av master-idéer er at flere av de idéer det er vist til som eksempler over, fremstår som relativt konkrete i forhold til de tidligere refererte eksemplene fra studiene til Berglund mfl. (2004) og Bragd mfl. (2008). Innsiktene fra Røvik kan derfor bidra til å drøfte om master-idéer kan anvendes som betegnelse på idéer med et begrenset nedslagsfelt i tid og rom.

Master-idéer som standarder

Et annet begrep som har flere likhetstrekk med Røvik er Brunsson og Jacobsson`s (1998a) begrep om *standard*. Det er innledningsvis vist til empiriske undersøkelser som peker på utbredelsen av standarder som globale idéer (Mendel 2006). En standard kan dermed også forstås som en master-idé. En standard er en type regel som sier noe om hvordan man skal handle i ulike situasjoner. I motsetning til en institusjon, sier den noe om hvordan et produkt, en virksomhet eller et dokument bør se ut, og har i følge Brunsson og Jacobsson (1998a) blitt en stadig mer utbredt måte å styre og samordne samfunnet på. De som opptrer i rollen som standardiserere, er de som lager lover, som myndigheter, internasjonale organisasjoner som FN og FiFA eller grupperinger av organisasjoner.

Brunsson og Jacobsson (1998a) opererer med tre ulike regler. Den første er direktivet som er nedskrevet, og som innebærer tvang, og som vanligvis også innebærer sanksjoner dersom de ikke følges. Den andre er normer, som i motsetning til direktiv, ikke er nedskrevet. Normer merkes best når de brytes. Den tredje typen er standarder. Standarder er også eksplisitte, men de er frivillige. Man knytter dem gjerne til et tydelig opphav. Hvorvidt man da skal følge en standard eller ikke, avhenger av om

aktørene finner at det er i deres interesse. Standarder kan derfor forstås som en form for råd. Et velkjent eksempel på en standard er ISO 9000 serien med sine ulike standarder for kvalitetssikring (jf. Furusten 1998, Mendel 2006).

Organisasjonsstandarder handler ofte om hvordan organisasjoner skal identifisere sine særskilte oppgaver, hvordan de skal oppnå bedre intern styring og kontroll, og ikke minst hvordan de skal bli mer rasjonelle (Brunsson og Jacobsson 1998a). Slike standarder tenderer til å være generelle, samt at de retter seg mot en stor gruppe aktører. En interessant variant av standarder er når man standardiserer og samtidig skaper en organisasjon på basis av standardene. Mer konkret handler dette om organisasjoner der det nærmest er et krav for medlemskapet at man oppfyller visse standarder. I slike tilfeller er formålet å organisere, mens selve metoden kommer til uttrykk gjennom standarder. EU, OECD og FN nevnes som eksempler på slike organisasjoner (Ahrne mfl. 1998).

Standarder kan forstås som master-idéer, fordi de kan skape muligheter og gi legitimitet for lokale aktører og lokale prosjekter ved at de presenterer oppskrifter eller prosedyrer for atferd eller handlinger. En standard vil kunne være både definert og eksplisitt, ettersom argumentene for den er knyttet til effektivitet i informasjonsoverføring, samordning, forenkling og ikke minst til at de utgjør en ”beste løsning” på et problem (Brunsson og Jacobsson 1998a). Begrepet om standarder er særlig interessant i diskusjonen om forståelsen av master-idéer, fordi det peker på hvordan organisasjoner som forvalter disse standardene, kan bidra i koplingen mellom det globale og det lokale.

Master-idéers dimensjoner og virkninger

Jeg vil argumentere for å anvende master-idéer som en fellesbetegnelse for overordnede idéer med ulik varighet som forbilder, både abstrakte og mer konkrete idéer, samt idéer med ulikt geografisk nedslagsfelt. Foran har jeg drøftet trekk ved

andre etablerte begreper som *standards* og *institusjonaliserte standards*, i den hensikt å nyansere og utvikle master-idébegrepet. Med en utvikling av begrepet slik jeg har angitt foran, kan master-idéer anvendes for å analysere hvilken betydning, eller virkning, slike idéer kan ha for utvikling av prosjekter i et lokalsamfunn.

Som allerede nevnt kan master-idéer virke slik at de binder sammen det lokale med det globale, og skaper en følelse av at man er del av en større helhet. Implikasjonen av de nevnte studiene er at master-idéer kan forstås som samlende og overgripende, både for interne prosesser og i ekstern kommunikasjon. Master-idéer bidrar da til å objektivere lokale initiativ, og gi dem intern og ekstern legitimitet. Ved å kople sin egen idé eller prosjekt til en idé med utbredelse utover det lokale, kan man i tillegg til å plassere seg i en større helhet, relatere egne endringer til noe andre også er opptatt av, og i enkelte tilfeller noe som er vel utprøvd og vellykket. Slik kan man tenke seg at master-idéene kan bidra til å aktivere eller ”rykke løs” en idé fra en tid og et sted, og spre den til en annen tid og sted (jf. Czarniawska og Joerges 1996). Overordnet sett handler det om at idéene representerer noe som aktører gjenkjenner, og som de kan relatere og forstå sine egne utfordringer i lys av.

Når en idé introduseres i en ny kontekst, bærer den gjerne med seg en virkelighetsbeskrivelse av en situasjon eller en beskrivelse av hvordan noe oppfattes å være. Slik kan en master-idé indirekte bli oppfattet som å formidle en visjon som beskriver en ønsket utvikling eller tilstand. Både organisasjoners og steders identitet formes og utvikles i prosesser der man sammenligner seg med andre man ønsker å bli identifisert med. Stadig flere organisasjoner stiller spørsmål ved egen identitet, i form av hvem vi er og hvem vi ønsker å ligne på, alternativt ikke ligne på, og hva vi ønsker å bli oppfattet som (jf. Røvik 1998). Dette skaper et spenningsforhold, og Røvik mener at det her ligger en kime til endring i identitet. I valg av hvilke idéer man da velger å slutte seg til, formes og utformes organisasjoners identitet. Når man velger å slutte seg til en standard, kan man eksempelvis skaffe seg selv autoritet, samtidig som man gir en autoritet til de som ”eier” standarden (Brunsson og Jacobsson 1998a). Å slutte seg til en master-idé er samtidig et signal til omverden om hvem man er, eller hvem man

ønsker å være. Slik kan master-idéer bidra til å sette i gang prosesser der man vurderer seg selv i lys av budskapet idéene formidler, og spesielt dersom idéen beskrives ved hjelp av eksempler på steder eller organisasjoner man oppfatter som vellykket og suksessrike i en gitt lokal kontekst.

Man kan videre anta at master-idéer kan bidra til å reaktivere idéer (jf. Røvik 1998). Det vil si at idéer som tilsynelatende ”dør ut” i perioder, reaktiveres som følge av at de koples til andre og overordnede idéer som oppstår i ulike deler av ens omgivelser. Et slikt resonnement hviler på en antakelse om at det kan ta tid fra man blir begeistret for idéer til de nedfeller seg i synlige aktiviteter og handlinger. Røvik (1998, 2007) argumenterer for at idéer, i likhet med virus, kan ha noe som ligner på en inkubasjonstid. Hvor lang denne inkubasjonstiden er, kan avhenge av hvor raskt og massivt idéer forsøkes spredt i organisasjoner, og hvor sterk motstanden mot idéen er. Hovedresonnementet er at idéer kan være i organisasjoner over lang tid, og veksle mellom aktive og såkalt inaktive faser. Poenget her er at master-idéer kan bidra til å reaktivere idéer som er i inaktive faser, eller gi ny energi til idéer som av ulike årsaker ikke er nedfelt i praksis.

Bevisstheten om master-idéers eksistens kan imidlertid variere blant de aktørene som er involvert i lokale endrings- og utviklingsprosjekt. Selv om en hendelse som utspiller seg i tid og rom faktisk viser seg å kunne relateres til en lignende hendelse i samme tid, men på et annet sted, behøver aktørene ikke være klar over det (Czarniawska og Joerges 1996). Men, manglende bevissthet om slike koplinger behøver ikke bety at man ikke gjenkjenner idéen eller institusjonen. Det kan også bety at den er så sterkt institusjonalisert og tatt-for-gitt at man ikke bryr seg om å vise til den som en begrunnelse. Det oppfattes rett og slett ikke nødvendig. Flere master-idéer, som eksempelvis betydningen av kompetanse er så institusjonalisert i vår vestlige kultur at det har blitt en idé man ikke argumenterer mot fordi det er en tatt-for-gitt sannhet at det er et gode, og nærmest en nødvendighet for å skape utvikling og drive samfunn og organisasjoner fremover.

Koplingen mellom et lokalt prosjekt og en master-idé kan noen ganger være lett å identifisere. Men ofte, i følge Meyer (1994) får vi ikke øye på master-idéer fordi vi rett og slett ikke ser etter dem. Det kan være at aktørene ikke forteller om dem og dermed minimerer deres effekt, for eksempel ved å fremheve det unike ved den lokale varianten eller måten og løse et bestemt problem på (jf. Røvik 1998). Dermed kan det være utfordrende å identifisere koplinger mellom lokale prosjekter og idéer man er inspirert av, eller forsøker å imitere.

Som jeg har argumentert for, kan enkelte master-idéer antyde en konkret retning, og gi et fokus for lokale aktører, slik som eksempelvis idéene om kvalitetssikring og målstyring. De kan videre inneholde beskrivelser av relativt detaljerte fremgangsmåter for hvordan man lokalt kan implementere master-idéene. Videre kan idéene komme til uttrykk gjennom statlige reguleringer av ulik grad, både i form av lover og indirekte reguleringer.

Både Brunsson og Jacobsson (1998a) og Røvik (1998) antyder i sine drøftinger at det kan eksistere idéer på nivå mellom institusjonelle omgivelser og globale ideer på den ene siden, og lokale prosjekter på den andre. Både argumentet om at idéer kan være oversettelser av andre generelle idéer, og argumentet om konkurrerende idéer støtter opp under et slikt resonnement (jf. Røvik 1998). Røvik er også inne på at det som kan fremstå som oppskrifter innen kategorien ”lokale døgnfluer”, kan være lokale oversettelser eller varianter av institusjonaliserte superstandarder. Det vil slik være mulig å identifisere oppskrifter som dels konkurrerer om å tilby ”riktige” løsninger på et problem. Begrepet om standarder introduseres også med det argument at det er viktig å utvikle et begrep som er mer dekkende for å forstå aspekt ved virkeligheten enn det generelle institusjonsbegrepet (Brunsson og Jacobsson 1998a). Begge forfatterne antyder dermed at det er mulig å angi et idénivå mellom generelle institusjoner og lokale prosjekter.

Det er også mulig å snakke om familier av oppskrifter med klare fellesnevner. Disse dukker gjerne opp i samme tidsrom (Røvik 1998). Et ofte referert eksempel er familien av ”New Public Management-opskrifter” som var spesielt utbredt på 90-tallet. NPM er en fellesbenevnelse på ulike oppskrifter der offentlig sektor søkes speilet i bildet av den private bedrift, og markedets logikk (jf. Røvik 1998, Christensen og Lægred 1997).

Jeg ønsker ikke å gi inntrykk av at det eksisterer et hierarki av idéer, i den forstand at det kan identifiseres tydelige ”kjeder”, og sammenhenger mellom idéer, der noen er over- og andre er underordnet. Det følger likevel av mine resonnement at det kan identifiseres lag på lag med ulike ideer. De mest overordnede idéene er gjerne abstrakt eller generelt utformet, global i sin utbredelse og gjenspeiler langvarige utviklingstrekk i samfunnet. På motsatt side finner vi lokale prosjekt og praksiser som gjerne er langt mer konkrete, komplekse og knyttet til organisatoriske handlinger. Mellom disse ytterpunktene er det mulig å identifisere idéer som både gjenspeiler generelle utviklingstrekk og moter, men som samtidig gir retning for lokale aktører.

I denne avhandlingen har jeg valgt å videreføre begrepet master-idéer om idéer som ikke er lokale. Det betyr at nokså ulike overordnede idéer vil bli drøftet i lys av trekk og kjennetegn ved master-idéer, slik begrepet er beskrevet av Czarniawska og Joerges (1996), og slik jeg har foreslått å videreutvikle det med innsikt fra Røvik (1998) og Brunsson og Jacobsson (1998a). Det skyldes at jeg mener begrepet er fruktbart for å sette ord på at lokale idéer eller prosjekter ofte legitimeres eller autoriseres ved å vise til noe som er ikke-lokalt; noe som er overordnet det lokale. Samtidig oppfatter jeg begrepet dit hen at det angir en virkning, og en betydning noen idéer kan ha og bli tillagt. Dermed kan det være hensiktsmessig for å analysere respons og begrunnelser for utvikling av lokale prosjekter.

3.3 Master-idéers kognitive, normative og regulerende basis

En implikasjon av moderniseringen og vårt forhold til det globale er, som jeg har argumentert for, at master-idéer påvirker hvilke muligheter og løsninger aktører opplever som relevante. Samtidig som master-idéer skaper begeistring, kan de også redusere aktørers valgmuligheter (jf. Brunsson og Olsen 1990). Det følger av resonnementene at master-idéer er idéer som er institusjonaliserte, i den forstand at de tas for gitt som den riktige løsningen på ens utfordringer her og nå. For å forstå hvorfor master-idéer kan fungere på denne måten vil jeg utdype det institusjonelle aspektet ved idéene.

Et etter hvert mye sitert utgangspunkt for å konkretisere hva institusjoner er, og hvordan de bidrar til spredning av idéer, finnes hos Scott (1995, 2003). Han sier det på følgende måte:

Institutions consist of cognitive, normative, and regulative structures and activities that provide stability and meaning to social behavior. Institutions are transported by various carriers – cultures, structures, and routines – and they operate at multiple levels of jurisdiction (Scott 1995:33).

Med denne definisjonen bidro Scott til å forene det som da hadde utviklet seg til å bli to ulike og nærmest adskilte forskningsfokus innen institusjonell teori; på den ene siden institusjoner som kulturelle ”krav”, og på den annen siden de regulerende mekanismene for eksempel knyttet til myndighetsnivået (jf. Greenwood mfl. 2008). Scott`s bidrag innebar samtidig et økende fokus på kompleksiteten i institusjonelle omgivelser, der disse kravene kan være konkurrerende, samt at responsen på dem kan variere. Poenget er at mekanismene også kan gi retning til en diskusjon om hvilke virkninger master-idéer kan ha, og hvordan eksempelvis kognitive og normative mekanismer kan komme til uttrykk gjennom ulike måter å formidle idéer på.

Kulturelt-kognitive strukturer og aktiviteter peker på hvordan man kan skape felles oppfatninger, såkalt tatt-for-gitte forestillinger om samfunnet generelt, og av hva som konstituerer sosial handling (Scott 2003). Man innordner seg institusjoner fordi de bygger opp under denne forestillingen. Det grunnleggende for aktørers handlingsmønster er dermed at de etterligner andre eller imiterer andre. Normative institusjoner skapes og spres på sin side ved at organisasjoner og aktører følger noen normative forventninger om å ta opp i seg ulike krav, eksempelvis formulert som idéer. Det kan være opplevde forventninger om å passe inn i en sosial sammenheng, eller om å fylle en bestemt rolle, for eksempel innen et organisasjonsfelt eller et samfunn. Begrunnelsene for å innordne seg normativt baserte institusjoner er at det oppleves som passende å gjøre det. Normativt funderte institusjoner kan ha den virkning at de appellerer til aktører om å imøtekomme de roller som forventes av dem. Slike sosialt aksepterte handlingsmønstre kan oppleves som avgjørende for hvordan man forstår ulike idéer. Dermed kan de være viktige for å forstå oversettingsprosessers forløp. På samme måte vil idéer basert på kognitive pilarer kunne fungere som viktige for hvilke idéer man fanger opp som relevante, og hvilke som passerer forbi. Til sist peker regulerende elementer på hvordan man gjennom lover, regler og sanksjoner kan bidra med en form for tvang som aktører tilpasser seg, fordi det er rasjonelt riktig og oppleves nyttig. Å tilpasse seg oppleves som en legitim handling rett og slett fordi den er basert på lover og regler.

Normative, kognitive og regulerende komponenter henger naturligvis sammen, og endring vil ofte være resultat av kombinasjoner av alle tre. Derfor kan master-idéer være tuftet på flere av disse mekanismene samtidig. Inndelingen er ment som et analytisk hjelpemiddel for å peke på de ulike prosessene som former komplekse strukturer som institusjoner er. For å konkretisere disse overordnede elementene foreslår Scott (2003) at vi retter fokus mot de mekanismene som gjør at institusjonene kan komme til syne og forflyttes i tid og sted. Disse mekanismene kalles transportører. De er symbolske system, relasjonelle system, rutiner og artefakter. Transportørene påvirker også aksepten og mottakelsen av det som formidles gjennom institusjonene. Hvorfor og hvordan er imidlertid uklart (Scott 2003).

De mest studerte symbolske systemer er lover og reguleringer, men også andre medium, eller måter å kommunisere på, benyttes for å spre idéer. Det gjelder både skriftlige og muntlige uttrykk. For at idéer skal kunne forflytte seg må de være så generelle at de kan oppleves relevante for mange, og fortolkes til lokale og gjenkjennelige situasjoner (jf. Sahlin-Andersson 1996). Oversettingsprosesser er derfor i seg selv eksempler på symbolske transportører. Master-idéer kan eksempelvis følges av en stor mengde litteratur, som både er teoretisk (akademisk) og normativ (handbøker), og i enkelte tilfeller også regulerende (forskrifter og lover). Et eksempel er omfanget av mekanismer knyttet til spredning av ”Internkontroll av helse-miljø og sikkerhet” som er forankret i en egen forskrift, og som samtidig har generert en stor mengde faglitteratur og forskning samt praktiske handbøker som beskriver hvordan man skal utvikle HMS-systemer og implementere disse (Vikan 2000). I min studie er det spesielt relevant å diskutere hvordan man gjennom offentlige utredninger, stortingsmeldinger, nasjonale forskningsprogram og regionale utviklingsprogram har formidlet spesielt normative og kulturelt-kognitive idéer.

Relasjonelle systemer fokuserer på hvem som er aktørene i formidlingen av institusjonene, samt kopleingene dem imellom. Det omfatter både enkeltaktører og organisatoriske aktører. Man kan i utgangspunktet tenke seg at disse aktørene er, eller oppfattes å være autoritative i en eller annen forstand enten i kraft av sin kompetanse, posisjon eller rolle. Dersom jeg forfølger eksemplet om internkontroll av helse, miljø og sikkerhet i forrige avsnitt, er det naturlig å peke på den rolle og funksjon politiske aktører og eksempelvis bransjeorganisasjoner fikk i spredningen av HMS-idéen (Vikan 2000). Man kan også tenke seg at det gjennom lokale pådrivere i en kontekst formidles og spres signaler om ”riktige” identiteter for aktører i et lokalsamfunn, eller hva som er passende responser i ulike situasjoner.

Institusjoner kan også spres gjennom rutiner, som peker på hvordan vaner og veletablerte mønstre for samhandling har betydning i formidlingsprosessen. Det er

gjærne relatert til taus kunnskap om hvordan man utfører oppgaver eller hvilken rolle man har. Til sist trekkes betydningen av artefakter frem. Artefakter er objekter som understøtter symbolske verdier. Eksempler kan være bygninger som monument og viktige symboler på satsinger på et felt. Det kan også være etablering av nye kommunikasjonsmedier.

I min studie er relevansen av Scotts inndeling at den peker på at master-idéer er tuftet på ulike mekanismer, og gjennom dette kan idéene formidle ulike signaler til lokale aktører. Master-idéer kan dermed ha den virkning at de sprer ulike meninger og holdninger om et generelt samfunnsproblem, eller et mer spesifikt og avgrenset organisatorisk problem. Selv om institusjoner gjærne består av både regulerende, normative og kulturelt-kognitive mekanismer, gir inndelingen et utgangspunkt for en analyse av relasjonene mellom handlinger og institusjoner, og motsatt. Slik bidrar den til å få frem kompleksiteten i institusjonelle omgivelser.

3.4 Lokale prosjekter og oversetting

Idéer "reiser" mellom lokale og globale kontekster, mellom ulike steder, og til ulike tider. Fenomenet vises til som translokasjon, som betyr at det lokale og globale koples på ulike måter langs et kontinuum (Czarniawska og Joerges 1996). Idéer på lokalt nivå, i min avhandling prosjekter, kan dermed forstås som uttrykk for en slik translokasjon og det Czarniawska (2002:5) kaller: "*the everyday experience of globalization*".

Lokale prosjekter forstås som kontekstualiserte (Røvik 2007). Det innebærer at de er transformert og oversatt for å passe til en lokal situasjon eller til å løse et lokalt problem. Mer presist er kontekstualisering en betegnelse på at idéer, forsøkes introdusert i en annen kontekst enn de oppsto i. Røvik (2007) har valgt å dele denne prosessen i generelle innskrivingsregler og spesifikke oversettelses- og omformingsregler.

De generelle innskrivningsreglene handler om hvordan generelle idéer oversettes slik at de får et mer lokalt preg. Dette kan gjøres ved at man markerer, eller gir den generelle idéen noen referanser den lokale konteksten, som et lokalt navn, eller ved at man knytter den til lokale problemstillinger. Slik generell innskriving kan også skje ved at man gir den generelle idéen noen tidsmessige referanser som binder den til lokal fortid, samtid eller framtid.

Spesifikke oversettings- og omformingsregler fokuserer på innholdet i idéene. Disse er kopiering, addering, fratrekking og omvandling (Røvik 2007). Kategoriene representerer ulike grader av omforming, der kopiering er liten grad og omvandling betydelig grad av omforming. *Kopiering*, som også beskrives som en reproduserende modus, innebærer at man forsøker å gjenskape, så nøyaktig som mulig, den idéen man ønsker å innføre. Både *addering* og *fratrekking*, som er såkalte modifiseringer av idéen, er former for oversetting som betegner en prosess der de som er aktører i oversettingen tar seg, eller får, større frihet til å drive tilpasning, enten ved å legge til eller trekke fra elementer ved idéen (Røvik 2007).⁷ Dette betegnes som pragmatisk oversetting, fordi man både prøver å være tro mot idéens presentasjon mens man samtidig foretar nærmest nødvendige tilpasninger til lokale forhold. Den fjerde kategorien som innebærer størst grad av omforming, kalles *omvandling*, og er en mer radikal form for oversetting. Her benyttes idéen som en av flere inspirasjonskilder for lokale aktører, noe som innebærer at frihetsgradene for de som oversetter er stor (jf. Westney 1987).

Hvor stor frihet man har til å oversette idéer, er tematisert av flere organisasjonsforskere, og med fokus på trekk ved idéene som oversettes (Lillrank 1995, Erlingsdottir 1999, Lindberg og Erlingsdottir 2005, Røvik 2007, Nilsen 2007).

---

⁷ Det kan diskuteres hvorvidt disse kategoriene beskriver prosesser eller er utfall av prosesser (Gabrielsen og Moldenæs 2005).

3.5 Trekk ved idéer

I litteraturen er det pekt på at det er forskjeller mellom oversettingsprosesser avhengig av om de idéer som skal oversettes er konkret og oppskriftsaktig, eller om de er vagt utformet (Erlingsdottir 1999, Erlingsdottir og Lindberg 2005). Samtidig ser det ut til at konkrete idéer lettere blir til praksis (jf. Nilsen 2007). I sin studie av innføring av kvalitetssikring og akkreditering argumenterte Erlingsdottir (1999) for at akkrediteringsideen, som var konkret utformet og nærmest kunne kopieres ord for ord, lettere ble til praksis nettopp på grunn av disse trekkene ved idéen. Kvalitetssikringsideen som derimot var mer abstrakt, ble en ”administrativ” modell som ”kun” festet seg som norm (Erlingsdottir 1999).

En annen mulig forklaring på utfallet av oversettingsprosesser som kan spores tilbake til trekk ved selve idéen, er hvorvidt idéen har utspring innenfor eller utfor det ”feltet” man føler tilhørighet til. I følge Erlingsdottir kan man anta at en idé med utspring i feltet har lettere for å bli nedfelt i praktiske handlinger. Når det gjelder den tidligere nevnte akkrediteringsideen, hadde den en klar forankring i det feltet organisasjonen følte tilhørighet til. I tillegg ble den formidlet av en sentral idéskaper (Erlingsdottir 1999). Lindberg og Erlingsdottir (2005) har også sammenlignet idéene om kvalitetssikring og ”pleiekjede” i helsesektoren i Sverige. Begge idéene var tilskrekkelig vagt utformet til å fremstå som løsninger på ulike problem. Lindberg og Erlingsdottir (2005) konkluderer med at oversetting er forskjellig avhengig av hvor i prosessen den skjer og hvilke aktører som oversetter. De konkluderer også med at oversettingsprosessen forløper raskere dersom idéen er vagt utformet enn når den er konkret.⁸

---

⁸ Denne studien peker samtidig på betydningen av organiseringen av prosessen der idéene ble oversatt. Begge idéene kunne føres tilbake til privat sektor. De trekker også frem at idéene var formulert og båret frem av organisasjoner eller organ utenfor organisasjonene de skulle tas i bruk i. Idéen om kvalitetssikring ble så oversatt av sentrale idébærere som utformet en ferdig modell. Dette medførte at idéen ble implementert i sykehuset som en administrativ modell som altså ikke medførte endringer i atferdsmønstre. Idéen om ”pleiekjede” ble derimot utformet som et samarbeidsprosjekt mellom berørte aktører i feltet, den ble altså utformet i den konteksten den skulle anvendes. Idéen ble dermed nedfelt både i skriftlig dokumentasjon og i handling (Lindberg og Erlingsdottir 2005).

Nilsen (2007) på sin side tar utgangspunkt i et skille mellom idéer som ”konsept” og ”verktøy”, som ytterpunkt på et kontinuum. Idéer forstått som konsept er mer generelle i sin utforming og mer komplekse fordi de er mer helhetlige. De vil også være sterkere knyttet opp til kontekstuelle forhold. Idéer forstått som verktøy er derimot mer konkrete og kan forstås som måter å løse utvalgte oppgaver på. Verktøy er derfor mer uavhengig av kontekstuelle forhold og kan dermed overføres direkte fra kilden (Nilsen 2007). Ett av Nilsens funn var at formuleringen av benchmarking som et ”verktøy” var en suksess i banken hun studerte, og en viktig grunn til at den materialiserte seg i bankens praksis.

Røvik (2007) peker også på at omfanget av oversetting henger sammen med hvor omformbar idéer er. Hvorvidt idéer forstås som omformelige eller ikke, avhenger av om de er språksatt og tydeliggjort på en slik måte at de er enkle å kommunisere. Videre om idéene forstås som komplekse i den forstand at de er avhengige av en spesiell teknologi eller spesiell kompetanse for å kunne tas i bruk. Til sist vil idéers grad av omforming avhenge av om idéen har forankring i en praksis som gjør den avhengig av kontekst. Resonnementet er at jo mindre omformbare idéene er, dess større sannsynlighet er det for at lokale aktører vil forsøke å oversette idéene ved å kopiere dem. Det vil si dersom idéer er utformet som prosedyrer som angir hvordan den skal implementeres, vil man som oversetter oppleve mindre grad av frihet til å oversette dem. Det samme gjelder dersom idéene forstås som komplekse med hensyn til innslag av teknologi, og dersom de er tett koplet til en praksis. Motsatt, dersom idéer oppleves som omformelige med hensyn til dimensjonene over, vil de kunne oversettes i større grad ved at oversetteren legger til og trekker fra de elementer man finner hensiktsmessig. Dette er i forrige avsnitt referert til som modifierende og radikale oversettingsmodus (Røvik 2007).

De lokale prosjektene i min studie er synlige uttrykk i form av organisasjoner, fysiske bygg eller handlinger. Prosjektene varierer når det gjelder hvor konkret eller abstrakt de ble oppfattet å være i oversettingsprosessen. Prosjektene varierer også med hensyn til hvor sammenvevd de er med andre idéer, både lokalt og globalt. Videre varierer de i

hvor lang prosjektene ”reiser” har vært fra de ble lansert første gang, og til de fikk sine synlige og materielle uttrykk.

3.6 Oversetting som kontinuerlig prosess

En siste dimensjon ved master-idéer som drivkrefter i lokale oversettinger, er det prosessuelle aspektet knyttet til kontinuerlig oversetting og ulike faser i prosessen. Czarniawska og Jorges (1996) argumenterer for at svaret på hvorfor noen idéer får oppmerksomhet og blir institusjonalisert, ikke finnes i egenskaper ved idéene, men i hvor godt de blir presentert og formidlet. Matchen mellom en idé og det problem den er ment å løse, handler altså verken om idéen eller problemet. De sier blant annet:

With some exaggeration, one can claim that most ideas can be proven to fit most problems, assuming good will, creativity and a tendency to consensus. It is therefore the process of translation that should become our concern, not the properties of ideas (Czarniawska og Joerges 1996:24).

De fleste idéer kan med andre ord tilpasses og justeres slik at de kan være løsninger på ulike problem. Derfor bør man rette fokus mot oversettingsprosessene heller enn mot idéene selv. Det skyldes at aktører har relativt stor grad av frihet til å skape en match mellom idéer som løsninger og eventuelle lokale problemer. På den annen side er det lett å argumentere slik når idébegrepet er så vidt romslig at det i liten grad differensierer mellom ulike typer idéer. Jeg mener dette begrenser vår forståelse av idéers kompleksitet, og av hvordan de kan påvirke organisasjoner og organisasjonspraksis.

Jeg har tidligere i avhandlingen referert til idémodellen og dens overordnede plott om hvordan idéer reiser mellom globale og lokale kontekster (Czarniawska og Joerges 1996, Czarniawska 2005a). I lys av en slik reisemetafor vil det være naturlig å tenke at reisen tar slutt. Det nærmeste man, i lys av denne modellen, kommer en slik slutt er

fasen som refereres til som institusjonalisering. Det mest utbredte fokus i oversettingsstudier har imidlertid vært å studere idéer fra de reiser inn i en organisasjon til de nedfelles i ett sett aktiviteter, rutiner eller handlinger som gjør at man kan ”se” idéens uttrykk, gjerne i forhold til hva som ble besluttet i utgangspunktet. Poenget til Czarniawska og Joerges (1996) er at idéer kan rykkes løs og foreta nye reiser etter at hele eller noen utvalgte deler av en idé har nedfelt seg i en praksis. Den kan så blandes med andre globale idéer, for så å møte lokale praksiser og slik justeres allerede etablerte handlingsmønstre, eller det etableres nye. Utgangspunktet er altså at idéers reise analytisk kan inndeles i ulike prosesser, forstått som tre faser: ”objectified”, ”travels” og ”enacted” (Czarniawska og Joerges 1996:26).

Den første fasen, objektiveringsfasen, beskriver de prosesser som finner sted når en idé fanges opp i en lokal kontekst av noen aktører, som så bestemmer seg for å utvikle idéen videre. I objektiveringsfasen handler det om at en idé får oppmerksomhet fra en eller flere aktører. Oppmerksomheten kan skyldes en tilfeldig hendelse eller den kan være et resultat av en bevisst søken etter løsninger basert på opplevde og definerte lokale problemer. I en slik tidlig fase utvikles det også noen presentasjoner av idéen som gjør at den kan videreutvikles og formidles til andre aktører, og dermed fortsette sin reise mot å bli til en praksis. Den neste fasen, reisen, er mer åpen der presentasjonen av idéen møter nye kontekster og nye praksiser. Til sist, når idéer utspiller seg, tenker man seg at idéer realiseres i ulike praksiser og oppnår en sterkere eller svakere grad av institusjonalisering (Czarniawska og Joerges 1996). Fasene følger imidlertid ikke etter hverandre lineært. Man kan hoppe over en fase samt at flere av fasene kan foregå parallelt (Lindberg og Erlingsdottir 2005). Det er videre slik at institusjonaliseringsfasen ikke innebærer slutten på idéers reise. Idéen kan rykkes løs i en annen tid og på et nytt sted og gjennomgå nye oversettinger. Institusjonaliseringsprosessen kan også etterfølges av deinstitutionalisering og reinstitusjonalisering. Deinstitutionalisering betyr at idéen ikke lenger anses som tatt-for-gitt og akseptert, men blir utfordret av nye institusjoner om det aktuelle tema. Begrepet som fanger inn det som utfordrer det eksisterende, er reinstitusjonalisering. Det innebærer at man erstatter en institusjon med en annen som bygger på andre

prinsipper og regler (jf. Jepperson 1991). Oversettingsprosessen er dermed, og slik det tidligere vist til, mer å forstå som en spiralformet enn en sekvensiell prosess (Czarniawska og Joerges 1996, Vikan 2000).

3.7 Oppsummering

Utgangspunktet for studien er at lokale endringer og lokale prosjekter oppstår og utvikles i et dynamisk samspill med globale krefter, som kommer til uttrykk gjennom master-idéer. Dynamikken kan forstås som en kontinuerlig oversettingsprosess mellom lokale ”behov” og globale signaler og krav. Master-idéer er foreslått som et begrep for å beskrive ulike uttrykk for globale trender og gjennom dette identifisere noen forklaringer på hvorfor og hvordan aktører kopler disse sammen. Dermed kan man si at master-idéer kan ha noen virkninger i forhold til det lokale. Disse kan oppsummeres som følgende:

- Master-idéer kopler forbigående moter til varige institusjoner. Dermed skaper de inntrykk av stabilitet, samtidig som de fokuserer på endringer og det moderne.
- Master-idéer mobiliserer for lokale idéer og prosjekter ved å representere et felles referansepunkt for aktørene.
- Master-idéer legitimerer idéer ved å vise til noe utenfor det lokale prosjektet, noe som er ”større” og tatt-for-gitt.
- Master-idéer bidrar til å kommunisere en visjon både internt og eksternt.
- Master-idéer skaper en buffer mot motstand mot endringer fordi de forener ulike interesser, eksempelvis ved å fremheve likheter og dempe forskjeller mellom det lokale og det globale eller mellom ulike interne krefter.
- Master-idéer introduserer begrensninger og angir retning for lokale prosjekter eksempelvis ved å introdusere standarder og regler.

Samtidig har diskusjonen i dette kapitlet vist at flere master-idéer kan introduseres innenfor rammen av samme utviklingsprosess, og at master-idéer kan varieres med hensyn til hvor konkret og abstrakt de er utformet, og dermed hvilke drivkrefter de kan være for lokale initiativ. Det er videre pekt på betydningen av å forstå master-idéene som uttrykk for kulturbestemte regler og mekanismer, det vil si som institusjoner som hviler på regulative, normative og kognitive pilarer (jf. Scott 1995).

Når enkelte idéer ser ut til å bli populære og bli lagt merke til, mens andre ikke fanges opp som relevante eller interessante, handler det ikke utelukkende om deres innhold og særtrekk. Det handler også om *hvem* som formidler idéene, hvem som støtter opp om dem, hvordan de utformes og ikke minst om selve timingen (jf. Czarniawska og Joerges 1996, Røvik 1998). Det kan bety at vi tillegger idéene for stor vekt når vi skal forklare og forstå oversettingsprosessenes forløp. En komplementær forklaring kan finnes i møtet mellom idéer som oppfattes som eksterne drivkrefter og idéer som passer inn i eller matcher lokale sedvaner og identitet. Dette fører meg over til neste del av teorien i avhandlingen, der jeg retter fokus mot den lokale konteksten og aktørene som fanger opp, og oversetter master-idéene til lokale prosjekter.

KAPITTEL 4: MULTISTANDARDSAMFUNNET OG DETS AKTØRER – ET TEORETISK BEGREPSAPPARAT

Mens forrige kapittel drøftet master-idéer som drivkrefter i lokale endringsprosesser, fokuseres det her på hvordan idéer mottas, fortolkes og bearbeides av aktører i en lokal kontekst. Fokus for diskusjonen flyttes dermed fra de eksterne drivkreftene til hvordan man lokalt responderer på endringer (jf. Dacin mfl. 2002). Med dette adresseres studiens andre problemstilling om hvordan de lokale prosjektene og master-idéene gis kraft av aktørene. Som vist innledningsvis, er dette en innfallsvinkel som på mange måter representerer en endring i institusjonell teori ved at man søker å fange dynamikken mellom eksterne og interne drivkrefter og dermed hvordan handlinger påvirker institusjoner og ikke utelukkende motsatt (Dacin mfl. 2002, Lawrence mfl. 2009).

Endringsprosesser forstås her som dynamiske prosesser, der flere krefter virker i samspill med hverandre over tid (jf. Holm 1995, Zilber 2002, Seo og Creed 2002). Jeg har innledningsvis argumentert spesielt for å drøfte idéer, aktører og lokale prosjekter som kilder til slike endringsprosesser, og dermed som komponenter i denne dynamikken. Her vil jeg, i lys av eksisterende teori, videreutvikle et begrepsapparat for å forstå og analysere både kontekstuelle forhold og aktører som rammer og drivkrefter for endring og oversettingsprosesser. Først drøftes kontekster for oversetting som multistandardsamfunnet, inspirert av Røviks begrep om multistandardorganisasjon (Røvik 1998). Deretter presenteres to idealtypiske aktørroller; snakkende og handlende aktører (Brunsson 1989, Meyer 1996). Disse aktørrollene utvikles gjennom to perspektiv på aktørens rolle; Meyers (1996) begrep om "others", og et perspektiv på aktører som institusjonelle entreprenører (DiMaggio 1988, Fligstein 1997). Perspektivene betraktes ikke som konkurrerende, men som komplementære ettersom begge er utviklet i lys av fremveksten av en moderne aktøridentitet (jf. Meyer 2008).

Til slutt i kapitlet drøftes noen forhold som kan påvirke valg av aktørroller i oversettingsprosesser. Disse forholdene er; trekk ved organisasjonsfeltet (jf. Fligstein 1997, Maguire mfl. 2004), trekk ved idéene (Røvik 2007, Nilsen 2007), trekk ved

aktørene (Egeberg 1989, Røvik 2007) og trekk ved oversettingsprosessens faser (Czarniawska og Joerges 1996, Lindberg og Erlingsdottir 2005).

4.1 Multistandardsamfunnet som ramme for idéutvikling

Røvik (1998) har introdusert begrepet ”multistandardorganisasjon” som en betegnelse på en organisasjon som viser særlig stor kapasitet til og *...ta opp i seg og til å handtere mange, inkonsistente, overlappende og flyktige oppskrifter fra institusjonelle omgivelser* (Røvik 1998:281). Han understreker at dette er en idealtypisk organisasjon, men dog en realistisk idealtipe. Kjennetegn ved en typisk multistandardorganisasjon er at den er stor, og at den over tid har adoptert mange ulike moderne oppskrifter og idéer. Derfor vil den fremstå som sammensatt av mange komponenter som er relativt løst koplet til hverandre. Han sier det slik:

Det intelligente ved multistandardorganisasjonen består bl.a. i at man på rutinemessig basis fanger opp, inkorporerer og evner å leve med mange og ulike institusjonaliserte komponenter fra forskjellige deler av institusjonelle omgivelser uten at det oppleves problematisk verken av interne eller eksterne aktører (Røvik 1998:284).

Røviks poeng er at dagens organisasjoner kan bli møteplasser for mange og ulike idéer. På grunn av størrelsen kan idéer, som både er nokså ulike og nærmest i konflikt med hverandre, introduseres gjennom ulike strukturer og aktører. Dermed kan idéer både overlappe innholdsmessig og samtidig konkurrere med hverandre, fordi de tilbyr løsninger på samme eller lignende problem. En annen årsak til at organisasjoner kan fungere som møteplasser er at ulike aktørgrupper internt har koplinger til eksterne aktørgrupper og møteplasser. Dermed legges det til rette for en jevn strøm av idéer. I så måte er det også viktig å drøfte hvordan de ulike idéene forholder seg til hverandre. Den tidligere refererte forandrings- og utviklingsideologien som preger vår tid, gjør at mulige inkonsistenser når det gjelder idéer, aksepteres. Å fange opp og handtere flere idéer samtidig sees på som et sunnhetstegn, og et slags bevis på at man er i stand til å

respondere på og fange opp de endringsimpulsene institusjonelle omgivelser produserer (jf. Røvik 1998).

Konkret kjennetegnes multistandardorganisasjonen ved at den har stor evne til å fange opp nye idéer, og videre at den har særlig god kapasitet og evne til å oversette dem. Organisasjonen evner også å holde de ulike idéene dels atskilt fra hverandre. Dessuten kjennetegnes den ved sin evne til å kvitte seg med upassende idéer, og sin høye lagrings- og reaktiveringskapasitet (Røvik 1998).

Jeg vil utdype disse særtrekkene, slik at det blir tydelig hvorfor begrepet kan være overførbart og relevant for å forstå lokalsamfunnet som kontekst for endringsprosesser. At en multistandardorganisasjon viser stor evne til å oppdage og ta inn over seg mange ulike idéer, henger også sammen med at det eksisterer en sterk endrings- og utviklingsideologi i en slik organisasjon. Slike normer og verdier gjør aktører mer mottakelige for idéer utenfra, fordi man hele tiden er opptatt av å fremstå som moderne og endringsorientert. I utgangspunktet er det mulig å tenke seg at samme normer og ideologier kan prege aktørene i et lokalsamfunn som oppfatter seg som moderne og endringsorientert. Studier av Båtsfjord trekker nettopp frem dette som et kjennetegn ved stedet (jf. Moldenæs 2006). Båtsfjords hovednæring er fiskeri- og havbruk. Det er en bransje som har vært preget av store omstillinger og stor konkurranse fra andre land. Som vist innledningsvis, har studier illustrert hvordan endringsorienteringen har smittet over fra fiskeindustrien til andre aktører i lokalsamfunnet (Fitje 1999).

Multistandardorganisasjonen kjennetegnes videre ved at det finnes utviklingsenheter som samtidig har tilknytning til eksterne arenaer og møteplasser. Slik kan de fange opp hvilke idéer som sirkulerer i omgivelsene, og nærmest på kontinuerlig basis forsøke å kople til seg idéer som kan være relevante for lokale forhold og utfordringer. De ulike aktørgruppene som sørger for dette inntaket av nye idéer er ofte ulike profesjoner eller grupper med bestemte funksjoner (Røvik 1998). Slike strukturer og utviklingsarenaer

kan også gjenfinnes i lokalsamfunn, både i kommuneorganisasjonen og blant næringsaktører og de ulike profesjonene. Den største forskjellen vil nok være at steder er mer komplekse enn organisasjoner. Dermed er koplingen mellom dem løsere og i hovedsak ikke orientert mot et felles mål (jf. Anholt 2010). Selv om dette ikke taler mot eksistensen av utviklingsarenaer i seg selv, kan det altså bety en løsere kopling mellom dem.

I følge Røvik (1998) har en slik idealtypisk organisasjon som multistandardorganisasjonen er, også høy dekoplingskapasitet, og kan på denne måten holde ulike idéer delvis atskilte fra hverandre. Dermed kan idéer versere samtidig i samme organisasjon, uten å bli sett i sammenheng med hverandre. Dette er mulig på grunn av at det er løse koplinger mellom idéer, konkrete prosjekter, aktører og organisatoriske enheter. Denne inkonsistensen aksepteres fordi den sees som uttrykk for at man er moderne og fremtidsrettet, og ikke som et problem. Jeg mener man må drøfte betydningen av dekoplingskapasitet i sammenheng med flere av de øvrige kjennetegn ved denne idealtypen, særlig dens høye lagrings- og reaktiveringskapasitet og dens uttakskapasitet.

At multistandardorganisasjonen har stor uttakskapasitet, betyr at den evner å kvitte seg med idéer som ikke lenger er populære. Dette gjøres ved at idéene forsvinner ”for godt” eller ved at de lagres i organisasjonen. Det skjer gjennom bruk av midlertidige organisasjonsformer, gjennomstrømming av personell og et kontinuerlig utviklingsbehov. Lagringskapasitet peker på muligheten og evnen til å ta vare på idéer, enten ved at det etableres interne utviklingsenheter, stillinger eller funksjoner som er materialiseringer av idéen, eller at andre aktører, med spesiell interesse for en idé tar vare på den. Dermed kan idéer bevares strukturelt, i minnet til aktører så vel som språklig. Dette er særlig interessant med tanke på at man da kan hente frem idéer som etter en tid gjenoppstår som forbilder. Dette ble i forrige kapittel referert til som reaktivering (Røvik 1998).

Et siste kjennetegn ved multistandardorganisasjonen er dens evne til å transformere og oversette idéene slik at de passer de lokale forhold. Jeg har tidligere gjort rede for ulike former for oversetting, men her kan det presiseres at mulighetsrommet for å lage egne lokale versjoner av generelle idéer er stort nettopp fordi de er generelle. Samtidig blir det da nærmest nødvendig med en lokal oversetting for å skape match mellom overordnede idéer, lokale konkrete utfordringer og allerede etablerte praksiser.

Disse trekkene ved multistandardorganisasjoner belyser samtidig hvordan de endres, nemlig kontinuerlig, og som følge av at det tas mange og nærmest ukoordinerte beslutninger om å adoptere og omforme organisasjonsoppskrifter som gjelder for ulike deler av en organisasjon (Røvik 1998). Jeg har innledningsvis drøftet likheter og ulikheter mellom organisasjoner og steder, og konkluderte her med at man, til tross for forskjeller knyttet til kompleksitet, målforståelse og muligheten for å skape felles identitet, kan anvende begrepene om oversetting og endring for å studere endringsprosesser i lokalsamfunn. De paralleller som overfor er trukket mellom organisasjoner og steder, er høyst relevante i forhold til overføring av begrepet til samfunnsnivå når det gjelder evnen til dekopling, reaktivering og lagring av idéer. Jeg vil argumentere for at det er mulig å identifisere lignende strukturelle mekanismer, og aktører som på lignende vis fanger opp og handterer globale idéer slik den typiske multistandardorganisasjonen gjør. Jeg vil derfor bruke begrepet *multistandard-samfunn*, som utgangspunkt for å analysere oversetting innenfor rammen av et lokalsamfunn.

Andre studier av organisatoriske kontekster har drøftet betydningen spesielt av kulturelle trekk ved konteksten. I en studie av forholdet mellom institusjonelle omgivelser og det som skjer i klasserommet, gjennom ulike konsept om leseinstruksjoner, fant Coburn (2004) at man responderte på disse "beskjedene" på ulike måter, avhengig av innholdet i dem og av om innholdet var i samsvar med egne oppfatninger og praksis. Dersom de var det, viste det seg lettere for lærerne å engasjere seg i de nye idéene. Lignende funn er gjort av Wærness (1990) som har pekt på betydningen av at idéer fra omgivelsene er kompatible med en organisasjon, både

teknisk og verdimessig. Dersom en overordnet idé representerer idéer som sammenfaller verdimessig med en organisasjons verdier, kan man anta at muligheten er større for at idéen implementeres.

Begge disse studiene peker på betydningen av å drøfte oversettingsprosesser som interaktive og ikke-lineære prosesser. Spesielt Coburn (2004) peker på hvordan lærerne forholdt seg til eksterne beskjeder samtidig som de aktivt søkte informasjon selv. Lignende resonnementer er også fremført av andre, og da relatert til organisasjoners identitetshandtering. Der konkluderes det med at identitetshandtering er en prosess som ikke kun handler om å være lik eller forskjellig fra andre, men også lik eller forskjellig fra seg selv og sin egen måte å handtere lignende situasjoner på (jf. Moldenæs 1999, Czarniawska 2002). Sagt på en annen måte, kan man anta at det på ett gitt sted i ett gitt tidsrom, vil eksistere en institusjonalisert måte å tenke på, eller en ”normal” måte å respondere på (jf. Czarniawska 2002). Derfor er det viktig å drøfte hvordan trekk ved kontekster, eksempelvis organisasjoner og lokalsamfunn, påvirker oversettingsprosesser.

Både samfunn og organisasjoner utvikles imidlertid av aktører, som enkeltpersoner og som deler av organisasjoner, nettverk eller andre sammenslutninger. I den videre drøftingen rettes derfor oppmerksomheten mot aktørenes roller i oversettingsprosesser.

4.2 Aktører som fortolker og kopler master-idéer og lokale prosjekt

Institusjonell teori hviler på en forutsetning om at enkeltaktører ikke kan handle eller velge utelukkende på basis av egne interesser, fordi de er produkter av institusjoner som begrenser valg både kognitivt og handlingsmessig (jf. Scott 1995). Aktører tilpasser seg eksternt skapte og institusjonaliserte normer og regler, de velger ikke fritt hvordan de skal handle. De siste 15 år har imidlertid fokuset på aktørene og deres

handlekraft økt innen institusjonell teori, i den forstand at man har fokusert på aktørenes evne og kapasitet til å påvirke, og endre institusjonelle omgivelser.

DiMaggio (1988) tok tidlig til orde for at ny-institusjonell teori ikke tok tilstrekkelig hensyn til hvordan aktører og ulike interessenter var med på å forme og endre de institusjonelle normene. Teoritradisjonen er, som tidligere nevnt, videreutviklet innenfor en skandinavisk ramme. Her fremheves aktører som aktive i institusjonaliseringsprosessene og som oversettere mellom eksternt formulerte krav og lokale og praktiske kontekster (Czarniawska og Joerges 1996). I en oversettingsprosess vil hvert enkelt ledd som inngår i prosessen betraktes som aktører, som er aktive oversettere av idéen i forhold til eget prosjekt og egne mål. De legger til eller trekker fra visse elementer, og omformer eller smelter sammen andre, slik det er vist til i forrige kapittel. Idéens kraft er dermed den energi som tilføres den av alle aktørene i kjeden som gjør noe med den. Kraften er derfor ikke i idéen selv, men en konsekvens av at den forfektes av mange mennesker (Johnson og Hagström 2002). Dette har ført til en mengde studier som har fokusert på hva som skjer med idéene, og hva som skjer med organisasjoner som følge av at de tar inn over seg ulike idéer (jf. Røvik 2007).

I 1997 publiserte Fligstein en artikkel der han introduserte begrepet institusjonelt entreprenørskap for å bringe aktører inn i institusjonell teori og organisasjonsteorien. Formålet var å gjøre institusjonelle analyser mer egnet for å belyse situasjoner preget av strategi, makt og handlinger i dannelsen og opprettholdelsen av institusjoner (Fligstein 1997). Fra 2000-tallet er det publisert flere empiriske studier, og forsøk på utvikling av teoretiske modeller som tar utgangspunkt i aktørers rolle i prosesser der institusjoner ansporer til endringer, men samtidig endres selv (jf. Dacin mfl. 2002). Flere av studiene tar utgangspunkt i institusjonelt entreprenørskap (Lawrence mfl. 2002, Maguire mfl. 2004), mens andre drøfter aktører som aktive "carriers" og fortolkere (Zilber 2002).

En måte å forklare denne dreiningen i fokus på kan være at moderne samfunn har ført til en omfattende posisjonering av enkeltmennesker og deres rettigheter og muligheter i samfunnslivet. I et moderne system har man som enkeltaktør økt kapasitet til økonomisk, politisk, sosial og kulturell handling (Meyer 2008). Dette henger naturlig sammen med det moderne samfunnets fokus på utdanning og kompetanse (Strang og Meyer 1994, Meyer 1994). Aktørene forstås som aktivt fortolkende og ikke minst i stand til å delta i diskusjoner og ta valg på vegne av andre. Et viktig poeng er, stadig i følge Meyer, det økende behovet og ønsket om å være aktører og opptre på vegne av noen eller noe. Han formulerer det på følgende måte: *The actors themselves often step out of their narrow actorhood, and take on the higher calling of agency for universal truths and the collective good* (Meyer 2008:799).

Det er blitt mulig å ta slike roller fordi det er blitt legitimt å være aktør på vegne av et eller annet fellesskap, og nokså overordnede mål. Samtidig kan man også være aktør (og agent) for egne mål og interesser (jf. Meyer og Jepperson 2000).

Forskningen peker i retning av ulike dimensjoner ved aktørers rolle. For det første på betydningen av at aktørene er i stand til å fange opp, fortolke og skape mening av generelle, og ofte nokså abstrakte institusjonelle signaler og master-idéer. Videre peker den på aktører som strategiske, handlingsorienterte og mektige. Med utgangspunkt i den skandinaviske tradisjonen og institusjonelt entreprenørskap, vil jeg drøfte hvordan det kan være hensiktsmessig å skille mellom aktører som snakkende og handlende i oversettingsprosesser.

Snakkende og handlende aktører. To dimensjoner ved aktørenes roller?

I forbindelse med presentasjonen av flere skandinaviske bidrag innen institusjonell teori, reintroduserte Meyer (1996) i sin sluttcommentar Nils Brunssons (1989) skille mellom snakkende og handlende aktører. Her er aktørene de som handler, mens "others" brukes om aktører som hovedsakelig produserer snakk i form av normer og

prinsipper (jf. Brunsson 1989, Meyer 1994). Rollen som ”others” vil heretter bli referert til som snakkende.

Brunsson (2003) mener at organisasjoner er i stand til å produsere snakk, uten at det har basis i beslutninger. Hans poeng er at det ikke alltid er sterke koplinger mellom snakk, beslutninger og handlinger, hverken for individer eller organisasjoner. Å snakke er en ting, å beslutte en annen, og å handle en tredje ting. Man snakker, beslutter og handler i ulike kontekster, i separate situasjoner, og videre er det noen mennesker som snakker og beslutter om hvordan andre mennesker skal handle. Brunsson konkluderer derfor med at man kan anta at det oftere er mangel på samsvar mellom snakk, beslutninger og handlinger, enn samsvar (Brunsson 2003).

En konsekvens av mangelen på samsvar er at man kan handle på tvers av det man sier eller beslutter, som refereres til som ”hykleri” (Brunsson 1989). ”Hykleri” behøver nødvendigvis ikke være et problem, men kan gi organisasjoner handlefrihet ved å tilby løsninger, eksempelvis i en konfliktfylt situasjon der man opplever at de krav omgivelsene stiller ikke lar seg imøtekomme, eller kolliderer med hvordan man effektivt utfører sine oppgaver i praksis. En form for ”hykleri” kan dermed være funksjonelt ved at det tilbyr en løsning på implementeringsproblemer, samtidig som det gjør det enklere å opprettholde legitimitet, selv om man står overfor krav som i utgangspunktet er motstridende.

Slike spenninger mellom eksterne krav og interne praksiser kan reflekteres i master-ideer. Brunsson (2003) argumenterer for at moderne organisasjoner er i press mellom ideologier og praksis fordi de er systemer som forventes å handle, og dermed oppleves spenningen mellom attraktive ideer og begrensingene i praksis som akutt. Han argumenterer videre for at koplingen mellom snakk og handling er sekvensiell. Dermed kan en organisasjon imøtekomme ulike krav gjennom snakk, beslutninger og handlinger (Brunsson 1989, 2003).

Czarniawska og Sköldberg (2003) mener på sin side at det gir liten mening i å skape et skarpt skille mellom snakk og handling. De refererer til politikeres rolle og funksjon som eksempel. Å snakke er å handle, og ved å snakke for eksempel symbolsk, kan man oppnå konkrete resultater akkurat i så stor grad som gjennom fysisk handling. Dette har jeg drøftet i metodekapitlet, og min intensjon med dette skillet er heller ikke å skape et skarpt skille mellom det å snakke og det å handle i endringsprosesser.

Begrepsparet snakk versus handling kan imidlertid normativt sett tolkes slik at det vil gi en høyere status å være en handlende aktør, i motsetning til en som "bare snakker". Dette er ikke min intensjon. Mitt utgangspunkt er at aktivitetene utfyller hverandre, og at begge er viktige i oversettingsprosesser, nettopp fordi de imøtekommer ulike krav, og har til dels ulike "funksjoner". Moderne organisasjoner produserer mye snakk. Beslutninger og snakk er derfor en del av en organisasjons produksjon og "output", fordi de også evalueres i forhold til dette (Brunsson 2003). Jeg oppfatter skillet hovedsakelig som et analytisk skille, og aktører vil ofte ha roller som innebærer både snakk og handling, men de vil trolig kunne vektes forskjellig i ulike situasjoner. Meyer (2008) understreker imidlertid at det i enkelte tilfeller ser det ut til at rollen som snakkende blir tatt mer alvorlig. Det mener han må sees i sammenheng med hvordan moderne samfunn fungerer der troverdigheten til de som bærer idéer ser ut til å være større enn til de som er bærere av handlinger. Satt på spissen kan det se ut som man anstrenger seg mer for å være snakkende aktør enn for å handle.

Formålet med å drøfte aktørenes rolle med utgangspunkt i disse ytterpunktene, er at det vil skape rom for en nyansering av de ulike aktørrollene. Det ligger imidlertid også en normativ begrunnelse implisitt i dette utgangspunktet, som peker på betydningen av å drøfte snakk som en sentral aktivitet som inngår i en oversettingsprosess sammen med handling. Jeg vil derfor behandle forholdet mellom snakkende og handlende aktører som ytterpunkter på et kontinuum.

Snakkende aktører

Idealtypen snakkende aktør brukes i utgangspunktet som en betegnelse på aktører som opptrer som rådgivere og samtalepartnere, både overfor enkeltpersoner og organisasjoner når det gjelder spørsmål om hvordan man skal bli mer effektive (Meyer 2008). Slike aktører fokuserer på idéer som mer eller mindre generelle løsninger, som kan passe for ulike formål, samtidig som de presenteres som løsninger på spesifikke problem (jf. Sahlin-Andersson 1996). På den måten bidrar snakkende aktører til spredning av idéer. Rollen som snakkende kan inntas av andre organisasjoner man identifiserer seg med, eksempelvis innen samme organisatoriske felt, profesjon eller forskningsmiljø. Både formelle organisasjoner og nettverk øker beholdningen av idéer og aktører som opptrer i denne rollen. Snakkende aktører er i utgangspunktet ikke direkte ansvarlig for utfall og resultater av en organisasjons aktiviteter.

Begrepet snakkende aktører kan på den ene siden fungere som et paraplybegrep for ulike aktørgrupper som kan koples til idéer og prosesser. Det er da grupper av deltakere som profesjoner og sosiale bevegelser (jf. Meyer 1996). På den annen side kan begrepet si noe generelt om en sentral rolle ulike aktører kan ha – altså som snakkende. Det er den sistnevnte forståelsen jeg ønsker å legge til grunn. Deres rolle er da hovedsakelig:

They discuss, interpret, advise, suggest, codify, and sometimes pronounce and legislate. They develop, promulgate, and certify some ideas as proper reforms, and ignore or stigmatize other ideas (Meyer 1996: 244).

Direkte oversatt fra Meyers definisjon ovenfor vil rollene kunne oppsummeres i følgende: de diskuterer, fortolker, gir råd, foreslår, sammenfatter, utvikler, sertifiserer, ignorerer, siler og stigmatiserer ulike idéer.

Meyer selv (1996) er ikke særlig konkret i forhold til hva som ligger i disse begrepene. Men dersom jeg starter med hans første poeng vil diskusjonene, slik jeg forstår det,

måtte være selve grunnlaget for de øvrige punktene som mer er å forstå som resultat og utfall av disse. Dermed kan diskusjoner etablere et legitimitetsgrunnlag for aktører, som både føler seg berettigede og bemyndigede til å snakke på vegne av noen (jf. Meyer 2008). Det er videre grunn til å tro at betydningen av legitimiteten vil variere, og kanskje spesielt i forhold til hva som utgjør rammene for og konstituerer diskusjonene. Da tenker jeg på om de foregår på arenaer mellom aktører i et definert og akseptert organisasjonsfelt, eller på møteplasser som er avgrensede i forhold til tema eller type aktører. Dette kommer jeg tilbake til senere i kapitlet.

Dersom man som aktør fortolker idéer, vil det kunne innebære at man definerer en idé på en bestemt måte i en bestemt sammenheng eller for en bestemt gruppe aktører, eksempelvis en bransje eller en profesjon. Som tidligere referert til, har Røvik (1998, 2007) utviklet et sett regler for hvordan slike oversettelser finner sted. En slik siling av idéer kan være både bevisst og ubevisst. Dette er beskrevet av Westney (1987) som ”rational shopping”, og innebærer at man legger til eller trekker fra elementer ved en idé man ønsker å imitere. Det innebærer derfor også det Meyer kaller ignorering. At man ignorerer enkelte idéer betyr at man velger, sannsynligvis mer eller mindre bevisst, å overse noen idéer som mindre relevante eller viktige.

Det kan være flere grunner til at man ignorerer idéer. Idéen kan eksempelvis oppfattes som for kompleks for den virkeligheten den skal tilpasses, eller den kan være motstridende i forhold til egne verdier (Brunsson og Olsen 1990, Wærness 1990). Man kan også tenke seg at man lokalt ikke forstår idéen og dermed avviser den. Aktører som snakker på vegne av noen, kan både gjøre noen valg i forhold til hva som oppleves som passende, relevant og mulig. Når man som aktør stigmatiserer, sertifiserer, foreslår og gir råd, oppfatter jeg at man utøver en aktørrolle som i en forstand er mer proaktiv og normativ enn en som fortolker. Meyer (1996) utdyper ikke dette spesielt, men et eksempel kan være når man definerer noen idéer som mer passende for noen problemstillinger, aktører eller steder enn andre. Meyer (1996) peker videre på at snakkende aktører også kan være med på å utvikle idéer. Aktører

som utvikler idéer, forstår jeg som en rolle og funksjon som skiller seg fra de øvrige, og den vil ikke bli utdypet her.

Å opptre som snakkende aktør er en rolle som man kan tre inn og ut av, og den kan være en større eller mindre del av ens rolle som aktør. En og samme person eller organisasjon kan i en situasjon opptre som en aktør opptatt av praktisk tilrettelegging og implementering av organisatoriske modeller og prinsipper. I en annen situasjon og på en annen arena kan man tenke seg at samme aktør kan innta en rolle i en diskusjon der man fortolker institusjonelle signaler, gir råd til andre og sertifiserer noe som bra, eller ikke (jf. Meyer 1996). Snakkende aktører kan forstås som sentrale i oversettingsprosesser fordi de kan skape en felles forståelse og definisjon av hva som er problemer og muligheter (jf. Maguire mfl. 2004). I slike prosesser koples ulike aktører sammen, som kanskje i utgangspunktet deler en idé, men som ikke har etablert verken et formelt samarbeid eller en felles forståelse av ”problemet”. Aktører i slike posisjoner vil også ofte være på arenaer der man møter andre aktører opptatt av det samme som en selv, her vil man kunne eksponeres for snakk om ulike typer idéer samt erfaringer om andres suksess eller fiaskoer med ulike idéer (jf. Røvik 1998).

Det problematiske med aktørroller som blir mer snakkende enn handlende, kan være at det over tid kan bli lite konkrete handlinger, som kan medføre at man som aktør mister sin legitimitet på arenaer der handling ansees som viktig. Meyer (2008) argumenterer på den annen side for at det i moderne samfunn vil være høy legitimitet knyttet til en aktørrolle som snakkende, nettopp fordi man viser en kapasitet og vilje til å snakke ”på vegne” av et fellesskap. Et annet viktig poeng er at snakk og beslutninger når et større publikum enn handlinger. Det skyldes at man ofte har lite innsikt i organisasjoners konkrete handlinger i forhold til det de kommuniserer om seg selv. Brunsson (2003) peker videre på at det er mange ting man kan snakke om, men som vil være vanskelig å oversette til handlinger. Det er også billigere og mindre ressurskrevende å snakke fordi det krever mindre kunnskap, tid eller makt enn å gjennomføre handlinger. Selv om man delvis kan snakke om krav og forventninger i konflikt med hverandre, er det vanskelig å handle på en måte som er motstridende over tid. Å innta rollen som

snakkende kan også være en måte å presentere seg selv overfor andre på, noe som ansees som sentralt fordi publisitet kan være vel så viktig som eksempelvis det produkt man produserer (Brunsson 2003).

En variant eller konkretisering av rollen som snakkende er "idébæreren" (Lindberg og Erlingsdottir 2005).⁹ De er ofte selv ikke delaktige i å omsette idéer til handlinger. Dermed kan de oversette og pakke idéer etter sin egen fortolkning av situasjonen. Lindberg og Erlingsdottir (2005) skiller mellom idébærere og idéanvendere, der sistnevnte er et begrep om aktørene som tar i mot en idé i en lokal praksis og skal omsette den til handling. En annen variant av snakkende aktører er det Faust (1999) kaller for perifere aktører. Dette er aktører som mer selektivt melder seg på diskurser. I sin studie av aktører innen ledelsesfeltet viser Faust (1999) at det eksisterer en mengde perifere aktører. Han nevner journalister som skriver for anerkjente aviser, representanter for profesjoner og arbeidstaker- og arbeidsgiverrepresentanter. Poenget er at deres rolle kan variere, og at intensiteten i deres engasjement avhenger av hvilket tema idéen aktualiserer. Slike perifere aktører er ikke de som skaper nye idéer, men de kommenterer dem, bekrefter deres aktualitet og kritiserer dem. På denne måten deltar de i valideringsprosessen der man skaper felles forståelser av problemstillinger.

Slik jeg oppfatter Meyer, var begrepet "others" i utgangspunktet utviklet for å beskrive en type aktører som bidrar til spredning og produksjon av organisatoriske idéer, og ikke for å beskrive praktisk handlende aktører (Meyer 1996). Aktørene som hovedsakelig deltar i en slik form for snakk, er ikke direkte involvert i handling eller ansvarlige for organisasjoners resultat eller idéers utfall. Dette ønsker jeg å utfordre med kontinuumet snakkende - handlende, ettersom min påstand er at aktører kan være begge deler. Dette gjelder spesielt for aktører på lokalt nivå, og som opererer både i lokale kontekster og på eksterne utviklingsarena. De vil imidlertid være det i ulike situasjoner og for ulike formål.

---

⁹ Lindberg og Erlingsdottir viser til Meyer (1996) og hans utlegning av others-begrepet når de skiller mellom idébærere og idéanvendere.

Handlende og strategiske aktører - institusjonelt entreprenørskap

Aktører som befinner seg på den andre enden av kontinuumet, vil preges av et sterkere innslag av handling og praksisorientering enn snakkende aktører. Satt på spissen kan man si at mens snakkende aktører sprer idéer, vil handlende aktører fokusere på å omgjøre dem til praksis.

Institusjonelt entreprenørskap er blitt presentert som en innfallsvinkel for å bringe inn et perspektiv om aktører som handler. Institusjonelt entreprenørskap er:

..the activities of actors who have an interest in particular institutional arrangements and who leverage resources to create new institutions or to transform existing ones (Maguire mfl. 2004:657).

Entreprenørskap kan i utgangspunktet oppfattes som å stå i motsetning til institusjonell teori ettersom førstnevnte tar utgangspunkt i en idé om at det finnes mennesker med intensjonalitet. Studier har imidlertid utviklet seg fra å fokusere på enkeltindivid og deres egenskaper, til å se på institusjonelt entreprenørskap som en aktivitet (jf. Eriksson-Zetterquist 2009). Dette innebærer et fokus på de forhandlinger som finner sted innen for eksempel et organisatorisk felt når det gjelder ressurser, posisjoner og tilgang. Idéen bak institusjonelt entreprenørskap er altså å undersøke hvordan aktører påvirker sine institusjonelle kontekster gjennom slike forhandlinger (jf. Maguire mfl. 2004). Institusjonelt entreprenørskap fokuserer både på enkeltpersoner og organisasjoner.

Enkelte aktører er bedre i stand til å produsere ønskede resultater enn andre, som i sin tur har sammenheng med blant annet deres sosiale ferdigheter (Fligstein 1997). Fligstein argumenterer for at institusjonelle entreprenører innehar visse sosiale ferdigheter. Hvordan disse ferdighetene kommer til uttrykk vil avhenge av om det organisatoriske feltet er under konstruksjon, stabilt eller i en krisesituasjon (Fligstein 1997). Med sosiale ferdigheter menes evnen til å motivere til samarbeid mellom

aktører for å legge til rette for felles forståelser og felles identitet, som igjen kan danne grunnlag for handlinger. Videre mener Fligstein at selve basisen for sosiale ferdigheter, er evnen til å sette seg inn i andres situasjon, fordi man som strategisk aktør med egne interesser, også må ta inn over seg andres interesser dersom man skal kunne etablere og stabilisere et organisasjonsfelt. Sosiale ferdigheter handler om kunnskap om to forhold. Hvordan feltet ”ser ut”, om de ulike gruppernes plassering i feltet og hvilke former for strategiske handlinger som blir meningsfulle gitt ulike betingelser (Fligstein 1997). Dermed må institusjonelle entreprenører sette seg inn i strukturen i det organisatoriske felt de er aktører i, samt i relasjonene og ressursdelingen mellom aktørene, og tilpasse sine aktiviteter i forhold til dette.

Maguire (mfl. 2004) har gjennom sin studie av dannelsen av et organisatorisk felt knyttet til HIV/Aids behandling i Canada drøftet hvilke aktiviteter som kan knyttes til institusjonelt entreprenørskap. De trekker frem tre forhold. For det første handler det om å kunne innta såkalte ”subjektiverte posisjoner”. Posisjoner som gir aktører stor grad av legitimitet innen et felt og gjør at de er i stand til eksempelvis å bringe sammen ulike interessenter. For det andre peker de på aktørenes evner og muligheter til å teoretisere nye praksiser gjennom diskurser og politiske mål. Å teoretisere en praksis innebærer å relatere den kausalt til spesifikke utfall. Det innebærer også å løfte praksisen opp på et abstraksjonsnivå som gjør det mulig å drøfte dens innhold som noe allment og generelt (Greenwood mfl. 2002). Den tredje formen for aktiviteter innebærer å institusjonalisere ny praksis ved å kople den til interessenter og deres egne rutiner og verdier (Maguire mfl. 2004).

Nøkkelen til institusjonelle entreprenørers suksess, er hvordan de kopler sine endringsprosjekter til aktiviteter og interesser til andre aktører innen et felt (Maguire mfl. 2004). Undersøkelsen av konstruksjon av HIV/aids feltet i Canada viste også at de institusjonelle entreprenørene oversatte ulike argumenter for å motivere til adopsjon av sin nye praksis. Strategisk deltok de både i politiske forhandlinger, og utviklet et bredt sett argumenter for å overtale interessentene.

4.3 Aktørrollene sett i lys av ulike situasjoner

Som allerede nevnt, er det Brunssons (2003) utgangspunkt at man snakker, handler og beslutter i ulike kontekster og separate situasjoner. For å forstå enkeltaktørers roller i oversettingsprosessene blir det derfor viktig å konkretisere ytterligere hvilke trekk ved situasjonene som kan skape variasjon i rollene. Det er allerede pekt på en del slike faktorer. Disse oppsummeres kort her. I tillegg drøftes hvordan ulike felt kan påvirke rollene, ettersom flere har fokusert på hvordan organisatoriske felt, deres stabilitet eller mangel på stabilitet, kan utgjøre rammer for aktørene (Greenwood mfl. 2002, Maguire mfl. 2004).

Tidligere i avhandlingen har jeg drøftet hvordan trekk ved idéer i seg selv kan bidra til å forklare oversettingsprosessers forløp. Hvorvidt idéer oppfattes som konkrete, abstrakte, komplekse eller avhengig av bestemte teknologier eller kontekster, er trukket frem for å forklare variasjon i oversettingen. Poenget er at slike trekk også kan tenkes å påvirke om aktører velger en snakke- eller handlingsorientert tilnærming for å spre og oversette idéene (jf. Nilsen 2007). En antakelse vil kunne være at abstrakte idéer som er omformelige gjør det naturlig for aktører å snakke mye om dem, fordi man har behov for å utforme dem språklig. Man kan også se for seg at konkrete idéer, vil føre til mindre snakk og transformasjon til en enkel praksis, fordi de kan implementeres mer direkte.

Hvorvidt aktørene inntar en prate- eller handlingsorientering, kan også drøftes i lys av hvilken fase idéen befinner seg i, om den er i en introduksjonsfase eller reaktiveres som en tidligere aktuell idé. Det ligger implisitt i idémodellen at diskusjonene kan endre karakter i oversettingsprosessen, både i forhold til antallet og type aktører som involveres, og i forhold til i hvilken grad man berører praksis. Czarniawska og Joerges (1996) peker på at når idéer ”reiser” i tid og rom, gjennomgår de ulike faser, som i en livssyklus. Dermed vil omfanget og grad av oversetting kunne variere, som vil påvirke aktørenes roller i oversettingsprosessene. Objektiviseringsfasen består av to typer

”aktiviteter”. For det første at man i seg selv blir oppmerksom på en idé, og for det andre at man utformer en presentasjon av idéen som gjør den kommuniserbar. Utgangspunktet er at idéen i denne fasen vil være i en tilstand eller form som gjør den spesielt egnet for omforming og oversettelse. I denne fasen har man relativt stor grad av frihet hva angår oversetting og utforming av idéene.

Den neste fasen der idéer reiser i en ny kontekst, kan i utgangspunktet sees på som en langt mer åpen og uavklart prosess, hovedsakelig av to grunner. For det første vil idéen møte nye aktører og andre idéer i en lokal kontekst, gjerne i en etablert praksis. Aktørene som befinner seg i en slik praksis vil igjen kunne påvirke og tilpasse idéen til egne erfaringer, prosjekt og visjoner (jf. Latour 1986/1998). Det innebærer at idéen må konkretiseres ytterligere for å nedfelles i noen praktiske, synlige uttrykk.

Til sist tenker man seg at idéer realiseres i ulike praksiser som oppnår sterkere eller svakere grad av institusjonalisering (Czarniawska og Joerges 1996). Når det gjelder oversetting i den siste fasen, kan man i utgangspunktet anta at antall aktører som bidrar og tilfører idéen elementer relatert til egne erfaringer, vil øke. Man kan også til en viss grad anta at det er andre aktører som deltar i disse prosessene enn de som initierte idéene i utgangspunktet (jf. Lindberg og Erlingsdottir 2005).

Lindberg og Erlingsdottir (2005) viser i sin studie hvor de sammenligner to oversettingsprosesser (to ulike idéer) at oversettingene skiller seg fra hverandre avhengig av hvor i prosessen den skjer. For det første peker de på at når idébærere oversetter, handler det om å pakke, spre og legitimere idéen, ikke primært å omsette den i handling. Det handler på den ene siden om å fange opp idéer og gjøre dem kontekstløse, og på den andre siden pakke idéene slik at de fremstår som attraktive. Idéanvenderne oversatte idéen med hensyn til at den skulle passe til praksis og handling. Det handlet dels om å gjøre idéen anvendbar. Samtidig beskrives tilpasningen til praksis som en kreativ prosess der idéen ble omvandlet til en løsning på andre problemer enn det som var utgangspunkt for prosessen. Dersom man følger

disse resonnementene, vil man kunne anta at aktører kan veksle mellom roller som snakkende og handlende aktører alt etter hvor idéen befinner seg på ”reisen”.

Forhold ved aktørene som oversettere kan også påvirke hva som gjøres i en oversettingsprosess. Hwang og Suarez (2005) peker i sin studie av oversetting av strategiske planer og websider på oversetterne for å forklare hvorfor planene materialiserte seg forskjellig i de organisasjonene de studerte. De trekker spesielt frem hvor aktive eller passive aktørene var i prosessene med å skape mening av disse planene. Forskjellene førte til henholdsvis ”levende og døde” planverk (Hwang og Suarez 2005). Trekk ved aktørene omfatter både deres kompetanse og erfaring fra lignende prosesser, samt deres kompetanse som oversettere av idéer og praksiser til nye kontekster (Røvik 2007). Det forhold at formell posisjon og kompetanse styrer oppmerksomhet og atferd, er velkjent innen organisasjonsforskningen (jf. Egeberg 1984). Det vil dermed kunne påvirke hvilke roller aktører tar i forhold til gitte idéer og prosesser.

Zilber (2002) peker i sin studie på hvordan aktører i et krisesenter for voldtatte endret sin institusjonaliserte forståelse av sin kjernevirksomhet og sine prosedyrer. Det skjedde gjennom en gradvis overgang fra de ble etablert av aktører fundert på en feministisk ideologi, til at organisasjonen kom til å bestå av stadig flere aktører med terapeutisk utdanning og bakgrunn.¹⁰ Denne studien peker i retning av at trekk ved aktørene, nemlig deres kompetanse og den profesjon man tilhører, kan være en faktor når man skal forklare endringer som oversettingsprosesser.

Maguire (mfl. 2004) peker og på hvordan aktørenes posisjon i et felt kan påvirke deres legitimitet, og derav evne og muligheter til å skape felles forståelse og rammer for handling. En annen tilnærming til å forstå enkeltaktørers roller er hvordan såkalt ”translatørkompetanse” sees som en kritisk suksessfaktor for å lykkes med overføring

---

¹⁰ En annen årsak til at denne endringen ble muligjort hadde også å gjøre med at legitimiteten til en slik feministisk organisasjon i Israel, som man opplevde som negativ (Zilber 2002: 243).

av idéer (Røvik 2007). Med translatørkompetanse menes å inneha, og være i stand til å integrere ulike typer kompetanser, referert til som ”dyder” (Røvik 2007). For det første trekkes det frem at oversetteren må ha inngående kunnskap om det som skal overføres (idéen) og de kontekster idéen overføres fra og til. I tillegg bør man kjenne til hva som skjer i selve oversettingsprosessene.¹¹ Dessuten bør oversetterne være i stand til å sette begrep på idéer, gjerne i en kombinasjon av kopiering av andre varianter av idéen og utvikling av nye versjoner.¹² Videre trekkes oversetterens evne og kapasitet til å skape oppmerksomhet og fokus om en idé over tid frem (jf. virusteorien). Det siste forholdet som trekkes frem, er betydningen av oversetterens evne til å forstå og handtere ulike konflikt- og interessedimensjoner som mobiliseres i en organisasjon eller et samfunn som respons på en gitt idé.¹³

Poenget er at om man som aktør i oversettingsprosesser går inn i roller der ens aktiviteter bærer mer preg av snakk enn handling og vice versa, kan dette også drøftes i lys av trekk ved den som oversetter og formidler (sprer) slike idéer. Litteraturen om institusjonelt entreprenørskap har særlig fokusert på organisasjonsfelt som ramme for hvilke aktiviteter som vektlegges. Det drøftes derfor særskilt.

Organisasjonsfelt som ramme og kontekst for aktører

Et organisasjonsfelt består på den ene siden av organisasjoner som identifiserer seg med hverandre og har noen aktiviteter som på en eller annen måte binder dem sammen (jf. DiMaggio og Powell 1991). En slik definisjon av organisasjonsfelt bygger på en idé om at aktører er synlige og lar seg definere i forhold til hverandre.¹⁴ På den andre siden består felt av aktører og utviklingsarenaer som er bundet sammen blant annet gjennom felles profesjon eller posisjon (jf. Røvik 1998, 2007). Organisatoriske felt kan derfor ikke defineres absolutt, men må identifiseres empirisk, fordi aktørene selv må

---

¹¹ Dette refererer Røvik til som den kunnskapsrike og flerkontekstuelle oversetter (Røvik 2007:325).

¹² Dette kalles den modige og kreative oversetter (Røvik 2007:329).

¹³ Den sterke oversetter (Røvik 2007:334).

¹⁴ Med organisasjonsfelt menes: “those organizations that, in the aggregate, constitute a recognized area of institutional life; key suppliers, resource and product consumers, regulatory agencies, and other organizations that produce similar services or products” (DiMaggio og Powell 1991:64-65).

ha en bevissthet om hvem de oppfatter at de føler identitet og tilhørighet til (DiMaggio og Powell 1991, Sahlin-Andersson 1996).

Feltbegrepet har vært sentralt innen institusjonell teori for å belyse hvordan omgivelsene skapes av, og i sin tur og skaper organisasjoner. Hovedtesen har vært at organisasjoner som i utgangspunktet er ulike, blir mer og mer like ettersom de entrer det samme organisasjonsfeltet (DiMaggio og Powell 1991). Organisasjonsfelt kan altså fungere som kilde til legitimitet fordi det gir noen å sammenligne seg med og utvikle sin egen identitet i lys av. Selv om en observasjon har vært at aktører innen felt blir mer og mer like, er det samtidig empiriske observasjoner som viser til ulikheter organisasjoner mellom. Dette til tross for at organisasjoner føler tilhørighet til et felt og slik kan eksponeres for de samme master-idéer. Forklaringen på ulikheten kan drøftes i lys av et stadig økende omfang av arenaer som bidrar til validering av kunnskap på et interorganisatorisk nivå (Faust 1999). Slike arenaer betraktes som en organisasjons institusjonelle omgivelser, og de som setter en "standard" eller definerer valgmulighetene (jf. Furusten 1996). En arena er ikke nødvendigvis en fysisk organisasjon, men kan like gjerne være en konferanse eller en sammenslutning av personer med felles interesser (faglig, yrkesmessig m.m.).

Mellom slike arenaer vil det eksistere mer eller mindre løse koplinger. I enkelte tilfeller kan det være mulig å identifisere oversettingskjeder mellom arenaene og enkeltorganisasjonene. I andre tilfeller kan det avhenge av enkeltpersoner som deltar i diskusjonene på de ulike arenaene (jf. Vikan 2000). Man kan anta at mangfoldet av arenaer i seg selv er med på å opprettholde forskjelligheten organisasjoner mellom, spesielt dersom man føler seg lite "bundet" i forhold til hvilke arenaer, og hvilke diskusjoner man deltar i. På den andre siden kan en del av disse arenaene, nettopp for å være legitime, måtte fokusere på tema som er "i tiden". Dermed kan det i seg selv bidra til økt likhet.

I følge Fligstein (1997) kan man skille mellom felt under konstruksjon, etablerte felt og felt i krise. Poenget er videreutviklet av Maguire mfl. (2004) som har studert institusjonelt entreprenørskap i et felt under konstruksjon.¹⁵ Etablerte felt kjennetegnes ved at rollene til de ulike aktørene er identifiserte og etablerte. Mønstre for samhandling er kjent for aktørene, og de deler forståelse for hvem som er de dominerende aktørene i feltet og hvor konfliktlinjene mellom dem går. Endring av institusjonell karakter vil fordre at det først utfordres og ”rives” ned eksisterende ordninger før nye kan etableres. I vel etablerte felt vil ressursene i stor grad være kontrollert av det man kan forstå som de dominerende aktører i feltet (Maguire mfl. 2004). Dersom et felt er veletablert, vil det være ett sett regler og normer mellom aktørene, og rollefordelingen dem i mellom vil være relativt klar. Som institusjonell entreprenør vil man da fokusere på å opprettholde status quo og strategiene vil være preget av at de blant annet må forholde seg annerledes til de dominerende aktørene i feltet. I en slik situasjon vil direkte autoritet være en fordel for eksempel i form av formell posisjon eller en uformell rolle med høy grad av legitimitet. Dersom det er tilfelle, kan en strategi være å bryte opp i, eller utfordre etablerte regler og strukturer for å foreslå endringer (Fligstein 1997). Fligstein drøfter også hvordan strategiske aktører i en utfordrerposisjon har særlige utfordringer. En slik situasjon vil innebære institusjonelt entreprenørskap preget av megling, nøytralitet, og reformulering av ulike preferanser for å skape noe felles. Innenfor rammen av et lokalsamfunn, kan dette eksempelvis gjelde dersom man er aktør i et felt under konstruksjon, men der man samtidig har behov for støtte og legitimitet i veletablerte felt. Betydningen av teoretisering antas å være større innen slike stabile felt nettopp fordi aktørene har etablert en felles forståelse av hva som er de passende organisatoriske former for dem (jf. Greenwood mfl. 2002).

I felt under konstruksjon, vil det derimot være lite koordinerte aktiviteter mellom aktørene, selv om man har noen felles interesser. Relasjonene vil derfor være flyktige. Ressursene vil i utgangspunktet være spredt på langt flere av aktørene, som er mer

---

¹⁵ HIV/Aids behandling i Canada med spesielt fokus på farmasibransjen og interesseorganisasjoner.

heterogene og ikke har et felles syn på hva som konstituerer de ulike problemene innen feltet. Videre vil det ikke eksistere noen institusjonaliserte praksiser eller felles normer i feltet. De skapes underveis i prosesser der man koples sammen (Maguire mfl. 2004). Dersom et organisatorisk felt er under konstruksjon, vil mangelen på struktur skape muligheter for den strategiske aktør. Dette har å gjøre med at det ikke eksisterer noen klare dominerende aktører i feltet. Mulige strategier vil være at man jobber med å overbevise ulike aktører om at man deler preferanser om en gitt problemstilling, og dermed argumenterer for at et samarbeid er i deres interesse.¹⁶ Som institusjonell entreprenør er det viktig at man ikke selv fremstår som låst til en bestemt løsning, eller at man gjør dette for egen vinnings skyld (Fligstein 1997). Maguire mfl. (2004) konkluderer i sin studie med at institusjonelle entreprenører innenfor felt under konstruksjon vil være aktører som har en posisjon som gir dem legitimitet hos flere og ulike interessenter. De viser videre til at institusjonelle entreprenørers posisjon gjør dem i stand til å bringe sammen ulike interessenter og allokere ulike ressurser.

Av disse studiene kan det konkluderes med at trekk ved organisasjonsfeltet og koplingen mellom aktørene i feltet vil kunne kaste lys over spørsmålet om hvordan og hvorfor aktørene inntar ulike roller i oversettingsprosesser.

4.4 Oppsummering

Intensjonen med dette kapitlet har vært å drøfte og identifisere et begrepsapparat for å forstå lokal respons på institusjonelle omgivelser og master-idéer. Jeg har foreslått å bruke begrepet multistandardsamfunn for å drøfte hvordan strukturelle og kulturelle trekk ved lokalsamfunnet kan belyse oversettingsprosessers forløp. Slike forhold ved lokalsamfunn antas å påvirke den kollektiv beredskapen for å handtere kompleksiteten i det globale, og dynamikken mellom det globale og det lokale.

---

¹⁶ Fligstein nevner 15 ulike strategier han kombinerer for ulike situasjoner (avhengig av feltets "status") (Fligstein 1997:399-401).

En stor del av diskusjonen i kapitlet har vært viet hvordan aktører er deltakere i oversettingsprosesser, ved å fange opp idéer fra omgivelsene, fortolke dem, oversette dem, og skape situasjoner der ulike aktører kan bindes sammen på tvers av master-idéer og lokale praktisk orienterte prosjekt. Ulike dimensjoner ved aktørenes roller foreslås drøftet ut fra to overordnede perspektiv, som snakkende og handlende. Jeg har videre foreslått å drøfte dimensjonene ved aktørrollene basert på forhold knyttet til trekk ved idéene, de som oversetter, hvilken fase idéen befinner seg i, samt om idéens reise foregår innen et allerede etablert og stabilt organisasjonsfelt, eller et felt som er under konstruksjon.

KAPITTEL 5: TREKK VED MASTER-IDÉER OG LOKALE PROSJEKTER

Her adresseres første del av studiens første problemstilling. Dette kapitlet skal berede grunnen for drøftingen av koplingene mellom lokale prosjekter og master-idéer i neste kapittel. Kapitlet er beskrivende og drøftende. Hvordan lokale prosjekter er manifestert og synliggjort i en tidlig fase av ”reisen” diskuteres ved hjelp av oversetting som en innskriving og kontekstualisering, der man tilpasser idéer fra generelle til lokale forhold (jf. Røvik 2007).

Som redegjort for i kapittel tre, vil master-idéer kunne identifiseres med utgangspunkt i noen grunndimensjoner. For det første er denne typen idéer generelle, og har noe allment ved seg som kan gjøre dem til bakgrunns horisont for flere ulike lokale problemstillinger. For det andre, og i forlengelsen av førstnevnte, identifiseres en master-idé *i relasjon* til lokale problemstillinger, fordi den kan legitimere og skape begeistring for lokale prosjekter. Hvordan relasjonen og samspillet mellom de lokale prosjektene og master-idéene har vært, og hvordan det har påvirket oversettingsprosessene, er tema for neste kapittel.

I dette kapitlet drøftes master-idéene i lys av kjennetegn ved dem, mer spesifikt hva de fokuserer på, om de angir konkrete oppskrifter for lokale aktører, eller om de er utformet som overordnede strategier og visjoner. Master-idéene drøftes videre på bakgrunn av utbredelse, både geografisk, i tid, og i forhold til om de retter seg mot spesifikke felt og virksomheter. Hensikten er å videreutvikle begrepet om master-idéer gjennom en drøfting av ulike typer idéer som alle har det til felles at de ikke er lokale, i betydning utelukkende gjeldene for lokalsamfunnet som sted.

Kapitlet er disponert slik at jeg først gir en kortfattet beskrivelse av de lokale prosjektene som omfattes av studien. Deretter drøftes noen trekk ved prosjektenes tidlige ”reise”. Hoveddelen av kapitlet er viet master-idéene. Først redegjøres det for de master-idéer som er identifisert som eksterne kilder til oversettingsprosessene.

Deretter drøftes trekk og kjennetegn ved master-idéene i forhold til det teoretiske rammeverket utlagt i kapittel tre. Til sist oppsummeres diskusjonen, og det argumenteres for en nyansert bruk og forståelse av master-idéer som drivkraft for lokale endringer.

5.1 Lokale prosjekter om kompetanse og samlokalisering i

Båtsfjord

I denne delen gjøres det kort rede for de tre prosjektene som omhandler idéer og systemer for å ivareta og handtere kompetanse og opplæring både for enkeltindivid og organisasjoner samt prosjekter for samlokalisering av næringslivet. Prosjektene som her sees i sammenheng, er; Båtsfjord opplæringscenter, fullverdig videregående skole og Linken Næringshage, og de drøftes samlet fordi de er fremstilt som koplet til hverandre på et lokalt nivå. Prosjektene har og fellestrekk hva angår innhold og fokusområder.

Lokale prosjekter om opplæring og kompetanse

Båtsfjord opplæringscenter (Boas) ble etablert i 1993. Idéen om et eget lokalt opplæringscenter føres tilbake til begynnelsen av 1980-tallet, og er i løpet av perioden fram til 2003 materialisert i fire ulike organisasjoner.

Båtsfjord Utviklingscenter ble etablert i 1986 som det første organisatoriske uttrykket for kompetanse- og opplæringsidéene. Fiskeindustrien var hovedeiere, og formålet var å drive kurs og utviklingsprosjekt for industrien, samt ivareta samarbeidsprosjekt hovedsakelig mellom aktørene i fiskerinæringen.¹⁷ Samtidig hadde man en ambisjon om at organisasjonen skulle opptre på vegne av næringslivet ved å utvikle og drifte fellesprosjekter, noe som inkluderte utdanningsprosjekter. Blant de mest sentrale prosjektene var; vertikal integrasjon i fiskeindustrien, rederikontorforsøk, utnyttelse av

---

¹⁷ Blant andre: Neptun, Nils H. Nilsen, Båtsfjordbruket og Finotro.

biprodukter fra fisk, og utprøving av en automatisk linegnemaskin. Kompetanseprosjektene fagopplæring i fiskeindustrien og instruktørkurs, også disse for fiskeindustrien, ble fremstilt som de mest sentrale innenfor opplæring i denne perioden. Deler av opplæringen ble organisert ved hjelp av ny teknologi, bruk av toveis lyd bilde, og det ble etablert et eget lyd-bilde studio i Båtsfjord.¹⁸ Selskapet ble avviklet i 1987.

Allerede året etter, i juni 1988, ble en ny organisasjon etablert, Båtsfjord tiltaks- og næringssselskap (Bårut), med Båtsfjord kommune som største eier. Etableringen ble dels begrunnet med at kommunen manglet en næringsavdeling, og formålet med organisasjonen var at man skulle: *gjennomføre prosjekter og tiltak i samarbeid med kommunen, næringslivet og andre som fører til utvikling av lokalt næringsliv og økt aktivitet i Båtsfjord. Selskapet skal koordinere aktiviteter i forbindelse med nyskappingsarbeid og dessuten ivareta kommunens næringsfunksjon* (vedtektene §3). En del av prosjektene man jobbet med, ble overført fra det tidligere selskapet Båtsfjord Utviklingsselskap, til Bårut, spesielt utdannings- og forskningsprosjektene. I følge daværende leder av Bårut, arbeidet det nye selskapet spesielt med utadrettet næringsvirksomhet for kommunen og veiledning overfor nyetablerere. Videre hadde Bårut arbeidsoppgaver knyttet til utvikling av næringsplan for kommunen, og koordinatoransvar for prosjekter knyttet til turisme og andre arrangement som eksempelvis en årlig nasjonal fiskerimesse.

I 1993 etablerte Båtsfjord kommune sammen med deler av stedets næringsliv Båtsfjord opplæringsssenter (Boas). Kommunens begrunnelse var at man trengte et redskap for å utnytte kommunens ressurser rasjonelt, som også kunne bidra til å høyne utdanningsnivået og beholde ungdomskullene i lokalsamfunnet, spesielt jentene. Boas var definert som et samarbeidsprosjekt mellom kommunen og næringslivet, der fiskeindustriens begrunnelse for samarbeidet var uttrykt slik av en av fiskekjøperne: *idéen var jo å få kompetanse....vi skulle være lengst fremme i forhold til å gi folk*

---

¹⁸ Prosjektet refereres til som U2: "Fjernundervisning i fiskeindustrifag" og var et prosjekt under Tiltaksprogrammet for Finnmark.

kompetanse – fagarbeiderne. Hensikten var å etablere en organisasjon som kunne kople ressurser mellom ulike utdanningsnivå, og mellom videregående skole, høyere utdanning, arbeidsliv, kommunen, arbeidsmarkedsetaten og FoU-miljø slik at man kunne koordinere utdanning og opplæring for flere målgrupper og formål (jf. Varfjell og Isaksen 1989).

Dermed eksisterte det to organisasjoner lokalt som jobbet med å realisere nokså sammenfallende idéer. Arbeidsfordelingen mellom dem ble slik at Bårut fortsatte å arbeide med bistand overfor nyetablerere og fungerte som kommunens næringsavdeling, mens Boas jobbet med opplærings- og utdanningsaktiviteter, og videreutviklet nettverket mot utdanningsaktører, Folkeuniversitetet, Opplæringskontoret for Øst-Finnmark, og andre kompetanseaktører i regionen.

Boas eksisterte fram til 2003, da de gikk konkurs. På tuftene av Boas etablerte to av opplæringssenterets tidligere ansatte Linken Kompetanse høsten 2003. Jeg kommer tilbake til alle de manifesteringer av kompetanse-og opplæringsidéene som er beskrevet overfor senere i avhandlingen. Hensikten med denne korte presentasjonen er å si noe om et felles trekk ved fortellingene om ”reisen” og utviklingen til Båtsfjord opplæringssenter, som er at informantene går tilbake til 1980-tallet og de diskusjoner man da hadde blant en gruppe aktører innen skoleverket. Felles for informantene er at de presenterer de ulike organisasjonene som er nevnt i dette avsnittet som faser i prosessen med å etablere strukturerer for ivaretagelse av kompetansesatsingene. Slik presenteres den av en av aktørene som har vært med i alle disse årene:

idéen ble født i 1982...vi diskuterte muligheten for å få et mer strategisk fokus på kompetanse...vi hadde ingen klar idé om hva som manglet - så vi gikk inn og så om vi kunne få laget et opplæringssenter eller kompetansesenter.

Aktørene peker med andre ord selv på en uklarhet ved prosjektet, og at satsingen på kompetanse og opplæring ble oppfattet som en idé, og som noe som ikke var ferdigutviklet, men som de likevel valgte å konkretisere i et selskap, en organisasjon.

Sist av de lokale prosjektene i kategorien kompetanseprosjekt er etableringen av fullverdig videregående skole. Båtsfjord kommune hadde tilbud om deler av videregående opplæring fra de ble filialskole under Vadsø videregående skole i 1974.¹⁹ Ordningen med filialsskole ble imidlertid oppfattet lite tilfredsstillende, i betydning lite tilpasset lokalsamfunnets ønsker. Det ble dessuten oppfattet som et problem å sende ungdommene bort hjemmefra i så ung alder. Etableringen av fullverdig videregående skole hadde vært tema tidligere i Båtsfjord, men skrives nå tilbake til etableringen av et prosjekt som startet opp i 1999 gjennom Båtsfjord opplæringscenter og Båtsfjord kommune. Prosjektlederen var ansatt i tidligere nevnte Boas. I 2003 overtok Båtsfjord kommune, som en av to kommuner i landet, ansvaret for drifting av videregående opplæring.

Samlokaliserings- og næringsutviklingsprosjekter

Parallelt med, og i perioder tett koplet til de overfor nevnte kompetanseprosjektene, har idéen om samlokalisering av kunnskapsbedrifter og næringsliv ”reist” i Båtsfjord. I 2006 ble Linken Næringshage etablert, men prosessen som førte til denne etableringen, føres tilbake til begynnelsen av 1990-tallet. Det varierer noe fra informant til informant hvor langt tilbake i tid prosessen føres. Mens noen ser tilbake til 1999 og etableringen av Båtsfjord Næringshage AS, fører en av informantene mine prosessen tilbake til begynnelsen av 1990-tallet og etableringen av Norsk Havsenter, Båtsfjord. Jeg har valgt å gå tilbake til etableringen av Norsk Havsenter, fordi en del av de samme aktørene, både interne og eksterne, var involvert i begge prosessene.

---

¹⁹ I 1986 ble filialstrukturen endret, og Båtsfjord ble overført til Honningsvåg fiskerifag- og videregående skole.

I 1992 etablerte man selskapet Norsk Havsenter, Båtsfjord. Hensikten var å lage en struktur for samlokalisering og fellesskap mellom ulike aktører innen havbruksnæringen. Selskapet skulle samle aktører innen havnæringene og presentere dem utad under en felles ”paraply”. Samtidig skulle selskapet jobbe med kompetanse og kvalitetssikring for aktørene som hadde tilholdssted i havsenteret. Norsk Havsenter, Båtsfjord skulle videre imøtekomme fiskernes behov for service og samtidig drive med opplærings- og næringsvirksomhet og huse FOU-miljø. Lokalt ble etableringen forsøkt satt i sammenheng med etableringen av Båtsfjord opplæringscenter, som da var i en utviklingsfase. Det lyktes imidlertid ikke for prosjektet å få realisert idéen etter intensjonene. Andre aktører overtok selskapet som ble videreført i et arbeid om opprusting av daværende Fiskernes Velferdsstasjon. Selskapet eies i dag av Norges Fiskarlag som driver med utleie av fast eiendom.²⁰ I følge prosjektlederen ”døde”, idéen, alle fall midlertidig på midten av 1990-tallet.

Andre fase i prosessen med å få næringshage i Båtsfjord var i 1998 da Båtsfjord kommune, Båtsfjord Industrier og Fiskeindustriens Teknologiske Institutt etablerte et forprosjekt for å utrede behovet for en næringshage i lokalsamfunnet. Den underliggende idéen lokalt var å samlokalisere mindre bedrifter i kontorfellesskap og slik utnytte felles ressurser og kompetanse. Bedriftene som skulle inngå i næringshagen var hovedsakelig kompetanse- og servicebedrifter man mente kunne samarbeide bedre dersom de var felles lokalisert. I Båtsfjord materialiserte idéen seg i et aksjeselskap og man rekrutterte noen bedrifter man mente kunne passe sammen. I januar 1999 ble selskapet Båtsfjord Næringshage AS etablert, med 20 aksjonærer (Nilsen mfl. 2001). Etter en prosess på om lag ett år, ble det imidlertid klart at man ikke klarte å realisere denne idéen om samlokalisering, isteden ble selskapet avviklet i 2000.

---

²⁰ De eier 98,59% av aksjene og ble stiftet 08.11.94. Noe som er konsistent med det tidspunkt det fortelles om at idéen om Norsk Havsenter døde ut i Båtsfjord.

I 2006 ble Linken Næringshage etablert og presentert som:

...et selskap som skal være pådriver for næringsutvikling i Båtsfjord kommune. For å få dette til skal vi konsentrere oss om fire kjerneområder: nettverksbygging, næringsutvikling, kompetanseutvikling og prosjektutvikling (www.linken-nh.no).

Med denne etableringen kan man på mange måter si at ringen sluttes fordi næringshagen kan forstås som en kombinasjon av elementene opplæring, næring, nettverk og prosjekt, nettopp slik som det opprinnelige Båtsfjord Utviklingsselskap var tenkt som allerede i 1986. I tillegg fikk man ivaretatt Båtsfjord kommunes behov for en næringsavdeling ved at næringshagen tok på seg dette ansvaret. For øvrig slik etableringen av Bårut ble legitimert i 1988. Prosessen med etablering av næringshage i Båtsfjord tok nesten 14 år, og ble synliggjort gjennom tre organisasjoner.

5.2 Lokale prosjekter om samfunns- og infrastruktur

I dette avsnittet beskrives de prosjektene som er mer konkrete og har ”reist” over kortere tid lokalt enn de prosjekter som er redegjort for overfor. Prosjektene er; bygging av kunstgressbane, etablering av flyplass, og gjennomføring av fiskerikonferansen Bare Hjell og Elendighet.

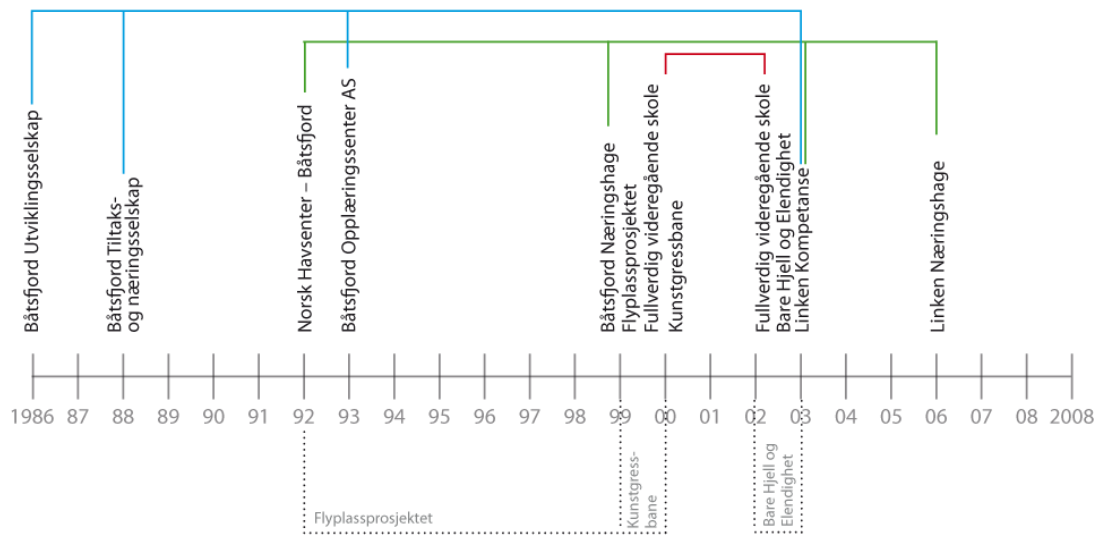
I likhet med flere av de øvrige prosjektene i studien, er det ikke enkelt å identifisere *en* opprinnelig kilde til etableringen av kunstgressbanen i Båtsfjord. Den første konkretiseringen og utformingen av prosjektet skjedde gjennom etableringen av aksjeselskapet Båtsfjord Kunstgressbane AS i slutten av august 1999. Selskapet ble etablert like etter et folkemøte under det årlige arrangementet Båtsfjord i fest, og ble utarbeidet av et medlem fra anleggskomiteen i Finnmark fotballkrets sammen med styreleder for selskapet Kunstgressbane AS som for øvrig også var sekretær i Båtsfjord Handelsstands Fiskerigruppe. Kunstgressbanen ble innviet nøyaktig ett år etter utformingen av idéen, ved Båtsfjord i Fest 2000.

Fiskerikonferansen Bare Hjell og Elendighet ble gjennomført i mai 2003 i Syltefjord, en av de utflyttede stedene i kommunen. Konferansen refereres derfor også til som Syltefjordkonferansen. Bare Hjell og Elendighet er den oversettingsprosessen med kortest tidshorisont i min studie. Fra idéen ble lansert i Fiskerigruppa til den ble gjennomført, gikk det i underkant av åtte måneder. Prosjektet ble etablert høsten 2002, som et initiativ fra Båtsfjord Handelsstands Fiskerigruppe. Fiskerinæringen var da, etter en opptur på midten av 1990-tallet, på ny rammet av en krise, og dette var tema og utgangspunktet for konferansen.

Det siste prosjektet jeg har studert er byggingen av ny kortbaneflyplass i Båtsfjord. Ønsket om egen flyplass hadde eksistert i Båtsfjordsamfunnet i mange år før det materialiserte seg som et prosjekt i 1992. Historien skrives tilbake til midten av 1970-tallet da det foregikk en utbygging av kortbanenettet i Finnmark som Båtsfjord ikke kom med på. Arbeidet kom i gang høsten 1992 som følge av at det ble opprettet dialog mellom ordfører og representanter fra Avinor. Den formelle beslutningen, der flyplassen i Båtsfjord ble godkjent av Stortinget, fant imidlertid ikke sted før i desember 1995. Samferdselsdepartementet ga da Avinor formelt oppdraget om å gå videre med planlegging av ny flyplass i august 1995. På den bakgrunn godkjente Stortinget etablering av ny flyplass i Båtsfjord ved behandlingen av stortingsproposisjon 1 i statsbudsjettet 1995-1996. Flyplassen ble innviet i 1999.

Figuren illustrerer hvordan tidslinjen må utvides bakover i tid for å fange opp det ”rommet” for oversetting som skapes ved at ulike hendelser og organisasjoner settes i sammenheng med hverandre.

FIGUR 2: PROSJEKTENE OVER TID

5.3 Lokale prosjekter oversatt til formelle organisasjoner

Hva som skjer med innholdet i idéer når de oversettes fra generelle former til lokale praksiser, kan drøftes i lys av generelle og spesifikke innskrivingsregler. Disse er utlagt nærmere i tidligere kapittel. Generelle innskrivingsregler sier noe om hvordan man kan skape representasjoner av generelle idéer, mens de spesifikke reglene peker på hvordan aktører kan justere og endre idéene innholdsmessig (jf. Røvik 2007). I de to neste kapitlene drøftes hvordan idéene er endret innholdsmessig i samspill mellom aktører og master-idéer, og jeg vil da dra veksler på de spesifikke innskrivingsreglene. Her drøftes hvordan de lokale prosjektene kan forstås som representasjoner i en lokal kontekst, altså et fokus på de generelle innskrivingsreglene.

Som den korte beskrivelsen av prosjektene til nå har vist, er de fleste prosjektene manifestert som formelle organisasjoner, spesielt som aksjeselskap, i en tidlig fase av ”reisen”. Den tidligere refererte idémodellen bygger blant annet på en antakelse om at idéer i en tidlig fase gjennomgår en prosess der de utvikles og gis uttrykk, og på den måten konkretiseres og gjøres klar for å reise i et felt eller en organisasjon (Czarniawska og Joerges 1996). Det kan se ut til at måten man lokalt gjør idéene klar

for videre reise er ved å formalisere og presentere dem som *organisasjoner*, og *AS`er* og *prosjekt*.

Kunstgresset ble til AS, arbeidet med en havsenterstruktur ble til Norsk Havsenter, Båtsfjord AS, arbeidet med å etablere næringshager ble til Båtsfjord Næringshage AS. Ikke minst ble kompetansesatsingen manifestert i tre organisasjoner, tre aksjeselskaper. Aksjeselskapsformen er en av de mest populære selskapsformene i Norge, prinsippet er at eiere betaler inn aksjekapital slik at man sprer risiko på flere, dermed er ingen personlig ansvarlig. Selskapsformen gir gründere optimale vilkår, blant annet på grunn av risikoreduksjonen og mulighetene til å ansette seg selv. Fordelene med selskapsformen kan dermed bidra til å forklare den store utbredelse av aksjeselskap i Båtsfjord, spesielt knyttet til samarbeidsprosjekt der flere bedrifter er involverte. En annen implikasjon av etableringen av AS er at det gir muligheter for å utløse offentlig støtte, fordi man viser at man har en plan, et mål og ressurser i form av en organisasjon. Konstruksjonen av aksjeselskap forklares slik av en tidligere rådmann: *det er kutyme i Båtsfjord å starte et selskap når man skal ha noe gjort – vi har en uhorvelig mengde AS i denne kommunen.*

Samtidig ser det ut til at man ofte setter likhetstegn mellom aksjeselskap og prosjektformen noe sitatet fra tidligere rådmann viser:

prosjekt og aksjeselskap betrakter jeg nærmest som to paralleller når man vil ha gjort ting man ikke får gjort ellers – kan jo ofte kanskje få en gunstigere finansiering dersom man etablerer AS.

En slik uttalelse kan i utgangspunktet virke paradoksalt ettersom prosjekt vanligvis forstås som noe midlertidig og avgrenset (jf. Engwall 1995). Prosjektarbeid synes imidlertid å ha blitt en mer og mer vanlig måte å organisere arbeid, noe enkelte betegner som en prosjektifisering av arbeids- og organisasjonslivet (Söderlund 2005). Utviklingen har å gjøre med at organisasjoner ikke lenger betraktes som noe evig, rett

og slett fordi enkelte organisasjoner opprettes for å realisere midlertidige prosjekt. Dette er, som sagt tilfellet for de fleste prosessene jeg studerer, og innebærer i seg selv at grensene mellom midlertidige organisasjoner og varige organisasjoner blir mer og mer utydelige.

Røvik (2007) peker på at prosesser der man gir idéer lokale referanser både kan være planlagt og uplanlagt. I de prosjekter jeg studerer virker oversettingen til formelle organisasjoner som planlagte prosesser. Manifestasjonen av prosjekt som organisasjoner kan muligens forklares ved at man lokalt har funnet en måte å handtere samarbeidsprosjekt på, og som har fungert så pass tilfredsstillende at man nærmest imiterer sine egne gode løsninger fordi de har vist seg å fungere tidligere (jf. Schwarts 1997, 2009, Czarniawska 2002). Som sitatene overfor peker på, har idéer ofte blitt nedfelt i, og oversatt til formelle selskaper, ofte aksjeselskaper, hvor de er blitt utviklet videre. Det kan synes som om etableringen av formelle selskaper er noe man i Båtsfjord over tid har erfart som en vellykket strategi fordi den har ført til en synliggjøring, og dermed en realisering av idéer.

Man kan også forstå oversetting av idéer til formelle organisasjoner som at det har medført at idéene har satt tydelige spor i lokalsamfunnet. Konstruksjonene har trolig medført at de underliggende idéene ble langt mer synlige enn om de eksempelvis hadde forblitt planer nedfelt i et notat. At de ble til formelle organisasjoner kan i sin tur ha medvirket til at idéene var lettere å reaktivere når deres tid "var kommet". Hvordan idéene har vært vedlikeholdt over tid, og i enkelte tilfeller reaktivert etter å ha forsvunnet midlertidig fra lokale diskusjoner, kommer jeg tilbake til.

Et annet trekk ved representasjonene av de lokale prosjektene er at de ble gitt lokale navn, som Båtsfjord Næringshage AS og Norsk Havsenter, Båtsfjord, for å knytte idéene til den lokale konteksten. Videre er det et trekk ved presentasjonene at de beskrives ved at man peker på ett sett lokale problemstillinger som allerede eksisterer, og at de spesifikke prosjektene vil føre til en bedring i disse problemene i framtiden. Et

eksempel er hvordan fullverdig videregående skole i Båtsfjord ble presentert som en løsning på problemene med ”fracfall”.²¹ Fullverdig videregående skole på stedet skulle samtidig bidra til at den lokale industrien hadde tilgang på arbeidskraft. Idéen om næringshager ble presentert som en løsning på ressursproblemene i mindre bedrifter. Dersom man var samlokalisert, kunne man skape noen fellesløsninger for økonomi, administrasjon og dermed løse disse problemene. Røvik (2007) refererer til slike representasjoner av idéer som tidsmarkering, ved at man lager en lokal fortid, samtid og fremtid for idéene som samtidig fungerer ved at det binder sammen det generelle, til det spesifikke og lokale.

Omformelige idéer versus prosjekter om fysiske ting

Gjennomgangen av de lokale prosjektene viser hvordan de varierer med hensyn til hvordan de er utformet, og hva de handler om. Enkelte av prosjektene, som kunstgressbanen og flyplassen, handlet om å realisere fysiske ting. Selv om disse også gjennomgikk en oversetting ved at de ble kontekstualisert til aksjeselskap og prosjekt, var det begrenset hvor mye de kunne endres innholdsmessig. Når flyplassen, kunstgressbanen og konferansen Bare Hjell og Elendighet, ble etablert som formelle prosjekter, er muligens dette mer i lys av en klassisk forståelse av prosjekt der målene er klare, tidsperioden er avgrenset og der det gjerne også er eksterne aktører involvert (jf. Engwall 1995).

Prosjektene som handler om kompetanse og samlokalisering, beskrives allerede i en tidlig fase som idéer heller enn konkrete prosjekter, selv om de ble materialisert til konkrete organisasjoner. På grunn av at idéenes fokusområder og innhold var formulert som mål, kunne man også forstå dem som lett å forme til ulike problemstillinger. Slike trekk ved idéer kan påvirke hvordan de blir oversatt, om idéene forsøkes kopiert eller om aktørene foretar mer radikale justeringer av dem (jf.

---

²¹ ”Fracfall” peker på at ungdommer ikke fullfører videregående skole, men faller fra underveis, også referert til som ”bortvalg”.

Røvik 2007). Når de lokale prosjektenes ”reiser” drøftes mer helhetlig, vil også omfanget av oversettingen tematiseres og drøftes, blant annet i lys av trekk ved idéene.

Med disse seks lokale prosjektene som utgangspunkt, er det identifisert overordnede idéer som har generelle trekk ved seg, og som fremstår som ikke-lokale. Disse vil nedenfor bli presentert og drøftet som master-idéer.

5.4 Master-idéer om kompetanse og utvikling – visjoner og fremtidsbilder

I januar 1988 ble Finnmark etablert som egen utdanningsregion, og presentert som *en nyskaping i landets undervisningssystem* (Fylkesplan 1988-91:117, st.prp. 103 1986/87). Noe av bakgrunnen for etableringen var offentlig statistikk hvor Finnmark generelt, og Båtsfjord spesielt, kom dårlig ut i forhold til resten av landet i forhold til utdanningsnivå (Fylkesplan 1984-1987:150).²² Situasjonen ble presentert gjennom sterke problembeskrivelser, noe følgende sitat er et godt eksempel på:

..det må antas at det er en klar sammenheng mellom Finnmarks svake stilling på utdanningssektoren og fylkets levekårsnivå generelt. En styrking av utdanningstilbudet og en heving av utdanningsnivået i befolkningen vil være en forutsetning for en positiv utvikling innenfor alle sektorer som har betydning for levekårene...utdannings- og forskningstilbudet i fylket er en betingelse for å oppnå bedre velferd for fylkets innbyggere, gjøre næringslivet i Finnmark mer konkurransedyktig, og for å tilføre offentlige styringsorganer den nødvendige kompetanse (Fylkesplan 1984-1987:149)

Finnmark som egen utdanningsregion skulle omfatte all utdanning og opplæring i fylket, fra barnehage, grunnskole til høyere utdanning. Formålet var todelt. For det

---

²² Et annet forhold som lokalt fremheves som årsak til at det var lav tilbøyelighet til å ta utdanning var at det var mye penger å tjene i fiskeindustrien og på havet, både for ungdom og tilreisende.

første var en generell målsetting knyttet til bedring i levekår og utvikling av fylket mot likestilling med resten av landet. For det andre ble det formulert målsettinger som; kompetanseheving i befolkningen, fokus på å få ungdommen til å ta videregående opplæring, samt tettere samarbeid mellom utdanning og arbeidsliv (Fylkesplan 1988-91). For å organisere og implementere systemet ble det opprettet et sekretariat, Samordningsutvalget for Finnmark utdanningsregion, SUFUR. Hovedoppgaven til SUFUR var å utvikle og samordne en helhetlig strategi for utdanningens funksjon i utviklingen av fylket.

At man valgte en slik strategi for Finnmark, kan samtidig forstås som et distriktspolitisk virkemiddel tuftet på hovedtanken om å tilpasse undervisnings- og opplæringssystemet til fylkets særlige behov. Etableringen var ikke først og fremst et resultat av formulerte behov fra regionenes side, men må tolkes som en ekstern forståelse av hva som var en effektiv politikk for å imøtekomme regionens utdanningsgap (jf. Edvardsen mfl. 1994). Satsingen førte til en del nye prosjekter og et fokus på tre virksomhetsområder. Det første var utdanning som ressurs i samfunnsutvikling. Satsingen innebar blant annet å tilrettelegge for grunnskole og videregående skole for voksne som manglet dette. For det andre et fokus på tilrettelegging for yrkesrettet kompetanseutvikling, der man ønsket å stimulere næringslivet til å etterspørre utdanning. For det tredje ønsket man å jobbe med yrkesrettledning og motivasjonsarbeid for å få folk til å etterspørre utdanning (Fylkesplan for Finnmark 1992-1995).

Slik Finnmark som egen utdanningsregion ble presentert, fremstår den som en masteridé utformet som en visjon om en generell kompetanseheving i befolkningen i Finnmark for å likestille regionen med resten av landet. Til tross for flere delmålsettinger som vist til over, kan idéen ikke forstås som veldig konkret utformet ved at den ga anvisninger for lokal handling. Idéen om SUFUR kom imidlertid tydeligere til uttrykk gjennom de oppgaver og prosjekt SUFUR deltok i eller organiserte. En konkret dimensjon var dessuten organisasjonen i seg selv, som manifesterte idéen til en organisasjon. Sekretariatets oppgave var å utvikle en strategi

for hvordan kompetansehevingen skulle oppnås samt samordning av alle tiltakene som ble igangsatt. Etableringen av Finnmark som egen utdanningsregion var, som navnet tilsier, avgrenset geografisk. Den var også begrenset i varighet, og skulle i utgangspunktet være et forsøk for perioden 1988-1991(jf. Edvardsen mfl. 1994). Forsøket ble imidlertid utvidet i flere omganger og SUFUR ble lagt ned og inn under Finnmark fylkeskommune i 2000, etter 12 års drift.²³

En konkretisering av satsingen på Finnmark som egen utdanningsregion, var Opplæring i mindre kommuner, som ble etablert i 1990. Det var et samarbeidsprosjekt mellom Finnmark fylkeskommune og kommunene Båtsfjord, Måsøy og Gamvik. Prosjektet hadde som mål å samordne all videregående opplæring i en organisasjon, bidra til å utvikle nye modeller for opplæring, kartlegge kompetansebehov og motivere befolkningen til å ta utdanning. I denne sammenheng ble også instruktøropplæring og fagbrev i fiskeindustrien tidlig pekt på som viktige virkemiddel for å imøtekomme kravene om å handtere raske endringer i samfunnet og teknologisk utvikling som følge av økt globalisering (Fylkesplan 1988-91). Fagbrev og instruktøropplæringen var muligens en av de mer konkrete tiltakene tidlig i denne perioden. En slik konkretisering av grunnidéen innebar en ytterligere avgrensing både i tid, fra 1991-1993, og nedslagsfelt avgrenset til tre kommuner i fylket. Idéen var samtidig så romslig utformet at den i stor grad åpnet for lokal variasjon i kommunene. Idéens fokus var på etablering av strukturer og systemer for opplæring og var en idé som kunne tolkes på ulike måter avhengig av blant annet hvilke systemer kommunene allerede hadde.

På samme tid som diskusjonene om hvordan man skulle løfte Finnmarks utdanningsnivå fant sted, kom også noen generelle signaler fra nasjonale myndigheter gjennom, NOU:23 1986 om Livslang læring. Utredningen ble på mange måter oppfattet som en revitalisering av fokuset på kompetanse (jf. Grepperud 2007). I utredningen ble det vist til lov om voksenopplæring fra 1976 hvor de overordnede

---

²³ SUFUR som sekretariat ble overført til Finnmark fylkeskommune i 2000 og nedlagt 31.12.00 (www.regjeringen.no, rundskriv 28/99).

målene var definert som å fremme, likestilling, demokratisering og personlig vekst og utvikling for det enkelte menneske. De kompetanseområder man mente voksne hadde behov for var; *grunnleggende livskompetanse, kompetanse for arbeidslivet, rikere liv, folkeopplysning, informasjonssamfunnet og kommunikasjonsferdigheter* samt kompetanse for *demokratisk styring og medvirkning* (NOU 1986:23:22). Sammen med andre utredninger ble den fulgt opp av Stortingsmelding 43 (1988-89) Mer kunnskap til flere.²⁴ Her var utgangspunktet at hele utdanningssystemet skulle bygges etter prinsippet om livslang læring. Begrepet uttrykker en holdning om at behovet for læring gjør seg gjeldende hele livet (NOU 1986:23:19).

De master-idéer som er pekt på over, er fremstilt som del av en generell bakgrunnshorisont fra slutten av 1980-tallet til begynnelsen på 1990-tallet. Mot slutten av 1990-tallet er det identifisert flere master-idéer som tar opp lignende og flere problemstillinger knyttet til kompetansefeltet. Det kan virke som om omfanget av master-idéer økte i denne siste perioden.

En av de som ofte er trukket frem var NOU 1997 Ny kompetanse, som ble fulgt opp av Stortingsmelding 42 (1997-1998), Kompetansereformen. Kompetansereformen hadde som intensjon å styrke samarbeidet mellom utdanning og arbeidsliv, på tvers av sektorer, og mellom privat og offentlig sektor. Reformen rettet seg både mot enkeltindivid, partene i arbeidslivet, utdanningssystemet og offentlige myndigheter. Voksenopplæring og etter- og videreutdanning for den voksne delen av befolkningen var et viktig satsingsområde. Her ble det foreslått en rekke tiltak blant annet rettet mot systemer for dokumentasjon av realkompetanse, lovfestet rett til etter- og videreutdanning, fokus på voksnes rettigheter til grunn- og videregående skole, og systemer der partene i arbeidslivet etablerte ordninger for tilrettelegging for utdanning. Tiltakene skulle føre til et kompetanseløft i Norge (NOU 1997:25).

---

²⁴ Det var blant annet som følge av denne stortingsmeldingen at Sentralorganet for fjernundervisning ble etablert (SOFF).

Finnmark fylkeskommune beskrev det som en stor utfordring å møte forventningene i Kompetansereformen, spesielt det å skape en hensiktsmessig organisering av etter- og videreutdanning på lokalt nivå tilpasset arbeidslivet. Fylkeskommunen presenterte imidlertid noen elementer de mente kunne imøtekomme kravene, som samordning av behovskartlegging og tilbud, bygge kompetanse i voksenpedagogikk og fjernundervisningspedagogikk, samt bygge en infrastruktur som tok hensyn til næringslivets behov (RUP 1999).²⁵ I 1999 etablerte man derfor prosjektet Kunnskap og næring i Kyst-Finnmark som var et samarbeidsprosjekt om kompetanseutvikling i små kommuner med SUFUR som prosjektleder på det regionale nivå.²⁶ Her deltok Båtsfjord, Gamvik, Hasvik, Lebesby, Loppa og Måsøy. Hovedmålet var å bedre konkurransevnen i næringslivet i kommunene ved å styrke kompetansen for den voksne del av befolkningen. Delmålene var knyttet til å skape varig samordning mellom aktører, sektorer og ulike virksomhetstyper. Man skulle også gi opplæringstilbud som gjorde arbeids- og næringslivet i stand til å takle utfordringer i forhold til omstilling og nyskaping. Videre skulle prosjektet bidra til å bygge fysisk/teknisk, kompetansemessig og organisatorisk infrastruktur (notat oppsummering 1.samling 26.01.2000). Kunnskap og næring var forankret i fylkesplanen for Finnmark 1996-2001, handlingsplan for Kyst-Finnmark 1997-2001, strategisk næringsplan for Finnmark 1998-2001 samt regionalt utviklingsprogram for Finnmark (RUP) 1999 (jf. Gundersen 1999).

Slik prosjektet ble presentert, ble det mer formulert ved hjelp av målsettinger enn som konkrete anvisninger for hvordan man skulle imøtekomme utfordringene skissert i Kompetansereformen. At Kunnskap og næring åpnet for lokale fortolkninger, bekreftes også indirekte i evaluering av prosjektet der det ble identifisert seks selvstendige og nokså ulike tilnærminger til ”storprosjektet” lokalt i de deltakende kommunene (jf. Ellingsen 2003). Intensjonene var imidlertid tydelig koplet til Kompetansereformen og formålet var å bidra til lokale kompetanseprosjekt og nye

---

²⁵ RUP står for Regionalt utviklingsprogram (for Finnmark). RUP som program er forankret i Stortingsmelding 31 (1996-97). ”Om distrikts- og regionalpolitikken”.

²⁶ Prosjektet var finansiert av Kommunal- og regionaldepartementet (brev av 24.06.1999) med totalt 4.350.000,-.

arbeidsmåter. Kunnskap og næring i Kyst-Finnmark var også avgrenset i tid fra 1999-2002 og innebar en geografisk avgrensning til seks kommuner.

Omtrent samtidig, i 1999, ble det lansert et nasjonalt program, forvaltet av Norges Forskningsråd, som gikk under navnet Høykom. Målet med programmet var å støtte offentlige virksomheter med å ta i bruk høyhastighets informasjons- og kommunikasjonsteknologi. Man ønsket å utvikle og forbedre eksisterende tjenester og et viktig stikkord var arbeidet mot en mer brukerorientert forvaltning. Programmet hadde videre som formål å effektivisere samarbeidet mellom ulike offentlige virksomheter (Høykom årsrapport 1999). Høykom-programmet var formulert gjennom mål om å skape mer brukervennlige offentlige virksomheter ved hjelp av ny teknologi, og begrepet *bredbånd* stod sentralt. De første prosjektene rettet seg mot helsesektoren, fjernundervisning og geodata. Etablering av infrastruktur for å legge til rette for teknologien ble viktige fokusområder i programmet. Tolkingsrommet var stort, men et av de skisserte satsingsområde var samarbeid mellom lokale bedrifter. Ordningen ble planlagt for en 3-årsperiode, men ble så vellykket at skiftende regjeringer besluttet to nye 3-årsperioder, frem til 2007 (www.snl.no). Høykom som idé var tett knyttet til teknologi, til bredbånd, noe som i følge Røvik (2007) kan påvirke graden av oversetting av idéen fordi, det teknologiske aspektet utgjorde ett så sentralt element ved idéen. Selv om Høykom kunne fortolkes slik det er nevnt eksempler på over, var bredbånd-dimensjonen mest egnet for direkte kopiering.

En siste master-idé jeg vil trekke frem er idéen om oppgavedifferensiering slik den ble uttrykt gjennom Stortingsmelding 19 (2001-2002 Nye oppgaver for lokaldemokratiet – regionalt og lokalt nivå), som igjen var basert på Stortingsmelding 31 (2000-2001 Kommune, fylke, stat – en bedre oppgavefordeling). Utgangspunktet for reformen var at man ønsket å styrke fylkeskommunens rolle som regional utviklingsaktør. Det ble ansett som et problem at fylkeskommunen ikke hadde tilstrekkelige virkemidler til å ivareta sitt ansvar for utvikling i regionene. To modeller ble presentert som løsning på dette problemet. Den ene var organisering av fylkesmannen og fylkeskommunen i ett

forvaltningsorgan, og det andre var kommunal oppgavedifferensiering. Sistnevnte innebar at kommuner kunne få ansvaret for en eller flere fylkeskommunale eller statlige oppgaver. Idéen er noe forskjellige fra de øvrige idéene tematisk, men er blitt identifisert som en overordnet idé av informantene mine. Oppgavedifferensiering, (Stortingsmelding nr.19:2002) hadde som formål å myke opp generalistkommunesystemet gjennom å igangsette forsøk hvor man overførte oppgaver fra stat eller fylkeskommune til fylkeskommune eller kommune. Arbeidet inngikk i en større debatt om modernisering av kommunesektoren. De kommunale forsøkene varierte fra at kommunene fikk ansvar for bygdeutvikling, barnevern, kulturminne, veg- og trafikklovgivning til videregående opplæring. I dette tilfellet var altså tolkningsrommet betydelig. Oppgavedifferensiering hadde en tidsbegrensning fra 2004 til utgangen av 2007, dermed varte hvert forsøk i 4 år, med mulighet for to års forlengelse. Prosjektet var direkte rettet mot offentlig forvaltning, kommuner og fylkeskommuner, og var slik avgrenset i forhold til hvilken type virksomhet som ble omfattet av forsøket.

Master-idéene ovenfor er trukket frem som deler av en bakgrunnshorisont for kompetanseprosjektene i min studie, og slik de er presentert, fremstår de både som generelle samtidig som de innebærer ulike avgrensninger. Jeg oppfatter dem som generelle i den forstand at mange av dem var utformet som målsettinger og visjoner, og pekte fremover i forhold til hvordan man ønsket at kompetanse skulle håndteres og struktureres lokalt, og ikke minst pekte de på hvilke problem det var viktig å løse. Flere av master-idéene handlet om utvikling av system, strukturer og rutiner for samhandling mellom aktører som på ulike måter jobbet med kompetanse og utvikling.

Måten de er avgrenset på er hovedsakelig geografisk og tidsmessig. Enkelte av idéene innebærer også andre avgrensninger som eksempelvis Høykom som rettet seg mot samhandling med offentlig sektor og bruk av teknologi. Oppgavedifferensiering var muligens den mest avgrensede av disse master-idéene gjennom sin innretning mot oppgavefordeling mellom stat, fylke og kommune. Ett forhold som kan kaste lys over idéers oversettbarhet, er likheten mellom de kontekster idéene overføres mellom, og

her er utgangspunktet at jo mer like disse kontekstene oppfattes som, dess mer sannsynlig at aktørene vil forsøke å kopiere idéene. Både Høykom og Oppgavedifferensiering var idéer avgrenset for offentlig sektor, og man kan tenke seg at disse trekk ved dem kunne gjøre dem lettere å kopiere. Dersom man forfølger resonnementet til Røvik (2007), kan man anta at master-idéen om Finnmark som egen utdanningsregion, og de konkretiseringer den førte til, lettere kunne spres ved kopiering til kommunene i regionen fordi kontekstene kunne oppfattes som relativt like.

Måten idéene er språksatt, som målsettinger og visjoner gjør dem i utgangspunktet enklere å oversette på andre måter enn ved forsøk på kopiering (jf. Røvik 2007). Kompleksiteten til idéene kan også påvirke hvor mye de kan oversettes. Resonnementet til Røvik (2007) er at jo mindre kompleks idéer er, dess mer oversettbar vil de være. Master-idéene som er drøftet over fremstår ikke som komplekse med hensyn til innslaget av teknologi i dem eller at man trengte spesiell kompetanse for å handtere dem. Unntaket er Høykom som slik kunne forstås som en kompleks idé. Det mest komplekse ved de øvrige kompetanseidéene var at de ofte involverte flere aktører, både som samarbeid med flere kommuner, og ulike aktører lokalt.

Selv om flere av idéene har enkelte trekk som kan kopieres, er hovedinntrykket at master-idéene hadde trekk ved seg som kunne gjøre dem mindre egnet for lokal kopiering, og mer egnet for omfattende oversettelser (jf. Røvik 2007).

5.5 Master-idéer om samlokalisering – forbilder og standarder

Norsk Havsenter ble etablert i Egersund i 1991. Prosjektet ble utviklet av personer som arbeidet med næringsutvikling, med spesielt fokus på havneutvikling og fiskerier (jf. Myhre mfl. 1993, Tangen 1994). Idéen var å etablere en struktur av fysiske bygg langs kysten av Norge som skulle være en fellesarena for havnæringene. Havsentrene skulle

både være et opplevelsessenter for turisme samtidig som man skulle jobbe med kompetanse og kvalitetssikring for næringen (Tangen 1994). Idéen var formulert som: *...Utstillingsvindu og arena for våre havnæringer, der satsing på kompetanse, kvalitetssikring og å skape et opplevelsessenter for turister og andre besøkende vil være de bærende elementer for prosjektet* (notat 1994 Tangen, Båtsfjord Havsenter).

Prosjektet uttalte tidlig ambisjoner om at idéen skulle utvikles til en modell som kunne imiteres av andre lokalsamfunn langs kysten. Målet var å oppnå status som nasjonalt utviklingsprosjekt (Myhre mfl. 1993). Det nasjonale samarbeidet ble fremhevet som et område som ga prosjektet status utad og fikk offentlige myndigheter til å interessere seg for det. Utad jobbet man bredt mot Fiskeridepartementet, Nærings- og energidepartementet, Oljeindustrienes Landsforening, Norges Råfisklag, Landsorganisasjonen i Norge (LO), Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) og virkemiddelapparatet (Innovasjon Norge). Mot slutten av 1992 endret imidlertid idéen innhold som følge av at oljeindustrien valgte å stå utenfor prosjektet.

Norsk Havsenter som master-idé var eksplisitt formulert som en idé om å utvikle en modell for nærings- og samfunnsutvikling i kystmiljø. Det interessante med denne idéen er at den var definert som en idé i en utviklingsprosess i perioden tidlig på 1990-tallet. Derfor kan det også forstås som en idé som åpnet for flere muligheter og tolkninger, selv om den pekte på konkrete forhold i beskrivelsene av den. De konkrete elementene i idéen var på et tidlig tidspunkt definisjonen av havnæringene som; fiskerier, olje/offshore, kystturisme, fiskeindustri, oppdrett og serviceindustri. Selv om idéen inneholdt konkretisering av flere konkrete aktiviteter, kan man likevel forstå den som temmelig omformelig. Idéen hadde begrenset geografisk utbredelse, og selv om intensjonene var å spre den, må likevel dette kunne forstås som en avgrensning til lokalsamfunn med fiskeri- og havbruksmiljø langs kysten. På grunn av utgangspunktet om at kyst- og fiskerisamfunn hadde noe felles som havsenteret kunne koples til, kan man forstå den som mulig å kopiere av lokalsamfunn med lignende trekk som Båtsfjord og Egersund.

Starten på idéen var i 1991, og det er noe uklarhet om idéens videre skjebne. Den dukker imidlertid opp igjen på hjemmesiden til Dalane Næringshage der den beskrives som en idé ...*knyttet til etablering og drifting av felles næringsarealer (næringshager) for virksomhetene i Dalane* . ...videre vises det til at ....*det siste konkrete prosjektet var Norsk Havsenter i Egersund som i perioden 1995 til 1999 arbeidet med planer om en slik etablering. Dette arbeidet ble imidlertid innstilt i forbindelse med at Norsk Havsenter ble lagt ned våren 2000*” (www.dalane-nhage.no).

Næringshager som nasjonalt utviklet modell

En annen master-idé om samlokalisering ble utviklet av Selskapet for Industriell vekst, SIVA i 1997. SIVA startet arbeidet med utvikling av næringshager på forespørsel fra Kommunal- og regionaldepartementet, som henvendte seg til dem og ønsket innspill i arbeidet med næringsutvikling i forlengelsen av SIVAs arbeid med industri- og forskningsparker (Svendgård 2000).²⁷ I første halvdel av 1990-tallet var det etablert flere forskningsparker i Norge, og i 2009 (11.09) var det totalt 9 forskningsparker og 56 næringshager (www.siva.no). Næringshager kan forstås som en variant av de mer utbredte forskningsparkene. Det mest refererte eksemplet i skandinavisk organisasjonslitteratur har vært Californias Silicon Valley route 128 som har vært vist til som en suksess. Med referanse til Silicon Valley, ble slike forskningsparker utviklet i Europa fra slutten av 1980-tallet og begynnelsen av 1990-tallet (Sahlin-Andersson 1996). Forskningsparker består av et planlagt og definert område, lokalisert i nærheten av et universitet, der man samler teknologibedrifter. For mange regionale planleggere på slutten av 1980-tallet ble etableringen av slike forskningsparker sett på som løsningen på mange og ulike problem, både regionale og industrielle (Sahlin-Andersson 1996).

---

²⁷ SIVA er en del av det offentlige virkemiddelapparatet og er organisert som et statlig foretak under Nærings- og handelsdepartementet. SIVA ble etablert i 1968 med det formål å utvikle industrielle vekstsentra gjennom investeringer i industribygg. Gjennom investeringer i eiendoms- og innovasjonsselskaper utvikler og vedlikeholder SIVA en nasjonal infrastruktur for verdiskaping. Dette innovasjonsnettverket omfatter; inkubatorer, kunnskapsparker, næringshager, investeringselskap, industri-inkubatorer og forskningsparker (www.siva.no).

Næringshagene ble presentert som et svar på de utfordringer og behov nye utviklingstrender hadde ført med seg (Svendgård 2000). Samtidig mente man at behovet hadde oppstått over tid, og kom til syne på steder der SIVA ikke etablerte forskningsparker, fordi det også her var ønske om kunnskapsbasert utvikling. Grunnidéen med næringshagekonseptet var å samlokalisere mindre kunnskapsintensive virksomheter for å bygge større miljø, både faglig og sosialt. Tanken var at slik samlokalisering kunne skape utviklingsmuligheter og nettverk (Bjørn og Svendgård 1999). Formålet var å samlokalisere kunnskapsbasert næringsvirksomhet, legge til rette for at høyt utdannet ungdom kunne utføre sin profesjon på hjemstedet og dermed bidra til at lokalt næringsliv fikk tilstrekkelig tilgang på et større og mer variert totalmiljø. Man ønsket videre å skape et vekstmiljø for næringsliv, innovasjonsaktiviteter og nyetablering av kunnskapsbaserte arbeidsplasser, samt tilrettelegge for kreative miljø. Næringshagene skulle på denne måten være en arena for kommunikasjon og samhandling mellom lokale næringsaktører og FOU-miljøer, og en uformell møteplass som skulle skape synergier mellom virksomheter.

Hvilke bransjer som skulle inn i næringshagene til SIVA skulle i utgangspunktet avgjøres med tanke på lokale forhold og forutsetninger. Fra SIVAs side pekte man imidlertid på at det burde være en kombinasjon av såkalt nye næringer (IT og telekommunikasjon) og mer tradisjonelt baserte virksomheter med behov for integrasjon med kompetansemiljø (Bjørn og Svendgård 1999).

Idéen om næringshager, slik den ble presentert av SIVA i 1998, fremstår som et virkemiddel for å imøtekomme noen mangler ved eksisterende strukturer for innovasjon og utvikling. På grunn av sin utforming og forankring i SIVA kan den sammenlignes med en standard der autoritative aktører både på myndighetsnivå og feltnivå skapte et konsept som hadde et definert innhold, altså en standard for hva noe ”er”, for eksempel hva som kjennetegner en organisasjon eller et miljø som driver forskning og utvikling (jf. Brunsson og Jacobsson 1998a). Standardiseringen kommer også konkret til uttrykk gjennom de kriterier som måtte oppfylles for å komme inn

under næringshageprogrammet. Disse handlet om hvilke virksomhetsområder som skulle vektlegges, hvordan det skulle organiseres, og hvilke støttefunksjoner som skulle inn i næringshagen. Det var også knyttet spesifikke krav til finansiering av næringshagene ettersom man forutsatte et økonomisk samarbeid mellom lokale (kommunen og fylket) aktører og næringslivet. I tillegg til økonomiske og innholdsmessige føringer mente man at næringshagens organisasjon burde deles i ett drifts- og utviklingselskap organisert som et AS, hovedsakelig eid av de ovenfor nevnte aktører. Dersom man ble godkjent som næringshage ble daglig leder i næringshagen finansiert av SIVA de første fem årene der arbeidet bestod i å jobbe for å skape synergier mellom medlemsbedriftene samt drift og utleie av lokalene (jf. Bjøru og Svendgård 1999).

Slike trekk som nevnt over, vil i utgangspunktet bidra til at lokale aktører får mindre frihet med tanke på oversetting av næringshageidéen, fordi de legger begrensninger for lokal fortolkning (jf. Røvik 2007). SIVAs næringshagekonsept fremstår likevel som relativt omformelig, samtidig som den har klare trekk av å være en standardløsning. At den kan forstås som en standard har også i stor grad sammenheng med at den var knyttet til en organisasjon som forvaltet konseptet (jf. Brunsson og Jacobsson 1998a). Idéen innebar en avgrensning i forhold til nedslagsfeltet som var definert til å omfatte kunnskapsintensive virksomheter, altså en virksomhetsspesifikk variant, dog i en noe vid forstand (jf. Røvik 1998). Næringshagebygningen ble tidlig trukket frem som en måte å synliggjøre satsingen og fokusere tenkningen på (Bjøru og Svendgård 1999). Dens geografiske nedslagsfelt var definert til å være utenfor allerede etablerte kompetansesentra, som store byer der det var høyskoler og universitet. Den var med andre ord knyttet til mindre regionsentra, og en del av den offentlige distriktspolitikken. Idéen ble utformet på slutten av 1990-tallet og lever fortsatt i dag.

5.6 Master-idéer om kompetanse og samlokalisering – to sider av samme sak?

Både SUFUR, de regionale plandokumentene og NOU`ene som ovenfor er presentert som master-idéer, kan i en forstand forstås som selvstendig idéer, men også som oversettelser av det som kan refereres til som en institusjonalisert superstandard, og en idé med global utbredelse og allmenn gyldighet (jf. Røvik 1998). Dermed kan de være konkretiseringer av enda mer generelle master-idéer, med større utbredelse enn disse.

Kompetanseidéer bygger på en sterkt institusjonalisert forståelse av hva som for eksempel er grunnlaget for økonomisk vekst, velstand og demokrati, og er således en rasjonalisert verdi knyttet til det vestlige fremskrittprosjekt (jf. Meyer 1996). Kompetanse pekes på som ett av modernitetens klareste uttrykk. Utdanning er prestisje i seg selv og sees på som funksjonelt for mange ulike formål, både individuelle og kollektive, som det eksempelvis uttrykkes i følgende sitat: *...everyone now, has highly legitimate reasons to pursue educational expansion* (Strang og Meyer 1994:109). Master-idéene om kompetanse kan også identifiseres gjennom faglitteratur innen feltet og forskning på trender og institusjoner innen organisasjonsforskningen (Strang og Meyer 1994, Spybey 1996, Røvik 1998).

Kompetanse som innsatsfaktor for vekst og utvikling kan nærmest sidestilles med kapitalens betydning, og i EU har kompetanse blitt viet stadig større oppmerksomhet siden midten av 1990-tallet (Grepperud 2007). Grepperud peker på at dette fornyede fokuset fra EUs side var knyttet til begrepet livslang læring. Med utgangspunkt i nasjonale og internasjonale utredninger kan satsingen begrunnes i fire hovedområder. For det første et økonomi- og arbeidsmarkedsperspektiv, der det både fra EU²⁸ og OECDs side pekes på betydningen av utdanning for at folk skal få seg meningsfullt arbeid.²⁹ Dessuten fremheves betydning av kompetanse som avgjørende for å kunne konkurrere i et stadig mer globalisert samfunn, der utviklingen skjer raskt både innen

---

²⁸ European Commission 1996: Teaching and Learning: Towards the learning society, Brussels.

²⁹ OECD 1996: Lifelong Learning for all, Paris.

teknologi og organiseringen av arbeidet (produksjon). For det andre begrunnes det i et kultur- og demokratiperspektiv, der livslang læring også fremheves som en mulighet for å berike folks liv gjennom kreativitet, og ikke minst et ideal om at vi skal være aktive kritiske samfunnsmedlemmer. Ligestillingsbegrunnelsen er den tredje faktoren som trekkes frem, og den handler om at kompetanse er svært ujevnt fordelt blant oss, og man fremhever betydningen av å gi like muligheter til alle for å motvirke nye klasseskiller og ulike muligheter for mennesker. Den fjerde begrunnelsen for den økende satsingen og fokuset på kompetanse, refereres til som overlevelses- og menneskerettighetsperspektivet. Det skal fange opp ulike spenninger som preger vårt samfunn, blant annen mellom det globale og det lokale, det universelle og individuelle, spenninger mellom tradisjon og modernitet, og mellom det åndelige og det materielle. Læring og kunnskap sees på som viktige virkemidler for å handtere disse spenningene (Grepperud 2007).

Parallelt med, men likevel dels litt på siden av master-idéene om kompetanse, er det mulig å identifisere andre master-idéer om nettverk og samlokalisering, spesielt knyttet til innovasjon og nyskaping. Disse kan imidlertid tolkes som uttrykk for nokså like master-idéer. En indikasjon på koplingen mellom kompetanseidéen og idéen om næringshager finner vi blant annet i en SIVA-rapport fra 1999 som utredet næringshager, her slås det innledningsvis fast at:

..overgangen til kunnskapssamfunnet og flyttestrømmer fra distriktene til sentrale strøk er to sentrale tema i dagens samfunnssituasjon. Flyttestrømmer har lenge vært et tema, mens kunnskapssamfunnet er et nytt fenomen som bringer nye utfordringer for policymakerne. ...ungdom vil ikke bo på steder der de ikke får uttelling for sin utdanning, og for å være livskraftig må et lokalsamfunn i fremtiden være så attraktivt at det tiltrekker seg høyt utdannede unge mennesker (Bjørø og Svendgård 1999:forord).

En av informantene i SIVA, som også var med i utviklingen av næringshagene, beskriver samtidig at deres bakgrunnshorisont og motivasjonen for dette arbeidet var at: *på 90-tallet var kunnskapssamfunnet en trend*. Selv om det på et lokalt nivå, og gjennom enkelte av de mer konkrete uttrykkene for master-idéene, er mulig å skille idéen om næringshager fra de øvrige kompetanseorganisasjonene, ser det ut til at de smelter sammen på et overordnet nivå, og kan forstås som uttrykk for samme master-idé som handler om kompetansens betydning for enkeltindivid, organisasjoner og steder.

En annen begrunnelse som kopleter idéene sammen, finner vi igjen i arbeidet med regional utvikling (jf. Grepperud 2007). Her vises det blant annet til at den samlede satsingen på kunnskapsutvikling og kompetansespredning gjennom den generelle utdannings- og forskingspolitikken skulle utgjøre fundamentet i en nyskapingpolitikk (Stortingsmelding 31:1996-1997 Om distrikts- og regionalpolitikken).

Det overordnede poenget er at koplingene mellom disse idéene illustrerer at master-idéer kan eksistere på ulike konkretiseringsnivå, og forstås som gyldige eller tatt-for-gitte innenfor ulike og mer eller mindre avgrensede steder.

5.7 Master-idéer som konsepter og regler

Gjennom studien av de lokale prosjektene har jeg også identifisert andre typer master-idéer som skiller seg fra de jeg har identifisert og drøftet til nå, både i forhold til trekk ved dem som idéer, og i forhold til hvor utbredt de er geografisk. Idéene har likevel det til felles at de ikke er lokale, men peker på noe som er mer generelt og gyldig for andre steder. Dermed kan man argumentere for at også disse idéene kan skape begeistring for og legitimere lokale prosjekter.

Fisk og fotball

Den første jeg vil trekke frem er Fisk og Fotball som var et prosjekt i regi av Norges Fotballforbund. Prosjektet handlet om å skape oppmerksomhet om fotball som idrett gjennom å kople fotballaktiviteter til lokalt næringsliv, spesielt fiskerier. Gjennom et arrangement over 2-3 dager var målet:” ...*bidra til å knytte viktige bånd mellom næringsliv, skoleverk, fotballen og lokalsamfunnet for øvrig*” (www.norgesfotballforbund.no).

Idéen ble introdusert i 1997/1998 av lederen for Troms Fotballkrets for Norges Råfisklag, og var et samarbeid mellom de fire nordnorske fotballkretsene gjennom et markeds- og informasjonsprosjekt kalt Fotball i Nord. Prosjektet hadde bakgrunn i at fotballen som idrett følte at de hadde ”tapt” i forhold til andre fritidsinteresser. Derfor ønsket man å mobilisere til aktiviteter som kunne gi økt fotballinteresse. Prosjektet pågikk i perioden 1998-2001. Det ble gjennomført ett arrangement i hver av kretsene hvert år i perioden, i Finnmark ble det arrangert i Vardø, Båtsfjord, Havøysund og på Sørøya.³⁰ Samarbeidspartnerne var Norges Råfisklag, Redningsselskapet, Norges Sildesalgslag, Fiskeribladet og flere lokale aktører på arrangementsstedene. Alle arrangementsstedene skulle på forhånd av arrangementet definere et prosjekt som inntektene skulle gå til. Noen av aktivitetene var; fotballkamper, fotballskoler, mat fra havet, bedriftsbesøk, redningsøvelser og norgesmesterskap i bøting. Det var altså rom for ulike aktiviteter, men hovedfokuset idrettslig var på fotball.

Prosjektet var geografisk avgrenset til de fire nordligste fotballkretsene, og videre avgrenset til perioden 1997/1998-2001. Selv om prosjektet var avgrenset fra fotballkretsenes side, har enkelte steder, eksempelvis Senjahopen i Troms valgt å fortsette etter prosjektperiodens utløp og arrangerer fortsatt årlige Fisk og Fotball. Det som kan forstås som generelt ved denne master-idéen er dens presentasjon av lav fotballinteresse som et generelt problem. Koplingen til en viktig næringsaktør i Nord-

---

³⁰ Det ble også gjennomført på: Senjahopen, Skjervøy, Vannøy, Bø, Bleik, Ballstad, Stokmarknes, Steigen, Herøy, Halså og Vega.

Norge, medvirket også til å fremstille dette som noe som ikke kun var gyldig for noen få lokalt. Fisk og Fotball kan forstås som en master-idé som var definert og avgrenset både gjennom at det var et satsingsprosjekt fra fotballkretsene, og at det handlet om å gjennomføre aktiviteter knyttet til fotball, der fiskerinæringen og lokalsamfunnet ble engasjerte. Selv om valg av aktiviteter kunne variere, vil likevel idéens konkrete utforming gjøre den mulig å oversette gjennom forsøk på kopiering.

Nordnorsk Initiativ

Nordnorsk Initiativ var et konsept utviklet av reklamebyrået Reibo fra Tromsø i 1989 i forbindelse med krisen som da rådet fiskerinæringen. Det ble utviklet etter et initiativ fra Nordland fylkeskommune. Bakgrunnen var en begynnende fiskerikrise og konkurser i næringen. Nordland fylkeskommune ønsket å utfordre Stortinget og sentrale politikere for å få støtte og oppmerksomhet om denne problematikken. Intensjonen deres var at de ønsket å formidle et budskap på vegne av hele landsdelen. En annen motivasjon var at man ønsket å utfordre det bildet som verserte i sørnorske media på den tiden om typisk ”nordnorsk syting”. Reklamebyrået utviklet derfor et konsept, bestående av ulike begreper, materiell og formuleringer som ble kommunisert i det offentlige rom. Blant annet ble plakaten ”*Hvem skal henges når fisken forsvinner?*” laget, og det positivt ladete begrepet nordnorsk initiativ ble brukt som avsender. Dette skulle fungere som en motreaksjon på det eksisterende mediebildet.

I løpet av de neste årene ble det gjort flere lignende henvendelser i det nasjonale rom fra ulike hold, som alle handlet om samfunnsproblematikk lignende den Nordland fylkeskommune frontet. Selv om henvendelsene ble gjort av ulike aktører, valgte man å bruke samme konsept også for disse. Nordnorsk Initiativ må kunne forstås som konkret, og som et konsept, bestående av et reklamemateriell og en kommunikasjonsform utviklet for å formidle et bestemt budskap. Konseptet var, som navnet tilsier, avgrenset til Nord-Norge. Det er imidlertid et konsept som eksisterer i reklamebyråets repertoar fortsatt, og var slik ikke avgrenset tidsmessig.

Som idé var hadde Nordnorsk Initiativ trekk ved seg som kunne gjøre den enkel å oversette gjennom kopiering. Navnet var ett slikt trekk, og kommunikasjonen rettet direkte mot fiskerikriser. Samtidig kan man argumentere for at konseptet var mulig å omforme og tilpasse ulik samfunnsproblematikk, dog avgrenset til Nord-Norge.

Forskriften for luftfarten

Den siste master-idéen i denne studien er nedfelt i forskrifter for luftfarten. På 1980-tallet oppnådde det europeiske luftfartssamarbeidet enighet om felles operative forskrifter for luftfarten, *JAR-OPS I*. Forskriftene innebar en ytterligere skjerping av kravene til bruken av ulike flytyper på flyplasser der det fantes terrenghindre i utflyvningsflatene. Forskriften innebar at enkelte flytyper ikke ville tilfredsstillte kravene i forskriften med virkning fra 01.04.2000 (Barlindhaug 1996). Dermed ville enkelte flyplasser være uegnet for passasjertrafikk etter denne datoen. Forskriften kan forstås som en master-idé tuftet på en regel, altså en standard man ikke kunne velge om man skulle forholde seg til eller ikke.

I forhold til de øvrige master-idéene som er identifisert i studien, er de master-idéer som jeg har presentert her, relativt konkrete, og rettet mot å løse spesifikke utfordringer. Samtidig kjennetegnes idéene ved at de ikke er lokale, og at de har noe generelt ved seg som kan binde dem sammen med andre problemstillinger utenfor lokalsamfunnet.

5.8 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg redegjort for de lokale prosjekter som er analysert i studien og en mengde overordnede idéer som har vært drøftet som ulike master-idéer. Gjennom beskrivelsene har jeg ønsket å få frem bildet av et landskap der idéer flyter om hverandre og eksisterer side om side og ”lag på lag”.

Det er vist hvordan lokale prosjekter er oversatt og tilpasset lokale kontekster ved at de er gitt navn som binder dem til stedet, og ved at de ble relatert til lokale problemstillinger og lokalt næringsliv. Lokale prosjekt har også i stor grad vært oversatt til formelle organisasjoner.

De ikke-lokale idéene i studien er drøftet med utgangspunkt i master-idéer som en betegnelse på idéer som har en viss status innen et felt eller område, som skaper gjenkjennelse og som kan mobilisere for en lokal idé i en startfase. Ettersom master-idéer institusjonaliseres vil deres status som tatt-for-gitt, være dens største styrke fordi den da nærmest begrunner seg selv og lokale initiativ (jf. Czarniawska og Joerges 1996). I teorikapitlet foreslo jeg å videreutvikle master-idé-begrepet ved å drøfte om slike idéer også kan eksistere som ulike lag av idéer der enkelte kan være mer generelle og overordnede enn andre.

Master-idéene som er identifisert gjennom denne studien er nokså ulike i den forstand at de er gyldige for ulike problemstillinger, organisasjoner og geografiske områder. Videre er enkelte av master-idéene nye og under konstruksjon, mens andre i langt større grad er institusjonalisert som riktige løsninger. Jeg vil likevel argumentere for at de master-idéene som er identifisert peker på noe som kan oppleves som generelt for lokale problemstillinger.

Kompetanseidéen kan forstås som eksempel på en master-idé som både har global utbredelse, er generelt utformet og kan oppfattes som tatt-for-gitt. Foran har jeg argumentert for at både de regionale satsingene i Finnmark, de nasjonale utredningene og idéene om samlokalisering og næringshager, kan forstås som utledet med basis i den generelle kompetanseidéen. Disse master-idéene skiller seg imidlertid fra den mer generelt utformede kompetanseidéen fordi gyldighetsområdet er avgrenset geografisk og i tid.

Det er verd å merke seg at en stor andel av disse master-idéene er direkte eller indirekte initiert av statlige initiativ. Statens rolle som produsent av idéer og institusjoner er trukket frem av flere (jf. bl.a. DiMaggio og Powell 1983/1991, Tolbert og Zucker 1983, Meyer 1994). I denne studien er det spesielt tydelig for de idéene som omhandler kompetanse og lokalsamfunnsutvikling. Statens rolle har altså ikke vært utelukkende knyttet til lover og regler, og men også gjennom en type indirekte regulering gjennom normative problembeskrivelser og tilhørende forslag til løsninger som vi her ser eksempler på (jf. Sahlin og Wedlin 2008).

Flere av master-idéene er imidlertid utformet nokså generelt, og ofte formulert uten klare beskrivelser for hvordan man skal ta dem i bruk. Jeg har derfor beskrevet dem som visjoner der man peker ut en ønsket retning for utvikling innen utvalgte områder. Idéen som på mange måter var mest konkret utformet var næringshageidéen. Selv ikke denne ga en oppskrift på hvordan den skulle realiseres lokalt.

Idéene Nordnorsk Initiativ og Fisk og Fotball skiller seg således fra de øvrige master-idéene gjennom sitt spesifikke fokus og sin innretning mot avgrensede tema. Muligens kan det likevel være slik at disse idéene peker ut over seg selv på en måte som gjør at de treffer noe mer allment og generelt. Nordnorsk Initiativ er et honnørord som gir positive assosiasjoner på flere måter fordi man skaper en felles identitet og et samhold gjennom det *nordnorske*. Dessuten har begrepet *initiativ* en positiv klang fordi det skaper et bilde av man står overfor utfordringer man kan påvirke og handle i forhold til selv. Når det gjelder fisk og fotball er dette også noe som kan peke utover det lokale og samtidig kan legitimere lokale initiativ.

For å forstå hvorfor disse overordende idéene kan legitimere flere og ulike lokale prosjekter, er det viktig å drøfte master-idéers betydning i samspillet mellom lokale prosjekter og aktører, dette er tema for neste kapittel.

KAPITTEL 6: SAMSPILL OG DYNAMIKK MELLOM MASTER-IDÉER OG LOKALE PROSJEKTER

Her drøftes koplingene og dynamikken mellom master-idéene og de lokale prosjektene, om koplingene varierer, og hvorfor. Dermed adresseres problemstillingens spørsmål om hvorfor enkelte av prosjektene har ”reist” i mange år og er blitt transformert flere ganger underveis, mens andre i liten grad endret seg, og samtidig ”reiste” over relativt korte tidsperioder. Studien er lagt opp slik at jeg har studert idéer over mange år, dermed gis det mulighet til å fange opp forhold mellom det globale og det lokale over tid, samt hvorvidt respons på globale signaler har vært statisk eller dynamisk, og dermed er endret over tid (jf. Brunsson 1998 b, Coburn 2004).

I kapittel tre systematiserte jeg noen virkninger master-idéer kan tenkes å få i forhold til prosjektene i sin lokale situasjon. For det første kan master-idéer bidra til å mobilisere for, og dermed aktivere lokale prosjekter, enten ved at de representerer en bakgrunnshorisont lokale utfordringer kan forstås i lys av, eller ved at de tilbyr konkrete løsningsforslag, oppskrifter eller standarder man kan utvikle lokale prosjekter i lys av. Master-idéer kan også tenkes å reaktivere allerede kjente og uttrykte lokale idéer som av ulike årsaker ikke har fått tilstrekkelig oppslutning, eller er blitt implementert. Man kan også tenke seg at master-idéer kan legitimere mange, og i utgangspunktet ulike lokale prosjekter. Det har sammenheng med at de ofte er så generelle at de gir rom for fortolkning, dermed kan man tenke seg at flere lokale problemer relateres til samme master-idéer. Master-idéene kan også tenkes å skape en ramme for lokale prosjekt på en slik måte at de representerer noe mer generelt enn det som utelukkende kan assosieres til det lokale prosjektet. En slik virkning kan synes å overlappe med de som er nevnt over. Formålet med å skille denne fra de øvrige er at jeg med dette antyder at enkelte master-idéer kan koples direkte og på en mer pragmatisk måte til lokale prosjekter enn andre, ved at de eksempelvis gir et navn eller en merkelapp som kan benyttes i kommunikasjon om det lokale prosjektet.

6.1 Master-idéer som mobiliserer for og aktiverer lokale prosjekter

Det som her fokuseres, er først og fremst den fasen der prosjektene ble oppdaget eller introdusert i den lokale konteksten. Aktivering reserveres dermed for kopling mellom idéer i en bestemt fase i prosessen. Antakelsen i lys av den tidligere refererte idémodellen, er at idéer, i en tidlig fase av reisen, gjennomgår en prosess der de oppdages av lokale aktører for så å bli utviklet, begrepsatt eller ”pakket” slik at de kan fortsette på sin ”reise” lokalt (Czarniawska og Joerges 1996, Lindberg og Erlingsdottir 2005). I forrige kapittel ble det vist hvordan prosjektene er blitt manifestert som formelle selskaper, og relatert til den lokale konteksten gjennom lokale navn, og ved at de ble koplet til lokale problemstillinger. Her drøftes det hvordan man kan forstå at prosjektene og problemstillingene ble introdusert lokalt i utgangspunktet.

Aktivering på basis av normative signaler og sterke problembeskrivelser

Som vist tidligere, ble det i perioden fra 1986-2003 etablert hele fire kompetanse- og utviklingsorganisasjoner i Båtsfjord. Spørsmålet om hvorfor man ble opptatt av kompetansespørsmålet akkurat på midten av 1980-tallet, kan belyses ved å se til hvilke master-idéer som sirkulerte i omgivelsene i dette tidsrommet.

Midten av 1980-tallet markerte begynnelsen på dette spesifikke kompetansefokus i Båtsfjord.³¹ Som bakgrunnshorisont for de lokale prosjektene finner vi den tidligere refererte fylkesplanen for perioden 1984-1987, der offentlig statistikk viste hvor dårlig utdanningsnivå Finnmark generelt, og Båtsfjord spesielt, hadde i forhold til resten av landet.³² Finnmark hadde den laveste andel av befolkning med mer enn 10 års utdanning. Videre kunne man lese at Båtsfjord kom dårligst ut i forhold til Finnmark når det gjaldt mer enn 14 års utdanning. Finnmark hadde videre totalt sett landets

---

³¹ Det pekes samtidig på at det allerede fra slutten av 1970-tallet var et begynnende fokus på kompetanse, spesielt fra skoledirektørens kontor i Finnmark fylkeskommune. En av de ansatte her var svært aktiv og skrev artikler og innlegg til stortingsrepresentantene der man pekte på betydningen av å skape et særskilt fokus på kompetanseheving i fylket.

³² Lokalt i Båtsfjord fremhever man også en annen årsak til at det var lav tilbøyelighet til å ta utdanning, som handlet om at det var mye penger å tjene i fiskeindustrien og på havet, både for ungdom og tilreisende. Dermed var ikke utdanning opplevd som ”nødvendig” for å få arbeid.

laveste utdanningsandel i videregående skole. Samtidig poengterte man at utdanning måtte forstås som grunnleggende viktig på flere områder, både for en generell bedring i levevilkårene, kvalitet i arbeidet, og for å imøtekomme den generelle utviklingen i samfunnslivet, og slik bidra til stabilitet blant høyt utdannet arbeidskraft (Fylkesplan 1984:136). Den overordnede målsettingen ble slått fast regionale plandokumenter og i fylkesplanen for Finnmark for perioden 1984-1987: *utdanningssektorens overordnede mål er å bringe utdanningsnivået i Finnmark opp på landsgjennomsnittet* (Fylkesplan 1984-1987:134).

Med dette som bakgrunnsplan, etablerte man altså Båtsfjord Utviklingsselskap. Det var imidlertid flere perspektiv lokalt på hvorfor organisasjonen ble etablert og temaet ble satt på dagsorden i Båtsfjord, her formulert av en av de tidligere ordførerne: *...den gangen var det mye snille penger ute - opprettholde bosetting. Det var ikke nødvendigvis ett behov for dette.*³³ På den annen side fortelles det fra en av fiskekjøperne at *vi trengte noen til å ta seg av dette med data og kommunikasjon.*

Det første sitatet peker på et generelt trekk ved distriktpolitikken i denne perioden, der man understøttet prosjekter for å utvikle Nord-Norge blant annet gjennom offentlige virkemidler som Distriktenes utviklingsfond (jf. Hersoug 1988). Det andre sitatet peker i retning av at det allerede eksisterte et behov lokalt som man skulle imøtekomme gjennom denne organisasjonen, dataalderen hadde gjort sitt inntog.

Samtidig hadde enkelte aktører fanget opp debatten rundt det lave utdanningsnivået i Finnmark, her representert ved han som senere ble daglig leder for opplæringscenteret: *statistikken var klar – han (min kom: skolesjefen) kom med bekymringsmeldinger.*

---

³³ Noen av informantene snakker om midten av 1980-tallet som en periode der det var mye "snille penger" i omløp. Dette kan kanskje forklare hvorfor koplingene skjedde så direkte. Dette bekreftes også indirekte gjennom uttalelser i fylkesplan 1992-95:17-18 som viser til at statens distriktpolitikk gjennom 80-årene nå opplevde synkende legitimitet.

Sitatene viser at man lokalt forholdt seg til og oppfattet noen eksternt formulerte problemer. Samtidig var man oppmerksom på at det gjennom statlig politikkutforming eksisterte noen muligheter til å igangsette lokale prosjekter i lys av en generell satsing på utvikling i distriktene. Flere viste til noe som kan forstås som en ekstern begrunnelse om at *kompetanse* var noe ”alle” snakket om på dette tidspunktet. Det viser at man lokalt forholdt seg til noe som kan forstås som en master-idé, som fungerte som en generell og legitimerende bakgrunnshorisont for å fortolke de regionale signalene og virkelighetsbeskrivelsene (jf. Czarniawska og Joerges 1996). I forrige kapittel viste jeg samtidig til sitater fra informanter som viste at man ikke hadde en klar forestilling om hva man konkret ønsket å gjøre lokalt, men at et opplæringscenter, en organisasjon fremstod som en begynnelse og en måte å implementere satsingen på.

Det kan se ut som om idéen om å drive med opplæring kom på dagsorden i Båtsfjord gjennom to lokale diskusjoner. Den ene gjennom et uformelt utdanningsnettverk bestående av aktører innen offentlig sektor (skole) der man drøftet de offentlige utdanningsstatistikkene. I dette nettverket oppsto allerede da en tanke om å realisere idéen i form av et senter, noe som tidlig ble referert til som et flerbrukssenter, og som skulle huse de ulike opplæringsinstitusjonene og koordinere innsatsen på feltet (jf. Varfjell og Isaksen 1989). Parallelt med dette pågikk en prosess i Båtsfjord Handelsstands Fiskerigruppe, der en lignende idé ble lansert som en kopling mellom opplæring og næringsutvikling, og da spesielt relatert til samarbeid i fiskeindustrien. Det var den sistnevnte idéen som førte til etableringen av et selskap i 1986.

Hovedvirksomheten til Båtsfjord Utviklingsselskap var utdannings- og fiskeriprojekt, i samsvar med det som ble formulert i den regionale handlingsplanen for fylket som viktige virkemidler i kompetansehevingen i fiskerinæringen (Fylkesplan 1988-91:51). Flere av disse ble dermed nærmest kopiert av den nye organisasjonen i Båtsfjord. Av andre store prosjekt kan nevnes et for fjernundervisning, med kursing i fagbrev for fiskeindustrien. Også dette var direkte koplet til fylkesplan 1988-91, der det ble pekt

på betydningen av instruktørutdanning og fagbrev i fiskeindustrien, og at fagbrev burde gjøres til en permanent ordning.³⁴

Jeg mener det er rimelig å tolke fremveksten av denne idéen, og senere etableringer av en organisasjon som uttrykk for at man lokalt responderte på formulerte og normativt uttrykte signaler om hva som var problemene i fylket, altså for lavt utdanningsnivå og hvordan disse problemene burde imøtekommes (jf. Scott 1995). I denne fasen kom signalene muligens klarest til uttrykk gjennom regionale plandokumenter og ikke så mye fra informantene selv, som vi skal se at det er tilfellet senere i perioden. Master-idéen om kompetanse kan dermed forstås som utformet vagt og romslig, og kom til uttrykk gjennom problembeskrivelser som vist til ovenfor. Samtidig kom den mer konkret til uttrykk gjennom formulerte tiltak i handlingsplanen, som det var mulig å implementere lokalt (Fylkesplanen for Finnmark 1988-91).³⁵ Dermed kunne Båtsfjord Utviklingsselskap bli en løsning både på de eksternt formulerte ”problemene” så vel som de lokale utfordringene industrien selv beskrev. Det er altså ikke grunnlag for å si at *en* konkret master-idé bidro til å aktivere det lokale initiativet, men jeg mener likevel at dette er en bakgrunnshorisont som kan forklare etableringen av det lokale prosjektet og innholdet i det, som til dels er kopier fra regionalt definerte satsingsområder.

Det virker dog ikke å ha vært en bredt forankret bevissthet om en master-idé om kompetanse lokalt i Båtsfjord. Idéen var nok forankret og drøftet blant et utvalg

---

³⁴ Andre store prosjekt man jobbet med var: ”Vertikal integrasjon i fiskeindustrien” der man blant annet jobbet med mulighetene for at fiskeindustrien skulle eie båter selv. ”Rederikontorforsøk”, der man prøvde ut hvilke gevinster man kunne oppnå ved samkjøring av 3-4 fartøyer. Det ble også etablert et selskap som heter Finnmark Fiskeprosess som skulle arbeide med utnyttelse av såkalte biprodukter fra fisk, dette selskapet eksisterer den dag i dag men heter Miljøprosess. Dette er og har vært et samarbeidsprosjekt mellom industribedriftene i Båtsfjord. Et annet stort prosjekt var samarbeid om en automatisk linegnemaskin – som stod oppmontert på Neptun.

³⁵ I den regionale handlingsplanen for perioden ble det presentert en rekke konkrete tiltak: F1 (oppbygging av havgående fiskeflåte, regulerings- og konsesjonsspørsmål), F2 (rekrutteringer og nyanskaffelser til fiskeflåten), F3 (teknologiprogram for fiskeindustrien), F4 (Statens fagskoles for fiskeindustri), F5 (prosessopplæring i fiskeindustrien), U1 (skolemotiverende tiltak i Finnmark), U2 (fjernundervisning i fiskerifag) og U3 (kompetanseheving i en kystkommune) (Fylkesplan 1988-91:51).

aktører med spesiell kunnskap om temaet. Disse aktørene hadde ulike posisjoner i skoleverket og Båtsfjord kommune, og var lærere.

Aktivering av idéen om samlokalisering og nettverk – direkte kopling til master-idé formulert som en visjon?

En annen og mer direkte form for aktivering kom til syne gjennom idéen om samlokalisering og nettverk som ble satt på dagsorden i Båtsfjord, og koplet til master-idéen Norsk Havsenter.

Da Norsk Havsenter, Båtsfjord ble etablert i 1992, var dette som direkte følge av koplingen til master-idéen Norsk Havsenter som skisserte et bilde av en havsenterstruktur i kyst-Norge. Som tidligere nevnt, ble denne initiert av aktører i Egersund. Flere forhold kan belyse den direkte koplingen mellom idéen i Egersund, og idéen i Båtsfjord.

For det første formidlet master-idéen en visjon om en lignende struktur langs hele kysten. Man kan anta at en slik visjon kunne appellere til Båtsfjord-identiteten og kulturen i lokalsamfunnet, som et sted kjent for sin evne til innovasjon og nyskaping (jf. Hovgaard 2001). Sevon (1996) peker på hvordan man tilpasser seg idéer gjennom imiterende prosesser, der man lærer av andres erfaringer samtidig som man tilpasser disse til egen identitet. På lignende måte kan man forstå hvorfor aktørene i Båtsfjord ønsket å imitere modellen Norsk Havsenter skisserte. I tilfellet Norsk Havsenter var det imidlertid ikke slik at man imiterte en ferdig utviklet modell, men her ble Båtsfjord-miljøet invitert med i prosessen der man ønsket å skape noe nytt som andre kunne imitere. Man ønsket altså at en struktur av havsentra langs kysten skulle bli oppfattet som den riktige løsningen på de utfordringene man da hadde i kystsamfunn på begynnelsen av 1990-tallet.

For det andre, kan det se ut til at den direkte koplingen mellom master-idéen og den lokale havsenteridéen kan forstås i lys av at man i Båtsfjord koplet denne idéen til andre lokale prosjekter og aktører, spesielt etableringen av Båtsfjord opplæringscenter som da var under utvikling i daværende Bårut. I en slik tidlig fase av en oversettingsprosess er det ofte viktig å relatere idéen til ett ”problem” der man klargjør forholdet mellom den nye idéen og de lokale utfordringene. Ofte handler det om å balansere mellom det generelle og det spesielle, slik at idéen fremstår som både tilpasset en lokal situasjon og samtidig skaper gjenkjenning (Sahlin-Andersson 1996). Hensynet til den lokale konteksten står ofte sterkt, noe som kommer tydelig frem i dette eksemplet i måten man i Båtsfjord koplet allerede identifiserte lokale prosjekter til havsenteridéen.

Et tredje forhold som kan trekkes frem for å belyse koplingen mellom idéene i denne fasen der den ble aktivert, er master-idéens forankring i et spesifikt felt knyttet til fiskeri- og havnæringene. At man blir presentert for en idé av aktører man både føler tilhørighet til, og som har autoritet innen et felt, kan være viktig for å forstå hvorfor man kan oppfatte idéer som relevant (DiMaggio og Powell 1991, Røvik 1998). Røvik (1998) refererer til dette som feltgyldige oversettelinger som utvikles gjennom at autoritative aktører i feltet oversetter og utvikler feltspesifikke varianter av overordnede idéer som så spres av andre både sentrale og perifere aktører. Jeg kommer tilbake til idéens videre ”reise” nedenfor, men det synes rimelig å forstå at hvorfor den ble oppfattet som relevant for Båtsfjord kan drøftes også med tanke på idéens felttilhørighet innen fiskeri- og havbruk. I forhold til utviklingen av idéen lokalt, ser det ut til at havsenteridéen ble en ytre drivkraft som kunne forme de lokale diskusjonene i bestemte retninger i en tidlig utviklingsfase.

Norsk Havsenter kan forstås som en idé fundert både på normative og kognitive pilarer. Normativt nettopp fordi man gjennom formuleringene om Norsk Havsenter som en struktur for kompetanseutvikling og næringsutvikling i kystsamfunn, også antydte at dette kunne bli en suksess til etterfølgelse. Sett fra Båtsfjords side kunne idéen fra Egersund skape noen forventninger om at nettopp Båtsfjord skulle assosiere

seg med bildet av *det innovative kyst- og fiskerisamfunnet*, og samtidig ble det forventet at de kunne fremstå som modell og et symbol for dette utad. Kognitivt fordi idéen var tuftet på en forestilling om at man hadde noe til felles, at man som kyst-samfunn, uavhengig av hvor i Norge, hadde felles utfordringer, og som idéen om Norsk Havsenter kunne favne om. Siden formålet var å etablere lignende strukturer langs hele kysten, skulle Båtsfjord og Egersund være rollemodeller for en idé som kunne kopieres av andre.

Koplingen mellom Havsenteridéen og prosessen i Båtsfjord var til å begynne med sterk, og kom til uttrykk gjennom etableringen av en styringsgruppe som inkluderte representanter fra begge steder. Dessuten kom den til uttrykk gjennom navnet: Norsk Havsenter, Båtsfjord. Utover i prosessen støtte man imidlertid på utfordringer med å gi idéen innhold og med å forankre den lokalt utover etableringen av organisasjonen. Prosjektlederen har fortalt at det var vanskelig å få gjennomslag for idéen i Båtsfjord fordi mange ikke så forbindelsen mellom denne og opplæringscenteret, *vi slet jo med å selge inn idéen til AS Båtsfjord*, som han formulerte det. Den lokale prosjektlederen har også pekt på at forankringen ble forsøkt gjort sammen med Egersund-miljøet muligens gjorde at idéen fremsto som *for vag og utydelig*. Dermed slo det ene prosjektet det andre i hjel. Lindberg og Erlingsdottir (2005) peker på at avhengig av hvordan idéen formuleres vil den fremstå som mer eller mindre attraktiv. Her kan det altså se ut som om koplingen mellom lokale ”behov”, et opplæringscenter, og en mer generell idé om et havsenter ikke virket slik man ønsket, nemlig å skape en klar kopling mellom problem og løsning, men motsatt. Man skapte uklarheter lokalt om prosjektene. Dette førte til en radikal oversetting av idéen i Båtsfjord ved at man valgte utelukkende å fokusere på den mest konkrete delen av havsenteridéen, som var realiseringen av et bygg. Andre aktører overtok da eierskapet til idéen lokalt og, i følge prosjektlederen ”døde” idéen slik den var tenkt, ut i om lag 1995.

Overfor drøftet jeg hvordan master-idéens normative og kognitive grunnlag kunne påvirke at man lokalt i Båtsfjord oppfattet Norsk Havsenter som en god idé. Videre har jeg med utgangspunkt i Scott (2003) formulert noen antakelser om at responsen og

forståelsen av master-idéene kan avhenge av hvordan de formidles, altså hvilke symboler som benyttes, og hvem som formidler idéene. Hovedinntrykket er at prosessen var preget av at det var en idé under utvikling, og at den dermed kunne omformuleres og omdefineres underveis. Som vist i forrige kapittel, var man lenge i en søkeprosess også i forhold til hvilke aktører som kunne inngå i havsenteret. Idéen ble presentert muntlig for mulige interessenter, men også ved skriftlig materiell bestående av ”power pointer” og tegningen av bygget. Sammenlignet med tidligere nevnte kompetansesatsinger regionalt og nasjonalt, og senere presentasjoner av SIVAs næringshage, kan man tenke seg at presentasjonene av Norsk Havsenter kunne fremstå med mindre autoritativ kraft fordi de ikke var presentert av kilder som ble oppfattet autoritativt av mange nok av de lokale aktørene. Dette altså til tross for at de hadde forankring i et kjent felt. Scott (2003) antyder at hvilket medium som benyttes for å spre og formidle idéer kan ha betydning for hvordan de spres, uten at han konkluderer med hvordan. Det er imidlertid mulig å anta at idéer som blir presentert og, dermed understøttet av omfattende skriftlige dokument vil kunne oppleves som uttrykk for et sterkere institusjonelt symbol enn idéer som ”kun” kommer til uttrykk gjennom muntlighet. Årsaken til dette er at skriftlighet kan oppfattes som uttrykk for noe mer stabilt og mindre flyktig. Tidligere refererte uttalelser fra prosjektlederen i Norsk Havsenter om ”vagheter” og ”utydelighet” i formuleringene og presentasjonene av idéen, støtter en slik fortolkning. Et slikt resonnement kan finne støtte i litteratur som viser at særlig populære og utbredte idéer raskt nedfelles skriftlig av både konsulenter og forskningsmiljøer (jf. Røvik 1998).

I tillegg til skriftlighet kan artefakter være symboler og bidra til å spre og formidle idéer (Scott 2003). Et bygg kan forstås som det er en artefakt, som også kan understøtte idéer, fordi det synliggjør objekters, for eksempel bygningers betydning. Fysiske bygg fremstod som et tydelig symbol i presentasjonen av Norsk Havsenter. I presentasjonen av idéene hadde man skisser av et bygg, nokså spektakulært utformet og sentralt beliggende i lokalsamfunnet. Fokuset på bygg viste seg etter hvert å bli et

problem og en av årsakene til at Norsk Havsenter ikke ble realisert etter intensjonene.³⁶

Både prosessen med etablering av Båtsfjord Utviklingselskap og Norsk Havsenter, Båtsfjord, illustrerer hvordan kopling mellom lokale prosjekter og master-idéer kan forstås som om master-idéene bidro til å aktivere de lokale prosjektene. Eksemplene viser også at når disse master-idéene bidro til mobilisering og aktivering av de lokale prosjektene, så handlet det om flere ting. På den ene siden har jeg vist hvordan master-idéene har gitt legitimitet og en kjent bakgrunnshorisont for ens egen forståelse for eksempelvis for behovet for å satse på utdanning. Jeg har også argumentert for at flere av idéenes normative undertoner kunne peke ut ”den riktige” retningen og fokuset for de lokale prosjektene. På den andre siden har eksemplene vist at aktivering av lokale idéer også kan handle om mer konkret utformede prosjekter man kan kople lokale initiativ til.

Samtidig som eksemplene viser at master-idéer kan aktivere lokale prosjekter, viser de også hvordan lokale aktører tilpasset og oversatte master-idéene for å tilpasse dem til lokale forhold og behov. Aktørene forsøkte videre å se idéene i sammenheng med allerede etablerte prosjekter som hadde berøringspunkt med master-idéen slik Båtsfjord opplæringscenter hadde i forhold til Norsk Havsenter. Aktivering av lokale prosjekter gjennom kopling til master-idéer er slik jeg har vist her ingen ensidig prosess, men prosesser preget av samspill og oversetting. Diskusjonene til nå har berørt idéenes reise i en tidlig fase, og vi skal nedenfor følge disse idéene på deres ”reise” videre i lokalsamfunnet.

---

³⁶ Selskapet ”Norsk Havsenter” ble imidlertid opprettholdt og brukes i dag på det bygget som var tenkt revet for å kunne realisere ”Norsk Havsenter”. SIVA var med i prosjektet på et tidlig tidspunkt, da utgangspunktet var å rive eksisterende bygningsmasse og realisere et nybygg, men dette skapte en del motstand lokalt og ble derfor ikke noe av.

6.2 Master-idéer som reaktiverer lokale prosjekter

Hvorvidt noe bidrar til å aktivere eller reaktivere lokale prosesser er ikke alltid enkelt å skille fra hverandre, spesielt når idéer er utviklet over lang tid, og i løpet av prosessen har endret både navn og innhold. Reaktivering peker her på at en idé som tilsynelatende har dødd hen, blir vekket til live. Røvik (2007) har, som tidligere nevnt, introdusert ”virus” som metafor for å belyse oversettingsprosesser, og spesielt hvordan idéene påvirker de organisasjoner de forsøkes implementert i. Et sentralt resonnement i tekningen er at idéer, i likhet med virus, kan ha noen som kan sammenlignes med inkubasjonstid og at de kan veksle mellom å være i såkalt aktive eller inaktive faser (jf. Røvik 2007).

Her drøftes hvordan lokale prosjekter ble reaktivert gjennom koplinger til ulike master-idéer. En slik tenking er i tråd med Røvik (2007) som peker på variasjoner i idéstrømmer fra omgivelsene som en mulig forklaring på idéers aktive og inaktive faser.

Næringshagen. Reaktivert i lys av en nasjonal ”standard”

Informanter lokalt i Båtsfjord er overbevist om at Norsk Havsenter var starten på den senere og mer utbredte master-idéen om næringshager, noe som han som da var prosjektleder for Havsenteret i Båtsfjord, uttrykker slik: *Båtsfjord Havsenter og Egersund var forløperen til næringshagene. De første næringshagene ble jo faktisk etablert etter modell fra disse to.* Den personen som ledet utviklingsarbeidet med næringshagene i SIVA hadde tidligere vært involvert i Norsk Havsenter, Båtsfjord, og selv om idéen om havsenteret i følge han var vagt utformet, bidro den til SIVAs utforming av næringshageidéen.³⁷ Han sier det blant annet slik:

---

³⁷ Koplingen begrunnes dels i at en av de sentrale aktørene i arbeidet med å utforme Norsk Havsenter, var medlem av styringsgruppen for dette prosjektet samtidig som han arbeidet som konsulent for konsulentselskapet VINN³⁷ som jobbet med oppdrag innen industri, fiskeoppdrett og informasjon i Nord-Norge, og i den forbindelse hadde oppdrag for SIVA. Noen år senere ble han ansatt i SIVA, der han blant annet fikk ansvaret for utvikling av SIVAs næringshagekonsept.

Norsk Havsenter, det var ikke noe program som kunne støtte den – den var litt vanskelig gjennomførbar, den var veldig utydelig, men noe likt selve næringshagetanken .....det at dette skjedde med Havsenteret gjorde at vi i næringshagen utviklet et bedre finansieringsprogram.

Slik kan man forstå etableringen av Båtsfjord Næringshage AS i 1999, som en reaktivering av idéen om samlokalisering og nettverk lansert gjennom havsenteridéen i 1992. Prosessen ble nå initiert fordi SIVA jobbet med utvikling av næringshagekonseptet, og i den forbindelse ønsket å sette i gang flere pilotprosjekter. Dette ble, i følge daværende leder i utviklingselskapet Båtsfjord Industrier, raskt fanget opp lokalt, og førte som tidligere nevnt, til at de etablerte et selskap for å utvikle idéen videre lokalt.

De lokale begrunnelsene for at man i Båtsfjord ønsket å kople seg til SIVAs konsept, kom til uttrykk som nokså pragmatisk, noe følgende sitat fra tidligere ordfører illustrerer: *...var en del fra næringslivet som ønsket å være under samme tak, dele noen felles ressurser.* Lokalt ble idéen om næringshage reaktivert med begrunnelse i en utviklet og definert standard fra SIVA. Standarden innholdt element om betydningen av det fysiske bygget som skulle samlokalisere bedriften, noe som virket å treffe godt til de lokale utfordringene på denne tiden. Et annet viktig poeng er at master-idéen ble presentert av en aktør man kjente fra før gjennom andre prosjekt i lokalsamfunnet. SIVA var en aktør med relasjoner til departement og det regionale virkemiddelapparatet, og slik sett kunne idéen forstås som legitimert av en aktør med autoritet. Idéer som oversettes og formidles av aktører som oppfattes å ha en såkalt autoritativ posisjon innen et felt, kan oppfattes som mer relevant fordi slike aktører utgjør et felles referansepunkt for andre aktører innen feltet (jf. Røvik 1998). I tilfellet med reaktivering av næringshageidéen kunne både SIVA og den aktøren som utviklet idéen og samtidig hadde arbeidet i Båtsfjord og deltatt i prosessen med havsenterstrukturen, oppfattes som autoritative. Den sistnevnte hadde basis i praktisk erfaring, mens SIVA som offentlig virkemiddelaktør hadde lang erfaring med utvikling av lignende strukturer.

Etter en prosess med både SIVA og lokale interessenter kom det imidlertid for en dag at den lokale versjonen i Båtsfjord ikke imøtekom SIVAs krav. Det skulle vise seg å få konsekvenser for realiseringen av næringshageprosjektet i Båtsfjord. Som en tidligere ordfører uttrykker det:

..her hadde vi misforstått, departementet hadde jo satt noen kriterier i forhold til innhold, mens vi trodde det kun var fysisk bygg ... og videre....vi prøvde å vri det til å passe med innholdsdelen, forskning og utvikling, men vi fikk det ikke til.

Enkelte av informantene beskriver i ettertid at de selv ikke hadde forstått innholdet i det offentlige næringshagekonseptet. I Båtsfjord var man primært opptatt av de fysiske lokalitetene og mulighetene for å samordne ressurser innen administrasjon og økonomi. SIVA stilte derimot en del krav til innholdet som man ikke klarte å imøtekomme. Dette handlet primært om utviklings - og forskningsaktivitet i bedriftene som skulle inngå i næringshagen. Prosjektleders refleksjoner i etterkant er at det fra SIVAs side heller ikke virket avklart hvilke typer bedrifter som skulle inngå i en næringshage. Dermed kunne man i Båtsfjord på et tidlig tidspunkt få inntrykk av at det eksisterte noen frihetsgrader med hensyn til hvilke bedrifter som kunne inngå i en næringshage. Det er interessant at idéens vage utforming i utgangspunktet ble oppfattet som et mulighetsrom for de lokale aktører, men viste seg ikke å være så vag som man trodde. Kravene fra SIVA var nok klarere definert enn man oppfattet det i Båtsfjord, og slikt sett kan man si at man i Båtsfjord muligens satset på at deres egen tilpasning og oversetting av konseptet skulle vinne frem.

Eksemplet illustrerer samtidig hvordan organisasjoner som driver med standardisering av idéer, som SIVA i dette tilfellet, også kan fungere begrensende i den betydning at kriteriene for standarden virket ekskluderende for det lokale prosjektet (jf. Ahrne mfl. 1998). Det eksisterte rett og slett ulike oppfatninger i SIVA, og i Båtsfjord av hva som kunne defineres som kunnskapsintensive næringer. Manglende forankring og

engasjement hos eierne tilskrives også å være en stor del av forklaringen, da de lokale interessentene var delt i to; de som primært ønsket seg nye lokaler, og de som ønsket å være del av et større miljø. Det var førstnevnte gruppe som var sterkest representert i styret og til stede på informasjonsmøter (Nilsen mfl. 2001). Det var med andre ord heller ikke enighet internt i Båtsfjord om hvordan man skulle utvikle prosjektet. Dessuten er det og pekt på at SIVAs engasjement i andre bygningsmasser i Båtsfjord kunne være en del av forklaring på at SIVA ikke kunne forplikte seg i forhold til den delen av idéen som fremstod å være avgjørende, nemlig realisering av selve bygget. Dermed ble selskapet, og selve manifestasjonen av idéen, Båtsfjord Næringshage AS, avvirket etter vel ett år.

Koplingen mellom master-idéen om næringshager og Båtsfjord Næringshage kan forstås slik at master-idéen reaktiverer en allerede uttrykt idé om samlokalisering av næringsliv. Denne gang var imidlertid ikke avgrensningen fiskeri- og havbruk slik som den var i 1992 med Norsk Havsenter. I prosessen knyttet til SIVAs master-idé var begrep som innovasjon, utvikling og kompetansemiljø viktige stikkord. I Båtsfjord valgte man denne gangen, i likhet med den tidligere prosessen å fokusere på selve næringshagebygget og samlokalisering basert på mer generelle prinsipper enn det SIVA la til grunn. At den nye fasen i ”reisen” til næringshagen kun varte vel ett år tilskrives som vist både manglende forankring lokalt, manglende samsvar i innhold mellom master-idéen og den lokale varianten, og det forhold at bygget, som en viktig del av næringshageidéen ikke lot seg realisere.

Institusjonalisering av næringshageidéen som grunnlag for en ny reaktivering

Idéen slumret dermed hen igjen, men informanter fra Båtsfjord opplæringscenter er eksplisitt på at denne gangen ble idéen om næringshage ikke lagt helt bort, men at *den lå nå der i de diskusjoner man hadde i daværende Båtsfjord opplæringscenter.*

En av årsakene til at man kunne vedlikeholde idéen var blant annet etableringen av Nettverk Finnmark som bestod av næringshagene i Hammerfest, Kirkenes og Vadsø

samt kunnskapsparken i Alta og Båtsfjord opplæringscenter. Formålet med nettverket var å koordinere kompetansesatsningene i regionen. En av informantene som var deltaker i dette nettverket forteller om deres syn på Boas: *de aller fleste oppfattet Boas som en næringshage, selv om de ikke var det - fordi de jobbet som en næringshage – et utviklingselskap.*

Den reaktiveringsprosessen som faktisk førte til endelig realisering av næringshagen i Båtsfjord, Linken Næringshage, skiller seg fra de to foregående på flere måter. For det første er ikke starttidspunktet like enkelt å identifisere da denne tilpasningen skjedde gradvis, og over tid. For det andre ble ikke det lokale prosjektet reaktivert gjennom introduksjon av en *ny* master-idé. Reaktiveringen lar seg best forstå i lys av at master-idéen om næringshager gradvis ble mer og mer institusjonalisert, og oppfattet som en akseptert og naturlig løsning for å fremme innovasjon og utvikling på små steder. Et annet forhold verd å trekke frem i denne diskusjonen er at det i den siste reaktiveringsprosessen allerede eksisterte en viss kopling mellom den overordnede master-idéen og de lokale prosjektene, dette skal jeg komme tilbake til nedenfor.

Samtidig ble næringshageidéen på mange måter forsterket gjennom regionale signaler, som i fylkeskommunens regionale utviklingsplan, der det ble slått fast at man i flere kommuner arbeidet med etablering av næringshager, og at det sannsynligvis ville bli etablert en eller to næringshager i Finnmark i løpet av året (RUP 2000:12). Videre ble det i fylkesplanen for perioden 2002-2005 presisert at en av strategiene for kompetanse og nyskaping ville være at man skapte miljø der man samlokaliserte bedrifter i næringsklynger. I den forbindelse ble det vist til konseptet om næringshager og kunnskapspark. Slike signaler kunne bidra til å forsterke næringshagene som et godt prosjekt det var verd å realisere.

Den foreløpig ”siste” fasen i prosessen med å etablere en næringshage i Båtsfjord endret retning lokalt i det Båtsfjord opplæringscenter (Boas) gikk konkurs i 2003. I følge flere av informantene var det på det tidspunktet bare et tidsspørsmål om når Boas

kunne omformes til næringshage. På tuftene av Boas ble isteden Linken Kompetanse stiftet i 2003. I og med at en av Boas sine tidligere ansatte ble daglig leder i Linken Kompetanse kunne en del av de prosessene som pågikk i Boas fortsette. Blant disse var arbeidene med næringshageidéen. Linken Kompetanse ble da automatisk medlem av Nettverk Finnmark, og ble med i en såkalt inkubatorordning i 2004.³⁸ Spesielt gjennom det som ble kalt Inkubator Nord der SIVA, fylkeskommunen og Innovasjon Norge var med, var det da mye diskusjoner om medlemmene som ikke var næringshager, og om hva som skulle til for at Linken eller andre samarbeid i Båtsfjord kunne bli næringshage. At man ble med i inkubatorordningen sammen med de aktører som også forvaltet næringshageidéen, kan muligens tolkes som ett skritt på veien mot å bli næringshage.

Omtrent samtidig med arbeidet med inkubatorordningene i Linken Kompetanse ble det lansert en nasjonal økonomisk distriktspakke, kalt Erna-midlene. Fra Båtsfjords side ble næringshagen presentert som et lokalt system som kunne skape nye arbeidsplasser gjennom å *bringe bedrifter sammen og profilere dem samlet utad*. De søkte og fikk tilslag. Dette førte til en årlig bevilgning som ga et driftsgrunnlag for en næringshage. Man foretok da en rettet emisjon mellom Linken Kompetanse og Linken Næringshage i 2006.³⁹

Utformingen av Linken Næringshagen kan forstås som en gradvis tilpasning til en standard. Å følge en standard eller en idé innebærer at det finnes en viss grad av

---

³⁸ ”Inkubator er en ”rugekasse” for nystartede bedrifter der de får veiledning og støtte, fellestjenester og lavere husleie i en oppstartsfase. Vanligvis etableres en inkubator i tilknytning til et forsknings- og utviklingsmiljø. I Finnmark etablerer vi en modell som skiller seg ut fra de fleste andre ved at det er en desentralisert inkubator som vil synes flere steder i fylket” www.ffk.no

³⁹ Nettverk Finnmark har vært brukt mye i etableringen av Linken Næringshage, og daglig leder foreller at han fikk deres planer, notater, presentasjoner osv. Han har tatt utgangspunkt i hva de andre næringshagene i Finnmark jobbet med; FoU-miljøet rundt Origo i Alta, Olje og energi petroleum i Hammerfest, Vadsø: Hermetikken Kultur, Kirkenes var det mye handel mot Russland. Han mente da at det som klart manglet, var det marine – som er en naturlig profil for en næringshage i Båtsfjord. I denne etableringsfasen var de også opptatt av å kontrastere deres næringshageidé med den forrige og var veldig klare på at de ikke var så opptatt av dette med bygg. For eksempel Hermetikken som drev mye med bygg, fremleie av kontorer osv. Dette var han helt klar på at han ikke ville være. Han forteller at de hadde mange diskusjoner med SIVA, og de var veldig opptatt av dette med bygg og samlokalisering, men vi var opptatt av at vi måtte gjøre det slik som er mulig i Båtsfjord – vi måtte tilpasse dette til Båtsfjord og hva som var mulig her. Daglig leder ser i ettertid at de ligner mye på Kirkenes Næringshage, og har egentlig brukt dem som modell (mange under samme tak). Han har eksempelvis adoptert dette med ”kaffekoppen” der medlemmene kommer hit et fast tidspunkt hver uke.

overensstemmelse mellom praksis og standard. Slik overensstemmelse kan oppnås enten ved å endre sin praksis, eller presentere eksisterende praksis slik at den stemmer overens med standarden (Brunsson og Jacobsson 1998 b). I Båtsfjord fortelles det om at man hadde snakket om næringshageidéen i mange år, for enkelte av aktørene helt siden 1992, og med en ny fase i 1999. I tillegg beskrives arbeidet i Båtsfjord opplæringscenter spesielt fra begynnelsen av 2000-tallet som et økende fokus på næringshageidéen, og ikke minst ved kopling til andre næringshageaktører i Finnmark. Slik kan man forstå at man over flere år og gjennom små skritt allerede hadde tilpasset sine aktiviteter i retning mot standarden. Man hadde sågar, og i følge andre aktører, handlet (og snakket) slik at man ble oppfattet som en næringshage.

Når man velger å følge en standard, kan dette også forstås som en måte å vise handlekraft på, samtidig som man nærmest kan frasi seg ansvar fordi andre, i dette tilfellet SIVA, har gått god for løsningen (jf. Brunsson og Jacobsson 1998b). En av fordelene med at en master-idé uttrykkes som en standard, er at det i seg selv gir en del informasjon om idéen, samtidig som det i seg selv virker samordnende i betydning kompatibelt med lignende løsninger (jf. Brunsson og Jacobsson 1998a). Ved å etablere næringshage i Båtsfjord kommuniserte man dermed at man imøtekom kravene i standarden, at man hadde bedrifter som drev med utviklings- og forskningsarbeid. Dette ga i sin tur status og kunne bidra til å bygge opp om stedets identitet som innovativt og nyskapende. Å kople seg til en slik standard kan dermed forstås som ledd i en identitetsutviklingsprosess (jf. Røvik 1998).

Prosessen beskrives imidlertid ikke som en passiv prosess, men en prosess der man måtte utforme sin variant relatert til de øvrige næringshagene, spesielt i Finnmark. I forlengelsen av dette er daglig leder i Linken Næringshage tydelig på at man sammenlignet seg med de øvrige næringshagene i fylket og gjennom dette utviklet en profil på næringshagen i Båtsfjord. Dette innebar både kopiering av aktiviteter som eksempelvis faste møtepunkt med medlemsbedriftene, og samtidig utvikling av en unik profil innen det marine feltet.

Samtidig med at de økonomiske ressursene falt på plass, fikk næringshageidéen mer feste nasjonalt. At dette var en idé som ble mer og mer akseptert lokalt, kommer tydelig til uttrykk når to av informantene som senere ble medlemsbedrifter i næringshagen i Båtsfjord forklarer hvorfor næringshagen først ble realisert i 2006 med *at nå er det jo et velkjent konsept.. og nå finnes det jo næringshager rundt om i hele kongeriket*. I denne siste reaktiveringsfasen blir med andre ord legitimiteten til den overordnede idéen forsterket. Den ble nå oppfattet som vel utprøvd, en suksess til etterfølgelse (jf. DiMaggio og Powell 1991). Man hadde da indirekte fått bekreftet via andre at dette var en måte å løse sine problem på (Røvik 2007).

Den nasjonalt utformede næringshageidéen ser ut til å ha fungert som en annen type drivkraft for de lokale aktørene i Båtsfjord enn tilfellet var med Norsk Havsenter. Jeg har tidligere argumentert for at SIVAs næringshagekonsept kan forstås som en standard for en ”beste løsning” for hvordan man skal imøtekomme et spesielt problem, her utvikling og innovasjon i distriktene (jf. Brunsson og Jacobsson 1998a). Standarden kunne dermed gi ytre legitimitet og troverdighet ved at den ble presentert gjennom det offentlige virkemiddelapparat (jf. Berglund mfl. 2004). I Båtsfjord ble idéen til å begynne med tolket som at små bedrifter innen service- og kompetansesektoren kunne øke sin samhandling og derigjennom sitt utviklingsarbeid gjennom felles lokalisering, samt ved å dele på en del administrative funksjoner (jf. Nilsen mfl. 2001). Dermed oppfattet man det slik at også deres forståelse kunne koples til den standardiserte næringshageidéen.

På lignende måte som de mer eksplisitte kompetanseidéene som det er referert til, sier næringshageidéen noe om forholdet mellom kunnskap og kompetanse på den ene siden, og utvikling av steder på den andre. Idéen hviler på en erkjennelse av at distriktene trenger ”hjelp” i arbeidet med å tiltrekke seg folk med kunnskap. Den bygger således opp under etablerte sannheter og bidrar til å vedlikeholde disse samtidig som det pekes på en ønsket utvikling om at nytenking, nyskaping og

innovasjon skal kunne skje nærmest ”overalt”. Den hviler dermed både på normative og kognitive mekanismer.

Det kan virke som om de to samlokaliseringssidéene i denne studien var formidlet på ulike måter, noe som igjen kan ha påvirket hvordan de ble oversatt og akseptert lokalt. Jeg har tidligere pekt på at det kan synes som om Norsk Havsenter ikke var støttet opp om de samme systemer som næringshageidéen SIVA presenterte. Det er og pekt på at SIVAs rolle og posisjon kunne virke mer autoritativ enn de aktører som formidlet og utviklet Norsk Havsenter. Idéen om næringshager ble i tillegg formulert skriftlig gjennom rapporter fra SIVA, der man også viste til andre kompetansemiljø i Norge og positive effekter med disse (Bjørn og Svendgård 1999). En slik oversetting og formulering fra SIVAs side kan også forstås som en symbolsk måte å formulere og spre denne idéen på (jf. Scott 2003).

Felles for Norsk Havsenter og næringshagen var at de var knyttet til en såkalt artefakt, selve bygget. Som vist over, fikk selve næringshagebygget stor symbolsk betydning, slik det også var tilfellet med Norsk Havsenter flere år tidligere. En av årsakene til at bygg kan få slik betydning er fordi det kan gi medlemmene status og felles tilhørighet. I bedriftene ble infrastrukturen oppfattet som en viktig del av idéene og som vi også så i drøftingene over, førte mangelen på realisering av byggene til at prosessene stoppet opp flere ganger.

Proessen med utvikling av næringshagen viser at de lokale prosjekter og organisasjoner har vært vedlikeholdt, og reaktivert ved diskusjoner koplet til master-idéer. I den siste fasen fra 1999 og frem til 2006, var master-idéen sentral i reaktivering, både ved å opprettholde idéen som relevant, og ved å legitimere den lokalt. Det er imidlertid interessant at det gikk så mange år fra idéen ble lansert første gang, til man fikk etablert næringshage i Båtsfjord. Noen mulige forklaringer knyttet til temaet for dette kapitlet, nemlig forholdet mellom master-idéer og det lokale, kan være som flere av informantene over påpekte, at idéen først i 2006 ble oppfattet som

en akseptert, i betydning tatt-for-gitt løsning. Andre forhold som kan trekkes frem er at de lokale oversettingene i flere av tilfellene fokuserte på det fysiske bygget, mens master-idéen som standard målbar visse innholdskriterier. Dermed ble muligens de lokale oversettingene oppfattet som for lite tilpasset standarden.

Et avsluttende poeng i så måte er Røvik (2007) som peker på en reaktivering også kan skyldes en lokal rasjonalitet som tar utgangspunkt i at mange, ja, kanskje de aller fleste problemer organisasjoner står overfor er nokså tidløse. Det betyr at liknende problem vil dukke opp med jevne mellomrom. At organisatoriske problemer forstås som tidløse kan være en forklaring på at man har vært i stand til å opprettholde de nevnte prosessene over så mange år, selv om de har endret navn og blitt utformet og presentert på nye måter.

I dette avsnittet har jeg drøftet reaktivering i lys av en og en master-idé og relativt oversiktlige lokale prosjekter. I neste avsnitt illustreres hvordan flere master-idéer har bidratt til å vedlikeholde idéen om kompetanse- og opplæringsorganisasjoner i Båtsfjord. Dermed illustreres også mer komplekse sammenhenger mellom master-idéer og flere lokale prosjekter.

Kompetanse og opplæring, reaktivert av regionale og nasjonale satsinger

Næringshageidéene har som vist over, vært gjenstand for fortolkning og oversetting. Jeg mener imidlertid at begge næringshageidéene kan oppfattes som mer avgrensbar enn idéene som i min avhandling drøftes som kompetanse- og opplæringsidéer. At kompetanseidéene fremstår som mer diffuse, har trolig sammenheng med de resonnement som ble ført i foregående kapittel om flere lag av master-idéer innenfor kompetansefeltet. En mulig følge av at man lokalt forsøker å kople seg til den overordnede master-idéen om kompetanse samtidig med at man kopler seg til de geografisk avgrensede master-idéene om kompetansetiltak, vil være at relasjonene mellom det lokale og globale fremstår som mer kompleks og som at idéene i enkelte tilfeller griper inn i hverandre.

Jeg minner innledningsvis om at kompetanse- og opplæringsatsingen i Båtsfjord er nedfelt i følgende organisasjoner: Båtsfjord Utviklingsselskap (1986) Båtsfjord tiltaks- og næringssselskap (1988), Båtsfjord opplæringscenter (1993) og Linken Kompetanse (2003). Tidligere i kapitlet drøftet jeg hvordan idéen ble aktivert i 1986 og oversatt til Båtsfjord Utviklingsselskap. De øvrige organisasjonene drøftes her som uttrykk for reaktiveringer av kompetanseidéen.

Da Båtsfjord tiltaks- og næringssselskap (Bårut) ble etablert i 1988, kunne det forstås i lys av regionale og nasjonale signaler som bidro til å styrke og fokusere kompetansesatsingen. Allerede i Fylkesplanen for 1984 ble det presentert et initiativ for å imøtekomme utfordringene med for lavt utdanningsnivå, gjennom nevnte satsing på Finnmark som egen utdanningsregion og ved etableringen av SUFUR i 1988. Slik planen ble beskrevet, kan det muligens forstås som den mest omfattende problem- og løsningsorienterte ”pakken” fra slutten av 1980-tallet og de neste 10 årene. Målformuleringene var omfattende som en generell *kompetanseheving i befolkningen* og fokus på å få *ungdommen til å ta videregående opplæring, samt tettere samarbeid mellom utdanning og arbeidsliv* (Fylkesplan 1988-91:117-118).

Som vist i forrige kapittel, var etableringen av Bårut motivert av Båtsfjord kommunes ønske om egen næringsavdeling samtidig som man ville lage utviklingsprosjekter sammen med næringslivet. Utdannings og - forskningsprosjektene fra Båtsfjord Utviklingsselskap ble videreført. Slik fremstår ikke etableringen av Bårut som tydelig koplet til, eller reaktivert eksplisitt som følge av master-idéen om SUFUR. Jeg mener likevel at organisasjonen indirekte kan forstås som etablert i lys av satsingen på Finnmark som egen utdanningsregion som en generell bakgrunnshorison. Det er tidligere argumentert for og vist til hvordan en gruppe lærere og ledere innen skoleverket i kommunen var særskilt opptatt av de dårlige utdanningsstatistikkene og begrunnelsene for etableringen av SUFUR. Poenget er at idéen ikke ble oppfattet som

ny lokalt, og informantene ser alle disse organisasjonene som ledd eller stadier i kompetansesatsingen.

Neste fase i kompetanseidéenes "reise" var etableringen av Båtsfjord opplæringsssenter. Med økonomisk støtte fra SUFUR, og begrunnet i de nevnte problembeskrivelsene om behov for å høyne utdanningsnivået, utredet Finnmarksforskning allerede i 1989 behovet for etablering av en egen opplæringsorganisasjon. Allerede året etter, i 1989, ble det etablert et prosjekt i Bårut, ved hjelp av offentlige midler, som skulle jobbe med etableringen av et eget opplæringsssenter. I utredningen fra Finnmarksforskning drøftet de ulike organiseringsformer og skisserte et forslag for en forretningsplan for et slikt senter (Varfjell og Isaksen 1989). Utredningen var en del av grunnlaget for etableringen av den lengstlevende av kompetanseorganisasjonene i Båtsfjord, det tidligere nevnte, Båtsfjord opplæringsssenter. Lokalt var arbeidet forankret som et prosjekt i daværende Bårut. Denne oversettingen kan forstås som direkte koplet til master-idéen om Finnmark som egen utdanningsregion. I prosessen videre koplet man idéen til nok et regionalt prosjekt, Opplæring i mindre kommuner der SUFUR hadde prosjektledelsen. Lokalt i Båtsfjord ble det gjennomført en kompetansekartlegging basert på 25 bedrifter og 100 enkeltpersoner (Tangen 1991). Båtsfjord kommune bestemte seg dermed for at etablering av Båtsfjord opplæringsssenter skulle være kommunens hovedtiltak i forhold til kompetanseutvikling. Forslaget om å etablere opplæringsssenteret ble introdusert som en "ny" idé i en allerede etablert praksis og organisasjon. Som allerede vist, var ikke dette en ny idé, men en idé som hadde eksistert noen år, gjennom aktørene i det tidligere refererte uformelle utdanningsnettverket. Nå ble den imidlertid reaktivert og kommunisert som ett prosjekt.

Før jeg går videre og drøfter koplingene mellom den lengstlevende av Båtsfjords kompetanseorganisasjoner og eksterne master-idéer, knyttes noen refleksjoner til disse tidlige prosessene fra 1986 til 1993.

Oversettingen fra Båtsfjord Utviklingsselskap til Bårut innebar at aktørene tydeligere koplet kommunen til det lokale kompetanse- og utviklingsprosjektet, spesielt gjennom at Bårut også fikk en rolle som kommunens næringsavdeling. Begrunnelsen for etableringen av Bårut var muligens like mye et uttrykk for at Båtsfjord Utviklingsselskap var en god idé man lokalt ønsket å videreføre, men justert og tilpasset kommunens behov samtidig som fokuset på opplæring og nærings samarbeid ble videreført. Samtidig har jeg pekt på at etableringen av Bårut fant sted i en periode preget av sterke problembeskrivelser av fylkets utdanningsnivå. Den største endringen i denne fasen, var koplingen, og eierskapet, til det offentlige, og en dreining fra fiskeindustri til også å omfatte generell næringsutvikling. Nyetableringen av Bårut innebar dermed en utvidelse av hvilken praksis man ønsket å berøre i lokalsamfunnet.

Idéen om å definere Finnmark som egen utdanningsregion kunne forstås som en normativt fundert idé, basert på at det ble opplevd som et problem at Finnmarks utdanningsnivå var for lavt i forhold til resten av landet. I beskrivelsene av de utfordringer man stod overfor, ble det kommunisert forventninger om at fylket burde komme opp på samme utdanningsnivå som landet for øvrig. Idéen kunne samtidig forstås som basert på en tatt-for-gitt forståelse om forholdet mellom utdanning, på den ene siden og levekår og utvikling av næringsliv på den andre siden. Idéen hvilte dermed samtidig på en kognitiv-kulturell pilar, nettopp fordi den viser til noe som oppfattes som en selvfølgelighet og som man som aktører tilpasser seg fordi det er kulturelt understøttet og generelt akseptert (jf. Scott 2003).

Slike problem- eller virkelighetsbeskrivelser kan forstås som særlige kraftfulle normative signaler, som samtidig pekte fremover på den måten at troen på hva som ville skje i fremtiden muligens var en like stor motivasjon for de lokale initiativene som det man oppfattet var nåtidens krav og forventninger (jf. Moldenæs 1999).

De konkrete satsingene som ble igangsatt etter initiativ fra SUFUR kunne også forstås som måter å spre idéens budskap på (Scott 2003). I dette tilfellet kunne de skiftlige

kildene som NOU'er og fylkesplaner forstås som symbolske mekanismer som bidro til å spre og definere begrunnelsene som lå til grunn for etableringen av Finnmark som egen utdanningsregion. Etableringen av sekretariatet kunne også i seg selv tilskrives stor symbolsk betydning for hvordan idéen ble oppfattet av kommunene i Finnmark. Med slike konkretiseringer av den overordnede idéen om SUFUR og Finnmark som egen utdanningsregion, forsterket man det symbolske aspektet ved at man selv oversatt sin idé til mer konkrete prosjektidéer man rekrutterte kommuner til å være med på (jf. Scott 2003). Ved å tilslutte seg prosjektene kunne det tolkes slik at man i Båtsfjord aksepterte denne virkelighetsbeskrivelsen av seg selv, og samtidig signaliserte ønske og vilje om å gjøre noe med dette, man forpliktet seg. Båtsfjord opplæringscenter kan slik forstås som reaktivert av mulighetene som ble presentert gjennom SUFURs konkretiseringer. Båtsfjord opplæringscenter fortsatte sin "reise" fram til 2003, og ble, som vi skal se, videreutviklet og omformet i dynamikk med lokale praksiser og eksterne idéer.

Kontinuerlig oversetting i lys av nye master-idéer og lokale "problemer"

Når daglig leder beskriver hvordan Boas utviklet seg fra etableringen i 1993 til 2003, handler det mye om de konkrete opplæringsprosjektene initiert gjennom samarbeid med fiskeindustrien. Videre var utviklingen preget av at han jobbet med å etablere et nettverk med utdanningsinstitusjoner som kunne tilby ulike utdanninger, ulike finansieringskilder, og om å jobbe i lokalsamfunnet med å avdekke, og "skape" eller synliggjøre behov for kompetanseutvikling i lokalsamfunnet. Lokalt fremsto Fiskerigruppa som en sentralt medaktør gjennom sine nettverk både lokalt og mot eksterne samarbeidspartnere som eksempelvis Innovasjon Norge. Prosessen er i ettertid beskrevet som en prosess der de jobbet med innholdsdelene, altså "hva de skulle være", parallelt med at man gjennomførte konkrete kurs- og utdanningstilbud. En slik prosess fremstilles som en bevisst strategi i følge daglig leder for å synliggjøre betydningen av organisasjonen. Daglig leder forteller at han på denne måten skapte legitimitet underveis, både for sin egen funksjon og organisasjon. Gjennom dette er det hans oppfatning at han "beviste" at opplæringscenteret var en god idé. Han oversatt

dermed idéen om opplæringscenteret gjennom å prøve ut utdannings- og kursopplegg tilpasset ulike målgrupper og behov.

Et paradoks i denne sammenheng trekkes frem av han som også var daglig leder i Boas. Han peker på hvordan de idéene han jobbet med i Båtsfjord ble bedre mottatt utenfor lokalsamfunnet enn internt. Eksternt opplevde han blant annet å få svært stor forståelse både hos SUFUR og i Statens nærings- og distriktsutviklingsfond (SND):⁴⁰

..de så på kompetanse som strategisk virkemiddel – SND så jo at både administrasjonen og folk på gulvet i fiskeindustrien trengte å oppgradere seg når vi så at det kom kundekrav fykanes fra øst og vest – og at fremmende kunder ville ha fagbrev fordi man ville kvalitetssikre produkter.

Dette tilsynelatende paradokset peker på at kompetanseidéene var forankret, og muligens i større grad var institusjonalisert utenfor lokalsamfunnet i den forstand at det var større aksept og forståelse for betydningen av de ulike kompetansetiltakene på andre arenaer utenfor Båtsfjord. Han forteller videre:

Jeg viste at dette var rett, hadde sett det i andre lokalsamfunn, for eksempel Røros.....Jeg var på konferanser i Tromsø og Finnmark der kompetanse var tema.

Sitatene illustrerer at selv om man lokalt og på ett nivå forholdt seg til master-idéer, var ikke innholdet i like stor grad oppfattet og spredt lokalt. Det kan forstås slik at kompetanseidéene var mer tatt-for-gitt og institusjonalisert blant enkelte aktører, og ikke spredt som institusjon. Det kan også tyde på at man i Båtsfjord var relativt tidlig ute i forhold til å fange opp noen eksterne signaler.

---

⁴⁰ Statens Distriktsutbyggingsfond (tidligere Distriktenes Utbyggingsfond og nå: Innovasjon Norge).

En av de store endringer det vises til i organisasjonens utvikling var da man i 1999 ansatt en ekstra person som igjen førte til at man utvidet sitt virkeområde. Denne utviklingen beskrives av daglig leder som: *en overgang fra å drive ren kursutvikling til å drive prosjektutvikling*. I perioden fra 1999 økte tilfanget av andre prosjekter og eksterne idéer, noe som indirekte førte til en betydelig økning i antall ansatte i Boas. Bårut som organisasjon etter hvert ble svakere. Mot slutten av 1999 valgte man derfor å fusjonere de to selskapene.

Gjennom kopling til master-idéer som Høykom, Oppgavedifferensiering og Kunnskap og næring i Kyst-Finnmark ble Boas på ett vis oversatt og utviklet som prosjektutvikler fordi Boas fungerte som en aktør som fanget opp det som rørte seg ” i tiden” og forsøkte å kople det til lokale prosjekter. Eksempelvis medførte Høykom-prosjektet at Boas ansatte flere ressurser og etablerte en egen IT-avdeling. Hensikten var å få blant andre kommunen til å flytte sin IT-avdeling til Boas. Samtidig reaktiverte disse master-idéene andre lokale prosjekter. Jeg kommer tilbake til hvordan flere av disse master-idéene både ble forsøkt koplet til hverandre, og samtidig reaktiverte flere lokale prosjekter.

Poenget er at reaktivering av kompetanseidéene i Båtsfjord kunne forstås som å handle om å vedlikeholde fokuset på opplæring og kompetanseutvikling, men med noe skiftende fokus utover i perioden. Perioden preges på mange måter av at master-idéene om kompetanse ble institusjonalisert i større og større grad utover perioden og spesielt fra midten av 1990-tallet. Kompetansebegrepet er i seg selv gjenganger i alle regionale planer og dokument jeg har lest fra midt på 1980-tallet. De første definisjonene av begrepet innebar et fokus på formell utdanning, erfaring både fra arbeidsliv, livet generelt og lokalkunnskap. Villighet blir også trukket frem som en sentral kompetanse og bestående av motivasjon og stå-på evne (Fylkesplan 1988-91:11). Senere blir kompetansebegrepet utvidet til også å omhandle handlingskompetanse og evnen til rask omstilling (Fylkesplan 1992-95:30). Den kontinuerlige opptattheten og revideringen av kompetansebegrepets innhold kan i seg selv forstås som et uttrykk for at man ønsket å signalisere til kommunene i Finnmark fylke at man ønsket å

oppretholde fokuset på kompetanse, men gi idéen nytt innhold tilpasset nye situasjoner og nye virkelighetsbeskrivelser.

Muligens kan også de mange reaktiveringsprosessene drøftes i lys av hvordan aktørene tidligere i prosessene hadde respondert på disse idéene. I en studie av ulike instruksjoner om leseopplæring i California i perioden 1983-1999 antyder Coburn (2004) at lærernes respons på en idé på ett tidspunkt dels kunne forklares ved å se på hvordan de hadde respondert tidligere i perioden. Responsen handlet både om deres egen praksis og om deres mer grunnleggende syn på hvordan man burde drive leseopplæring (Coburn 2004). På lignende måte kan man i min studie se hvordan lokale aktører ikke mistet troen på at man hadde behov for en egen organisasjon som ivaretok kompetanse og opplæringsbehovene. Til tross for at flere av organisasjonene måtte avvikles underveis, ble det etablert stadig nye prosjekter koplet til de mange og ulike master-idéene, både den generelle og overordnede kompetanseidéen og de geografisk og temamessig mer avgrensede master-idéene. Kontinuerlig oppmerksomhet om kompetanseidéen kombinert med gjennomføring av lokale praktiske opplæringstiltak, og ikke minst beskrivelser om at dette hadde virkninger og at utdanningsnivået faktisk ble høyere, kan nok være med på å forklare hvorfor kompetanseidéen stadig ble reaktivert og vedlikeholdt lokalt (se fylkesplan 1996-1999). En master-idé fundert på et så allment grunnlag, vil kunne gi et sterkt legitimitetsgrunnlag for en satsing på ett eller flere områder, fordi det er vanskelig å argumentere mot utdanning og kompetanse. Den representerer noe som er så institusjonalisert at det nærmest begrunner seg selv. På grunn av at den er så overordnet og vagt utformet vil den videre kunne legitimere flere, og om ikke ulike, så i alle fall varianter av lokale prosjekter (jf. Czarniawska og Joerges 1996).

De nasjonale utredningene og satsingsområdene formulert gjennom blant andre Kompetansereformen, Høykom-prosjektet og Oppgavedifferensiering for å nevne noen, kunne alle forstås som normativt fundert; voksnes rett til utdanning (Kompetansereformen), om hvordan ny teknologi kan bidra til å forbedre og effektivisere offentlig forvaltning (Høykom) og om fylkeskommunens rolle som

regional utviklingsaktør og muligheter for overføring av oppgaver mellom forvaltningsnivåene (oppgavedifferensiering). Oppramsingen av relevante kompetanseområder i de tidligere refererte offentlige utredningene representerte også tydelige normative signaler knyttet til betydningen av kompetanseutvikling, både for den enkelte, og for lokalsamfunn som Båtsfjord sin evne og mulighet til å bestå på sikt. Gjennom slike problembeskrivelser appelleres det til kommuner og andre aktører om å bli moderne, søke ny kompetanse og bidra til utvikling av lokalsamfunnet man er en del av.

Regionalt planverk som fylkesplaner og regionale utviklingsplaner ser ut til å ha fungert som en sentral kilde for formidling av flere av disse master-idéene. Slike dokumenter, såkalte policydokument, kan ha flere funksjoner. For det første beskriver de sentrale trekk ved et geografisk område og hvilke utfordringer og utviklingstrekk man ser for seg i kommende periode. Planene utvikles dels på basis av, og i dialog med, nasjonale myndigheter og nasjonale policydokument (som NOU'er og stortingsmeldinger), og dels ved konsultasjoner med lokale myndigheter. De regionale planene peker således ut en strategi og angir en retning for kommunenes og regionens arbeid. Derfor må slike policydokument kunne forstås som styringssignaler for lokale initiativ. For det andre finner man også nokså konkrete forslag til løsninger i disse dokumentene, noe som ytterligere kan konkretisere de overordnede strategiene. For det tredje kan man også anta at slike dokument gjenspeiler noen generelle og overordnede trender, som også bidrar til å forsterke dem som kilde til endring.

Fortellingene fra informantene som har vært med i store deler av prosessene, preges av at de snakker om noe som de i større eller mindre grad har oppfattet som tatt-for-gitt. Slik Zucker (1977/1991) beskriver institusjonalisering, handler det om prosesser der man kan oppfatte noe som mer eller mindre tatt-for-gitt avhengig av situasjonen eller posisjonen aktørene besitter. For perioden som helhet, fra midten av 1980-tallet til om lag 2000, ser det ut til at de overordnede kompetanseidéene ble forsøkt fulgt opp av flere konkrete regionale prosjekt. Disse, sammen med de nasjonale utredningene, bidro

alle til å forsterke det allmenne og generelle poenget om betydningen av utdanning og kompetanse på stadig flere områder og som en tatt-for-gitt sannhet (jf. Strang og Meyer 1994). Johnson og Hagström (2002) studerte innføring av metadonbehandling i Sverige over en 15 års periode, og de pekte på hvordan endringer i kontekstuelle forhold og situasjonen til slutt ble avgjørende for at idéen fikk gjennomslag. To endringer trekkes spesielt frem. Den ene var en dramatisk økning i narkotikamisbruket i perioden, og det andre var økende frykt for en aids-epidemi. Endringer i samfunnet over tid kunne på denne måten endre idéens relevans. På lignende måte har jeg overfor vist hvordan både kompetanseidéene og næringshagen ble oppfattet som mer relevante over tid fordi den ble spredt og festet seg som en ”riktig” løsning. Man kan i tillegg tenke seg at situasjonen i Båtsfjord-samfunnet med økende arbeidsledighet og tilbakegang i fiskeindustrien gjorde sitt til at allerede artikulerte idéer ble realiserte. I tillegg var opplæringscenteret gått konkurs, og selv om det ble etablert et nytt senter, i form av Linken Kompetanse, var næringshager likevel de aktører Linken samarbeidet med regionalt. Til sammen kunne slike utviklingstrekk også forklare hvorfor idéene ble realiserte på det tidspunkt de ble.

6.3 Master-idéer som legitimerer flere prosjekter

Forholdet mellom master-idéer og lokale prosjekter i Båtsfjord synes i enkelte tilfeller å være kompleks på den måten at flere lokale prosjekter ble forsøkt koplet til flere master-idéer. Kompleksiteten kommer spesielt godt til syne i kompetanse- og opplæringsprosessene som vist i diskusjonen overfor, her har samme master-idéer vært brukt som overbygging for flere og ulike lokale prosjekter. En lignende observasjon er utgangspunktet for Czarniawska og Joerges (1996) når de sier:

.....it takes a lot of ideas to accomplish even a simple action, and ideas tend to produce counterideas which then travel along through time and space
(Czarniawska og Joerges 1996:42).

Muligens er det da slik at koplinger mellom lokale prosjekter og master-idéer ikke utelukkende avhenger av innholdet og den institusjonelle kraften ved idéene, men at omfanget av master-idéer og andre lokale prosjekter har hatt betydning for realisering av de lokale prosjektene jeg har studert. Enkelte forhold i denne studien peker i en slik retning.

Det mest tydelige eksemplet på at flere master-idéer legitimerer lokale prosjekter, er prosessen med utvikling av fullverdig videregående skole. Prosjektet ble aktivert, reaktivert og oversatt gjennom koplinger til noen master-idéer, men realisert som følge av koplinger til en helt annen idé. I perioden 1999-2002 hadde man flere ulike tilnærminger til realiseringen av idéen. Idéen om en lokal fullverdig videregående skole var ikke ny i Båtsfjord, og at den ble reaktivert kunne sees i sammenheng med master-idéene om Kompetansereformen og det regionale uttrykket for den, Kunnskap og Næring som Båtsfjord ble med i. Dessuten opplevde man som jeg tidligere har vist, stort frafall i videregående skole, og videre at ordningen man hadde med filialskole var truet av nedleggelse. I prosessen utformet man prosjektet på ulike måter, samt at man forsøkte å kople den til de nevnte regionale og nasjonale idéene. Det ble utarbeidet ulike varianter av videregående skole; en variant som fokuserte på teknologi, en ”elektronisk videregående skole”. Elektronisk videregående skole var dels basert på det tidligere nevnte Høykom-programmet. En konkretisering av programmet ble gjort i 1998 da Norges forskningsråd ble pålagt å organisere fordelingene av tilskuddene til prosjekter hos offentlige instanser som ville utvikle eller forbedre tjenestene sine overfor privatpersoner og næringsliv. Et viktig stikkord var en *brukervennlig forvaltning*. Her var også tolkningsrommet stort, men et av de skisserte satsingsområdene var *samarbeid mellom lokale bedrifter* og det var nettopp dette Båtsfjord opplæringscenter fikk forprosjektmidler til. Lokal ble prosjektet presentert som en måte å imøtekomme Kompetansereformens krav om fullverdig videregående opplæring til voksne der de bor. Det ble også utarbeidet en variant der videregående skole var privat.

Kompleksiteten i prosessen med å realisere fullverdig videregående skole kommer tydelig til uttrykk i dette sitatet fra prosjektlederen i Båtsfjord opplæringscenter:

*.. Høykom var delt i tre – en kompetansebit – EVU (etter- og videreutdanning)..
altså masse av dette gled over i hverandre..det er ett virrvarr mellom kunnskap
og næring, videregående skole og EVU og kompetansereformen...vi fikk også
penger gjennom EVU-reformen.*

Her viser han eksplisitt hvordan prosessen med den videregående skolen ble satt i sammenheng med andre prosjekter og idéer. Ingen av disse variantene førte til at idéen ble realisert. Men så ble det opprettet politisk kontakt mellom daværende ordfører i Båtsfjord og Kommunal- og regionaldepartementet. Dette førte til at idéen ble koplet til master-idéen om oppgavedifferensiering, som innebar at Båtsfjord kommune kunne søke om å overta ansvaret for drifting av den videregående skolen. Forsøk med oppgavedifferensiering ble innvilget og satt i gang fra høsten 2003 først for en periode på 4 år, men det ble så utvidet med ytterligere 2 år.

Det interessante her er at man lokalt forsøkte å kople sitt lokale prosjekt til flere ulike master-idéer som i utgangspunktet var mer sammenfallende med prosjektet om en fullverdig videregående skole enn oppgavedifferensiering var. Derfor kan man diskutere hvorvidt det var trekk ved master-idéen i seg selv som var det utslagsgivende for koplingen, om dette handlet om makt og politikk, eller om det var mer basert på en jevn strøm av muligheter i form av idéer, aktører og løsninger (jf. Cohen mfl. 1972). Sistnevnte, en såkalt garborge can modell, er benyttet for å forklare beslutningsprosesser i organisasjoner preget av kontinuerlig endring, mange deltakere og et komplekst sett med omgivelser. Det som imidlertid skiller garborge can modellen fra idémodellen, er at idémodellens utgangspunkt er at aktørene har intensjoner og vil forsøke å skape orden (jf. Czarniawska og Joerges 1996). Ut fra informantenes beskrivelser av prosessen med fullverdig videregående skole, virker det tydelig at aktørenes intensjoner var klare, og at de forholdt seg aktivt til de muligheter som ble

presenterte i de mange master-idéene Det handlet og om kreativitet og oversettingskompetanse i prosessene med å tilpasse idéer til lokale behov (jf. Røvik 2007).

Master-idéen om oppgavedifferensiering ble til slutt brekkstangen for realisering av prosjektet lokalt. Oppgavedifferensiering utfordret den etablerte rollefordelingen mellom kommuner og fylkeskommune og innebar dermed et signal av normativ karakter fra politiske myndigheter om forholdet mellom kommunal og regional oppgavefordeling. I siste del av prosessen ble i tillegg koplingene mellom de overordnede idéene og den lokale prosessen tydeliggjort og forsterket ved at politiske aktører overtok som eiere av idéen, dette kommer jeg tilbake til i neste kapittel.⁴¹

En annen måte å drøfte hvorfor prosjektet om fullverdig videregående skole ble koplet til flere master-idéer er rett og slett at master-idéene på ulikt vis bidro til å utforme lokale varianter av den videregående skolen. På den måten kunne alle de nye signalene og tiltakene fra eksempel regionalt nivå gi det lokale prosjektet ny energi og nye retninger i oversettingen. Master-idéene som ble forsøkt koplet til fullverdig videregående skole, kunne forstås som relativt konkrete master-idéer fordi de både var geografisk, tidsmessig og temamessig avgrensede. I tillegg har jeg argumentert for at den mer utbredte master-idéen om kompetanse virket å bli mer og mer institusjonalisert som idé i perioden fra slutten av 1990-tallet, noe som i seg selv kunne bekrefte og legitimere at fokuset på kompetanse og utdanning var legitimt å opprettholde. Institusjonaliseringen av kompetanseidéen kunne slik gi en ekstra kraft til det lokale prosjektet.

I tilfeller der master-idéer legitimerer flere lokale prosjekter kan det være en fare for at idéene konkurrerer med hverandre eller kommer i konflikt med hverandre. Det er ingen av de overordnede idéene knyttet til de tre kunnskaps- og utviklingsideene som

---

⁴¹ Daværende ordfører i Båtsfjord fra Høyre blir nemlig hentet inn som statssekretær i Kommunal- og regionaldepartementet da den nye regjeringen tiltrådte. Det er her forsøk med oppgavedifferensiering utvikles.

synes å være i konflikt med hverandre. De virker heller å utfylle hverandre, nettopp fordi de kan brukes strategisk til å legitimere flere typer lokale idéer.

6.4 Master-idéer som ”rammer”

Diskusjonene i kapitlet handler om å forstå hvordan og hvorfor lokale prosjekter og master-idéer koples til hverandre, og gjennom det drøfte spredning og oversetting av idéer. Til nå har drøftingene vist at master-idéer har bidratt til å sette lokale prosjekter på dagsorden (aktivere) og til å vedlikeholde dem som relevante over tid (reakivering). Slike virkninger har vært diskutert med utgangspunkt i studien av kompetanseidéene og næringshageidéene som har det til felles at de har ”reist” i lokalsamfunnet over mange år. Idéene har også vært utformet og presentert i former som har gjort dem mulig å tolke og omtolke i større grad enn de prosjektene som er i kategorien infrastrukturprosjekter. Gjennom studien av infrastrukturprosjektene har jeg imidlertid observert koplinger til master-idéer som synes å skille seg ut fra de som er drøftet over, men der master-idéene samtidig virker å ha bidratt til oversettingen av de lokale prosjektene. I dette avsnittet knyttes noen refleksjoner til det.

En observasjon kan danne utgangspunkt for diskusjonen. Det lokale prosjektet med å sette rammebetingelsene i fiskerinæringa på dagsorden ble koplet til en master-idé underveis i den lokale prosessen, noe som i utgangspunktet bryter med ett av de mest sentrale trekk ved master-idéer, nemlig at de tilbyr en kjent bakgrunnshorisont for lokale aktører. Videre kunne det virke som master-idéen delvis ble omdefinert for å passe til det lokale prosjektet.

Master-idé for ekstern kommunikasjon

Som vist i forrige kapittel oppstod initiativet om å lage en konferanse for å problematisere de politiske rammene i fiskerinæringen lokalt i Båtsfjord Handelsstands Fiskerigruppe. En interessant refleksjon fra prosjektlederen var at idéen i første omgang dukket opp på en studie- og nettverkstur Kjøpergruppa deltok på til

Kina i regi av det tidligere introduserte prosjektet Kunnskap og Næring. Det illustrerer nok en gang mitt poeng om komplekse sammenhenger mellom master-idéer og lokale prosjekter. Uansett ble idéen forankret i Fiskerigruppa. Intensjonen til Fiskerigruppa var å sette fokus på deler av lovverket innen næringen, og spesielt problematikken knyttet til periodisering av tildeling av fiskerikvoter. Utgangspunktet var å gjøre et fremstøt overfor sentrale politikere og myndigheter for å påvirke rammebetingelsene for fiskerinæringa. Initiativtakerne ønsket å legge til rette for en dialog mellom aktører i næringen og sentrale politikere, der man både kunne beskrive hvordan næringen følte problemene på kroppen, for så å komme frem til noen tiltak som kunne imøtekomme disse. Man ønsket imidlertid at et eksternt reklamebyrå fra Tromsø skulle bidra til å kommunisere budskapet og bidra til rekruttering av deltakere. Reklamebyrået lanserte et allerede utviklet konsept Nordnorsk Initiativ overfor de lokale eierne av prosjektet i Båtsfjord.

Som master-idé var Nordnorsk Initiativ relativt enkel å kople til det lokale initiativet i Båtsfjord, fordi det kunne sette det lokale initiativet inn i en ramme som kunne gjøre det lokale prosjektet til noe større og mer overordnet enn om det ”bare” virket som forankret i Båtsfjord. Etersom det var forankret i et klart uttrykt behov, problemstillinger og forslag til tiltak fra Båtsfjords side, bidro ikke idéen om Nordnorsk Initiativ til vesentlige endringer i det lokale prosjektets tematikk. Endringene bestod hovedsaklig i at *møtet* ble til en *konferanse*, og avholdt i et nedlagt fiskevær samt at forslagene til tiltak ble justert fra 10 til 5, for å gjøre budskapet mer kommuniserbart. Den muligens største endringen var at man kople seg til aktører i flere lokalsamfunn i Finnmark med tanke på og forsette konferansene, og følge opp tiltakslisten. Den fikk også navn faktisk flere navn; det ene Bare Hjell og Elendighet og det andre Nordnorsk Initiativ Båtsfjord. Lokalt ble det også referert til som Syltefjordkonferansen. Selv om master-idéen ikke plasserte problemstillingen om rammebetingelsene i fiskerinæringa på dagsorden i lokalsamfunnet, ble den fremhevet som en sentral drivkraft i oversettingen av det lokale initiativet og utformingen av konferansen. Den kan derfor forstås som en idé på master-nivå som plasserte det lokale initiativet i en større ramme og bidro til å kommunisere idéen utad til et større publikum.

Master-idéen kunne slik sett gi det lokale initiativet større legitimitet og tyngde ved at det da ble presentert som ett tiltak i rekken av flere og som relevant for andre.⁴² Nordnorsk initiativ kunne også forstås som en idé med normative undertoner, og selv om den var avgrenset geografisk og i forhold til utvalgte prosjekt hadde den et budskap som gjorde den synlig både regionalt og nasjonalt. Kognitivt var dette en idé som både tok utgangspunkt i en gitt holdning om Nord-Norge, men der man samtidig ønsket å endre denne. Som vist i forrige kapittel, var master-idéen utviklet flere år tidligere knyttet til en fiskerikrise i Nordland. Idéen ble nå tilpasset Båtsfjords problematikk samtidig som man beholdt hovedbudskapet om at også dette var å forstå som et felles nordnorsk initiativ.

Nordnorsk Initiativ bidro trolig mer til å kommunisere en visjon og en identitet utad. Det ble en innpakning med positiv ordlyd, og bygget dermed ikke opp under mytene om ”sutrete nordlendinger”. Nordnorsk initiativ var ikke en master-idé som var kjent for aktørene i Båtsfjord før den ble lansert ett stykke ut i den lokale prosessen. Master-idéens bidrag kan muligens forstås som en forholdsvis enkel form for ”pakking” som gjorde idéen lett kommuniserbar utad (jf. Czarniawska og Joerges 1996). Det innebar at man kunne presentere det lokale prosjektet i en form som språklig og innholdsmessig gjorde den attraktiv utover lokalsamfunnets rammer (jf. Sahlin-Andersson 1996, Sahlin-Andersson & Sevon 2003). Slik kunne den overordnede idéen tilby noen enkle ”løsninger” på allerede definerte problemstillinger, og få en direkte virkning for utformingen av det lokale prosjektet. Et annet poeng er at kompleksiteten var begrenset, både med hensyn til prosjektets varighet i tid og innhold. Både det lokale prosjektet og master-idéen kunne på en relativt oversiktig måte identifiseres og avgrenses. Poenget er at initiativet og aktiveringen av idéen fremstod som utløst lokalt og av en begynnende krise i fiskerinæringen. Prosjektet ble hverken direkte eller indirekte aktivert eller reaktivert av en master-idé. Prosessen med å spre og

---

⁴² Som nevnt i forrige kapittel, var en del av planen videre at Nordnorsk initiativ skulle videreføres i andre kommuner i Finnmark der man skulle arbeide konkret videre med den tiltakslista som kom frem gjennom konferansen.

kommunisere budskapet samt forankringen av den hos sentrale beslutningstakere var imidlertid preget av en kopling til master-idéen om Nordnorsk Initiativ.

Lovregulering i flyplassprosjektet

Da prosjektet om bygging av ny flyplass ble satt på dagsorden høsten 1992, kan det forstås som reaktivert av de nye lovreguleringene for luftfarten. At prosjektet forstås som reaktivert, handler om det som er beskrevet tidligere i kapittel fem om at ønsket om ny flyplass har vært sterkt siden midten av 1970-tallet. På den tiden var Båtsfjord med i en prosess, både i 1970 og i 1975, der offentlige myndigheter foretok befaringer i Båtsfjordområdet med tanke på utbygging av flyplass. Ingen av alternativene ble funnet akseptable og Båtsfjord ble ikke med på utbyggingen av kortbanenettet i 1974, tidligere referert til som "Kyllingsmarkgrunnen". Det ble likevel anlagt privat flyplass i Båtsfjord i 1973, lokalisert i Båtsfjorddalen. Denne ble overtatt av kommunen i 1976. I 1978 startet Norving flyvninger her som så ble overtatt av Widerøe i 1990. Hele tiden var flyvningene under strenge restriksjoner på grunn av vanskelige terrengforhold, og vær og vind. I hele denne perioden var det derfor kontinuerlig kontakt mellom Båtsfjord kommune og daværende Luftfartsverket knyttet opp mot værmålinger og diskusjoner om situasjonen ved flyplassen.

Oversettingsprosessen kan med andre ord sees på som reaktivert av en ny lovregulering. Jeg kommer tilbake til hvordan prosessen utviklet seg videre i neste kapittel som handler om hvordan de lokale aktørene, sammen med eksterne støttespillere, skapte rom for prosjektet og realiseringen av det.

Master-idéen "Fisk og Fotball" og kunstgressbane i Båtsfjord

Forholdet mellom det lokale prosjektet om etablering av kunstgressbane i Båtsfjord og master-idéen om Fisk og Fotball illustrerer noe lignende som Nordnorsk Initiativ. Her kunne Fisk og Fotball reaktivere en allerede uttalt lokal idé, samtidig som den bidro

med en kraft som førte til en oversetting til kunstgressbane som samarbeid mellom næringslivet og kommunen, som et aksjeselskap.

Det fortelles om at en slik bane lenge har vært etterspurt, og som prosjektlederen i ettertid uttrykker det:

det å få kunstgressbane i Båtsfjord har jo vært et ønske over tid...to ganger stod det på valgkamplisten til AP, og begge gang ble det strøket så snart valget var over.

Fisk og Fotball var avgrenset både i tid og geografisk, men den formidlet likevel et bilde av at lav fotballinteresse var et *problem* og kunne slik sett tolkes som uttrykk for en normativt fundert idé. Idéen var, som tidligere beskrevet, konkret rettet mot ulike aktiviteter som disse lokalsamfunnene langs kysten kunne kople fotball og fiskerier til. Selv om det var variasjoner i disse aktivitetene og hva man ønsket å bruke inntektene til, fremstår prosjektet som enkelt å kople til lokale initiativ.

På det nevnte folkemøtet i Båtsfjord drøftet man ulike finansieringsformer for et slikt anlegg og spesielt stod spørsmålet om forholdet mellom offentlig og idrettslig eierskap sentralt. Dette hadde bakgrunn i behovet for å etablere en bane som kunne utløse tippemidler fra det offentlige. På dette møtet ble det avklart fra fotballkretsens side at en løsning var å etablere et AS slik at man organiserte prosjektet på en slik måte at det utløste tippemidler og momsfradrag. I tillegg var det viktig at prosjektet hadde lokal forankring. Fortellingen fra de eksterne representantene fra fotballkretsene, var at i Båtsfjord var det stor begeistring, de forteller videre at: *en av fiskekjøperne reiste seg og sa at penger skulle ordne seg uansett.*

Selv om prosessen beskrives som rasjonell etter at beslutningen var tatt, beskrives den samtidig som en lokalpolitisk drakamp der man mobiliserte ulike politiske parti for å sikre støtte til prosjektet. Dette kommer jeg nærmere inn på i senere diskusjoner der

fokus rettes eksplisitt på aktørenes roller i oversettingsprosessene. Fra prosjektleders side pekes det på at i den grad noe ved kunstgressbanen ble diskutert, var det lokalisering. Prosjektlederen reflekterer i ettertid over at noe av årsaken til at det ble så lite justeringer i selve idéen var at han, sammen med anleggsansvarlig i Finnmark fotballkrets arbeidet grundig med å utforme prosjektet. Det understrekes at anleggsansvarliges ekspertise og erfaring fra lignende prosjekter trolig var en medvirkende årsak til at prosjektet ikke ble endret fra det ble utformet og til banen stod ferdig.

Fortellingen om prosjektet er enkel og ”rasjonell” i den forstand at prosjektet var veldig rettet mot et fysisk produkt. Da man først hadde besluttet å bygge banen og funnet en løsning på finansieringen, var det begrenset hvor mange endringer og oversettinger man kunne gjøre. Som en av fiskekjøperne i ettertid har beskrevet det:.. *Kunstgressbanen...vi bare bestemte oss så fikk vi det til.* Etableringen av kunstgressbanen kan også forstås i lys av at det var oppgangstider i lokalsamfunnet på denne tiden, industrien blomstret, og det var om lag 2500 innbyggere i kommunen. I tillegg var nylig ny flyplass åpnet 09.09.1999. At samfunnet og bedriftene gikk godt, kunne slik sett bety at lokale aktører hadde energi og overskudd som kunne kanaliseres til et slikt fellesprosjekt som kunstgressbanen var. Dessuten peker flere av informantene på at kunstgressprosjektet trolig også kunne forstås som drevet frem av øvrig idrettslig suksess i lokalsamfunnet blant annet et volleyball-lag som spilte i europacup fra midten til slutten av 1990-tallet og et brytermiljø i norgestoppen.

6.5 Kontinuerlige oversettinger og master-idéer

Bildet som ble tegnet i dette og forrige kapittel, viser at lokale oversettingsprosesser i hovedsak ikke kan forstås som lineære prosesser, men som spirallignende prosesser der prosjektene stadig ble tilført energi ved koplinger til nye idéer, prosjekter og aktører underveis, og gjennom dette har endret navn så vel som innhold (jf. Czarniawska og Joerges 1996, Vikan 2000). Enkelte av prosessene viser dog at oversettingsprosesser også kan forløpe tilnærmet lineært, i den forstand at de

gjennomføres innen kort tid som en sekvens av planlagte hendelser og at idéens innhold forblir relativt konstant. Sistnevnte gjelder spesielt for idéene om kunstgresset og flyplassen.

Implikasjonen av spiralmetaforen er samtidig at lokale prosjekter flere ganger på sin "reise" kan bli midlertidig borte for så å bli vekket til live igjen, altså reaktiverte. Det betyr og at de kan omformes og få nye navn og uttrykk. Dersom man vurderer omfanget av oversetting slik de lokale prosessene er fremstilt her, kan det se ut til at kompetanseidéene ble oversatt på flere måter. Dels ble elementer av master-idéer forsøkt kopiert og dels ble master-idéene brukt som inspirasjon gjennom at man har trukket fra, og lagt til elementer lokalt, såkalt modifierende og i enkelte tilfeller mer radikale oversettinger. Infrastrukturidéene er i mindre grad endret innholdsmessig. De har gjennomgått det som refereres til som reproduserende og modifierende oversettinger (Røvik 2007). Jeg har i kapitlene foran argumentert for at de lokale kompetanseorganisasjonene ble utformet i lys av master-idéer som hovedsakelig var formulerte som mål og visjoner om bedre systemer og strukturer for kompetansesatsingen i fylket. Ettersom idéene var lite komplekse med hensyn til teknologiske trekk eller avhengighet til bestemte aktører, kunne de i følge Røviks (2007) *raisonnement* lettere omformes lokalt. Lokalt ble de omsatt til organisasjoner som ivaretok utvikling og gjennomføring både av konkrete kurs, universitetsutdanninger og samtidig jobbet aktivt med å skape samarbeidsprosjekter med næringslivet på stedet. Samarbeid med næringslivet var tidlig uttrykt som formål med de regionale prosjektene, som blant andre SUFUR, og kan derfor, sammen med de konkrete opplæringstiltakene rettet mot fiskeindustrien, forstås som forsøk på oversetting som kopieringer av master-idéene til de lokale forholdene i Båtsfjord (jf. Røvik 2007). Slik kan oversettingene forstås som prosesser der de lokale aktører har balansert mellom å være tro mot en idé og å tilpasse den en lokal situasjon og lokale problemstillinger. En slik modifierende oversetting innebærer at man har trukket fra, eller latt være å fokusere på enkelte elementer ved master-idéene, og på den andre siden forsterket de elementer man har funnet mest hensiktsmessig. Fokuset på bygninger er eksempler på element man gjennomgående har valgt å forsterke, spesielt

i oversettingene av næringshageidéene. En av de tidligere ordførerne forklarer fokuset på bygninger med at Båtsfjord følte at det offentlige ikke engasjerte seg i dem som sted når det gjaldt å investere i bygninger, det ble mest basisbygg med utgangspunkt i kommunen. Han mener dette kan forklare lokale aktørers fokus på bygg i flere av de lokale prosjektene.

Det finnes også flere eksempler på forsøk på kopieringer i oversettingsprosessene, blant annet de allerede nevnte prosessene med næringshagene der SIVAs standard var utformet på en slik måte at det fordret forsøk på kopiering lokalt.

6.6 Oppsummering

I utgangspunktet kan man si at alle master-idéene på ulikt vis bidro til å legitimere lokale prosjekter fordi master-idéene signaliserte noe om hva som var viktig og riktig å fokusere på, i en gitt tid og innenfor en avgrenset kontekst. Signalene som formidles gjennom master-idéer kan oppfattes som konkrete ”beskjeder” og oppskrifter, som noe man må, kan eller bør forholde seg til. Mer vanlig er det imidlertid å anta at master-idéene gir ekstern legitimitet gjennom at de presenterer en bakgrunnshorisont for lokale prosjekter. Legitimering har blant annet å gjøre med at master-idéene kan vise til som noe ”utenfor” en selv, som også andre mener er viktig.

Man kan på mange måter si at master-idéers viktigste funksjon er å etablere en bakgrunnshorisont som legitimerer og gjør noen tema og problemstillinger mer relevante enn andre. Dette uttrykkes godt gjennom følgende sitat:

In other words, globalization empowers and mobilizes the locals: locals “discover” their human, community, cultural, environmental, political, and economic rights under the rules of modern organizing (Meyer mfl. 2006:267).

Sitatet peker i retning av at master-idéer kan skape en bevisstgjøring som gjør lokale aktører mer oppmerksomme på hvordan globale utviklingstrekk også er relevante i et samfunn lokalt, i mitt tilfelle i Øst-Finnmark. På lignende måte er kompetanse en master-idé som har skapt bevissthet om sammenhenger mellom kompetanse og øvrige forhold i et samfunn, som økonomiske forhold samt utvikling av organisasjoner og enkeltindivider. Idéene om kompetanse og globalisering uttrykkes også tydelig i nasjonale og regionale utredninger og plandokumenter. Globalisering kom eksempelvis til uttrykk i regionale plandokumenter i 1988, og det ble slått fast at man var inne i en tid med raske endringer, både teknologisk og i samfunnet generelt. Det ble pekt på at etablerte bedrifter nå måtte forholde seg til økt konkurranse både innenlands og utenlands (Fylkesplan 1988-91). Disse utviklingstrekkene ble forsterket og fulgt opp i senere planer, og det ble vist til endringsprosesser i Europa innen næringsliv, offentlig sektor og i regionalpolitikken (Fylkesplan 1992-1995, RUP 1998, Fylkesplan 2002-2005). *Handle lokalt – tenke globalt* var eksempelvis stikkordet i regional utviklingsplan for 2000 (RUP 2000:23).

Når det gjelder forståelsen av master-idéen kompetanse, ser det ut til at dette har vært en mer eksplisitt og direkte uttrykt idé, også på lokalt plan. Det har trolig sammenheng med at den berører flere og i ulike faser av livet. Kompetanse er samtidig et begrep alle har en umiddelbar forståelse av hva er, og at det er viktig for individ og samfunn sin overlevelse og utvikling.

I dette kapitlet har jeg drøftet hvordan master-idéer har bidratt til å aktivere lokale prosjekt, men også hvordan lokale aktører bevisst har forsøkt å kople lokale prosjekter til de ulike uttrykk master-idéer har fått både innen felt, bransjer og geografisk avgrensede steder. Det er videre vist at det gjennom de ulike master-idéene er ”sendt” noen normative signaler og problembeskrivelser og gjennom dette appellert til lokale aktørers problemer og kulturelle identitet. Scott (2003) er eksplisitt på at slike mekanismer ikke er nøytrale, men at de er viktige for å forstå hvordan og hvorfor institusjonelle krefter kan påvirke fortokningen og mottaket av dem. I denne studien er det spesielt institusjonelle krefter i form av kognitive-kulturelle og normative

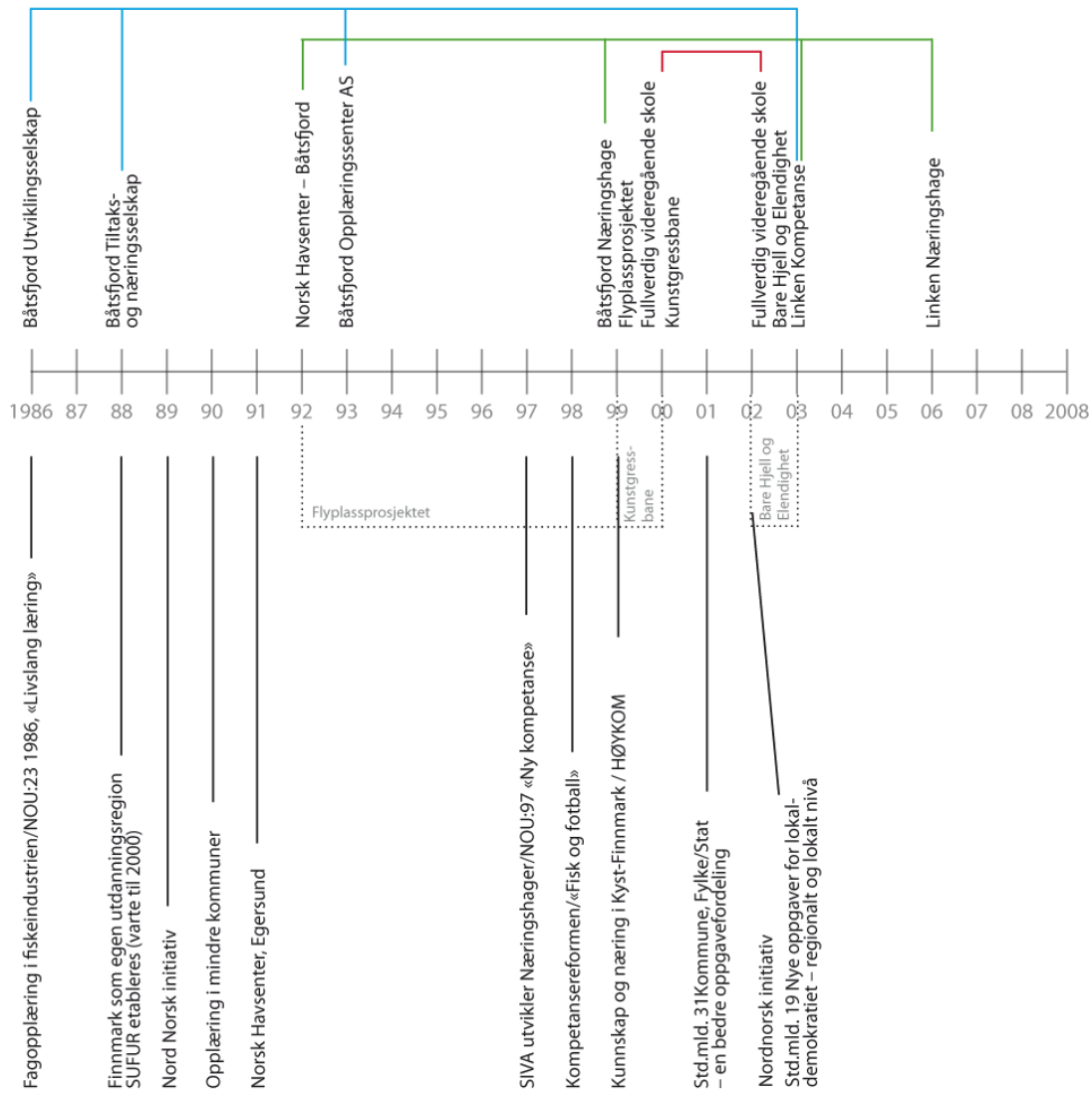
mekanismer som peker seg ut som underliggende master-idéene. En slik slutning er eksempelvis i tråd med Coburn (2004) som konkluderte med at lærerne i hennes studie responderte mer på normativt enn regulerende signaler fra omgivelsene. Moldenæs (1999) peker på sin side på hvordan både normative, regulerende og kognitive krefter virket i samtidighet, og dermed styrket idéenes kraft.

Master-idéene har også bidratt til å reaktivere lokale idéer, som tilsynelatende har ”dødd ut” i perioder. Dermed har de bidratt til å opprettholde oppmerksomhet og fokus på et tema over tid. Diskusjonen foran har og illustrert hvordan master-idéer har legitimert og fungert som ”innpakking” for lokale prosjekter. I slike tilfeller har master-idéene ikke nødvendigvis vært sentrale drivkrefter for å identifisere lokale prosjekter, men de har vært viktige for å forstå hvordan idéene har vært utformet, formulert og presentert på ”reisen” mot en realisering.

I figur tre har jeg forsøkt å illustrere hvordan lokale prosjekter og master-idéer har eksistert side om side og lag på lag i den tidsperioden jeg har studert lokalsamfunnet.

Institusjoner og master-idéer er imidlertid avhengig av å bli oppfattet, fortolket og utviklet av noen – aktører. I neste kapittel drøftes derfor lokalsamfunnet som kontekst for oversettelsesprosessene samt aktører som drivkrefter i disse prosessene.

FIGUR 3: LOKALE PROSJEKTER OG MASTER-IDÉER

FYLKESPLANER OG REGIONALE UTVIKLINGSPLANER

MODERNISERING   GLOBALISERING   FREMSKRITT

UTVIKLING   KOMPETANSE

FORMELL ORGANISERING

KAPITTEL 7: MULTISTANDARDSAMFUNNET OG AKTØRER I OVERSETTINGSPROSESSER

Diskusjonene i forrige kapittel viste at dynamikken mellom lokale prosjekter og master-idéer ikke kan forstås som en enveis påvirkning *fra* eksterne kilder og idéer, *til* lokale prosjekter. Isteden har lokale aktører fungert som aktive idéfangere, pådrivere og kreative oversettere i prosessene med å kople lokale problemer og master-idéer til hverandre. En slik respons kan på den ene siden forstås i lys av trekk ved lokalsamfunnet og som et resultat av en lokal kultur; en måte å respondere på som er tillært over tid og institusjonalisert som ”den riktige måten” å løse samfunnets utfordringer på (jf. Hovgaard 2001, Wigren 2003). På den andre siden kan det forstås med utgangspunkt i moderne aktørers rolle i vestlige samfunn (jf. Meyer og Jepperson 2000). Denne tradisjonen peker på individers posisjon som den primære kilden til handling og entreprenørskap (Hwang og Powell 2005).

I dette kapitlet adresseres studiens andre problemstilling som drøfter hvordan lokale prosjekter og master-idéer gis kraft av aktører. Aktørene er identifisert ved å følge idéer på deres ”reise” (jf. Lindberg og Erlingsdottir 2005). Aktørene har på ulikt vis bidratt i prosessene med å initiere idéene, og har videre påvirket utformingen og utviklingen av dem underveis. Fortellingene om hvordan ulike idéer ble initiert, utviklet seg og ble realisert, relateres ofte til *en* eller et fåtall personer i Båtsfjord. Samtidig vises det indirekte til at et større fellesskap, eksempelvis bestående av sentrale grupperinger i lokalsamfunnet, har støttet aktørene på ulike måter.

Kapitlet er disponert slik at jeg først identifiserer og drøfter trekk ved Båtsfjord som multistandardsamfunn. Deretter vises det til eksempler på aktiviteter som illustrerer hva det kan innebære at aktører tar roller som snakkende eller handlende i oversettingsprosesser. Diskusjonene bygger på observasjonene i forrige kapittel om dynamikken mellom idénivåene og tar slik utgangspunkt i hvordan koplingene ble beskrevet, men altså her, med spesielt fokus på aktørene. Etter at jeg har illustrert hvordan snakkende og handlende har kommet til uttrykk lokalt følger en diskusjon der jeg reflekterer over hva som kan forklare hvorfor man tar eller blir tillagt ulike roller.

7.1 Multistandardsamfunnet Båtsfjord

Sånn gjør vi det her i Båtsfjord - Det som e godt førr Båtsfjord e godt førr oss – Folk leve ikke av brød aleina - Det nøtte ikke å sette på kvær si kai å være lur..

Disse utsagnene er en respons på mine spørsmål om begrunnelser for å delta i de lokale prosjektene. Sitatene er fra forskjellige personer og antyder at det finnes en underliggende begrunnelse og en måte man vanligvis gjør ting på i Båtsfjord. Parallelt med at aktørene har fanget opp ulike uttrykk for master-idéer, ser det ut til å eksistere noen internt utviklede forestillinger, og i følge Hovgaard (2001), tillærte responser på hvordan spesifikke utfordringer møtes av aktørene i dette samfunnet.⁴³

La meg kort minne om de fem hovedtrekkene ved et lokalsamfunn – inspirert av Røviks (1998) begrep om multistandardorganisasjon, som gjør det i stand til å handtere både eksterne og interne forventninger om kontinuerlig transformasjon og utvikling. Det ene er høy kapasitet til å fange opp nye idéer. Det andre er høy kapasitet til å handtere inkonsistente og dels overlappende idéer. Det tredje er høy kapasitet til å oversette eller tilpasse idéer til lokale praksiser og erfaringer. Det fjerde og femte trekket handler om hvordan interessen for idéer avtar eller går i bølger, og hvordan man er i stand til å revitalisere tidligere introduserte idéer.

Det er for det første sentralt at både organisasjoner og steder har en beredskap til å fange opp nye idéer og impulser fra institusjonelle omgivelser. Her peker Røvik (1998) på betydningen av formelle utviklingsenheter, sterk forandringsideologi og aktørgrupper med koplinger til eksterne utviklingsarenaer. Jeg vil særlig trekke frem to slike utviklingsenheter i Båtsfjord. Den ene er Båtsfjord Handelsstands Fiskerigruppe

---

⁴³ Disse er selvsagt og som vist i dette kapitlet, utviklet i relasjon med eksterne omgivelser, og over tid blitt forstått som riktige responser.

og den andre er Båtsfjord opplæringsssenter, og de tidligere nevnte kompetanse- og utviklingsorganisasjonene. Båtsfjord kommune har og vært en sentral aktør i flere av fellesprosjektene og medeier i blant annet Båtsfjord opplæringsssenter. Både Fiskerigruppa og opplæringsssenteret har hatt relasjoner til utviklingsenheter utenfor lokalsamfunnet innen næringen, offentlige myndigheter og i ulike bransje- og interesseorganisasjoner. Opplæringsssenteret har også hatt et bredt kontaktnett til utdanningsaktører i Nord-Norge og kompetanseorganisasjoner spesielt i egen region. Både næringslivslederne og lokalpolitikkerne har hatt kontinuerlig kontakt med politikere på fylkesnivå så vel som på nasjonalt nivå. Dessuten har institusjoner og virkemiddelapparat som Finnmark fylkeskommune, SIVA og Innovasjon Norge vært spesielt viktige i det som tidligere er blitt beskrevet som overgangen til en kunnskapsbasert økonomi. Båtsfjordmiljøet har også hatt gode relasjoner til sentrale ledere og har selv hatt posisjoner i fiskerinæringen nasjonalt (Hovgaard 2001). Industrilederne har også hatt posisjoner i bank, - finans- og forsikringsbransjen. Det ser ut til at det har eksistert miljø og relasjoner som har bidratt til en flyt av institusjonaliserte idéer inn i lokalsamfunnet, og at man slik har hatt relasjoner til aktører og miljø, og dermed fanget opp nye idéer og trender. Samtidig har man gjennom Fiskerigruppa, opplæringsssenteret og kommunen hatt systemer som har kunnet videreutvikle og handtere idéene.

En av de lokale fiskekjøperne gjenforteller starten på samarbeidet mellom bedriftene i Båtsfjord, som han beskriver som *grunntanken om å være rasjonell gjennom samarbeid*, på følgende måte:

....å gjøre ting i fellesskap dukket opp på 60-tallet gjennom lederen i Distriktenes Utviklingsfond som kom til Båtsfjord og sa: hør - dåkker e 15 fiskekjøpera her – hva er dåkkers primære oppgave – ta i mot fisk eller foredle fisk? Alle svarte at det var jo å foredle fisken – ja, men da må dåkker jo ta å lage et felles mottak i Båtsfjord.

Dette ble på mange måter starten på et samarbeid mellom bedrifter og organisasjoner som utviklet seg fra fiskeindustrien, til å omfatte både relatert industri og øvrige deler av nærings- og samfunnslivet på stedet. Samarbeidet har over tid ført til en institusjonalisert oppfatning av at markedet er noe som befinner seg utenfor lokalsamfunnet, innenfor samarbeides det. Det har altså utviklet seg noen regler for når man samarbeider og når man konkurrerer (Hovgaard 2001). Slike interne ”regler” er også observert i andre studier, blant annet i den tidligere refererte studien av hva som kan forklare suksessen til regionen Gnosjö i Sverige (”The spirit of Gnosjö”). Her pekes det også på hvordan man har samarbeidet heller enn konkurrert internt og videre hvordan bedriftseierne i samfunnet har tatt og følt et sterkt ansvar for utvikling av lokalsamfunnet (Wigren 2003).⁴⁴ Fiskerigruppa har over tid utviklet seg til å bli en motor i lokalsamfunnet, der den blant annet har støttet ulike kulturaktiviteter, fellesprosjekter og initiert infrastrukturprosjekter. At fiskekjøperne og dette nettverket har lyktes og hatt suksess med sine strategier, har vært viktig for å kunne investere i andre prosjekter. De tre største fiskeindustribedriftene var lenge lokalt eid og samarbeidet tett i saker som var av felles interesse. Den økonomiske suksessen i næringen ligger nettopp i dette samarbeidet, som også tilskrives å være årsaken til at bedriftene overlevde fiskerikrisa på slutten av 1980- og begynnelsen av 1990-tallet (Hovgaard 2001).

Videre peker Hovgaard (2001) på et annet sentralt trekk ved suksessene, det at industribedriftene har utviklet sine produkter gjennom å forbedre teknologien, som fremheves som nokså unikt. Dermed har det utviklet seg et komplekst nettverk mellom ulike aktører, der det eksisterende nettverket av fiskekjøperne har vært pådrivere. Nettverkstankegangen er tillært som en ”*rule of conduct*”. Samtidig peker Hovgaard (2001) på at disse prinsippene har smittet over på andre lokale initiativ. Fitje (1999) antyder på sin side at det over tid har utviklet seg en kultur for kollektiv atferd i Båtsfjordsamfunnet. Man har altså klart å etablere et dynamisk samfunn sentrert rundt lokale entreprenører og en proaktiv kommune. Bak dette ligger også utviklingen av en

---

⁴⁴ Her viser Wigren til tidligere studier gjennomført av Karlsson (1998), Torekull (2000), Helling (1995).

sterk kollektiv identitet (Hovgaard 2001, Moldenæs 1999, Moldenæs 2009), illustrert med det tidligere refererte symbolet Båtsfjord AS.

Som tidligere vist, har mennesker alltid flyttet inn og ut av Båtsfjord for å gjøre forretninger. Dette betyr at lokalsamfunnet har tiltrukket seg en spesiell type mennesker, som både har vært kreative og utviklingsorienterte. En konsekvens er at stedet stadig har vært tilført nye pådrivere med erfaringer, idéer og nettverk, som i seg selv har bidratt til å opprettholde omfanget av nye idéer og prosjekter. Scott (2003) har pekt på at et trekk ved det moderne samfunn nettopp er flyten av mennesker mellom ulike områder. Poenget er at dette til sammen har gitt Båtsfjord som lokalsamfunn kapasitet til å fange opp nye idéer og impulser utenfra. Kapasiteten har vært sikret gjennom formelle strukturer som organisasjoner og formaliserte nettverk, så vel som gjennom en kultur for forandring og nyskaping.

I tråd med multistandardsamfunnets særlige evne til å bearbeide og oversette ulike idéer, er det flere eksempler på at aktørene i Båtsfjord har vist stor evne og vilje, og ikke minst kreativitet, når det gjelder å omforme globale idéer og tilpasse dem til lokale prosjekter og ønsker. I enkelte tilfeller, og som drøftet i prosjektet med Båtsfjord Næringshage AS, fjernet man seg fra den opprinnelige idéen i så stor grad at man var nødt til å legge det lokale prosjektet ”på is” for en periode. Man har med andre ord vært i stand til og hatt kapasitet til, å omforme og fortolke generelle idéer til konkrete lokale prosjekter. De lokale oversettingene har i stor grad handlet om å kople master-idéer, gjerne flere samtidig, og lokale prosjekter man har ønsket å realisere.

Drøftingene i de foregående kapitlene har også illustrert at man har vært i stand til å lagre og ta vare på idéer over mange år. Selv om flere av idéene tilsynelatende har dødd ut i perioder, er det flere eksempler på at de er blitt revitalisert når man har funnet måter å kople dem til nye prosjekter og master-idéer. Dette kan tyde på at man har kapasitet, enten nedfelt i de formelle strukturene som nevnt ovenfor, eller i enkeltaktører, som utgjør en kollektiv hukommelse, og som dermed har gjort at man

kunne hente frem tidligere lanserte idéer (jf. Czarniawska 2002). Dette er også et sentralt trekk ved multistandardsamfunnet, som blant annet kan tilskrives bruk av midlertidige organisasjoner, som eksempelvis prosjektarbeid for å realisere idéene. Prosjektarbeid og selskapsformen AS, er som tidligere illustrert, svært utbredt i Båtsfjord.

Multistandardsamfunnet kjennetegnes også ved dets evne og kapasitet til dekopling som gjør at man kan handtere ulike idéer samtidig (jf. Røvik 1998). Båtsfjord har vært preget av stabilitet gjennom de lokale fiskekjøperne, men samtidig har samfunnet vært preget av nokså stor utskifting av aktører i perioder, noe følgende sitat fra en av fiskekjøperne illustrerer:

...Båtsfjord har vært kremen av ikke-skolerte men fremgangsvillige og pågåanes folk – lofotværinga, vesterålinga – you name it, korr dem kom fra alle vet æ ikke..., men alle som kom ville nåkka.

Selv om dette har vært trukket frem som positivt i forhold til å opprettholde innovasjonsevnen, kan man også tenke seg at det kan ha ført til at man i perioder har kunnet holde tidligere idéer og prosjekter midlertidig frakoplet nye idéer. Det ser likevel ut til at disse over tid igjen har blitt koplet sammen gjennom aktører som stabilt har deltatt i prosjektutvikling i lokalsamfunnet.

Oppsummert mener jeg at trekk ved Båtsfjord som sted knyttet til dets formelle strukturer og veletablerte arenaer, en innlært kultur for endring, stor oversettingskapasitet og stadig tilstrømming av pådrivere, må kunne forstås som forhold som kan kaste lys over hvorfor dette samfunnet har vært vertskap for så mange oversettingsprosesser i denne tidsperioden. Moldenæs (2009) har også drøftet trekk ved båtsfjordingenes fortellinger om seg selv, og sier blant annet: *...self-respect, autonomy and efficiency are some of the key elements in “The story of Båtsfjord”* (Moldenæs 2009:14). Poenget til Moldenæs (2009) er at utviklingen av kollektiv

identitet ikke nødvendigvis er en strategisk og planlagt prosess, men er utviklet og opprettholdt gjennom stadige nye fortellinger om dets suksesser. Et lignende resonnement finnes i Schwarts (2009), som introduserer begrepet institusjonell automorfi for å forklare hvordan man imiterer seg selv med bakgrunn i erfaringer man har fra hvordan man har løst lignende utfordringer tidligere. Jeg har tidligere vist til imitering av erfaringsbaserte strategier i forhold til utbredelsen av prosjektmodeller og AS-modellen, her styrkes slutningen gjennom at aktørene i Båtsfjord også utad forteller om dette som en etablert fremgangsmåte. Det kan illustreres med følgende sitat fra den personen som ble leder i Linken Næringshage:

..vi har vært flink til å fronte det vi har jobbet med som prosjekt....det som er unikt her er at vi har vært flinke til å få frem de tingene vi har gjort – og vi har fått en del bra resultat.

Det min informant her reflekterer over, er nettopp at den formelle organisasjonen de har valgt på sine endringsprosjekter (AS og prosjekt) har vært viktig for å synliggjøre de ulike prosjektene de har igangsatt og de resultater som har vært oppnådd gjennom dem. Det har vært viktig både internt og eksternt ved at man på den måten har signalisert handlekraft og endringsvilje.

Czarniawska (2002) har også funnet tilfeller av institusjonell automorfi, at man imiterer egne erfaringer, som strategi i sin studie av byene Roma, Stockholm og Warsawa. Hun stiller likevel spørsmål ved om automorfi blir løsningen på problemet eller et problem i seg selv. Bakgrunnen for spørsmålet er at det å imitere ”seg selv” kan forstås som en litt upassende kilde til imitasjon dersom man som samfunn bestreber modernitet. Slik jeg tolker Båtsfjords strategier, oppfatter aktørene seg både som moderne og tilpasningsdyktige samtidig og nærmest på grunn av at de agerer og imøtekommer utfordringer slik de *alltid* har gjort det. Dermed forstås det å være *rasjonell gjennom samarbeid*, som uttrykt av en av de tidligere fiskerkjøperne, som kjernen i arbeidet for fremskritt og utvikling (modernitet). Strategiene ser ut til å ha

blitt forsterket gjennom vellykkede prosjekt og deles av mange. Når samarbeid og selskapsetableringer vises til som drivkraft eller begrunnelse for idéer, gjøres det gjennom at det vises til noe selvsagt som man bare gjør fordi man alltid har gjort det på den måten. Slik bidrar strategiene til å opprettholde og vedlikeholde identiteten som et samfunn som ordner opp i egne problem og ikke venter på hjelp utenfra. Ved å kople seg til nye idéer og sette i gang prosjekt forsterkes dette bildet og selvbildet (jf. Moldenæs 2006).

Til nå har jeg fokusert på kollektive system og tradisjoner ved lokalsamfunnet, men det viktig å minne om Latours (1986) presist formulerte utgangspunkt om at idéer er i hendene på mennesker (aktører) som lar dem passere, eller oversetter dem og sender dem videre. I det følgende vil jeg derfor drøfte aktørenes rolle i oversettingsprosesser. De analytiske begrep er beskrevet og drøftet i tidligere kapitler. Utgangspunkt er et etablert skille mellom aktører som snakkende og handlende (jf. Meyer 1996, Brunsson 1989).

7.2 Felles referanserammer, oversetting og legitimering gjennom prat

Snakkende er betegnelsen på en aktørrolle der hovedaktiviteten knyttes til snakk om idéer, enten ved at man drøfter dem med andre, fortolker dem på ulike måter eller sammenfatter og kopler ulike idéer og aktører. Å snakke om idéer kan dermed være en måte å definere felles problemstillinger og fellesskap mellom aktører på. Samtidig er snakk en aktivitet som er lite ressurskrevende og som når ut til mange aktører. Det er viktig å understreke at det handler om en type snakk der man også produserer normer og prinsipper for hvordan det er riktig å forholde seg i ulike situasjoner. I det følgende trekkes det frem noen av de aktivitetene i Båtsfjord der jeg mener at snakk har vært en sentral del av oversettingsprosessen.

Etablering av felles referanseramme

Når man lanserer idéer, vil de trolig være mer eller mindre kjent i aktørenes bevissthet fra tidligere. Resonnementet fra tidligere drøftinger er at alle idéer på et mikronivå vil kunne koples til overordnede trender (jf. Strang og Meyer 1994). Det er videre argumentert for at idéene kan være master-idéer, som er nokså vage i sin utforming eller mer konkrete idéer, eksempelvis utformet som standarder. Trekk ved idéene vil kunne påvirke bevisstheten og forståelsen av dem. Det kan igjen påvirke den rolle aktører tar og får som deltakere i oversettingen. Man kan også tenke seg at aktører som presenteres for en idé vil være mer eller mindre enige i de verdier, normer og problembeskrivelser som formidles gjennom idéen.

Enkelte av prosessene i min studie innebar at man lanserte idéer som ble oppfattet som relativt nye i den lokale konteksten, selv om de eksisterte i noen av aktørenes bevissthet. Spesielt tydelig er dette i prosessene med etablering av Båtsfjord opplæringscenter. I en tidlig fase av dette prosjektet, på slutten av 1980-tallet og begynnelsen av 1990-tallet, ble mye av aktiviteten beskrevet som å skape en forståelse for kompetansebehovet lokalt. Det er omtalt på følgende måte av daglig leder av opplæringscenteret;

*..Man hadde ikke forståelse for hva kompetanse var inn mot egen organisasjon
.....Vi var mye ut og snakket om hvordan vi jobbet.*

Det som settes ord på her, er at han mener å ha lansert et nytt begrepssett og en ny idé som ikke alle i lokalsamfunnet og næringslivet helt forsto betydningen og nytten av på det tidspunktet. Når han skal beskrive prosessen med å etablere opplæringscenteret, trekkes nettopp det med å snakke om prosjektet og idéen bak som en aktivitet som preget hans rolle i denne perioden, og faktisk i mange år fremover. Han fremhever at en sentral aktivitet for han som prosjektleder var å argumentere for behovet for økt kompetanse blant bedriftene og spesielt i fiskeindustrien. Han brukte derfor mye tid på å være til stede i bedriftene for å kartlegge hvilke konkrete behov de hadde. Slik kunne

opplæringsssenteret bli i stand til å tilby tilpassede kurs og opplæring, og på den måten synliggjøre betydningen av kompetanse på ulike områder.

Før det ble etablert en organisasjon, hadde idéen om et opplæringsssenter sterkest forankring innen en gruppe pådrivere innen skoleverket som fra tidlig 1980-tallet startet diskusjoner fordi de ønsket: *å få et mer strategisk fokus på kompetanse.*⁴⁵ Idéen var muligens mest konkret i denne gruppen som alle var fra samme profesjon, lærere, og dermed trolig delte en virkelighetsforståelse. Internt i lokalsamfunnet ble prosessen med opplæringsssenteret til å begynne med oppfattet som en ”tung” jobb, fordi lederen av opplæringsssenteret opplevde at han møtte en del motstand. Dette er på flere måter paradoksalt, spesielt fordi etableringen av opplæringsssenteret i seg selv var et samarbeidsprosjekt nettopp mellom aktørene i fiskeindustrien og kommunen. Utad ble denne diskusjonen opplevd helt annerledes, noe daglig leder i Båtsfjord opplæringsssenter uttrykte på følgende måte:

utad trengte man ikke å argumentere for samt legitimere satsingen, jeg møtte mer forståelse for satsingen ute... utafør Båtsfjord ble jeg jo båret på hendene uansett hvor jeg var – de så at det vi gjorde var tingen – vi lyktes med det vi gjorde.

I disse tidlige prosessene kan det virke som de lokale aktørene innen skoleverket følte seg berettiget til å jobbe med idéen, basert på eksterne objektive signaler om virkningen av kompetanseutvikling generelt, som statistikker der Finnmark scoret lavt på utdanningsnivå i forhold til landsgjennomsnittet, og til at *kompetanse* var noe ”alle snakket om på dette tidspunktet”. Tidligere har jeg pekt på hvordan master-idéer om kompetanse ble knyttet til lokalsamfunnsutvikling, og ble særlig tydelig gjennom eksempelvis etableringen av Finnmark som egen utdanningsregion og de mange regionalt forankrede prosjektene som fulgte av denne satsingen.

---

⁴⁵ Denne gruppen bestod av rådgiver i ungdomsskolen, skolesjefen i kommunen, filialbestyreren for videregående skole, rektor ved ungdomsskolen.

Som pekt på i forrige kapittel var aktørene i Båtsfjord aktive med å fange opp disse signalene utenfra. Flere av dem peker i ettertid på at de nok tenkte disse tankene på et relativt tidlig tidspunkt, her uttrykt gjennom daglig leders refleksjon om at *Vi var nok forut for vår tid*, og videre av en av de eksterne samarbeidspartnere fra SIVA som i ettertid lurer på om *Kanskje Boas var tidlig ute?* med sin satsing og sitt fokus på kompetanse. At flere også i ettertid oppfatter at de var tidlig ute med å introdusere idéen om et opplæringscenter i Båtsfjord, kan også belyse behovet for å prate om idéen og dermed gjøre den forståelig og relevant for flere.

Praten om kompetanseidéen var på den ene siden rettet internt mot aktører som delte prosjektlederens syn på betydningen av kompetanse, og med organisasjoner som hadde arbeidet med kompetanseheving i fiskeindustrien i flere år, eksempelvis Organ for utvikling av fiskeindustrien i Finnmark (OUF).⁴⁶ Han pratet også mye med aktører i bedriftene som satte ord på sine egne kompetansebehov gjennom ulike kompetansekartlegginger der både nåværende og fremtidig kompetansebehov ble kartlagt. I diskusjonene ble økende krav og forventninger fra eksterne kunder, om både kvalitetskrav og dokumentasjon om ulik kompetanse fremsatt som viktige årsaker til kompetansebehovet. Prosjektlederen deltok også i samtaler og snakket mye om kompetanseidéen både på eksterne konferanser, og i møter med utdanningsinstitusjonene.

Dette eksemplet illustrerer en aktørrolle som i lange perioder har hatt et stort fokus på å snakke om idéen, både for å konkretisere den, og for å skape oppslutning om den. Snakket besto da i å argumentere for hvorfor kompetanse var viktig både for å løse konkrete oppgaver i bedriftene, men også for å utvikle samfunnet. Samtidig handlet snakket om å vise hvordan opplæringscenteret som organisasjon kunne legge til rette for ulike kurs- og kompetansetiltak og koordinere ressursene fra eksterne

---

⁴⁶ OUf ble etablert på midten av 1970-tallet, og hadde 41 medlemsbedrifter. OUf skulle blant annet arbeide for å fremme medlemsbedriftenes utvikling. Dette arbeidet la blant annet grunnlaget for den tidligere refererte instruktørutdanningen og fagopplæringstiltakene på 1980-tallet (Moldenæs 1999).

utdanningsaktører slik at befolkningen i Båtsfjord kunne ta utdanning på stedet. I lokalsamfunnet og i bedriftene handlet det mye om å relatere kompetanseidéen til de praktiske oppgaver og utfordringer bedriftene da sto overfor, og på den måten skape en berettigelse for et eget opplæringscenter i Båtsfjord.

Hovedforklaringen på en slik rolle ser ut til å være at kompetanseidéen var ny og vagt formulert, samt at det var et behov for å knytte sammen aktørgrupper fra ulike deler av samfunnet, både fra industrien, det øvrige næringslivet og fra kommunen for å utforme et opplæringscenter som var relevant for ulike behov.

På lignende måte kan man forstå den langvarige prosessen med etablering av næringshage som en prosess som i perioder var preget av språklige utforminger av idéen om samlokalisering for å skape felles forståelse lokalt for betydningen av idéen. Som jeg viste i forrige kapittel, var både prosessene med Norsk Havsenter og Båtsfjord Næringshage kjennetegnet ved at de lokale prosjektlederne utformet varianter av prosjektet som ble presentert for en bred gruppe interessenter. Det kan se ut som om Norsk Havsenter medførte mer snakk til flere aktører også eksterne utenfor Båtsfjord, enn tilfellet var med Båtsfjord Næringshage. I forrige kapittel pekte jeg på at det kunne ha sammenheng med formidlernes autoritative kraft. Begge idéene befant seg i en utviklingsfase, og man kunne slik sett anta at omfanget av språklig utforming kunne være det samme, noe det ikke virket som. Siste fase i næringshageprosessen beskrives på mange måter som en mengde språklige aktiviteter som over tid innebar at man tilpasset prat til praksis. Uttalelsene i forrige kapittel illustrerte nettopp at næringshagebegrepet hadde fått feste blant utviklingsaktørene i Boas, noe som kan tolkes dit hen at idéen hadde fått et visst feste språklig blant noen aktører, som igjen kunne føre til at den langsomt ble implementert. Røvik (2007) viser til at idéer kan tilpasses organisasjoner over tid gjennom langsomme prosesser ved at de først fester seg i de ansattes språk, og så langsomt tilpasses til og i en praksis. På lignende måte kan man forstå disse koplingene til aktivitetene i Båtsfjord opplæringscenter som måter å snakke om næringshageidéen på.

Bygge nettverk og skape allianser

Nettverksbygging som aktivitet kan i utgangspunktet virke overlappende i forhold til den ovenstående diskusjonen. Forskjellen her er at denne formen for snakk i større grad fokuserer på nettverksbygging som aktivitet, mens det i tilfellet med opplæringscenteret handlet om at idéen om kompetanse i seg selv måtte konkretiseres. Nettverksbygging kommer særlig til syne i prosessen med å etablere ny flyplass, som var et prosjekt som i utgangspunktet ikke krevde mye snakk for å bli forstått. Det var heller ikke en idé det var vanskelig å skape enighet om i Båtsfjord, noe jeg utdyper nedenfor.

Med nettverk og allianser menes derfor hvordan aktører, ved å etablere relasjoner og snakke med mange som kunne relateres til prosjektet, lyktes med å bygge lag på lag med allianser og argumenter. Det er slik sett en aktivitet som ligger tett opp til en strategisk aktørrolle. Som aktivitet er den i utgangspunktet typisk for institusjonelle entreprenører i felt under konstruksjon (jf. Maguire mfl. 2004). Jeg mener imidlertid at nettverksbygging også kan være en aktivitet som i perioder kan utløse mye snakk, i form av kopling mellom interessenter og aktører. I prosessen med etableringen av ny flyplass i Båtsfjord, som varte fra 1992-1999, er denne dimensjonen ved aktørrollen godt illustrert. Da nylig påtroppede ordfører ble kontaktet av Avinor høsten 1992 opplevde han dette som et uttrykk for *....dårlig samvittighet for at ikke flyplassen i Båtsfjord var kommet med på de siste utbygginger av kortbanenettet i Norge.*

Den dårlige samvittigheten hadde som tidligere nevnt historiske årsaker knyttet til arbeidet med et flyplassprosjekt så langt tilbake som til 1970-tallet. At Avinor tok kontakt igjen, ble samtidig oppfattet som en invitasjon til en dialog om hvordan prosjektet kunne realiseres. Ordføreren tok på seg en rolle både i forhold til lokale og eksterne aktører. Båtsfjord kommune ble derfor det naturlige lokale forankringspunktet for eksterne samarbeidspartnere så vel som for koordinering av de lokale ressursene. I prosessen med realiseringen av ny flyplass fremstilles også ordføreren som den enkeltaktøren som over tid hadde et særlig ansvar for prosjektet, sagt slik av en av

næringslivslederne; *der skal ordfører ha all ære..det som Fiskerigruppa gjorde var at vi lagde samfunnsregnskapet.*

Jeg skal komme tilbake til Fiskerigruppas rolle senere, men først litt om de ulike aktørrollene ordføreren fikk og tok. Ordføreren kunne, i kraft av å være politisk valgt legitimt innta en rolle på vegne av et fellesskap. Det utviklet seg det jeg tidligere har kategorisert som en politisk og en teknisk diskusjon. Jeg kommer tilbake til hans rolle i den tekniske diskusjonen, da de tekniske diskusjonene handlet om hva som konkret måtte gjøres for å utbedre eksisterende tekniske installasjoner på en slik måte at de kunne flyttes til en eventuell ny flyplass.

Ordførerens rolle i den politiske diskusjonen var å skape støtte og oppslutning for idéen hos eksterne aktører med politisk makt og innflytelse. Utover i prosessen jobbet han derfor aktivt med å få til samtaler med, og dermed kople til seg politikere på fylkesnivå og på nasjonalt nivå. I disse samtalene handlet det om å formulere og uttrykke idéen om flyplassprosjektet og hvorfor nettopp Båtsfjord var et samfunn som man burde investere i på denne måten som en flyplass innebar. Etter hvert ble det koplet på stadig flere argumenter, blant annet ved at ordføreren utviklet en argumentasjon der han viste til en transportundersøkelse gjennomført av Møreforskning om verdien av kortbanenettet. Her ble det dokumentert at satsing på kortbanenettet var en viktig faktor for å opprettholde næringslivets konkurranseevne i distriktene, som tross alt stod for en betydelig andel av landets verdiskaping. Det ble videre argumentert med en høyere reisefrekvens i Båtsfjord i forhold til Nordland, med støtte i en undersøkelse utført av Transportøkonomisk Institutt. Ordføreren pekte videre på forhold som avstand og fremkommelighet til nærmeste flyplass, mulige helsemessige konsekvenser og konsekvenser for utvikling av næringslivet og industrien som da hadde gjort flere store investeringer som han argumenterte for betydningen av å ivareta. Argumentene ble også skriftliggjort og presentert for politiske aktører i den hensikt å skape oppslutning for flyplassprosjektet. Dette settet av argumenter ble presentert for ulike politiske grupperinger av ordføreren.

Etter hvert ble det også gjennom kommunen og ordføreren etablert relasjoner til flere aktører utenfor Båtsfjord, blant annet i Samferdselskomiteen på Stortinget. Det var naturlig da byggingen av flyplassen måtte forankres i en politisk beslutning. Ordføreren kontaktet også flyselskapet Widerøe for å forhøre seg om selskapets fremtidige planer, og hvordan det så på planene om ny flyplass i Båtsfjord. Ordføreren forteller at de også etablerte kontakt med andre småflyplasser i landet for å skape et fellesskap mellom dem. Signalene fra Widerøe ble oppfattet som positive og fra ordførerens side ble Widerøe oppfattet som en ”medspiller” for idéen. Selv om de muntlige argumentene i stor grad må kunne forstås som intensjonale, at man ønsket å signalisere handlinger med dem, var snakket og argumentasjonene hovedsakelig ment å skape oppslutning og interesse for flyplassen. Å formidle et mål om ny flyplass i Båtsfjord.

Ordførerens fortelling om framdriften i prosessen fokuserer mye på hvordan han, sammen med teknisk sjef fra kommunen og Fiskerigruppa, skapte kontakt med politiske aktører på regionalt og nasjonalt plan. Dette gjorde de gjennom å invitere politikere på ulike møter, men også ved at man ”inviterte seg selv” til Oslo for direkte samtaler med daværende samferdselsminister. Det ble også etablert direkte kontakt med saksordfører for den kommende stortingsmeldingen som skulle utrede flyplassituasjonen. I tillegg var fylkeskommunens samferdselssjef involvert i diskusjonene. Fra ordførers side fremheves dog Avinor`s representanter som hans stabile støttespillere gjennom hele prosessen. Selv om gjennomføringen av møtene nevnt ovenfor og etableringen av kontakt med både politikere og flyselskapet i høyeste grad også må forstås som handlinger, var de likevel preget av snakk om realisering av et prosjekt som på dette tidspunktet fortsatt var på ”idéstadiet”. Derfor har jeg valgt å forstå nettverksbyggingen og arbeidet med å skaffe seg strategisk viktige alliansepartnere, som aktiviteter som innebar at ordføreren og hans lokale støttespillere snakket om prosjektet i ulike sammenhenger.

Eksemplet viser hvordan aktørene i Båtsfjord kommune og Fiskerigruppa, anført av ordføreren, jobbet systematisk og strategisk med å skaffe allianser ved å kople på flere eksterne aktører som støttet opp om idéen om ny flyplass i Båtsfjord. Samtidig illustrerer eksemplet kompleksiteten og vekslingen mellom aktører som snakker og handler. På det tidspunktet innebar det hovedsakelig at man snakket om idéen, det vil si at man argumenterte for betydningen av flyplass i Båtsfjord på den ene siden, og konsekvensene av ikke å få flyplass, på den andre. Sistnevnte innebar en aktivitet lignende det Greenwood mfl. (2002) kaller teoretisering, fordi man gjennom argumentasjonen løftet spørsmålet om ny flyplass til et abstraksjonsnivå som innebar at man kunne argumentere generelt og knytte det til lokalsamfunnets mulighet for overlevelse på sikt.

Aktører som oversettere og fortolkere

Meyer (1996) peker på at snakkende aktører kan innta roller der de fortolker idéer, og at en slik prosess kan ende med at idéer siles, at de forkastes eller at de sertifiseres som upassende for en gitt situasjon. I denne studien har jeg observert flere eksempler på at lokalt utformede idéer ble forsøkt koplet, enten direkte til praksis eller til andre typer idéer. Her skal jeg særlig gå inn på to eksempler som illustrerer hvordan aktørrollen i slike tilfeller dreide mot snakk. Det ene er prosessen med oversetting av fullverdig videregående skole og det andre er opplæringscenteret Boas.

I forrige kapittel viste jeg hvordan prosjektet med å få fullverdig videregående skole i Båtsfjord både var koplet til andre lokale prosjekter, som opplæringscenteret, og ikke minst hvordan videregående skole ble forsøkt utformet i lys av flere master-idéer. Slik jeg oppfatter det, var prosessen preget av at fokuset var på fullverdig videregående skole som idé, og at man lokalt hele tiden var åpen for at det var alternative måter å realisere idéen på. Dermed forsøkte man altså å skape ”match” med master-idéer som man lokalt oppfattet eller tolket som muligheter for å realisere idéen. Forsøket på koplinger skapte snakk og diskusjoner i prosjektgruppen lokalt, og med de aktørene som forvaltet master-idéene, både Finnmark fylkeskommune, SUFUR og

styringsgruppen for kunnskap og næring. Praten handlet om hvordan man kunne utforme fullverdig videregående skole på en slik måte at prosjektet kunne realiseres og at ungdommene i Båtsfjord fikk et lokalt tilbud.

Arbeidet med fullverdig videregående fremstår som en prosess der ulike aktører har vekslet på å være pådrivere lokalt, etter som prosessen endret retning. I en tidlig fase fra 1999/2000, var det spesielt to aktører som jobbet med utforming av idéen. Dette var prosjektlederen i Båtsfjord opplæringscenter og det var Båtsfjord kommune, først rådmannen og senere skolefaglig konsulent. Disse aktørene kunne innta roller i prosjektet på bakgrunn av sin formelle kompetanse innen skole og utdanning, og sine posisjoner i sentrale institusjoner i lokalsamfunnet. Gjennombruddet for idéen kom imidlertid ikke før ved regjeringsskiftet høsten 2001 da Høyre inngikk i regjering samtidig som de hadde posisjonen lokalt i Båtsfjord. Denne siste delen av prosessen mener jeg aktiviserte en annen aktørrolle, preget av makt, strategi og handling. Jeg vil derfor komme tilbake til den.

Det som er interessant her, er at i tillegg til at aktørene forsøkte å utforme idéen på ulike måter underveis, maktet de å skape kontinuerlig oppmerksomhet om den over tid. Muligens var de ulike variantene og utformingene av prosjektet en årsak til at de fikk konstant oppmerksomhet om prosjektet. De lokale oversetterne utviste med andre ord både kreativitet og tålmodighet i prosessen (jf. Røvik 2007).

Snakkende aktører som idéfangere

Studien har identifisert flere eksempler som illustrerer hvordan lokale aktører fanger opp og blir oppmerksom på nye idéer som sirkulerer i deres omgivelser. Jeg har valgt å kalle disse aktørene for idéfangere. Idéfangere kan forstås som en variant av oversettingsrollen.

Rollen som idéfanger var blant annet tydelig i 1992 da opplæringskonsulenten for fiskeindustrien, koplet miljøene i Egersund og Båtsfjord for å etablere et Norsk Havsentersenter, det første steget på vei til næringshage i Båtsfjord. Prosjektlederen i daværende Bårut fikk dermed en rolle der han i første omgang fanget opp idéen som relevant for Båtsfjord, dog gjennom initiativ fra eksterne aktører, og der han var med på videreutvikling av den. I den andre fasen av næringshageprosjektet, som handlet om å tilpasse seg standarden som ble utviklet av SIVA, fremstår også rollen til de lokale aktørene å være de som fanget opp signaler om at SIVA hadde utviklet et konsept og at SIVA ønsket å gjennomføre pilotprosjekter rundt om i landet. Selv om utfallet av den første fasen i 1999 ikke førte til en realisering av næringshageidéen, var det eksterne aktører som sanksjonerte idéen og avgjorde at den ikke passet for de bedrifter og behov Båtsfjord fremmet. Poenget er at eksemplene viser at lokale aktører, både som enkeltaktører og medlemmer av organisasjonene Bårut og Fiskerienes Teknologiske Institutt ble oppmerksomme på og bidro til å starte og snakke om næringshager lokalt i Båtsfjord. Gjennom etableringen av selskapet, rekruttering av medlemmer og i dialog med SIVA utviklet man det lokale prosjektet Båtsfjord Næringshage gjennom gjennom snakk om hvordan en slik struktur kunne skape effektivitet og synergier blant deler av næringslivet i Båtsfjord.

Rollen som idéfanger kan også belyses gjennom fortellingen om etableringen av Båtsfjord opplæringsssenter. Det er imidlertid en versjon av idéfangeren som skiller seg fra den ovenfor ettersom det ikke handlet om å fange opp konkrete initiativ og idéer utformet som standarder. Tilfellet med opplæringsssenteret handlet i stedet om å fange en visjon om å heve kompetansenivået i Finnmark, og å utvide forståelsen av kompetanse, utover det individuelle og mot et organisasjons- og lokalsamfunnsnivå. Selv om Båtsfjord opplæringsssenter var ett av flere steg i en prosess med å realisere master-idéen om kompetanse, er det oftest den aktøren som ledet opplæringssselskapet i perioden 1993-2003 som fremstilles som lokalsamfunnets *kompetanseentreprenør* ("Vi snur kysten"24.03.2009). Han har på sett og vis forvaltet denne idéen over en 15 års periode. Selv sier han følgende når jeg spør om hans rolle i opplæringsssenteret:

...ja, du kan jo si jeg har jo både vært tilrettelegger, jordmor og fødselshjelp – i en smell. Det er jo jeg som har vært pådriver, selv om jeg har hatt hjelp både politisk og næringslivsmessig i forhold til etablering – jeg har jo satt sammen elementene som har vært diskutert.

Han refereres også til som idéutvikler av en av de andre nøkkelaktørene fra industrien i Båtsfjord. I prosessen med utviklingen av de tre opplæringsinstitusjonene ser det videre ut til at lokale aktører har evnet å fange opp finansieringskilder og regionale satsingsprosjekter som har kunnet fungere som referanseramme for de lokale prosjektene. Disse har ofte blitt presentert gjennom master-idéene det er vist til i tidligere kapittel som eksempelvis SUFUR, Kunnskap og næring i Kystfinnmark og opplæring i mindre kommuner. Fligstein (1997) viser til dette som en aktivitet typisk for institusjonelle entreprenører. Det handler om å være i stand til å gripe det ”systemet” tilbyr av løsninger og muligheter. Andre studier har også vist hvordan industriledere i Båtsfjord har fungert som entreprenører, og at det lokale miljøet generelt er preget av en entreprenørånd gjennom ulike samarbeidsprosjekt, etablering av nye foretak og nye produksjonsmåter (Fitje 1999).

Oppsummert viser disse eksemplene hvordan aktører deltar i aktiviteter som handler om utforming og oversetting av idéer. For prosessen med opplæringscenteret kan denne kontinuerlig praten nærmest oppfattes som en nødvendighet for å forankre og legitimere idéene. Praten ser slik ut til å ha hatt ulike formål knyttet til å fortolke master-idéer som relevante for lokale prosjekter og for realisering av allerede igangsatte lokale prosjekter. Det handler imidlertid også om å se muligheter for å utvikle nye strukturer og organisasjoner i samfunnet.

Presentasjon av idéer ”til fellesskapets beste”

I flere av prosessene i lokalsamfunnet kommer det tydelig frem at ulike aktører påtar på seg roller på vegne av ulike fellesskap. Dette ser vi spesielt i måten det ble snakket om ulike idéer på, og måten man formulerte seg på når man i ettertid skal begrunne

hvorfor man valgte å starte med de ulike prosjektene. Å skape seg et bredt legitimitetsgrunnlag kan være avgjørende for ens evne til å lykkes med idéer. Det gjelder både innenfor etablerte felt, og i felt under konstruksjon (Maguire mfl. 2004). I det følgende presenteres noen eksempler på hvordan man gjennom snakk dels har skapt, og dels har vedlikeholdt et nokså allmenngyldig legitimitetsgrunnlag gjennom begrunnelsene for prosjektene.

Når det gjaldt arbeidet med etableringen av kunstgresset, var de involverte aktørene tydelig på at kunstgress var nødvendig. Skulle folk ønske å bo i Båtsfjord, hadde de behov for mer enn arbeid, *folk lever ikke av brød alene* som prosjektlederen for Kunstgresset uttrykte det. Han viste videre til at man måtte ha noe for ungdommen på stedet som kunne gjøre det attraktivt for dem å bo der. Her snakket prosjektlederen på vegne av andre, et kollektiv. Meyer (2008) peker på dette som et særtrekk ved en moderne aktørrolle.

Også i arbeidet med etableringen av fullverdig videregående skole var det få motforestillinger og stor støtte lokalt, foruten de som bunnet i politiske interesser, noe følgende sitat fra lederen av opplæringscenteret understreker: *..de fleste var stort sett veldig enige, det var jo noen krefter innen arbeiderpartiet, de er jo for allmennskolen...men det er jo helt naturlig.*

Prosjektlederen for videregående skole, som også jobbet ved Båtsfjord opplæringscenter forteller at han opplevde å bli stoppet på gata av folk som var veldig engasjerte i arbeidet med å få til en lokal løsning på videregående skole slik at ungdommene kunne være lengre hjemme, han sier det slik:

foreldre stoppet meg på gata når de visste hva jeg holdt på med: "dæven steike" du må få den videregående skolen på plass "jeg skal ikke ha min datter eller min sønn til å reise bort"..

(jeg)...så det var stor oppslutning?

..jaja det var det ...

Dette var en idé uttalt på vegne av ungdommen, samfunnet og arbeidslivet. Begrunnelsene handlet om å ivareta lokalsamfunnet og beholde ungdommene på stedet, både for deres egen del og fordi de representerte viktige ressurser i lokalsamfunnet. Det handlet med andre ord ikke om en særinteresse, men å fronte fellesskapet og lokalsamfunnet som en enhet og helhet. Et slikt allment legitimitetsargumentet kommer også frem i etableringen av næringshagene, spesielt i den siste fasen. Argumentene fra han som ble daglig leder for Linken Næringshage var helt eksplisitt knyttet til begrunnelser om å motvirke fraflytting og demme opp under en økende arbeidsledighet. Han argumenterte videre for at næringshagen slik måtte forstås som en måte å forsøke å skape nye arbeidsplasser på.

Eksempelene kan tjene som illustrasjoner på at når man tar aktørroller der man handler på vegne av et overgripende fellesskap, handler det på den ene siden om at det eksisterer en tradisjon og kultur for å ta roller på vegne av andre. På den andre siden handler det om det legitimitetsgrunnlaget aktørene hadde i disse prosjektene. Det var sterkt forankret på flere områder, og i flere felt i lokalsamfunnet. Et slikt legitimitetsgrunnlag kan lette entreprenørens arbeid utad fordi de fremstår som samlet og enige innad. Dermed kan lokale aktører konsentrere seg om hvilke eksterne aktører man skal kople til sine lokale prosjekt.

7.3 Mobilisering av interesser i strategiske fellesskap

Den handlende aktørrollen er konkretisert gjennom begrepet og idéen om institusjonelle entreprenører (Fligstein 1997, Maguire mfl. 2004). Det er en aktørrolle med hovedvekt på praktisk handling og realisering av prosjekter. Antakelsen er at en slik rolle vil preges av strategier som makt, mobilisering av interesser og mekling mellom aktører. Jeg vil imidlertid minne om at mitt utgangspunkt er at det er flere

likhetstrekk mellom aktører som snakker og handler, og at ingen av aktørene i min studie utelukkende snakker eller handler. Aktørene gjør begge deler, men til ulike tider og i ulike situasjoner. Jeg har identifisert noen aktiviteter jeg mener kan drøftes i lys av aktørroller med vekt på praktisk handling som hovedstrategi. Å ha hovedfokus på praktisk handling handler om at aktørene dominerer en diskusjon ved å definere dagsorden gjennom bruk av makt og ved å etablere strategiske fellesskap for å skaffe støtte og legitimitet til idéen. Til sist vil jeg drøfte hvordan man kan skape synlige resultater underveis i en oversettingsprosess som forsterker og konkretiserer en master-idé.

Aktører som definerer dagsorden

Arbeidet med konferansen Bare Hjell og Elendighet var en kort prosess i forhold til flere av de øvrige prosjektene, om lag åtte måneder. Idéen bak prosjektet var heller ikke særlig abstrakt og komplisert. Prosjektet ble tidlig forankret i Fiskerigruppa, og delegert til *nexte generasjons ledere* som skulle jobbe videre med den. Å delegere den til de nye lederne var en helt bevisst strategi i følge en av fiskekjøperne. Tidspunktet for konferansen ble avklart tidlig og lagt til våren 2003. Prosjektlederen begrunnet det med at de måtte nå Stortinget før det tok ferie. Avklaring av tidspunktet for konferansen som en viktig premiss, kan i ettertid forstås som en sentral forklaring på at strategi og handling ble vektlagt sterkere enn snakk om selve idéen i dette prosjektet enn flere av kompetanseprosjektene. I tillegg til at tidspunktet for konferansen tidlig ble fastsatt, var man også opptatt av hvilket budskap som skulle formidles. Prosjektgruppa understrekte at: *...opplegget må være gjennomsyret med at det er vi som har svarene, og at vi har en masse å lære sentrale politikere* (referat møte 200303). De lokale aktørene ga her uttrykk for en sterk tro på at de visste hva som var konferansens sentrale budskap. Budskapet var for øvrig også forankret lokalt i nevnte Fiskerigruppa.

Som vist til tidligere er en av de viktigste suksesskriterier for institusjonelle entreprenører hvordan de kopler egne prosjekter til aktiviteter og interesser til andre

aktører i et felt. I dette tilfellet var prosjektet konsentrert innenfor et definerbart, stabilt og kjent felt, fiskeri- og havbruksnæringen, og størsteparten av deltakerne kom fra denne næringen, ulike politiske parti og fiskerienes interesseorganisasjoner. Fra Båtsfjords side jobbet man målrettet og sørget tidlig for at de problembeskrivelser og forslag til tiltak som skulle presentere for politikerne på konferansen var forankret hos nesten hele feltet av landets filetprodusenter. Forankringen av budskapet i konferansen kunne slik forstås som en sertifisering av innholdet i konferansen med andre aktører innen feltet, og dermed ble legitimiteten til idéen styrket. Man kunne nærmest beviselig, med å tallfeste si at man handlet på vegne av noen, et større fellesskap.

Legitimiteten til konferansen ble ytterligere forsterket ved at et reklamebyrå ble innlemmet i arbeidet. Det skyldes at de tok en annen rolle enn ”agenter” utelukkende for Båtsfjord gjennom sitt konsept om Nordnorsk Initiativ og koplingen til flere fiskeriavhengige samfunn i Finnmark. Dette kan forstås som en måte å utvide grunnlaget for den kollektive legitimiteten. Dermed ble det bygd et nærmest lagvis og mer og mer overordnet og allment legitimitetsgrunnlag (jf. Meyer 2008). Selv om idéen frontet en særinteresse, må den likevel forstås som en idé som var viktig for samfunnets overlevelse fordi Båtsfjord er et lokalsamfunn som er avhengig av fiskeriene.

Det er imidlertid viktig å understreke at aktørene også snakket om idéen og konferansen på ulike arenaer for å få oppslutning om den, både for å sikre at de riktige deltakerne kom på konferansen og for å kvalitetssikre dagsorden. Men det var likevel en annen form for prat enn den som er drøftet tidligere i kapitlet, som var nærmest knyttet til fortolkning av idéene. I dette tilfellet handlet praten om å fortelle om sine planer til media og til ulike interessenter, med det formål å rekruttere dem til konferansen, og å støtte opp om de allerede definerte tiltakene. Slik hadde denne formen for prat flere likhetstrekk med den snakkende aktørrollen det er referert til tidligere i kapitlet der nettverk og alliansedanning fremstod som sentralt. Omfanget av prat var imidlertid mindre i prosjektet Bare Hjell og Elendighet. I hovedsak var

aktørene handlingsorienterte og preget av en tydelig plan for arbeidet, samt tidspress knyttet til Stortingets sommerferie.

Politisk mobilisering og anvendelse av makt

I prosessen med kunstgressbanen vil jeg også peke på aktørroller knyttet til gjennomføring av prosjektet i større grad enn å snakke om det, altså en mer praktisk handlingsorientert rolle. Dette gjorde de parallelt med at de utad, til samfunnets innbyggere, snakket om kunstgresset som et prosjekt til fellesskapets beste. Da finansieringen var på plass, muliggjort og drevet fram av AS-modellen, ble det beskrevet som et stykke arbeid som prosjektlederen ledet og gjennomførte sammen med anleggsansvarlig fra Finnmark fotballkrets, der sistnevnte hadde den tekniske kunnskapen om banens utforming.

I prosessen var politisk press en bevisst strategi fra idéens eiere. Selv om de lokale aktørene utad, og i møter med fotballkretsen fremsto som enige og begeistret, var også maktkamp og strategi en del av det totale bildet internt i Båtsfjord. Her fortelles det om hvordan lokale aktører som støttet prosjektet helt bevisst presset ulike partier i forkant av lokalvalget for å tvinge frem en beslutning om realisering av banen. Informantene forteller at de bevisst utnyttet at det var valgår og at noen av partiene nok hadde samlet opp en dårlig samvittighet fordi prosjektet hadde vært på flere partiers programmer tidligere år. Media ble mobiliserte og sørget for å få bekreftet hvilke standpunkt ulike politikere hadde når det kom til bygging av en kunstgressbane. Dette ble gjort helt systematisk ved at man kontaktet de bestemte politiske aktørene og nærmest avkrevde dem et svar på hva de ville prioritere dersom de ble valgt.

Bakgrunnen for at man kunne gjøre det, var at det var valgår, og da prosessen med kunstgressbanen startet på høsten kunne denne situasjonen utnyttes strategisk. Det gjorde også den politiske opposisjonen. I den påfølgende valgkampen var det en del avisoppslag og maktkamp mellom det partiet som var i posisjon og hadde ordfører og opposisjon. Dermed ble også ulike interessegrupper mobilisert i kampen om

kunstgressbanen i Båtsfjord. Som en av medlemmene i partiet Høyre og leder for sportsklubben sa det: *Båtsfjord Høyre sa: hvis vi vinner valget blir det kunstgress.*

En forklaring på denne tydelige handlingsorienteringen var at de aktørene som frontet prosjektet, hadde sterk legitimitet gjennom sine posisjoner og roller både politisk og i sentrale institusjoner i lokalsamfunnet. Prosjektlederen hadde både politisk legitimitet som medlem av partiet Høyre og legitimitet i idretten gjennom sin rolle som leder av Båtsfjord Sportsklubb. I tillegg hadde han en sentral rolle i Fiskerigruppen som sekretær der. Disse posisjonene og den måten de ble bundet sammen på og brukt i prosessen, var nok en årsak til at han kunne innta denne rollen på vegne av et bredt forankret fellesskap.

Et annet prosjekt som illustrerer hvordan politiske strategier og makt ble en del av aktørenes handlingsrepertoar, er etablering av fullverdig videregående skole. Som tidligere vist var dette en prosess som varte i omlag tre år, og som var preget av utforming av ulike varianter av idéen. Den foreløpig siste fasen i denne oversettingsprosessen illustrerer imidlertid en noe annen aktørrolle enn i de foregående fasene som mer bar preg av at lokale aktører forsøkte å utforme varianter av prosjektet. I denne siste fasen ble en aktørrolle preget av politisk innflytelse og makt avgjørende for det endelige utfallet. På dette tidspunktet var man kommet i en situasjon der man hadde prøvd ulike løsninger, om enn på idéstadiet, forhandlet med Finnmark fylkeskommune og faktisk begynt å agere i Båtsfjord som om prosjektet om fullverdig videregående skole skulle løse seg innenfor de etablerte strukturene, noe som ikke gikk. I Båtsfjord ble det derfor bestemt i prosjektledelsen at daværende ordfører skulle handtere saken gjennom sitt politiske nettverk. Båtsfjord hadde da Høyre-ordfører, og Høyre hadde regjeringsansvar nasjonalt i samarbeid med Kristelig folkeparti og Venstre. Det var et politisk bilde som åpnet for en endring i den lokale strategien til Båtsfjord ved at ordføreren kunne bruke sin politiske innflytelse sentralt til å få gjennomslag for idéen.

Dette lyktes man med gjennom koplingen til idéen om oppgavedifferensiering mellom offentlige etater. Daværende ordføreren beskrev i ettertid dette som et *politisk scoop*. Naturlig nok skapte den direkte kontakten med regjeringen og innholdet i oppgavedifferensieringen en interessekonflikt mellom kommunen og fylkeskommunen fordi fylkeskommunen mistet en av sine sentrale oppgaver. Selv om fylkeskommunen og Båtsfjord kommune hadde samarbeidet om realiseringen av fullverdig videregående skole frem til da, ble resultatet at fylkeskommunen mistet et beløp i rammen. Det ble nemlig overført til Båtsfjord kommune for drift av en videregående skole.

Begge eksemplene viser hvordan aktører i ulike faser av oversettingen kunne anvende sin makt og innflytelse som en strategi for å føre en prosess videre. I eksemplet med byggingen av kunstgresset skjedde det relativt tidlig i prosessen, men med bakgrunn i historiske erfaringer om at i valgperioder ville politikere fronte saker som viktig, for så å prioritere dem bort når de kom i posisjon. I eksemplet med fullverdig videregående skole ble lokale politiske aktører koplet inn, både fordi man ikke hadde lyktes med tidligere forsøk, og fordi man nå kunne utnytte sin politiske posisjon ettersom partikolleagaene satt i regjering.

Aktører som kopler idéer til praksis underveis i prosessen

Tidligere i kapitlet har jeg drøftet hvordan etableringen av ny flyplass mobiliserte en aktørrolle der snakk var en sentral aktivitet for å knytte til seg en bred gruppe interessenter og alliansepartnere. Jeg viste til dette som en del av den politiske diskusjonen som utviklet seg i denne prosessen. I tillegg til å snakke for å forankre og skape støtte og forståelse for behovet for en ny flyplass, fungerte også daværende ordfører som en handlende aktør ved at han tok en rolle i en teknisk orientert diskusjon sammen med Avinor.

I løpet av prosessen handlet det om å imøtekomme en del tekniske krav til utbedring, både av permanent og flyttbar karakter, i betydning installasjoner som kunne brukes på en ny flyplass, slik at man viste med handling at ønsket om, og behovet for flyplass var

genuint og sterkt. Også i den forbindelse tok ordføreren på seg en sentral rolle. Dermed kom han til å forvalte en type kunnskap som i en forstand kunne virke ekskluderende på andre aktører spesielt lokalt, selv om det ikke var tilsiktet. Han opparbeidet seg med andre ord en type ekspertkompetanse innen feltet som gjorde det mulig å ta en slik handlende aktørrolle, samtidig som hans formelle posisjon som ordfører ga den nødvendige myndighet og makt til å gjøre det.

Prosjektet med ny flyplass er med andre ord et godt eksempel på hvordan moderne aktører kan ta aktive roller i diskurser om samfunnsutvikling ved at de tar på seg roller der de forfekter interesser på vegne av adskillig større fellesskap enn særinteressene til enkeltaktører og enkeltbedrifter (jf. Meyer 2008). I tillegg til den tekniske siden ved diskusjonen engasjerte både kommunen og Fiskerigruppa seg i saken, spesielt i 1993/1994, da Fiskerigruppa, ved en av fiskekjøperne som satt i styret i Næringslivets Hovedorganisasjon i Finnmark (NHO), tok initiativ til å få utarbeidet et samfunnsregnskap som kunne vise hva Båtsfjordsamfunnet stod for av verdiskaping og skatter. Samfunnsregnskapet ble et sterkt symbol for saken, samtidig som det ble en synlig handling, både internt i lokalsamfunnet og eksternt. Regnskapet ble utarbeidet i samarbeid med NHO og tok utgangspunkt i 12 Båtsfjordbedrifter. Tallene viste blant annet en samlet omsetning på 538,3 millioner kroner, der man bidro med 79,2 millioner i totale skatter tilbake til samfunnet. Videre viste samfunnsregnskapet at bedriftene sysselsatte 451 årsverk i egne bedrifter og indirekte bidro til 549 årsverk hos underleverandører. Omregnet i verdier ble dette tallfestet til å utgjøre 265 sykehjemsplasser i ett år, eller 1315 barnehageplasser i ett år, eller 1977 grunnskoleplasser i ett år, eller 13,2 km nybygd riksvei, eller 0,83 andel av flyplassen – alternativet på fjellet. Oppsummert synliggjorde samfunnsregnskapet at kostnadene med utbygging av ny flyplass, i praksis ville være ”tilbakebetalt” til samfunnet innen 13 måneder. Samfunnsregnskapet ble presentert for daværende samferdselsminister og i media. Flere av de lokale fiskekjøperne mener i ettertid at den dokumentasjon som ble fremskaffet gjennom samfunnsregnskapet, måtte forstås som en viktig bakgrunn for at den politiske beslutningen til slutt gikk Båtsfjords vei.

Utarbeidningen av samfunnsregnskapet og dokumentasjonen gjennom tall om Båtsfjords bidrag til storsamfunnet kan forstås som en måte å argumentere på som nærmest blir uangripelig og vanskelig å argumentere mot. Prosjektet og samfunnsregnskapet fikk mye oppslag i media, blant annet hadde den regionale avisen Finnmarken våren 1994 flere oppslag der det ble vist til dette regnskapet (Moldenæs 2006). De lokale aktørene skapte også et bilde av at realiseringen av prosjektet nærmest var fortjent fordi samfunnet bidro så sterkt til fellesskapets verdiskaping.

I Båtsfjord fikk Fiskerigruppen og samfunnsregnskapet mye av æren for at flyplassprosjektet ble realisert, selv om denne prosessen var forholdsvis lite drevet fram av disse aktørene. Det kan ha å gjøre med den synligheten samfunnsregnskapet fikk i lokalsamfunnet. Framdriften virker å være politisk drevet fram av daværende ordfører og det lokale Arbeiderpartiet som da hadde politisk makt. Etableringen av flyplassen er dog et prosjekt som av alle de lokale aktørene fremheves som et samarbeidsprosjekt, der ulike lokale aktører bidro ut fra egne forutsetninger, kompetanse og formelle posisjoner.

Eksemplet viser hvordan man vekslet mellom snakk og handling i prosessen. Der den strategiske praten og etableringen av nettverkene og alliansepartnerne tidligere i prosessen muligens blir oppfattet som usynlige aktiviteter, ser vi her hvordan man parallelt synliggjorde prosjektet og dets betydning gjennom samfunnsregnskapet. Med dette ble det også åpenbart at mange i lokalsamfunnet både enkeltaktører, næringslivet, ordfører og Fiskerigruppa tok på seg ulike roller, der man gjennom handlinger bidro i oversettingen av idéen fra å være et fysisk produkt til å være et symbol for levedyktighet og verdiskaping i distriktene.

Et annet eksempel som illustrerer den kontinuerlige koplingen mellom prat og praksis, eller snakk og handling, er arbeidet med de ulike kompetanseprosjektene. *Boas* er en fortelling om et prosjekt i kontinuerlig endring og utvikling, noe som illustreres med

følgende utsagn fra en av de informantene som har vært med siden slutten på 1980-tallet. Han beskrives i ettertid som kompetanseentreprenøren i lokalsamfunnet:⁴⁷

..det e jo sånne faser vet du – først jobber man med idéen – og tanker, og grunnlaget for at det skal bli sånn – så plutselig kommer opplæringstiltakene for fiskeindustrien som ei flytaner fjøl, som gjør at man får forsterket behovet, og videre.....ballen rullet etter som effektene kom.

Det min informant her sier noe om, er på den ene siden opplevelsen av at han jobbet med en idé det var behov for å konkretisere og utvikle, og at konkretiseringen var en prosess som gjennomgikk ulike faser. På den andre siden peker han på hvordan en annen, og mer konkret idé enn opplæringscenteret, de tidligere refererte opplæringstiltakene for fiskeindustrien, bidro til å tydeliggjøre hans egen noe vage idé om kompetanseutvikling. Sitatet peker indirekte på et følt behov for å tydeliggjøre egen idé, gjennom å kople den til praksisrelaterte aktiviteter. At han har koplet opplæringscenteret til konkrete prosjekter og tiltak, mener han både har bidratt til å legitimere hans egen idé, samt å opprettholde opplæringscenteret som en relevant idé i lokalsamfunnet.

Utviklingen av kompetanseprosjektene varte som nevnt over flere år, og var preget av behovet for å konkretisere idéene som lå til grunn for disse satsingene, samtidig som man koplet til seg ulike interessenter innen utdanning, som andre kompetansesentra og næringslivet lokalt. I lang tid arbeidet man med å skape forståelse for hvorfor kompetanse var viktig og hva økt kompetanse kunne bidra med på stadige flere områder i samfunnet. Underveis kom en annen rolle til syne hos de lokale aktørene, som i større grad var orientert mot handling enn mot prat om idéen. Handlingene ble begrunnet med et behov for å skape resultater og synliggjøre satsingen på kompetanse. I starten ble koplingen synliggjort med arbeidet *fagopplæring i fiskeindustrien*. Selv om kompetanseidéen som sådan ikke hadde sitt utspring i fiskerifeltet, fikk den i

---

⁴⁷ Han beskrives som ”kompetanseentreprenøren” i dette lokalsamfunnet (Båtsfjord kommune, Fiskerihovedstaden 2009).

Båtsfjord sitt tydelige uttrykk her. Slik bidro fagopplæringen til å spre en idé om kompetansens betydning for utvikling av næring og lokalsamfunn. Det er blant annet verd å merke seg at i forbindelse med fagopplæringskursene utviklet man en nettbasert kurspakke basert på opplæring via toveis lyd bilde allerede på slutten av 1980-tallet. Det betyr at Båtsfjord var svært tidlig ute med å ta i bruk ny teknologi på dette området sett i forhold til utviklingen ellers i landet. Dette bekrefter fremstillingen tidligere i kapitlet av et samfunn preget av en innovativ tenking.

Følgende sitat fra lederen ved opplæringscenteret illustrer hvordan handlingsdimensjonen var en viktig del av hans rolle for å føre idéen og prosjektet videre: *må finne delprosjekt for å vise at storprosjektet Boas er nyttig... og jobba jo med innholdet for å synliggjøre at det var riktig det jeg gjorde, jeg synliggjorde at kompetanseprosjektet var viktig.*

Det han viser til her, er hvordan han, parallelt med å snakke om kompetanse generelt med de lokale bedriftsledere og de ansatte, også forsøkte å få i gang kurs og utdanningsopplegg, som i praksis kunne vise hvorfor kompetanse var viktig. Slik kunne han justere og videreutvikle idéen om Båtsfjord opplæringscenter også gjennom praksis.

Begge disse eksemplene viser aktører som veksler mellom snakk og handling, men der de i ulike faser av prosessene har vektlagt å synliggjøre aktiviteter som kunne bidra til at idéene fortsatte reisen og ikke ble liggende i dvale med fare for å dø ut. I neste avsnitt diskuteres det hvordan man kan forstå at både snakk og handling kan bidra til å utvikle og oversette idéer og prosjekter i lokale kontekster.

7.4 Diskusjon

Det er for det første interessant å merke seg at det store omfanget av idéer ikke ser ut til å ha blitt opplevd som problematisk for aktørene i multistandardsamfunnet

Båtsfjord. Dette gjelder både i forhold til omfanget av lokale prosjekter, men også når det gjelder omfanget av master-idéer man over tid har forholdt seg til. Det ser isteden ut til at mengden av master-idéer har fungert som ulike tilkoplingspunkter for lokale idéer og prosjekter. Ved at master-idéene har vært utformet som kombinasjoner av normer om eksempelvis kompetansens betydning, og ved at master-idéene i enkelte tilfeller har vært presentert som økonomiske ressurspakker, har de samtidig kunnet fungere som alternativer for å utforme og sette begrep på lokale prosjekter. Noe av forklaringen på en slik dynamikk har vært knyttet til den sterkt rådende forandrings- og utviklingsideologien som generelt preger dagens samfunn, men også dette samfunnet spesielt. Båtsfjord er et samfunn som ofte har fremhevet sin egen evne til nettopp å være en sentral aktør i større debatter med relevans for mer enn Båtsfjord, og ved et generelt samfunnsengasjement. Det gjelder både innenfor fiskerinæringen, men og i regionen, som en motor, og i alle fall foregangskommune innenfor opplæring og kompetanseutvikling. En forklaring på at man som aktør inntar en slik rolle kan være at man opplever at det gir status å delta i idéutforming og utvikling av nye idéer som er av allmenn og samfunnsmessig interesse.

Eksemplene i kapitlet har videre vist at det er nokså mange av de lokale aktørene som har snakket om prosjektene på ulike måter. Det betyr ikke at man har snakket mer enn man har handlet i Båtsfjord. Alle de lokale prosjektene som har vært gjenstand for analyse i denne studien, er blitt realisert. Datamaterialet peker dog i retning av at man ikke bør undervurdere prat som en måte å bidra i, og respondere på oversettingsprosesser. Drøftingene foran viser blant annet at snakk som aktivitet i perioder kan være tettere koplet til handlinger enn i andre perioder (faser). Denne dobbelheten, og kontinuerlige vekslingen mellom snakk og handling kommer særlig godt til syne i de prosessene som har vart i flere år. Samtidig, og med utgangspunkt i at oversetting er en kontinuerlig prosess, vil praten om idéene kunne forstås som skritt på veien mot en kopling mellom snakk og handling. I dette avsnittet reflekterer jeg videre over hvordan tidsperspektivet, ulike faser i prosesser samt trekk ved idéene og aktørene kan tenkes å ha formet rollene langs kontinuumet.

Idéer som reiser over tid og gjennomgår ulike faser

For det første er det vanskelig å se bort fra det som er pekt på flere ganger, at flere av oversettingsprosessene som er studert, har vart i flere år. De lokale prosjektene og idéene bak dem har dermed vært på "reise" lenge. Noen har sågar slumret hen i perioder og blitt reaktiverte, opp til flere ganger. Slik sett er det kanskje naturlig at prat har vært sentralt i perioder. Praten har slik sørget for å holde liv i idéene når handling var vanskelig eller rett og slett umulig. Diskusjonene har illustrert at snakk kan imøtekomme mange behov i slike prosesser. Et fellestrekk er omfanget av og kanskje også behovet for å prate om idéers utforming og omforming i tidlige faser av deres livssyklus. Dette vises gjerne til som en språklig aktivitet (Czarniawska og Joerges 1996).

Å snakke om idéer kan også være en måte å signalisere at man senere skal handle. Ved å snakke om en fullverdig videregående skole på flere måter og over tid, signaliserte man et sterkt ønske om å få prosjektet realisert. Dermed kan snakk være en strategi, bevisst eller ubevisst, der man kjøper seg tid, eller imøtekommer ulike og motstridende krav fra deler av omgivelsene (jf. Brunsson 1989, 2003). I dette tilfellet var forventningene og støtten fra lokalsamfunnet entydig, og ved å fortsette å snakke om ulike måter å realisere prosjektet på, opprettholdt man legitimitet for det. Man ønsket en løsning som medførte at ungdom kunne bo hjemme og fullføre videregående skole lokalt. Samtidig som fylkeskommunen signaliserte muligheter for fleksible løsninger og desentraliserte strukturer innen enkelte områder, var det mer problematisk å desentralisere skolestrukturen fullt ut. Den foreløpige løsningen for de lokale aktørene ble å utforme nye varianter og tilpasninger av eksisterende ordninger slik at de på sikt kunne skape samsvar mellom idéen og de lokale behovene. Støtten fra lokalsamfunnet i prosjektet med å få videregående skole til kommunen kan også forstås som en lokal protest mot de institusjonaliserte ordningene som den eksisterende skolestrukturen innebar. Gjennom forslaget om en kommunal videregående skole som prøveprosjekt lyktes man med å utfordre disse institusjonene, men den kommunale varianten ble ikke institusjonalisert som en varig ordning. Den opphørte i 2009. Isteden fikk man en ny variant, en hybrid bestående av en kombinasjon av den gamle løsningen som

innebærer et begrenset lokalt tilbud, og en ny løsning som innebærer deltakelse i et såkalt LOSA-prosjekt som er et samarbeid om opplæring innen yrkesfag (Lokalt opplæringstilbud i samarbeid med næringslivet).

På lignende måte ble praten og arbeidet med opplæringsinstitusjonene en måte å skape samsvar mellom idéen, uttrykt gjennom Båtsfjord opplæringscenter, de eksterne forventninger aktørene fanget opp i sine omgivelser og bedriftenes behov og forståelse for disse kravene. Omfanget av prat gjorde samtidig at diskusjonene om en idé ble holdt ved like. Røvik (1998, 2007) viser til hvordan idéer slik kan vedlikeholdes over tid ved at enkelte aktører opprettholder praten om dem, han kaller det for at idéer smitter språklig. I prosessen med opplæringsinstitusjonene var prosessen samtidig preget av enkle praksiskoplinger og ikke ”kun” snakk. Samtidig er det illustrert at snakket om opplæringscenteret ble en måte å presentere seg selv på utad og i lokalsamfunnet ved at man på kontinuerlig basis oppsøkte eksterne arenaer og drøftet ulike kompetansetiltak i bedriftene. Brunsson (1989) refererer til den form for prat som viktig fordi den bidrar til å synliggjøre ens aktiviteter og i sin tur skaper et bilde av virksomheten som kan evalueres av andre.

I studien er det mulig å peke på større innslag av prat i faser der idéer er abstrakte, det var ofte være i starten, når idéene skulle begrepssettes og formuleres for å skape mening i en gitt kontekst. Når det gjelder kunstgresset og flyplassen, inntraff den type prat som handlet om å utforme prosjektet og artikulere idéen bak dem, hovedsakelig i en tidlig fase. Selv om behovet for å snakke var stort i en lang periode med flyplassen, var dette en annen type prat. Den handlet ikke om idéen i seg selv, men om å skape forståelse, engasjement og nettverk, slik at man fikk støtte for idéen. Når det gjelder arbeidet med opplæringsinstitusjonene, næringshagen og fullverdig videregående skole, synes disse å ha gått gjennom flere av oversettingsfasene flere ganger. De er blitt rykket løs i flere runder og forsøkt utformet og pakket i flere omganger. De kan synes å ha foretatt flere ”reiser”, i den forstand at de er forsøkt implementert og dermed rettet mot flere aktørgrupper i en langt mer åpen og uavklart prosess. At idéene har vekslet mellom å være praksiser og oversatt til organisasjoner og aksjeselskap for

så å bli ”rykket løs” og oversatt på nytt ser ut til å aktivisere snakk som aktivitet. Det synes på mange måter naturlig fordi aktørene må gjennomgå nye oversettingsprosesser der stadig nye master-idéer fortolkes i en lokal kontekst.

Et annet poeng, synliggjort gjennom drøftingen av master-idéers virkning, er at nye idéer bringer med seg stadig nye løsninger på bestemte problemer, og kan føre til at man forstår seg selv og sine utfordringer på nye måter (jf. Holm 1995). Når man forstår sine lokale problemer i lys av slike master-idéer, kan det i seg selv skape nye argumenter, normer og prinsipper for lokal handling. Slik bidrar de nye idéene til å skape et behov for nye prosesser lokalt, og til nye språklige utforminger av dem. I utviklingen av kompetanseidéene beskrives faktisk mye av aktiviteten i perioder som snakk. Prosjektlederen for Båtsfjord opplæringscenter sier det slik: *...vi var på idéstadiet i mange år..* og med det mente han at opplæringscenteret var i kontinuerlig utvikling, og at det tok lang tid før han følte at idéen tok den form intensjonen var. Parallelt ble imidlertid idéen realisert i konkrete utdanningsprosjekt, ved handling. Som en aktør som forvalter en slik type idé som kunne utformes på mange måter, kan det se ut som det parallele mellom praksiser og fortsatt idéutvikling var nødvendig. Det har sammenheng med at man kontinuerlig utviklet og igangsatte konkrete opplæringsbehov, og samtidig fanget opp stadig nye signaler fra institusjonelle omgivelser som sa noe om hvordan den overordnede master-idéen om kompetanse kunne realiseres. Dermed ble en veksling mellom snakking og handling både viktig og naturlig for å gi prosjektet og opplæringscenteret et innhold som ble oppfattet som relevant i den lokale konteksten.

Jeg har avslutningsvis i denne diskusjonen lyst til å vende tilbake til ”hykleriet”, som altså beskriver situasjoner der ideer og handlinger kompenserer for hverandre gjennom å tilfredsstille ulike krav og behov (jf. Brunsson 1989). I denne studien tydeliggjøres, etter min forståelse, de positive sidene ved ”hykleriet”. Ved å snakke og handle i ulike situasjoner har aktørene i Båtsfjord også skapt, bevisst eller ubevisst, en frihet til å snakke og beslutte på en måte som ikke alltid har vært konsistent med handlingene, og på den måten klart å utvikle ideer og prosjekter i lokalsamfunnet (jf. Brunsson 2003).

En positiv virkning er at snakk om noe gjør oss som aktører i stand til å sette høye mål, ved at det tillater oss å formulere verdier, selv for de som ikke handler i tråd med disse verdiene (jf. Brunsson 2003). I Båtsfjord løftes ofte verdier knyttet til hva som er ”et godt lokalsamfunn” frem når det skal fortelles om nye prosjekter, og når disse prosjektene skal legitimeres. Slik sett er det ikke bare en imitasjon av tidligere suksesser og handlingsmåter som forklarer responsen på ideer (Schwartz 1997, Czarniawska 2002), men også indirekte en grunnleggende tro på rasjonalitet og at det er samsvar mellom snakk og handling (jf. Brunsson 2003, 2006).

Trekk ved idéer

Jeg har tidligere drøftet hvordan trekk ved idéer kan virke inn på oversettingsprosesser og dermed på aktørens rolle i dem. Enkelte idéer reiser lettere enn andre, og idéer knyttet til rasjonaliserte verdier som effektivitet og fremskritt reiser lett i dagens samfunn (Meyer 1996). I tillegg er det ikke gitt at alle idéer som det snakkes om, og man blir enige om å gjennomføre, er mulige å implementere. Gode idéer er de det er lettest og ble enige om, men i følge Brunsson (2003) handler det og om at det vi synes er gode idéer, ofte er de som oppfattes som ”sanne og gode”, og kanskje ikke i like stor grad de idéene som er realistiske og gjennomførbare. Idéene i denne studien er ikke hovedsakelig basert på konkret makt og kontroll fra dominerende aktører, eller i komplekse tekniske strukturer. Idéene kan overordnet forstås som basert på kulturelle, meningsbærende prinsipper. Det er trekk ved idéer som i følge Meyer (1996) skaper større rom for aktører som opptrer i roller som snakkende, nettopp fordi idéene fordrer fortolkninger.

Infrastrukturprosjektene er eksempler på prosjekter som har bidratt til å vedlikeholde lokale tradisjoner og institusjonaliserte mønstre om lokalsamfunnets handlekraft og utviklingsevne. Kunstgresset kunne i liten grad endres som idé. Diskusjonen foran har også illustrert at i den grad aktørene snakket om dette prosjektet var det for å legitimere det som et prosjekt nyttig for flere enn bare de fotballinteresserte. Flyplassen som idé kunne heller ikke i særlig grad endres. Jeg har imidlertid pekt på at

flyplassen var et prosjekt som sannsynligvis tjente på å bli løftet på et visst abstraksjonsnivå som en idé, fordi det var avhengig av politisk støtte for å bli realisert. Jeg har sammenlignet denne prosessen med såkalt teoretisering av idéer, fordi det handler om å gjøre idéer så generelle at de blir relevante i en generell sammenheng, og å konstruere en årsak-virkningskjede som skisserer forholdet mellom idéen og det problem den skal imøtekomme (jf. Greenwood mfl. 2002, Maguire mfl. 2004).

Båtsfjord opplæringscenter, fullverdig videregående skole og næringshagen skiller seg ut fra infrastrukturprosjektene fordi de i større grad var forstått som idéer, og dermed kunne realiseres, fortolkes og oppfattes på ulike måter. Dessuten var de koplet til master-idéer som formidlet noen problemstillinger og løsningsforslag på ulike måter. Eksempelvis ble fullverdig videregående skole fremstilt som idé med en sterk lokal forankring og støtte. Dermed kunne nærmest hvilken som helst master-idé bære den frem, bare man lyktes med å få prosjektet gjennomført lokalt. Båtsfjord opplæringscenter derimot har muligens variert noe i legitimitetsgrunnlag, noe som innbar at det måtte skapes legitimitet og forankring for prosjektet underveis. En av grunnene til at man fokuserte relativt mye på å snakke om selve kompetanseidéen var også at daglig leder for opplæringscenteret var deltaker på arenaer der ”kompetansebølgen” var i ferd med å feste seg. Det har sannsynligvis ført til en snakkende aktørrolle der man språklig har oversatt, omformet og utformet idéer til konkrete aktiviteter (jf. Czarniawska og Joerges 1996). En observasjon som understøtter dette er daglig leders egen refleksjon om at prosjektet var på idéstadiet i mange år. I ettertid ble altså noe av utfordringene knyttet til etableringen av kompetanseinstitusjonene vurdert som et resultat av at idéen var ny og abstrakt. Daglig leder i Båtsfjord opplæringscenter reflekterer også over at modenheten i et samfunn vil prege responsen på enkelte typer idéer. Han sier det slik: *det er helt naturlig med motstand når man jobber med utviklingsarbeid*. Videre mente han at det hadde vært en stor endring i lokalsamfunnet alle de årene han jobbet med kompetanse: *...i forståelse av kompetansebegrepet – kompetanse som strategisk virkemiddel*. Som jeg har pekt på tidligere, hadde det trolig å gjøre med at kompetanseidéen i seg selv ble mer og mer institusjonalisert i perioden samtidig med at flere utdannings- og kursopplegg i tillegg

til de som handlet om fagopplæringer, tilpasset ledere og mellomledere ble gjennomført. Dette var blant annet studier på universitetsnivå innen økonomi og ledelse.

Nilsen (2007) viser i sin studie av at samme oppskrift kan forstås på ulike måter, både som verktøy og konsept. Hun stiller spørsmål ved om enkelte typer oppskrifter lar seg oversette lettere enn andre, og om enkelte typer oppskrifter fordrer større grad av oversetting enn andre. Hun peker på hvordan trekk ved idéen balansert målstyring kunne virke inn på oversettingsprosessen og et vellykket utfall. Hun reflekterer videre om disse trekkene, som handler om enkelthet og disiplin gjorde at prat om balansert målstyring nærmest unødvendig, fordi det tekniske representerte så vidt mye av oppskriftens innhold. Resonnementet er i tråd med Røviks (2007) antakelse om at idéer som har trekk av slik teknisk karakter som Nilsen her beskriver, vil kunne kopieres enklere. Det innebærer implisitt mindre snakk og overføring til praksis. Funnene fra min studie kan tyde på at oversetting av idéer til lokale prosjekter og praksiser i de fleste tilfeller har ført til en viss grad av oversetting og et behov for å snakke om idéene for å gjøre dem relevante for lokale sedvaner, tradisjoner og behov. Ikke minst har man snakket for å legitimere og autorisere idéene for den lokale konteksten. Selv om prat om idéene har variert i ulike prosjekter, kunne det ikke forstås som overflødig.

Trekk ved aktørene; idéfangere og oversettere

Studien har illustrert hvordan lokale aktører, i betydning kollektiver og enkeltaktører over tid har fanget opp, og oversatt globale idéer og andre master-idéer, og tilpasset dem til lokale prosjekter og problemstillinger. Idéfanger er et begrep som i diskusjonen foran ble relatert til en aktørrolle som snakkende fordi det hovedsakelig slik Brunsson (1989) omtaler det, handlet om mentale kommunikative prosesser der idéer ble fanget opp som relevante for det lokale og forsøkt utformet språklig som nettopp det.

Mitt utgangspunkt var at snakkende aktører hovedsakelig er opptatt av å spre og forankre idéer, mens handlende aktørers fokus ville være på å omgjøre dem til praksis, og således rettes mot det Brunsson (1989) kaller de materielle prosesser i organisasjoner. Intensjonen kan dog være å anspore til handlinger, både for snakkende og handlende aktører. Det kan se ut til at en forskjell mellom dem kan være at aktører som har snakket mye i perioder, har hatt som hovedintensjon å spre og forankre idéer, altså å få andre interessenter til å dele deres oppfatning om en idé. Det utelukker imidlertid ikke at man på sikt har hatt intensjoner om at idéene skulle resultere i handlinger.

Idéfanger kan muligens forstås som en aktørrolle naturlig i et multistandardsamfunn, fordi man her vil bestrebe modernitet og innovasjonsevne (jf. Røvik 1998). Forholdet mellom snakk og handling kan også belyses ut fra legitimitetsgrunnlaget og oversetterne selv. Moderne aktører og deres handlekraft er stort sett alltid kollektivt legitimert. Som aktører representerer man et eller annet fellesskap, som ofte kan være nokså universelt (Meyer 2008). Jeg har argumentert for at både lokalsamfunnet i seg selv, og de ulike formelle og uformelle arenaer som er identifisert i forbindelse med idéene, har vært basis for slik legitimitet. Informantene mine startet gjerne fortellingene om prosjektene med å peke ut sentrale enkeltaktører, men de fulgte ofte opp med beskrivelser av hvordan andre grupperinger av aktører støttet opp om idéene i ulike faser, og på den måten bidro til at prosessene utviklet seg videre. Dermed kan legitimitetsgrunnlaget også bidra til å belyse valg av rolle, som igjen kan knyttes til trekk ved det organisatoriske feltet. Trekk ved feltet handler blant annet om i hvilken grad det eksisterer definerte roller mellom aktørene i feltet, om de deler problemforståelsene, og hvordan ressursene mellom dem er fordelt (jf. Maguire mfl.2004).

Når det gjelder arbeidet med kompetanseprosjektene mener jeg at noe av årsaken til at de lokale aktørene inntok rollene preget av mye prat, var et behov for å få støtte og legitimitet i et veletablert felt. Samtidig forsøkte man å etablere en felles forståelse for kompetansebehov som et generelt fenomen og nærmest konstruere et nytt fellesskap;

et nytt felt. En av de største målgruppene for idéen var bedriftene i fiskerinæringen og dets assosierte virksomheter. For lederen av opplæringscenteret, forstått som institusjonell entreprenør, ble det viktig å kople seg til det etablerte feltet, få legitimitet her, og kople opplæringscenterets kompetanseprosjekter til fiskeindustriens rutiner. Slike strategier og handlinger kan forstås som nøkkelen til det å fungere som institusjonell entreprenør (jf. Fligstein 1997, Maguire mfl. 2004). Samarbeidet med næringslivets aktører hadde samtidig en annen forankring i at opplæringscenteret på eiersiden var et samarbeidsprosjekt mellom kommunen og fiskeindustrien. I Båtsfjord er dette et veletablert felt, der roller, ressurser og posisjoner er avklart og der samarbeidet kommer til uttrykk gjennom Båtsfjord Handelsstands Fiskerigruppe. På grunn av at man formidlet en idé som til tider var nokså kompleks og som det i det i perioder ikke eksisterte en felles forståelse for, ble snakk en viktig aktivitet for og nå frem til flest mulig. En av de tidligere styremedlemmene i opplæringscenteret reflekterer i ettertid over at næringslivet i perioder mente at:

Boas favnet for vidt, at det var for mange ideer, men at deler av det, kursene og filetskolen var man kjempefornøyd med, men disse tingene utenfor Båtsfjord, nettverksjobbingen, tror ikke næringslivet i Båtsfjord skjønnte hvordan det kunne gagne oss.

Sitatet understreker de tidligere refererte observasjonene om kompetanseidéenes vekslings mellom å være forstått og akseptert, og samtidig at idéen i perioder utviklet seg i andre retninger. Kompetansefeltet kunne muligens i denne fasen langt på vei betraktes som et felt som var under konstruksjon, i alle fall sett fra et lokalt perspektiv (jf. Maguire 2004, Fligstein 1997). At det var under konstruksjon kunne også skape et større handlingsrom for de strategiske aktørene lokalt. Flere av aktørene har referert til kompetanse som datidens moteord, og motstanden lokalt i starten underbygger at dette ikke var en virkelighets- og problembeskrivelse som det var bred forståelse for utenfor den lokale gruppen av aktører fra utdanningsinstitusjonene.

Når det gjelder kunstgresset og konferansen Bare Hjell og Elendighet, hadde disse sitt legitimitetsgrunnlag i Båtfjord Handelsstands Fiskerigruppe. Førstnevnte var i tillegg forankret i den politiske opposisjonen og sportsklubben. På grunn av at prosjektene ble utviklet innenfor stabile og etablerte felt kan det i seg selv ha påvirket aktørrollene og dreid aktivitetene mot handling. I prosessen med flyplassen var prosjektet ledet og drevet av ordfører med legitimitet i kraft av sin rolle og posisjon i samfunnet. Samtidig hadde flyplassprosjektet stor støtte i Fiskerigruppa og i det brede lag av samfunnet, noe som ytterligere bidro til å legitimere det. Som vist i diskusjonen foran, var både flyplassen og kunstgresset i tillegg legitimert ved at i utgangspunktet mer perifere aktører som media, bidro til å skape oppmerksomhet om idéene (jf. Faust 1999).

I forhold til trekk ved oversetterne, har Røvik (2007) pekt på et utvalg ”dyder” som kjennetegner gode oversettere. De er modige, kreative, tålmodige og sterke. Han gjør imidlertid ingen eksplisitte skiller i forhold til om disse aktørene er handlende eller snakkende. Slik jeg oppfatter han, kan begge aktiviteter inngå i oversetterrollen. Jeg vil spesielt trekke frem oversettere som tålmodige, kreative og sterke. Flere av prosessene i denne studien har vist hvordan aktører over tid har snakket og handlet for å utforme og forme idéer. Kreativiteten i oversettingene kommer også til uttrykk på flere måter. For det første kommer de til uttrykk ved en egen evne til å fange opp idéer og prosjekt som initieres av et større system, eksempelvis fylkeskommunen eller Norges forskningsråd. Her viser man en evne til å fange opp de mulighetene som systemer skaper (jf. Fligstein 1997). Det er også mulig å identifisere kreativitet i forhold til hvordan lokale aktører har utformet sine lokale prosjekter i lys av de ulike master-idéene. Den måten man har kombinert idéer med hverandre på, og koplet disse til lokale behov viser at de lokale aktørene både kan kopiere andres løsninger, og samtidig innta mer radikale oversettingsmodus tilpasset lokale forhold (jf. Westney 1987). I enkelte tilfeller har muligens kreativiteten ført til at prosjektene har stoppet opp, og jeg tenker spesielt på da næringshageidéen ble forsøkt koplet til den nasjonale standarden. Da tok ikke lokale oversettere tilstrekkelig hensyn til de nasjonale spesifikasjoner, og dermed lot det seg ikke gjøre å kople disse idéene sammen. Oversettingsstrategien til de lokale aktørene i dette konkrete prosjektet kan også

drøftes i lys av at oversetterne muligens ikke hadde tilstrekkelig kunnskap om idéen de ønsket å imitere (Røvik 2007).

Betydningen av sterke oversettere peker på aktørers muligheter og evner til å forstå og handle i kontekster preget av konflikt og motstand mot de idéer som lanseres (Røvik 2007). Det finnes flere eksempler på sterke oversettere i min studie, blant annet i den siste fasen av arbeidet med fullverdig videregående skole og prosessen med kunstgresset. Oversetterne har videre innehatt sentrale formelle posisjoner som ordførere, ledere i både fiskeindustri og kompetanseinstitusjoner, prosjektledere, og har slik sett hatt legitimitet som aktører i oversettingsprosessene.

Avslutning

Diskusjonene i kapitlet har fokusert på trekk ved lokalsamfunnet som kontekst for idé- og prosjektutvikling. På lignende måte som vi forstår organisatoriske felt, kan man også, om enn på et overordnet nivå, anta at de fleste bedriftene og organisasjonene i Båtsfjord vil identifisere seg med hverandre og således oppfatte seg som del av ett felt. Dette skyldes at de geografisk er avgrenset som samfunn og sted. Svært mange av bedriftene er også bundet sammen av fiskeri- og havbruksnæringen og relatert serviceindustri. Slik kan lokalsamfunnet ha flere likhetstrekk med et stabilt felt der det eksisterer en bevissthet om relasjonene mellom aktørene, det vil si hvem som er de dominerende aktørene, og hvor de etablerte konfliktlinjene er. Båtsfjordingene selv har beskrevet dette som en dynamikk der de er enige og står samlet utad, mens uenigheter og diskusjoner tas internt. Samtidig illustrerer drøftingene hvordan konstruksjon av nye felt, her kompetanseinstitusjoner, i perioder har utfordret og i andre perioder funnet støtte i disse etablerte strukturene.

Aktørene har i stor grad funnet sin legitimitet i enten hele eller deler av lokalsamfunnet, noe avhengig av om prosjektet de har mobilisert på vegne av har vært generelt eller avgrenset. Videre har aktørenes aktiviteter vært drøftet som uttrykk for dels en veksling mellom og dels en kombinasjon av snakk og handling.

KAPITTEL 8: STUDIENS FUNN OG FRAMTIDIG FORSKNING

I dette siste kapitlet vil jeg for det første oppsummere og drøfte studiens funn, samt reflektere rundt disse. For det andre ønsker jeg å peke på en mulig utvikling av teoriene, samt aktuelle nye empiriske undersøkelser som kan bidra ytterligere til å belyse oversettingsprosesser, deres forløp og drivkrefter.

8.1 Master-idéer som drivkrefter og mulighetsrom

Den første problemstillingen i avhandlingen handlet om relasjonen, eller koplingene mellom lokale prosjekter og master-idéer. Videre handlet den om hvorfor de lokale prosjektenes "reiser" varierte i forhold til tid og grad av oversetting.

Første del av studien drøftet derfor lokale prosjekter slik de kom til uttrykk i Båtsfjord på et tidlig stadium av "reisen". Hovedinntrykket er at de lokale prosjektene er blitt oversatt til aksjeselskap og prosjekter, og i prosessene fikk lokale navn og ble koplet til lokale problemstillinger. Videre drøftet jeg en mengde overordnede idéer som master-idéer. Hensikten var å undersøke hvorvidt begrepet om master-idéer kunne videreutvikles fra hovedsakelig å være et begrep som fanget opp nokså institusjonaliserte idéer med stor utbredelse og gyldighet, til også å inkludere idéer hvis utbredelse er avgrenset i tid og geografisk rom. Med andre ord idéer som oppfattes som institusjonalisert for avgrensede lokale steder, som et lokalsamfunn kan være eksempel på.

Idéene som i denne studien er drøftet som uttrykk for master-idéer, varierer med hensyn til hvor utbredt de er, og om de er utformet som nasjonale standarder, regionale utviklingsprosjekter, lover eller avgrensede konsepter. De fleste master-idéene jeg har identifisert, er likevel utformet slik at de har noe konkret ved seg, for eksempel ved en virksomhetsavgrensning eller ved at de peker i retning av noen definerte satsingsområder. Det synes likevel å ha vært stor frihet for lokale tilpasninger og koplinger til egne interesser og ønsker (jf. Røvik 1998). Flere av master-idéene har

vært idéer med et regionalt nedslagsfelt, andre har vært nasjonale i sin utbredelse, og flere har rettet seg mot bestemte felt. Offentlig sektor, og mer spesifikt kompetanse og lokalsamfunnsutvikling har vært en slik feltspesifikk avgrensning. Det samme har fiskeri-og havbruksnæringen vært. Samtidig er det identifisert master-idéer med global utbredelse, som kompetanseidéen er et eksempel på. Idéene kunne slik forstås som at de har vært abstrakte nok til at de kunne tilpasses flere og dels ulike lokale mål, og samtidig konkrete nok til å sette i gang lokale prosjekter og prosesser.

Den andre delen av den første problemstillingen rettet fokus mot forholdet mellom de lokale prosjektene og master-idéene. Generelt kan det være vanskelig og identifisere master-idéers virkninger, både fordi bevisstheten om dem varierer, og fordi motivene til aktørene for å bringe nye ideer på dagsorden ser ut til å ha vært sammensatte. Når det gjelder bevisstheten om å være en del av det moderne vestlige prosjekt, er det få som bruker begrepet *globalisering* eller *å være moderne* som en direkte begrunnelse for de lokale prosjektene. Det er likevel vist til globaliseringsargumenter som tydelig er trukket frem som overordnede begrunnelser i regionale planverk for å utvikle Finnmark som region. Moderniseringsbegrunnelser gjenfinnes også i slike dokumenter, og er særlig tydelig i arbeidet med kompetansesatsingen på lokalt nivå. Når båtsfjordingene fremmer forslag om å bygge kunstgressbane, ny flyplass, etablere næringshage, egen videregående skole eller forsøker å skaffe seg innflytelse på rammebetingelsene i fiskerinæringen, kan dette si noe om hvilken plass og status man mener stedet bør ha, ikke bare i egen region, men også nasjonalt og i forhold til det globale markedet og ”storsamfunnet”. Det betyr at identitetsforvaltning i seg selv kan være et underliggende motiv for å slutte seg til noen idéer fremfor andre.

Studien har videre illustrert hvordan master-idéene har bidratt til å utvikle de lokale prosjektene. I tilfeller der master-idéer har aktivert og mobilisert til lokale prosesser, har det handlet om at master-idéene, direkte eller indirekte, har bidratt til å sette lokale prosjekter og idéer på dagsorden, enten ved at det er blitt nedsatt en prosjektgruppe eller er dannet et aksjeselskap. Master-idéene har dermed bidratt til å forme og uttrykke lokale prosjekter på et tidlig tidspunkt i deres livssyklus. Lokale prosjekter ser

slik ut til å ha blitt aktivert og utformet som følge av normative problembeskrivelser og forventninger skapt gjennom slike master-idéer (jf. Scott 1995). Prosjektene er blitt aktivert på basis av direkte og eksternt utviklede standarder, som næringshagekonseptet er et godt eksempel på. Master-idéer har i tillegg i stor grad bidratt til å reaktivere, og dermed holde ved like oppmerksomheten om ulike tema over tid. Reaktivering som funksjon bygger på at idéers reise kan sammenlignes med en ”spiral”, eller ”virus” og dermed gjennomgår ulike faser hvor de reformuleres, og blandes med nye idéer så vel som nye praksiser (jf. Czarniawska og Joerges 1996, Røvik 1998). Idéer som reiser vil da midlertidig kunne ligge i dvale, og i ulike perioder være lagret i en organisasjons, eller i enkeltaktørens hukommelse. Resonnementet er at master-idéene har bidratt til at slike ”sovende” prosjekter har fått ny energi lokalt, og dermed etter en tid har kunnet gjenoppta og fortsette sin ”reise” i den lokale konteksten. Andre, og muligens mer direkte sammenhenger mellom idénivåene ble identifisert gjennom master-idéer som i større grad har fungert mer pragmatisk og som ”rammer”. På den måten har master-idéene legitimert og bidratt til å kommunisere lokale prosjekter. I slike tilfeller har master-idéene selv vært relativt konkret utformet, og har ikke nødvendigvis bidratt til at lokale prosjekter er blitt aktiverte. Men de har tilbudt noen ytre begrunnelser, en helhet som de lokale prosjektene kunne autoriseres ved hjelp av.

Litt spissformulert kan man si at master-idéer både kan ”brukes” og ”misbrukes”, i den forstand at alle lokale prosjekter og idéer som kan relateres til en master-idé, kan få gjennomslag. Det behøver ikke å være negativt eller dysfunksjonelt, men kan bevisst eller ubevisst være et resultat av at man lar lokale erfaringer, handlingsmønstre og sedvaner styre hvordan man forholder seg til overordnede legitimerende idéer, slik vi har sett eksempler på i Båtsfjord. Barley og Tolbert (1997) beskriver slike atferdsmessige regulariteter som ”scripts”, altså stadig tilbakevendende mønstre for samhandling som er karakteristisk for en kontekst. At man legitimerer lokale prosjekter i lys av ulike master-idéer, kan også forstås som en måte å handtere ulike krav fra omgivelsene på (jf. Brunsson 1989). Ved å vise til en overordnet institusjon kan man signalisere at man handler, uten å måtte konkretisere dette ytterligere.

I forlengelsen har denne studien vist noen interessante funn om forholdet mellom master-idéer og lokale prosjekter. Enkelte av master-idéene har vært nokså løst koplet til lokale prosjekter når det gjelder substans eller innhold. Løse koplinger er verken nytt eller overraskende i seg selv. Jeg vil likevel trekke frem to eksempler som illustrerer dette, og samtidig vise hvordan master-idéene også kan ”misbrukes”, fordi de kan legitimere og begrunne nokså ulike prosjekt.

Som illustrert tidligere, ble prosjektet om realisering av fullverdig videregående skoletilbud underveis forsøkt koplet til flere master-idéer. Det som til slutt førte til realiseringen av prosjektet, var den tidligere refererte nasjonale idéen om oppgavedifferensiering. Idéen om oppgavedifferensiering var i utgangspunktet rettet mot omfordeling av oppgaver mellom ulike forvaltningsnivå, og var ikke rettet mot forhold som eksempelvis kunne oppfattes som fylkets kjerneoppgaver. Jeg mener det er mulig å forstå drift av videregående opplæring som en slik kjerneoppgave. Realiseringen av videregående skole gjennom idéen om oppgavedifferensiering kan derfor fortolkes som resultat av godt strategisk politisk arbeid, heller enn en spesielt god ”match” mellom master-idéen og det lokale prosjektet, selv om de lokale aktørene i Båtsfjord mente at matchen var god. Det er da grunn til å stille spørsmålet om det var idéen i seg selv, eller mobilisering av politiske interesser som var drivkraften som realiserte prosjektet om fullverdig videregående skole.

Et lignende eksempel er den langvarige prosessen med etablering av næringshagen, som ble aktivert på begynnelsen av 1990-tallet av eksterne aktører, for så å bli reaktivert på slutten av 1990-tallet av en nasjonal, nærmest standardisert idé om næringshager forankret i Kommunal- og regionaldepartementet. I den fasen prosjektet skulle realiseres, var det imidlertid økonomiske utviklingsmidler fra samme departement og ikke SIVAs finansieringsprogram, som ble næringshagens økonomiske fundament. Det bidro til etableringen av Linken Næringshage i 2006. Selv om Linken Næringshage var koplet til SIVAs næringshageprogram, ble altså idéen

realisert utenfor deres økonomiske rammer. På samme måte som med den videregående skolen kan det her stilles spørsmål ved master-idéens betydning for det lokale prosjektet, i alle fall i denne fasen av ”reisen”. Det er imidlertid slik at både master-idéene om oppgavedifferensiering og om næringshager, ble fremhevet som sentrale for utvikling og utforming av de lokale prosjektene. Master-idéene har åpenbart vært viktige i utvalgte faser og frem mot den endelige realiseringen av prosjektene, ved at master-idéene har bidratt til å sette temaene på dagsorden, konkretisere dem og skape muligheter for å imøtekomme lokale problemstillinger.

Enkelte av de ikke-lokale idéene som er identifisert, kan imidlertid være noe vanskeligere å kategorisere som master-idéer enn andre. Det gjelder spesielt forskriften for flyfarten Jar Ops, Nordnorsk Initiativ og Fisk og fotball. Sett fra de lokale aktørenes perspektiv, var disse likevel viktige for å forstå hvordan de lokale prosessene utviklet seg. Idéene tilfredsstillende imidlertid ikke i utgangspunktet kriteriene for hva som forstås som master-idéer, hovedsakelig fordi man kan argumentere for at de ikke skaper noen gjenkjennelse hos de lokale aktørene i en startfase. De utgjør med andre ord ikke den felles referanserammen for legitimering av prosjekter. Drivkraften ligger da muligens ikke i idéene, men at de oppfattes som redskaper for å realisere lokale prosjekter. Jeg har likevel argumentert for at også disse master-idéene peker ut over det lokale på en måte som gjør at de treffer noe allment og generelt. Forskriften innen flyfarten peker i seg selv på behovet for økt fokus på sikkerhet, og gjenspeiler slik en institusjon av regulerende karakter (jf. Scott 2003). Nordnorsk Initiativ kan forstås som et honnørord som gir positive assosiasjoner på flere måter, for det første ved at man skaper en felles identitet og et samhold gjennom det *nordnorske*, noe som kan virke positivt for å dyrke frem lokale idéer med nedslagsfelt utover det lokale. For det andre har begrepet *initiativ* også en positiv klang fordi det skaper en bilde av man står overfor utfordringer man kan påvirke og handle i forhold til. Når det gjelder fisk og fotball, er dette også noe som kan peke utover det lokale og samtidig treffe båtsfjordingene godt. Som det er pekt på tidligere i avhandlingen, er Båtsfjord et samfunn med stort engasjement og mange entreprenører. Det kommer også til syne i satsingen på idrett. Som jeg viste tidligere, har Båtsfjord hatt idrettsutøvere i

norgestoppen både i volleyball og bryting, og har også mange fotballinteresserte. Idéen om fisk og fotball var utformet slik at den kunne gjøre koplingen mellom fiskerinæringen, deres ressurser og nettverk, og idrett til relevant for mange steder langs kysten i Nord-Norge. I lys av Båtsfjords egen historie innen idrett, kunne byggingen av kunstgressbane føye seg inn som nok ett eksempel på dette. I tillegg kunne idéen om fisk og fotball autorisere behovet for kunstgressbane i Båtsfjord ved å vise til mangelen på slike baner og dalende fotballinteresse som et ”problem” som ikke utelukkende gjaldt for Båtsfjord.

Mitt utgangspunkt var at master-idéer kan drøftes i lys av to dimensjoner. For det første kan master-idéer tjene som betegnelse på idéer som ikke er lokale. For det andre vil master-idéer være idéer som kan legitimere andre idéer, noe som betyr at de også må identifiseres og forstås i relasjon til ”noe”. Disse resonnementene er utviklet med lokalsamfunnet som det relevante lokale ståsted. Et eksempel som kan belyse poenget, er utviklingen av SIVAs næringshagekonsept. Lokalt i Båtsfjord kan SIVAs variant forstås som en master-idé som bidro til utviklingen av den lokale varianten. Dersom mitt perspektiv var SIVAs prosess med utvikling av konseptet, ville andre master-idéer trolig blitt identifisert og trukket frem for å forklare deres drivkrefter. Studien har i liten grad fokusert på denne prosessen, men det er likevel pekt på et generelt kompetansefokus og forskningsparker som drivkrefter. Som vi husker fra kapittel fem, var forskningsparkene igjen inspirert av miljøer som Silicon Valley i California. Poenget er at noe avhengig av vårt ståsted, vil ulike master-idéer kunne fremstå som drivkrefter for konkretiseringer relatert til lokale problemstillinger og prosjekter.

Funnene i denne studien peker i retning av at det er mulig å identifisere lag på lag med idéer som lever side om side, og som kan forstås som master-idéer fra et lokalt ståsted fordi de skaper noen muligheter og gir noen handlingsrom for lokale aktører. Jeg har derfor argumentert for at master-idéer kan være en fellesbenevnelse for ulike typer idéer som har det til felles at de er ikke-lokale, og at de peker på noe som er allment. Det allmenne kommer til syne enten ved at idéene bringer med seg problembeskrivelser eller løsninger på organisatoriske eller samfunnsmessige

utfordringer som peker på noe mer generelt enn det lokale problemet. Slik mener jeg observasjonene fra denne studien har bidratt til en økt forståelse av master-idéer via eksempler på hvordan lokale prosjekter ble konkretisert, legitimert og utviklet i lys av, og i samspill med ulike overordnede idéer.

8.2 Aktører som idéfangere, fortolkere og koplere

Den andre delen av studien har rettet seg mot aktørene og om hvordan de har gitt kraft til lokale prosjekter og master-idéer. Antakelsen var at aktører former idéer tilpasset egne formål og erfaringer og dermed forholder de seg ikke passivt til institusjonelle ”krav” og normer som formidles og presenteres i slike master-idéer.

Flere av prosjektene i studien koples nokså eksplisitt til enkeltaktører i samfunnet. Det ser da ut at aktørene har fått både legitimitet og støtte på ulike arenaer; i kommunen, et lokalt nettverk av næringslivsaktører eller et regionalt nettverk av alle næringshagene i regionen. Legitimitet og støtte fra slike fellesskap gjør at man kan opptre på vegne av flere og både forslå løsninger og uttale seg på vegne av flere enn seg selv (jf. Meyer og Jepperson 2000, Meyer 1996, 2008). Beredskapen til å fange opp nye idéer har både vært forankret i systemer og en kollektiv holdning, og kom til uttrykk i studien i hvordan aktørene identifiserte, ”fanget opp” og oversatt master-idéer og brakte dem inn i lokale prosjekter og problemstillinger. Idéfanger-begrepet synes derfor som en treffende beskrivelse på aktørenes respons og evne til å kople det lokale og globale. Begrepet og rollen kan også forstås som konsistent med aktører som opererer innenfor rammen av et multistandardsamfunn.

I prosessene fra man fanger opp og identifiserer nye idéer, til de kommer til uttrykk som ulike praksiser, er det pekt på at aktører kan ha ulike roller. Intensjonen har på ett vis vært å konkretisere hva det innebærer å opptre som *moderne aktører* og hvordan det kan komme til uttrykk i et lokalsamfunn (jf. Meyer 2008). Det ble gjort ved å ta utgangspunkt i litteratur og empiriske undersøkelser som har drøftet hvordan aktører

har bidratt til å skape nye institusjoner og endre eksisterende institusjoner (jf. Dacin mfl. 2002). Jeg argumenterte for at både *snakk* og *handling* er viktige aktiviteter i slike prosesser (jf. Meyer 1996). Studien har konkretisert noen dimensjoner ved de to aktørollene, snakkende og handlende aktører.

Når de involverte personene i Båtsfjord har opptrådt som snakkende aktører, har det handlet om at:

- Aktører har identifisert, og ”fanget opp” master-idéer, som de har fortolket som relevante for lokale problemstillinger.
- Aktører har forsøkt å etablere felles forståelser for at det eksisterer lokale behov som en gitt idé eller et konkret prosjekt kan løse. Dette har sannsynligvis vært naturlig fordi flere av idéene i seg selv har vært vage. Derfor har man hatt behov for å videreutvikle dem, samtidig som man har prøvd ut en enkel form for praksis.
- Aktører har utformet ulike varianter av en idé ved å oversette den på flere måter til ulike varianter. Dette ble observert i prosesser som har gått over tid, og der det har vært vanskelig å skape en match mellom lokale initiativ og eksterne idéer.
- Aktører har forsøkt å etablere et bredt og nærmest altruistisk legitimitetsgrunnlag for idéen. Ettersom idéene var samarbeidsprosjekter virket det naturlig å snakke mye om hvordan dette gagnet hele lokalsamfunnet og slik bidro til å skape et godt lokalsamfunn for alle.

Videre har jeg tatt utgangspunkt i begrepet om institusjonelt entreprenørskap og identifisert noen handlinger som kan forstås i lys av dette begrepet:

- Man definerer dagsorden ved lokalt å ha påtatt seg roller på vegne av eksempelvis fiskerinæringen, og definert hvilke problemer som var de viktige å fokusere på. Gjennom dette at man også signalisert at man besitter en ekspertkunnskap på området.

- Bruk av makt og politisk innflytelse ser ut til å ha vært et større innslag i enkelte av aktørrollene enn i andre.
- Man har etablert strategiske fellesskap for å skaffe støtte og legitimitet til idéen fra flere aktører utenfor lokalsamfunnet som man har oppfattet at man er avhengig av støtte fra.
- Man har ført ”bevis” for sine behov ved tall og statistikk og skapt synlige resultater som forsterket og konkretiserte en generell idé.

Enkelte av eksemplene som er trukket frem som illustrasjoner på snakkende og handlende, viser nettopp hvordan rollene griper inn i hverandre. Jeg viste eksempelvis hvordan arbeidet med flyplassprosjektet innebar at lokale aktører snakket med mange aktører for å skaffe seg alliansepartnere og støtte for prosjektet. At aktører oversetter idéer ved en slik form for nettverksarbeid kan også tolkes som uttrykk for konkret handling, spesielt dersom nettverket ble en synlig konstruksjon og man dannet en synlig allianse utad. Når jeg likevel har valgt å tolke deler av prosjektlederens aktiviteter som snakkende, er det fordi jeg har fortolket hans beskrivelser på en slik måte at hans prat handlet om å spre idéen om behovet for en ny flyplass. Dermed kontaktet han ulike interessenter for å snakke om prosjektet og for å bygge opp argumentasjon i forhold til de han var avhengig av for å realisere det, som var politiske myndigheter. Dermed fremstod ikke hans rolle som å etablere ett nettverk som samlet stod for en idé utad, men mer å bygge et legitimitetsgrunnlag for det lokale flyplassprosjektet. Her er imidlertid rollene som snakkende og handlende vanskeligere å skille fra hverandre enn i flere av de andre prosjektene.

Jeg forstår altså skillet mellom handlende og snakkende som en beskrivelse av en dobbelthet og en kompleksitet i aktørrollen. Å innta rollen som handlende aktør knyttes til å ha et ansvar for at organisasjonen man er en del av fungerer, løser sine oppgaver og utfører bestemte aktiviteter. Tilsvarende vil rollen som snakkende aktør innebære at man i noen sammenhenger, og for noen formål nærmest trer ut av praksisrollen, og inntar en posisjon der man fortolker og videreformidler idéer og

tanker av overordnet karakter. I min studie har jeg ikke identifisert grupper av aktører som utelukkende opptrer som snakkende, men det er flere eksempler på at aktører veksler mellom om å være aktører for lokale interesser og mål og er sentrale i arbeidet med å realisere idéene. Andre studier peker på at både konsulenter, akademikere og ulike profesjoner kan være produsenter og formidlere av idéer (Røvik 2001, 2007). I slike tilfeller er det lettere å skille ut rollen som snakkende. I min studie og på det analysenivå jeg har befunnet meg på, er derimot forskjellene på de som handler og de som snakker mindre synlig fordi det ofte er en og samme aktør som veksler mellom de ulike rollene.

Snakk og handling ser altså ofte ut til å foregå som parallelle og integrerte aktiviteter. Det må likevel understrekes at denne delen av studien i stor grad er utforskende i sin karakter. Ambisjonene har vært avgrenset til å identifisere noen forhold ved både snakk og handling, som altså begge antas å ha betydning for å forstå oversettelsesprosessens forløp. Ved å drøfte aktørenes roller langs dimensjonene handlende og snakkende mener jeg å ha vist noe av den kompleksiteten som har preget prosessene. Inndelingen i de to aktørrollene har og bidratt til å gi et helhetlig bilde av informantenes fortellinger av hvordan lokale prosjekter har utviklet seg, og hva oversetting av idéene har handlet om.

Studien har vist at aktørene i Båtsfjord, nettopp ved å snakke om prosjektene og problemstillingene bak dem, har bidratt til å opprettholde bilde av seg som et innovativt lokalsamfunn. Brunsson (2003) peker på hvordan organisasjoner evalueres langs flere dimensjoner, både praktisk handling og presentasjon av sine aktiviteter. På lignende måte kan man tenke seg at lokalsamfunnet og dets aktører har synliggjort sine aktiviteter ved å snakke om dem, og slik evalueres nettopp for sin evne til å gjøre nettopp det. Slik blir snakk en måte å presentere seg overfor andre på.

8.3 Trekk ved lokalsamfunnet - multistandardsamfunnet

Som referert til i innledningskapitlet, har det vært etterlyst studier som retter fokus mot konteksten idéene oversettes i. Spesifikt handler det om de samfunn som organisasjoner og aktører virker innenfor, fordi det kan påvirke hvordan institusjonelle logikker oppfattes og fortolkes (Greenwood mfl. 2008).

Båtsfjord er, som tidligere vist, et lokalsamfunn som responderer med utgangspunkt i en identitet som er historisk utviklet. Måten man forholder seg til, og kopler master-idéer og lokale prosjekter, kan dermed, forstås som en identitetsprosess der man imiterer sin egen måte å handtere lignende situasjoner på, og som tidligere har gitt suksess (Moldenæs 1999, Schwartz 1997, Czarniawska 2002). Identitet er ingen gitt og stabil størrelse, og idéer kan påvirke aktørers identitet, samtidig som identiteten påvirkes og formes av at man følger idéer og standarder (jf. Brunsson og Jacobsson 1998b). I lys av dette resonnementet mener jeg at den grunnleggende, og eksplisitt uttalte identiteten som et innovativt samfunn, utgjør en viktig drivkraft for at noen idéer fanges opp og mottas slik de gjør i Båtsfjord. Som allerede vist til, kan det tenkes at Båtsfjord opplæringscenter som idé ikke i like stor grad som Flyplassen, Kunstgresset og Bare Hjell og Elendighet ble oppfattet som å plassere båtsfjordingene på kartet som et innovativt samfunn og dermed styrket stedets identitet som modellsamfunn. Jeg tror imidlertid at også kompetanseidéene over noe tid kunne fungere som slike identitetsskapende prosjekter, noe av utfordringen har muligens vært at dette har tatt tid og at de var mindre synlige prosjekter, i alle fall på kort sikt.

Hovgaard (2001) mener Båtsfjordsamfunnet er vanskelig å beskrive og få oversikt over, fordi dets økonomiske og sosiale infrastruktur er kompleks. Videre mener han lokalsamfunnet bryter med vår tradisjonelle forståelse av slike samfunn som bestående av stadig gjentagende daglige rutiner og aktiviteter. I stedet beskriver han Båtsfjord som et *hard-core business community*, velkjent for sine moderne og suksessfulle satsinger, og med en klar global rekkevidde. Moldenæs (2006) peker på sin side på noen mikrofortellinger (jf. Wigren 2003) som dels utfordrer den ”store fortellingen”

om suksess. Disse handler om konflikt, maktkamp og mislykkede samarbeidsprosjekt. Moldenæs sier det slik:

...Fortellingen om Båtsfjord synes med andre ord å finnes i noe forskjellige versjoner, avhengig av hvilke arenaer det fortelles på, og avhengig av hvor eksklusive og åpne arenaene er (Moldenæs 2006:73).

Moldenæs sitt poeng er at denne store fortellingen over flere år har bidratt til å bli en selvoppfyllende profeti for dette samfunnet, som har forsterket de suksesser man har opplevd. Moldenæs peker også på hvordan dette er kommunikasjon som kan forstås som et uttrykk for en selvtillit og modell for videre handling. Til tross for de mer negativt ladede mikrofortellingene er menneskene i Båtsfjord villige til å opptre som og å være ambassadører for lokalsamfunnet (jf. Moldenæs 2009).

Poenget med å identifisere og drøfte disse trekkene ved lokalsamfunnet har vært å si noe om hvordan de påvirker måten aktører og organisasjoner tolker signaler fra institusjonelle omgivelser og hvordan lokale prosjekter og idéer igjen påvirkes av dette. I studien har jeg både pekt på at det eksisterer strukturer (arenaer), en kultur for endring, utvikling, og en sterk kollektiv identitet. Det er grunn til å tro at dette har påvirket hvilke idéer man har funnet interessante og, det er de som styrket den etablerte selvforståelsen. Det er videre grunn til å tro at dette har gjort at man har klart å opprettholde idéfokus over tid og nærmest ventet tålmodig på å skape match mellom interne ønsker og behov og eksterne signaler. At man har valgt å holde fast ved interne prosjekter og forsøkt å kople disse til ulike overordnede ideer, kan også drøftes i lys av at en drivkraft for aktørene har vært å skaffe økonomiske ressurser for å muliggjøre igangsetting av prosjektene. ”Jakten” på ressurser, med spesielt fokus på fysiske bygninger, kan også gjenfinnes i arbeidet med å etablere næringshage i Båtsfjord, som det er vist til tidligere i avhandlingen. Sammen med symbolske, legitimerende og autoriserende master-idéer på den ene siden og kollektive handlingsmønstre på den andre, kan man også stille spørsmål om hvordan en

kontinuerlig jakt på ressurser fra ulike ”systemer” kan ha vært drivkraft for utvikling av lokale prosjekter.

Oppsummert kan man si det slik at det som særpreger og kjennetegner en lokal kontekst over tid forsvinner ikke, eller viskes ikke ut selv om man påvirkes av regionale, nasjonale og globale idéer (Meyer mfl. 2006 b). Globale endringer handler altså ikke bare om likhet og fremskritt. Det handler også om at stater, organisasjoner og enkeltaktører responderer på utfordringer ”guidet” av eksisterende institusjoner (Dacin mfl. 2002).⁴⁸

8.4 Variasjon i oversettingsprosessene

I denne studien ønsket jeg å drøfte forløp og variasjon i oversettingsprosesser, med spesielt fokus på aktører, master-idéer og trekk ved lokalsamfunnet. De lokale prosjektene som dannet det empiriske grunnlaget for analysen var ulike, både med hensyn til hvor lang tid det tok å realisere dem og i forhold til i hvor stor grad de ble oversatt.

Jeg har drøftet hvordan prosjektene har bidratt til å mobilisere til ulike aktiviteter fra aktørenes side, hvordan de har vært koplet til master-idéer og til andre lokale prosjekter. Jeg har også pekt på betydningen av at enkelte prosjekter har vært mer konkret utformet enn andre, og har antydnet at slike trekk ved idéene har påvirket omfanget av oversetting underveis.

De mest konkrete prosjektene; konkret i fysisk forstand, materialiserte seg som noe man kunne ta og føle på. Dette var kunstgressbanen, konferansen Bare Hjøll og elendighet og flyplassen. Det er grunn til å anta at det at de var så pass konkrete også påvirket i hvilken grad de ble oversatt. De nevnte prosjektene har også det til felles at de berører forhold knyttet til grunnleggende sider ved Båtsfjordsamfunnet, både når

---

⁴⁸ Her viser forfatterne til Guillèn (2001).

det gjelder dets identitet som fiskerisamfunn spesielt, men også identitet som et samfunn som oppfatter seg som relevant, nasjonalt så vel som internasjonalt. Samtidig er det også vist at disse prosjektene mobiliserte aktører med politisk og næringsmessig makt og innflytelse, som både viste handlekraft og legitimerede idéene som samfunnsbyggende. Både kunstgressbanen og konferansen var prosjekter med kort tidshorison.

Når det gjelder flyplassen, tok den imidlertid om lag sju år å realisere. Prosjektet var primært initiert som følge av nye lovreguleringer innen luftfarten, som ville medført dramatiske konsekvenser for flyplass-situasjonen i Båtsfjord. Prosessen var preget av en omfattende nettverksbygging både politisk, blant samfunns- og næringsaktører og andre interessenter som flyselskap og andre småflyplasser. Denne aktiviteten bar i store deler av prosessen preg av å være snakk og utvikling av begrunnelser for å autorisere prosjektet. Samtidig ble det oversatt ved at aktørene koplet sine problemstillinger til andre undersøkelser, og de tilførte dermed en objektivitet og vitenskapelighet til prosjektet. I prosessen ble det også vist handlekraft og kreativitet gjennom utvikling av samfunnsregnskapet, som synliggjorde prosjektet utad og bidro til en ytterligere legitimering av det. Måten flyplassidéen ble oversatt på, var slik sett ved sterke symbolske argumenter om verdiskapingen som lokalsamfunnet bidro med. Størrelsen og omfanget på prosjektet, kan nok forklare den lange "reisen". I tillegg var beslutningstakerne i prosjektet eksterne og plassert langt fra Båtsfjord. Det politiske aspektet knyttet til å få et prosjekt inn i statsbudsjettet må heller ikke undervurderes her.

De øvrige prosjektene i studien har det til felles at de var utformet slik at det åpnet for ulike fortolkninger av dem. De var altså i større grad å forstå "som idéer" som kunne og muligens måtte utvikles videre i den lokale situasjonen. Dette gjelder for kompetanseorganisasjonene og næringshagesatsingen som begge har livssykluser på henholdsvis 17 år og 14 år. I tillegg var reisene til disse prosjektene preget av stadige reaktiveringer, og at ideene fikk nye uttrykk. Jeg har også pekt på at grad av institusjonalisering av idéene kan forklare hvorfor de tok så lang tid å realisere. Idéene

har også mobilisert andre aktører i lokalsamfunnets enn de såkalte infrastrukturprosjektene. Det kan også være en forklaring på reisenes forløp.

Studien viser videre at det er forskjeller på de ulike aktørenes rolle i de seks oversettelsesprosessene. På bakgrunn av mitt datamateriale, er det vanskelig å trekke noen entydige konklusjoner om hva som har påvirket om eller når aktører har valgt de ulike rollene. Det kan se ut som om noen typer idéer har fordret mer snakk enn andre, og spesielt i faser der idéene var nye eller vagt utformet, men også i tilfeller der man ikke lyktes med og ”matche” lokale prosjekter og idéer. I sistnevnte tilfelle har jeg også identifisert aktørroller som har hatt et langt mer strategisk innslag ved at mobilisering av politiske interesser og makt har stått sentralt. ”Valg” av rolle kan muligens forstås i lys av hvor idéen befinner seg i sin livssyklus (hvor ny den er og oppfattes) og den oppslutning idéen har fått i den lokale konteksten og blant de interessenter den har vært avhengig av for å fortsette sin reise eller få tilført ny energi (jf. Latour 1986/1998).

8.5 Endring som dynamikk og samspill – fremtidig forskning

Ifølge Czarniawska (2008) kan det være hensiktsmessig å forstå institusjonell teori som en ramme, og ikke som en enhetlig teori. Slik jeg har anvendt det institusjonelle perspektivet, har det vært fruktbart for å forstå hvordan ulike typer idéer kan fungere som drivkrefter for lokale aktører og organisasjoner. Jeg har anvendt perspektivet både for å forstå endringer og samtidig stabilitet, ved at man i kortere eller lengre perioder etablerte felles oppfatninger om hva som var viktig og riktig å gjøre, i gitte situasjoner og under gitte betingelser. Mens institusjonelle omgivelser i noen grad fører til at man tar bestemte roller, er lokale sedvaner viktig for å forstå hvordan man oversetter disse og skaper koplinger mellom institusjonelle omgivelser og det lokale. Jeg har likevel argumentert for at institusjonell teori på enkelte felt har et noe mangelfullt begrepsapparat knyttet til hvordan man forstår signalene fra institusjonelle omgivelser fordi begrepet om institusjonelle omgivelser i seg selv er et vidt begrep. Det har langt

på vei vært mitt prosjekt å bidra til å konkretisere institusjonelle omgivelser gjennom en diskusjon om hvordan master-idéer og lokale prosjekter er forsøkt koplet sammen.

Styrken med det institusjonelle perspektivet er at det har en sterk posisjon i organisasjonsforskningen. Dette forsterkes ytterligere av globalisering som i seg selv pekes på som en av årsakene til utbredelsen av organisering i moderne tid. Meyer mfl. (2006 a) peker også i den retningen når de konstaterer at det blir mer og mer vanlig å diskutere sosialt liv i lys av en global referanseramme, heller enn en nasjonal eller lokal. Dette er igjen med på å forsterke institusjonelle forklaringer, ettersom de fokuserer på relasjonene mellom organisasjoner og deres omgivelser.

Parallelt med arbeidet med denne studien, har det imidlertid vokst frem et forskningsfelt innen institusjonell teori som i større grad enn tidligere forskning retter fokus mot hvordan praksis og handlinger skaper, opprettholder og endrer institusjonelle systemer. Denne forskningen er blant annet synliggjort gjennom boken ”*Institutional Work – Actors and Agency in Institutional Studies of Organizations*” (Lawrence mfl. 2009). Hensikten med tilnærmingen deres er å innta en mellomposisjon som både erkjenner at aktører lar seg påvirke av institusjonelle omgivelser, og som samtidig anerkjenner aktørens handlingsevne og mulighet til selv å påvirke disse omgivelsene. Lawrence mfl. (2009) argumenterer for at en slik tilnærming innebærer å binde sammen allerede eksisterende arbeider, blant annet om institusjonelt entreprenørskap for å rette fokus mot handlingene og aktivitetene som skaper, opprettholder og endrer institusjoner. Det understrekes at man med dette endrer fokus fra hvordan institusjoner påvirker handlinger, til å fokusere på den motsatte relasjonen, og det fremheves at man spesielt ønsker å fokusere på de intensjonelle handlingene som innebærer at aktører relaterer sine handlinger til spesifikke situasjoner. Dermed imøtekommes kritikken om institusjonell teoris manglende evne til å forklare hvorfor og hvordan institusjoner dannes (jf. Johansson 2009). Vurdert i lys av denne utviklingen plasserer min studie seg i en av teoriens nyeste master-idéer, nemlig fokuset på moderne aktører og deres handlingskraft og kapasitet, slik det blant annet kommer til uttrykk i Lawrence mfl. (2009).

Denne vendingen innen institusjonell teori, og funnene fra min studie, peker i retning av flere empiriske undersøkelser om samspillet og dynamikken mellom aktører, institusjoner (master-idéer) og handlinger. Gjennom studien av aktørene som snakkende og handlende, har jeg gjort et forsøk på å konkretisere ulike aktiviteter som fører prosjekter og idéer videre på sin "reise". Det er imidlertid behov for flere studier som går i dybden på lokale prosesser, og som følger dem over tid.

En videreutvikling av teorien bør også kombineres med innsiktene fra skandinaviske forskere, som har rettet stor oppmerksomhet mot organisasjoners respons på institusjonelle omgivelser (jf. Boxenbaum og Strandgaard Pedersen 2009). Forfatterne mener å observere sammenfall mellom debattene innen retningen om *institutional work* og den skandinaviske tradisjonen. Et hovedspørsmål innen begge tradisjonene er hvorvidt individer er i stand til å forme, blokkere eller skape institusjoner, eller om de er så sterkt avhengige av institusjonelle krefter at det er lite hensiktsmessig å studere enkeltaktører (jf. Holm 1995, Boxenbaum og Strandgaard Pedersen 2009). De skandinaviske studiene har bidratt til å nyansere bildet av passive aktører som tilpasser seg institusjonelle omgivelser. Dette er komplekse prosesser preget av løse koplinger, meningsdanning og oversetting. Gjennom en mengde empiriske studier er det vist hvordan aktørene både er aktive i forhold til å velge mellom ulike idéer, og videre hvordan oversetting av slike idéer finner sted for å tilpasse dem til organisasjoners verdier, erfaringer og praksiser (jf. Røvik 2007). Boxenbaum og Strandgaard Pedersen (2009) mener altså at de skandinaviske arbeidene kan imøtekomme flere av de spørsmål man er opptatt av, også i denne nye retningen jeg har referert til ovenfor, spesielt knyttet til hvordan organisasjoner responderer på institusjonelle endringer.

I min studie har jeg drøftet hvordan eksterne signaler fortolkes og gis mening av lokale aktører, som så har respondert, innenfor rammen av en lokal kontekst. Jeg har flere steder i avhandlingen vist til samspillet og dynamikken mellom lokale prosjekter, strukturer og sedvaner på den ene siden, og det globale på den andre siden, og mellom

aktører og idéer. Studien illustrerer nettopp hvordan enkeltaktører, nettverk og lokalsamfunn snakker og handler for å imøtekomme eksterne ”krav”, og for å gripe de muligheter som finnes i ulike deler av deres omgivelser. Den viser også hvordan man er i stand til å artikulere egne prosjekt og vedlikeholde oppmerksomheten om dem over år til de finner en løsning som imøtekommer lokale behov og lokale interesser. Hwang og Powell (2005) viser også til flere studier der institusjonelt entreprenørskap er et element i endring av eksisterende institusjonelle ordninger. De peker på tre prosesser der dette synliggjøres. For det første gjennom profesjonskunnskap og økt fokus på hvordan eksperter kan bringe sammen ulike aktører for å berede grunnlag for endringer. For det andre gjennom den økende utviklingen av standarder, og til sist, gjennom regeldanning. Det er imidlertid viktig å utvikle forståelsen av forholdet mellom institusjonelt entreprenørskap og institusjonelle endringer med fokus på at aktørene er i stand til, både direkte og indirekte, å medvirke til institusjonelle endringer (Hwang og Powell 2005).

Inndelingen i aktører som snakkende og handlende belyser etter min mening noe av mangfoldet og kompleksiteten i lokale aktørers respons på, og samspill med institusjonelle omgivelser. En mulig utvikling av tenkingen kan være å kople den til spørsmålet om aktørenes intensjoner (jf. Lawrence mfl. 2009). Dette ville fokusere på innholdet og fokuset for snakkende og handlende aktører, og hvorvidt dette er koplet til institusjoner i utgangspunktet, og videre om handlingene er motivert av å påvirke de institusjonelle ordningene. Et slikt fokus vil kunne belyse, mer i detalj, spørsmålet om hvorfor aktører velger ulike strategier og tilnærminger, og dermed inntar ulike roller som aktører i oversettingsprosesser.

Denne studien har konsentrert seg om en bestemt empirisk kontekst, et lokalsamfunn i Øst-Finnmark. Det gjør det vanskelig å trekke generelle slutninger av funnene. Det har heller ikke vært min ambisjon. Jeg tror likevel dette valget har gitt et viktig bidrag til å forstå kompleksiteten i slike endringsprosesser. Flere studier, både i og mellom organisasjoner, som tar utgangspunkt i lokale prosjekter, altså en nedenfra- og opp

tilnærming, vil kunne bringe viktig innsikt til hvorfor og hvordan organisasjoner og steder utvikles og endres.

I teorikapitlet argumenterte jeg for at en finmasket inndeling av idéer på ulike nivå ikke ville være hensiktsmessig, fordi det kan skape et inntrykk av et hierarki mellom idéene. Et forslag til videre forskning på master-idéer vil likevel være å undersøke hvordan ulike master-idéer påvirker og former lokale prosjekt. Med et større fokus på hva som kjennetegner master-idéene lokale prosjekt påvirkes av, vil man bli i stand til å få en bedre forståelse av hva som er forutsetningen for lokal aksept og respons på slike idéer (jf. Scott 2003).

Helt siden jeg gjennomførte de første samtalene i Båtsfjord, har jeg reflektert over omfanget av idéer og prosjekter i seg selv. Jeg lurte derfor tidlig på om nettopp omfanget av idéer kunne bidra til å forstå hvordan idéer reiser og oversettes. En forklaring kan rett og slett være at reformer og idéer i seg selv gir opphav til fortsatte reformer (jf. Brunsson 1990). Det er muligens også slik at det er noe med det grunnleggende utgangspunktet om at idéer ”reiser” mellom det lokale og det globale. Det tar tid, prosessene er gjerne ”spiralformede”, og det er muligens ikke alltid de samme drivkrefter som mobiliserte for å sette en idé på dagsorden, som gjør at idéer realiseres.

En naturlig del av organisasjoners og samfunns indre liv og dynamikk handler også om valg og prioriteringer mellom det bestående og nye idéer. Det handler videre om bevisste og tilfeldige prosesser parallelt. Organisasjoners institusjonelle identitet gjør kanskje at reformer er lettere å sette på dagsorden enn å gjennomføre (Brunsson og Olsen 1990). Dette kan i seg selv skape utfordringer for implementeringen av dem (jf. Brunsson 1990). Slik er det kanskje også med lokalsamfunn.

8.6 Epilog - Båtsfjord i 2010

Enhver gjest med respekt og interesse for sin vert vil være interessert i hva som skjedde etter ens opphold var avsluttet og data samlet inn. Det gjelder også for meg. Dessuten har trekk ved lokalsamfunnet gjennomgående vært tematisert for å belyse forløp i oversettingsprosessene. Noe av utgangspunktet for valg av studiens kontekst var nettopp dette ryktet Båtsfjord hadde som et innovativt og nyskapende lokalsamfunn. Jeg ønsket derfor å få et lite innblikk i hva som preger Båtsfjord i dag, spesielt med tanke på nye prosjekter og idéer, og selvfølgelig med noe mer interesse for de idéer som jeg studerte. Hva har skjedd med dem, og hva preger samfunnsutviklingen i dag? For å få et lite innblikk i dette har snakket med enkelte av mine nøkkelinformanter. Jeg har i tillegg lest de siste numrene av Båtsfjord kommune og Linken Kompetanse sitt nyhetsbrev Fiskerihovedstaden Båtsfjord.

Enkelte av prosjektene som har vært gjenstand for analyse i denne avhandlingen, har fortsatt sin "reise" etter mitt opphold var avsluttet. Dette gjelder kompetanse- og utviklingsideene; Linken Næringshage, videregående skole og dels også idéen om et eget opplæringscenter.

Linken Næringshage har som sin hovedaktivitet å være pådriver og knutepunkt for næringsutvikling i Båtsfjord kommune. Næringshagen hadde 35 medlemsbedrifter i juli 2009, hvor 10 er lokalisert sammen i næringshagens lokaler. De har en mengde faste oppdrag som; å være næringsavdeling for kommunen, prosjektledelse for Båtsfjord i omstilling, daglig ledelse av selskapet Båtsfjord Invest AS, sekretariat for Båtsfjord Handelsstands Fiskerigruppe m.m. De har også en mengde prosjekter de deltar i som eksempelvis; inkubator Nord, arrangement av fiskerikonferanse, videreføring av videregående skole, ny havneplan. De er også deltakere i en del nettverk som; næringsforum i Finnmark, Nettverk Finnmark, nasjonalt nettverk av alle næringshagene i Norge, Øst-Finnmark Regionråd (Fiskerihovedstaden Båtsfjord juli 2009).

Som vi husker, var fullverdig videregående skole et prøveprosjekt realisert i lys av Kommunal - og regionaldepartementets prosjekt oppgavedifferensiering der videregående skole var kommunal fra 2003-2009. Da prøveperioden nærmet seg slutten, mobiliserte man veldig lokalt blant både ungdom, næringsliv og politikere i Båtsfjord for å beholde denne løsningen. Dette lyktes ikke (Fiskerihovedstaden Båtsfjord mars 2009). Det har imidlertid medført at Båtsfjord nå (på nytt) har utformet søknad om å drive privat videregående skole, fordi man...*ønsker å sikre ungdommen en fremtid i Båtsfjord kommune*. Denne søknaden får man svar på 1. april 2011 (Fiskerihovedstaden Båtsfjord april 2010:2). Dette betyr at idéen på nytt er løftet opp på et mer abstrakt nivå der man forsøker å utforme en ”ny” variant av fullverdig videregående skole som kan realiseres lokalt.

Kompetanse – og opplæringsideene ble også som leseren kanskje husker, utviklet fra Båtsfjord opplæringscenter videre til Linken Kompetanse som så ble til Linken Næringshage. På slutten av 2000-tallet knyttet Båtsfjord Kommune seg til studiesenteret.no som er et nasjonalt nettverk eid og drevet av de samarbeidene kommunene.⁴⁹ Her tilbys ulike utdanningstilbud fra ulike utdanningsaktører som to-veis-lyd-bilde studier. Man har hatt stedlig representant i Båtsfjord siden 2009, men fra 1. januar 2010 ansatte man en person i 50% stilling for å ivareta denne funksjonen og rekruttere lokalt til å ta de ulike utdanningstilbudene. Han har også en 50% stilling som leder for opplæringskontoret for Kyst-Finnmark som hovedsakelig rekrutterer lærlinger og skaffer lærlingeplasser til de som tar utdanning innen fiskeri- og havbruk og andre fagutdanninger. Han refereres til som *kompetansesjefen*, i motsetning til *kompetanseentreprenøren* som var med i de tidligere årene (Fiskerihovedstaden Båtsfjord april 2010). Jeg har ikke grunnlag for å si at dette er en direkte videreføring av de idéer og kompetanseinstitusjoner som omfattes av min studie, det er imidlertid interessant å observere at idéen om kompetanse fortsatt er synlig og får nye uttrykk over tid.

---

⁴⁹ Dette ble etablert i 2000 under navnet ”Midt i Norden”, og der fokus er på å bygge ut teknologi i kommunene i landet for å tilby utdanningstilbud fra ulike utdanningsaktører.

Båtsfjord kommune er en omstillingskommune. Dette innebærer at den får ekstra ressurser til omstilling i årene 2007-2010. For 2008 var det eksempelvis kr. 2 millioner til disposisjon (www.linken-nh.no). I strategisk næringsplan for 2008-2011 (s 5, www.batsfjord.kommune.no) staket man ut kursen i Båtsfjord opp på følgende måte:

Stikkord som kompetansearbeidsplasser innen marin sektor, styrket infrastruktur, tilrettelegging for reiseliv/turisme, energi og en styrket satsing på næringsutvikling vil være med på å hjelpe Båtsfjord inn i framtiden som en attraktiv kommune for bedrifts- og næringsetableringer. Som sagt er "De 4 store" filetfabrikkenes tid forbi og antall ansatte i fiskeriindustrien i Båtsfjord redusert. Dette gir muligheter for en ny utvikling og ett mer allsidig næringsliv.

Planen har en handlingsdel som gjelder ett år og som rulleres hvert år. Innsatsområdene er; fiskeri (landbasert industri, flåte og havbruk), leverandørvirksomheten (entreprenører og bedrifter som leverer egenproduserte varer og tjenester) samt reiseliv og turisme. 2010 var siste år for Båtsfjord som omstillingskommune, og optimismen er tydelig i innledningen til siste nummer av Fiskerihovedstaden Båtsfjord. Her uttales det fra ordfører og varaordfører følgende:

Vi har hatt noen tøffe år bak oss med blant annet fraflytting og konkurser. Nå ser det derimot ut for at vi går lysere tider i møte. Folketallet synker ikke lenger og mange nye bedrifter ser dagens lys. Samtidig er mange nye prosjekter på gang i bygda vår, som vi håper resulterer i noe positivt (Fiskerihovedstaden Båtsfjord 29.04.2010:2)

Fremstillingen og fortellingene i disse fire siste numrene av kommunens informasjonsblad kan i seg selv brukes som en indikasjon for å si noe om hvordan man snakker om lokalsamfunnet og dets muligheter og utfordringer. I informasjonsbladet er det også en rekke eksempler på nyskaping, nye prosjekter, nye bedriftsetableringer og eksempler på mennesker som flytter til stedet.

For det første er det verd å merke seg at kompetanseutfordringen også i 2009 løftes frem som et av samfunnets store utfordringer. Båtsfjord scorer fortsatt lavt på utdanningsstatistikker selv om det går sakte fremover. Det handler om å skaffe den kompetanse næringslivet trenger, å heve kompetansen til medarbeidere etter hvert som kravene endrer seg, og å gi folk mulighet til å endre sin kompetanse dersom endringer i fiskeriene for eksempel gjør dette nødvendig. Her argumenteres det for at både de tradisjonelle og de nye næringene vil bli karakterisert som kunnskapsbedrifter (Fiskerihovedstaden Båtsfjord mars 2009:2). Bedriftslederne for de to filetfabrikkene som er igjen i Båtsfjord (og sysselsetter til sammen 175 mennesker), poengterer i samme utgave av Fiskerihovedstaden at fokuset på kompetanse så langt har bidratt til å øke statusen i hele fiskerinæringa, og har ført til at de har rasjonalisert driften, hevet kvaliteten og økt effektiviteten betydelig. De må nemlig ofte dokumentere at de besitter høy kompetanse overfor sine kunder. Av andre nyheter som trekkes frem er: at man nå utvider næringsarealene i kommunen med 55.000 kvadratmeter, det er videre flere nyetableringer innen krabbe, biprodukter av krabbe – produksjon av mel. De har også knyttet til seg en forsker som har fått stipend fra SIVA og deres inkubatorprosjekt (Fiskerihovedstaden Båtsfjord juli 2009). Videre presenteres teknologiske nyvinninger som skaper ringvirkninger på land på slippet, og i linegnesentralen. I den forbindelse ble det laget en stor reportasje av en ung fisker som har bygget om et fartøy for å kunne levere fersk fisk av høy kvalitet av et stort omfang. Dette betegnes som Europas mest effektive linefartøy. Det fortelles om reiselivsprosjekt som ”motvind” og Arctic Tourist, etablering av verdens nordligste smoltanlegg, etablering av oppdrett for kråkeboller og nyetableringer av kles- og skobutikk for å nevne noe.

Poenget med denne korte epilogen har vært å gi en statusrapport omlag to år etter jeg avsluttet innsamlingen av mine data. Oppsummert er det flere ting som tyder på at dette er et lokalsamfunn der nyskaping og utvikling fortsatt finner sted. Det legges også stor vekt på å fortelle om alle de gode eksemplene på nyvinninger, og ikke minst at folk velger å flytte til stedet, med sin kompetanse og erfaring fra ulike felt, med fortsatt hovedvekt på fiskeri og havbruk. Sett i lys av disse fortellingene synes

multistandardsamfunnet Båtsfjord fortsatt å kjennetegnes ved en utstrakt kompetanse og kapasitet til fornyelse og utvikling, og til å fortelle omverden om nettopp det.

Litteraturliste:

- Abrahamson, E. (1996). Technical and Aesthetic Fashion. I Czarniawska B. og G. Sevòn (eds) *Translating Organizational Change*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Adolfsson, P. (2005). Environment`s Many Faces: On organizing and Translating Objects in Stockholm. I Czarniawska B. og G. Sevòn (eds) *Global ideas. How Ideas, Objects and Practices Travel in the Global Economy*. Malmö: Liber & Copenhagen Business School Press.
- Ahrne, G., N. Brunsson, C. Garsten (1998). Standardisering genom organisering. I Brunsson N. og Jacobsson B. (red) *Standardisering*. Stockholm: Nerenius & Santèrus Förlag.
- Alvesson M., og K. Sköldbberg (1994). *Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Anholt, S. (2010). *Places. Identity, Image and Reputation*. New York: Palgrave Macmillan.
- Arbo, P. (1996). Fra industriorientert til kunnskapsorientert modernisering. I Eriksen O.E. (red) *Det nye Nord-Norge. Avhengighet og modernisering i nord*. Bergen-Sandviken: Fagbokforlaget.
- Austin, J.L. (1962). *How to do things with words, The William James Lectures delivered at Harvard University in 1955*, Edited by J.O Urmson, Oxford: Oxford University Press.
- Barley, S.R. og P.S. Tolbert (1997). Institutionalization and Structuration: Studying the Links between Action and Institution. I *Organizational Studies*, 18 (1): 93-117.
- Barlindhaug (1996). Ny flyplass i Båtsfjord m/tilhørende fylkesvei. Luftfartsverket og Statens Vegvesen Finnmark, Melding om tiltak i henhold til Plan- og bygningslovens kap. VII-a
- Berge, T. (2000). *Innovasjonsrelevant kultur- og næringshistorie. Et fremtidsrettet perspektiv på fremtiden til Båtsfjord, Vardø, Mehamn, Hasvik og Myre*. NF arbeidsnotat nr. 1003. Bodø: Nordlandsforskning
- Berglund, J., L. Strannegård, U. Tillberg (2004). High- touch and high-tech – paradoxical narratives in a bank merger. I *Scandinavian Journal of Management*, 20 (4): 335-355.
- Bjørø, T. og Svendgård, O. (1999). *Næringshager, Kompetansmiljøer i distriktene*. SIVA-rapport 1-1999.
- Blaikie, N. (2000). *Designing Social Research. The Logic of Anticipation*. Cambridge: Polity Press in association with Blackwell Publishing Ltd.
- Boxenbaum, E. og P.J. Strandgaard (2009). Scandinavian institutionalism – a case of institutional work. I Lawrence T.B., R. Suddaby, B. Leca (eds) *Institutional Work. Actors and Agency in Institutional Studies of Organizations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bragd, A., D. Christensen, B. Czarniawska, M. Tullberg (2008). Discourse as the means of community creation. I *Scandinavian Journal of Management*, 24 (3): 199-208.
- Brunsson, N. (1989). *The organization of hypocrisy. Talk, decisions and actions in organizations*. West Sussex: John Wiley & Sons Ltd.
- Brunsson, N. (1990). Reformer som rutin. I Brunsson N. og J.P. Olsen (red) *Makten att reformera*, Stockholm: Carlssons.

- Brunsson, N. (1998 a). Standarder och likriktning. I Brunsson N. og B. Jacobsson (red) *Standardisering*. Stockholm: Nerenius & Santèrus Förlag.
- Brunsson, N. (1998 b). Standardisering och moderörelser. I Brunsson N. og B. Jacobsson (red) *Standardisering*. Stockholm: Nerenius & Santèrus Förlag.
- Brunsson, N. og B. Jacobsson (1998 a). Den viktiga standardiseringen. I Brunsson N. og B. Jacobsson (red) *Standardisering*. Stockholm: Nerenius & Santèrus Förlag.
- Brunsson, N. og B. Jacobsson (1998 b). Att följa standarder. I Brunsson N. og B. Jacobsson (red) *Standardisering*. Stockholm: Nerenius & Santèrus Förlag.
- Brunsson, N. og J.P. Olsen (1990). Kan organisationsformer väljas? I Brunsson N. og J.P. Olsen (red) *Makten att reformera*. Stockholm: Carlssons.
- Brunsson, N. (2003). Organized Hypocrisy. I Czarniawska, B. og G. Sevon (eds) (2003) *The Northern Lights – Organization theory in Scandinavia*. Malmö, Oslo og Copenhagen: Liber, Abstrakt, Copenhagen Business School Press.
- Brunsson, N. (2006). *Mechanisms of Hope- Maintaining the Dream of the Rational Organization*. Malmö, Oslo, Koege: Liber, Universitetsforlaget, Copenhagen Business School Press.
- Bye, G. og T. Moldenæs (2003). *Finnmark Hotellforening og Båtsfjord Handelsstands Fiskerigruppe – beskrivelse av to nettverk innenfor rammen av VS-2010 og HF-satsingen*, notat, Tromsø: NORUT Samfunnsforskning og Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Tromsø.
- Christensen, T. og P. Læg Reid (1998). *Transforming New Public Management, A study of how modern reforms are received in the Norwegian civil service*. Notat 9825. Bergen: LOS-senteret.
- Coburn, C. E. (2004). Beyond Decoupling, Rethinking the Relationship between the Institutional Environment and the Classroom. I *Sociology of Education*, 77(3): 211-244.
- Cohen, M.D., J.G. March, & J.P. Olsen (1972). A garbage can model of organizational choice. I *Administrative Science Quarterly*, 17 (1): 1-25.
- Czarniawska, B. og K. Skjöldberg (2003). Tales of Organizing, Symbolism and Narration in Management Studies. I Czarniawska B. og G. Sevòn (eds) *The Northern Lights – Organization theory in Scandinavia*. Malmö, Oslo og Copenhagen: Liber, Abstrakt Copenhagen Business School Press.
- Czarniawska, B. og B. Joerges (1996). Travels of ideas. I Czarniawska B. og G. Sevon (eds) *Translating organizational change*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Czarniawska, B. og G. Sevon (1996). Introduction. I Czarniawska B. og G. Sevon (eds) *Translating organizational change*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Czarniawska, B. (2002). *A Tale of Three Cities, Or the Glocalization of City Management*. Oxford: Oxford University Press.
- Czarniawska, B. (2005a). *En teori om organisering*. Lund: Studentlitteratur.
- Czarniawska, B. (2005b). Fashion in Organizing. I Czarniawska B. og G. Sevon (eds) *Global ideas. How ideas, Objects and Practices Travel in the Global Economy*. Malmö: Liber & Copenhagen Business School Press.
- Czarniawska, B. (2008). How to Misuse Institutions and get Away with It, Some Reflections on Institutional Theory (ies). I Greenwood, R., C. Oliver, K. Sahlin, og R. Suddaby (eds) *The SAGE Handbook of Organizational Institutionalism*. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore: SAGE.

- Dacin, T.M., J. Goodstein, R.W. Scott (2002). Institutional Theory and Institutional Change, Introduction to the Special Research Forum. I *The Academy of Management Journal*, 45 (1): 43-56.
- Dahl, T.F. og A. Iversen A. (2005). *Samfunnsregnskap for "AS Båtsfjord"*. Prosjektrapport, Tromsø: Fiskeriforskning og VINN.
- Dar, R. (2009). What is the Actor in Organizational Institutionalism? I *Nordiske Organisasjonsstudier*, 11 (3): 23-44.
- DiMaggio, P.J. (1988). Interest and agency in institutional theory. I Zucker, L.G. (eds) *Institutional Patterns and organizations*, Cambridge: MA Ballinger.
- DiMaggio, P.J. og W.W Powell (1983/1991a). Introduction. I DiMaggio P.J. og W.W. Powell (eds) *The new institutionalism in organizational analysis*, Chicago og London: The University of Chicago Press.
- DiMaggio, P.J. og W.W. Powell (1991 b). The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organization Fields. I DiMaggio P.J. og W.W. Powell (eds) *The new institutionalism in organizational analysis*. Chicago og London: The University of Chicago Press.
- Drori, G., J.W. Meyer og H. Hwang (2006). Introduction. I Drori G., J.W. Meyer, H. Hwang (eds) *Globalization and organization. World Society and Organizational Change*. Oxford: Oxford University Press.
- Edwardsen, E., S. Eikeland, og M. Haavelsrud (1994). *Evaluering av Finnmark som egen utdanningsregion. Sluttrapport*. Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- Egeberg, M. (1984). *Organisasjonsutforming i offentlig virksomhet*. Otta: Aschehoug/Tanum Norli.
- Ellingsen, M.B. (2003). *Regional kompetanseutvikling: sammensatte utfordringer – mangfoldige løsninger. Sluttrapport i prosjektet "Kunnskap og næring i Kyst-Finnmark – samarbeid om kompetanseutvikling i små kommuner"*. Tromsø: Norut.
- Engwall, M. (1995). *Jakten på det effektiva projektet*. Stockholm: Thomson Fakta.
- Eriksson-Zetterquist, U. (2009). *Institutionell teori – idéer, moden, förändring*. Malmø: Liber.
- Erlingsdottir, G. (1999). *Förförande idéer – kvalitetssäkring i hälso- och sjukvården*. Doktorgradsavhandling avlagt ved Ekonomihögskolan Lunds Universitet.
- Erlingsdottir, G. og K. Lindberg (2005). Isomorphism, Isopraxism, and Isonymism: Complementary or Competing Processes? I Czarniawska B. og G. Sevon (eds) *Global ideas. How ideas, Objects and Practices Travel in the Global Economy*. Malmö: Liber & Copenhagen Business School Press.
- Faust, M. (1999). The increasing contribution of management consultancies to management knowledge: the relevance of arenas for the communicative validation of knowledge. Paper for subtheme 4 "*Knowledge of Management: Training and diffusion*" *Warwick University*, United Kingdom 4-6 july.
- Fiskerihovedstaden Båtsfjord 24. juli 2009, Båtsfjord kommune.
- Fiskerihovedstaden Båtsfjord 24. mars 2009, Båtsfjord kommune.
- Fiskerihovedstaden Båtsfjord 27. november 2009, Båtsfjord kommune.
- Fiskerihovedstaden Båtsfjord 29. april 2010-06-27, Båtsfjord kommune.
- Fitje, A. (1999). *Nye tider – Nye muligheter? En studie av fiskeindustrien i Båtsfjord*. Honningsvåg: Kystnæringscenteret Rapport nr 2.
- Fligstein, N. (1997). Social Skill and Institutional Theory. I *American Behavioral Scientist*, 40 (4): 397-405.

- Foss, L. og T. Moldenæs (2006). The role of the engaged researcher – From translator to literary change agent? I *Systemic practice and action research*, 12 (1): 27-30.
- Furusten, S. (1996). *Den populära managementkulturen – om production och spridning av populär "kunskap" om företagsledning*. Stockholm: Nerenius & Santerus Förlag AB.
- Furusten, S. (1998). Kunskap och standard. I Brunsson N. og B. Jacobsson (1998) *Standardisering*. Stockholm: Nerenius & Santèrus Förlag.
- Fylkesplan for Finnmark 1984-1987.
- Fylkesplan for Finnmark 1988-1991.
- Fylkesplan for Finnmark 1992-1995.
- Fylkesplan for Finnmark 1996-1999.
- Fylkesplanmelding 1998 Handlingsprogram 1999-2001.
- Fylkesplan for Finnmark 2002-2005.
- Fylkesplan for Finnmark 2006-2009.
- Gabrielsen, H. (1998). *Etisk regnskap – fra teori til praksis. En studie av adoptering og handtering av Etisk regnskap på bransje- og bedriftsnivå*. Hovedoppgave, Universitetet i Tromsø, Institutt for statsvitenskap.
- Gabrielsen, H. (2009). *Arbeidsplassen som kulturell arena – en møteplass for mennesker og institusjoner*. Avhandling levert for graden Philosophiae, Universitetet i Tromsø, Institutt for sosiologi, statsvitenskap og samfunnsplanlegging.
- Gabrielsen, H. og T. Moldenæs (2002). Kvalitetssikring og etisk regnskap, et nyinstitusjonelt perspektiv. I *Beta* nr. 1: 28-50.
- Golden-Biddle, K. og K. Locke (2007). *Composing qualitative research*, United States of America: Sage Publications.
- Greenwood, R., R. Suddaby, C.R. Hinings (2002). Theorizing Change: The role of Professional Associations in the Transformation of Institutional Fields. I *The Academy of Management Journal*, 45 (1): 58-80.
- Greenwood, R. og R. Suddaby (2006). Institutional Entrepreneurship in Mature Fields: The big five accounting firms. I *The Academy of Management Journal*, 49 (1): 27-48.
- Greenwood, R., C. Oliver, K. Sahlin, R. Suddaby (2008). Introduction. I Greenwood, R., C. Oliver, K. Sahlin, R. Suddaby(eds) *The SAGE Handbook of Organizational Institutionalism*, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore: SAGE.
- Grepperud, G. (2007). *"Kunnskap skal styra rike og land..." Livslang læring i høyere utdanning*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Guillèn, M.F. (2001) *The limits of convergence: Globalization and organizational change in Argentina, South Korea and Spain*. Princeton: Princeton University Press.
- Gundersen, T. (1999). Prosjektbeskrivelse Kunnskap og næring i Kyst-Finnmark – samarbeid om kompetansereformen i små kommuner.
- Hagen, R. (2007). *Abduction in science and society*, Presentation to the symposium on qualitative methods in Tromsø august 13th and 14th 2007.
- Hamborg, R. og T. Svendsen (1996). *Samarbeid i fiskerinæringen i Båtsfjord*. Siviløkonomoppgave. Bodø: Siviløkonomutdanningen.
- Handlingsplan for Kyst-Finnmark 1997-2001.
- Hartmark Consulting AS (2004). *"Næringshagene – omplantning og gjødsling av den eksisterende underskogen"* Evaluering av Næringshagesatsingen, sluttrapport, Oslo.

- Hatch, M.J. (1996). The Role of the Researcher: An Analysis of Narrative Position in Organization Theory. I *Journal of Management Inquiry*, 5(4): 359-374.
- Helling, J. (1995) *Mot mästerskap på Småländske väger*. Lund: Studentlitteratur.
- Hernes, T. og E. Weik (2007). Organizing as process: Drawing a line between endogenous and exogenous views. I *Scandinavian Journal of Management*, 23 (3): 251-264.
- Hersoug, B. (1988). *Mellom politiske idealer og økonomiske realiteter – norsk distrikts- og regionalpolitikk i perioden 1945-85*, NordREFO.
- Holm, P. (1995). The Dynamics of Institutionalization: Transformation Processes in Norwegian Fisheries. I *Administrative Science Quarterly*, 40 (3): 398-422.
- Hopland, E.A. (2002). *Oversettelse av internkontroll. En sammenlignende casestudie av to fiskeindustribedrifters oversettelse av internkontrollkonseptet*. Hovedoppgave avgitt ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Tromsø.
- Hovgaard, G. (2001). *Globalization, Embeddedness and Local Coping Strategies. A comparative and qualitative study of local dynamics in contemporary social change*. Roskilde: PhD Thesis. Department of Social Sciences. Roskilde University.
- Høykom (1999). *Årsrapport Høykom, Program for tilskudd til høyhastighetskommunikasjon*, Guide Consulting AS, Oslo.
- Hwang, H., og W.W. Powell (2005). Institutions and entrepreneurship. I Alvarez Sharon A, R. Agaewal og O. Sorensen (eds) *Handbook of entrepreneurship research, Interdisciplinary Perspectives*, Unites States of America: Springer.
- Hwang, H. og D. Suarez (2005). Lost and Found in the Translation of Strategic Plans and Websites. I Czarniawska B. og G. Sevon (eds) *Global Ideas, How ideas, Objects and Practices Travel in the Global Economy*, Malmö: Liber & Copenhagen Business School Press.
- Jang Y. S. (2006). Transparent Accounting as a World Societal Rule. I Drori G., J.W. Meyer, H. Hwang (eds) *Globalization an organization. World Society and Organizational Change*, Oxford: Oxford University Press.
- Jentoft, S., J. Koolman, og M. Van Vliet (eds) (1999). *Creative governance: opportunities for fisheries in Europe*. Aldershot: Ashgate.
- Jepperson, R.L. (1991) Institutions, Institutional Effects, and Institutionalism. I Powell, W.W. og P.J. DiMaggio (eds) *The New Institutionalism in Organizational Analysis*, Chicago: The University of Chicago Press.
- Johansson, R. (2009). Vid den institutionella analysens gränser: Institutionell organisasjonsteori i Sverige. I *Nordiske organisasjonsstudier*, 11 (3): 5-22.
- Johnson, B. og B. Hagström (2002). Polycyspridning som översättning: En fallstudie av svensk metadonbehandling mot heroinnarkomani. I *Nordiske Organisasjonsstudier*, (4) 1: 26-59.
- Karlsson, B. (1998, Desember 13) I Kristendemokraternas Gnosjö styr anden och andan. *Dagens Nyheter*, 2-3.
- Kommunal og regionaldepartementet (2005). *Kommunal oppgavedifferensiering, oversikt og status fra forsøkskommunene*, Agenda Utredning og Utvikling.
- Kommunal og regionaldepartementet (2006). *Forsøk med differensiert oppgavefordeling, evaluering av kommuneforsøkene*, Agenda utredning og utvikling.
- Kommunal og regionaldepartementet (2007). *Forsøk med differensiert oppgavefordeling, sluttrapport*, Agenda utredning og Utvikling.
- Kvale, S. (2001). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

- Latour, B. (1986/1998). Förbindelsens Makt. I Latour B. (red) *Artefaktenes återkomst, Ett möte mellan organisationsteori och tingenes sociologi*. Stockholm: Nerenius og Santèrus Förlag.
- Lawrence, T.B., C. Hardy, N. Phillips (2002). Institutional Effects of Interorganizational Collaboration: The Emergence of Proto-Institutions. I *The Academy of Management Journal*, 45 (1): 281-290.
- Lawrence, T.B., R. Suddaby, B. Leca (2009). Introduction: theorizing and studying institutional work. I Lawrence T.B, R. Suddaby, B. Leca (eds) *Institutional Work. Actors and Agency in Institutional Studies of Organizations*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Levin, M. og J. E. Ravn (2005). *The role of the engaged researcher*. Notat 240405, Department of Industrial Economics and Technology Management, The Norwegian University of Science and technology.
- Lillrank, P. (1995). The Transfer of Management Innovations from Japan. I *Organization Studies*, 16(6): 971-989.
- Lindberg, K. og G. Erlingsdottir (2005). Att studera översettingar, Två idéers resor i den svenska hälso- och sjukvården. I *Nordiske Organisasjonsstudier*, 7 (3-4):27-52.
- Luo, X. (2006). The Spread of a “Human Resources” Culture: Institutional Individualism and the Rise of Personal Development Training, I Drori G.S., J.W. Meyer, H. Hwang (eds) *Globalization an organization. World Society and Organizational Change*. Oxford: Oxford University Press.
- Maguire, S., C. Hardy, T.B. Lawrence (2004). Institutional entrepreneurship in emerging fields: HIV/AIDS treatment advocacy in Canada. I *Academy of Management Journal*, 47 (5): 657-679.
- Martin, J. (2002). *Organizational culture. Mapping the terrain*. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications.
- Mendel, P. (2006). The Making and Expansion of International Management Standards: The Global Diffusion of ISO 9000 Quality Management Certifications. I Drori G.S., J. W. Meyer, H. Hwang (eds) *Globalization an organization. World Society and Organizational Change*, Oxford: Oxford University Press.
- Meyer, J.W., G.S. Drori, H. Hwang (2006a). World Society and The Proliferation of Formal Organization. I Drori G.S., J.W. Meyer, H. Hwang (eds) *Globalization an organization. World Society and Organizational Change*, Oxford: Oxford University Press.
- Meyer, J.W., G.S. Drori, H. Hwang (2006b). Conclusion. I Drori G.S., J.W. Meyer, H. Hwang (eds) *Globalization an organization. World Society and Organizational Change*, Oxford: Oxford University Press.
- Meyer, J.W. (1994). *Rationalized environments*. I Scott, R.W. og J.W. Meyer (eds) *Institutional Environments and Organizations, Structural Complexity and Individualism*, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore: SAGE Publications.
- Meyer, J.W. (1996). Ideas in the modern organizational environment. I Czarniawska B. og G. Sevon (red) *Translating organizational change*. Berlin, New York: Walter de Gruyter.
- Meyer, J.W. og R. L. Jepperson (2000). The “Actors” of Modern Society: The Cultural Construction of Social Agency. I *Sociological Theory*, 18 (1): 100-120.
- Meyer, J.W. (2008). Reflections on Institutional Theories of Organizations. I Greenwood, R., C. Oliver, K. Sahlin, og R. Suddaby (eds) *The SAGE Handbook of Organizational Institutionalism*, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore: SAGE.

- Moldenæs, T. (1999). *Mellom tradisjon og modernitet. En sammenlignende casestudie av to fiskeindustribedrifters handtering av kvalitetssikring*. Dr.gradsavhandling levert ved Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Tromsø.
- Moldenæs, T. (2006). *I sitt bilde? Identitet og Identitetskonstruksjon i lokalsamfunn*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Moldenæs, T. (2009). Reinventing a Place through the Origin Myth. I Nyseth, T. og A.Viken, (eds): *Place Reinvention: Northern Perspectives*. London: Ashgate.
- Moon, H., C.M. Wotipka (2006). The worldwide diffusion of Business Education, 1881-1999: Historical Trajectory and Mechanisms of Expansion. I Drori G.S., J.W. Meyer, H. Hwang H. (eds) *Globalization an organization. World Society and Organizational Change*, Oxford: Oxford University Press.
- Myhre, K., A. Jørgensen, P.E. Seglem, J.P. Kristiansen (1993). Sluttrapport fra mulighetsstudium fase 2 – Prosjekt Norsk Havsenter Egersund.
- Nilsen, E., R. Sund, R. Libakken, R. Isaksen, T. Pedersen (2001). *Næringshagen, et luftslott?* Prosjektoppgave avlagt ved Universitetet i Tromsø, institutt for statsvitenskap.
- Nilsen, E. (2007). *Oversettelsens mikroprosesser. Om å forstå møtet mellom en global idé og lokal praksis som dekontekstualisering, kontekstualisering og nettverksbygging*. Avhandling levert for graden Doctor Rerum Politicarum, Universitetet i Tromsø, Det samfunnsvitenskapelige fakultet.
- Norges Forskningsråd (2000). Årsrapport 1999, HØYKOM, Norges Forskningsråd.
- NOU (2004). *Livskraftige distrikter og regioner. Rammer for en helhetlig og geografisk tilpasset politikk*, Norges offentlige utredninger 2004: 19, Avdeling for offentlige publikasjoner, Oslo.
- NOU 1986:23. *Livslang Læring*, Kirke- og undervisningsdepartementet.
- NOU 1997:25. *Ny Kompetanse. Grunnlaget for en helhetlig etter- og videreutdanningspolitikk*, Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet.
- Paulgaard, G. (1997). Om feltarbeid i egen kultur; posisjonert innsikt. I Fossåskaret E., O.L. Fuglestad, T.H. Aase (red) *Innsikt i metodisk feltarbeid: produksjon og tolkning av kvalitative data*, Oslo: Universitetsforlaget.
- Pedersen, T. H. (2009). *Fra kommunale forvaltninger til "forvaltningsløse" kommuner. En komparativ studie av organisatorisk utflating i danske og norske kommuner*. Avhandling levert for graden philosophiae doctor, Universitetet i Tromsø, Institutt for statsvitenskap.
- Pettigrew, A.M. (1997). What is a processual analysis? I *Scandinavian Journal of Management*, 13 (4): 337-348.
- Pettigrew, A.M., R. W. Woodman, K.S. Cameron (2001). Studying Organizational Change and Development: Challenges for Future Research. I *Academy of Management Journal*, 44 (4): 697-713.
- Regionalt utviklingsprogram for Finnmark (RUP). 1998, 1999, 2000, 2001, 2002-2003, 2003.
- Rottenburg, R. (1996). When Organization Travels: On Intercultural Translation. I Czarniawska B. og G. Sevon (red) *Translating organizational change*. Berlin, New York: Walter de Gruyter.
- Røvik, K.A. (1998). *Moderne organisasjoner. Trender i organisasjonstenkningen ved tusenårsskiftet*. Bergen-Sandviken: Fagbokforlaget.
- Røvik, K.A. (2001). Overføring og oversettelse av ledelsesteknologier i den globale organisasjonslandsby. I Jönsson S. og B. Larsen (red) *Teori og Praksis – Skandinaviske*

- perspektiver på ledelse og økonomistyring*. København: Jurist- og Økonomiforbundets Forlag.
- Røvik, K.A. (2007). *Trender og Translasjoner. Idéer som former det 21. århundrets organisasjon*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Rydningen, A og J.P. Johansen (2002). *Marine samfunn samfunnmessige forutsetninger for økt verdiskaping i marin sektor. Innspill til SNDs strategiarbeid*. Tromsø, Trondheim: Norut Samfunnsforskning og Bygdeforskning.
- Sahlin, K og L.Wedlin (2008). Circulating Ideas: Imitation, Translation and Editing, I Greenwood, R., C. Oliver, K. Sahlin, og R. Suddaby (eds) *The SAGE Handbook of Organizational Institutionalism*, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore: SAGE.
- Sahlin-Andersson, K. (1996). Imitating by Editing Success: The construction of organizational Fields. I Czarniawska B. og G. Sevon (eds) *Translating organizational change*, Berlin: Walter de Gruyter.
- Sahlin-Andersson, K. og G. Sevon, G. (2003). Imitation and Identification as Performatives. I Czarniawska, B. og G. Sevon (eds) *The Northern Lights – Organization theory in Scandinavia*. Malmö, Oslo, Copenhagen: Liber, Abstrakt, Copenhagen Business School Press.
- Scheuer, J.D. (2006). Om oversættelse af oversættelsesbegrebet- En analyse af de skandinaviske ny-institusjonalisters oversættelse af oversættelsesbegrebet. I *Nordiske Organisasjonsstudier*, 8 (4): 3-40.
- Schwartz, B. (1997). *Det miljöanpassade Företaget: Strategiska Uppräandan på den Institutionella Scenen*, PhD dissertation, Stockholm: Nerenius & Santèrus.
- Schwartz, B. (2009). Environmental Strategies as Automorphic Patterns of Behaviour. I *Business Strategy and the Environment*, 18 (3) : 192-206.
- Scott, R.W. (2003). Institutional carriers: reviewing modes of transporting ideas over time and space and considering their consequences. I *Industrial and Corporate Change*. 12 (4): 879-894.
- Scott, R.W. (1995). Introduction, Institutional Theory and Organizations. I Scott, R.W. og S. Christensen (eds) *The institutional Construction of Organizations*. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore: Sage Publications.
- Scott, R.W. (1995b). *Institutions and Organizations*. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore: Sage Publications.
- Seo, M.G., Creed, W.E. Douglas (2002). Institutional Contradictions, Praxis, and Institutional Change: A Dialectical Perspective. I *The Academy of Management Journal*, 45 (1): 222-247.
- Sevon, G. (1996). Organizational Imitation in Identity Transformation. I Czarniawska B. og G. Sevon (eds) *Translating organizational change*, Berlin: Walter de Gruyter.
- Shanahan, S.og S. Khagram (2006). Dynamics of Corporate Responsibility. I Drori G.S., J.W. Meyer, H. Hwang (eds) *Globalization an organization. World Society and Organizational Change*, Oxford: Oxford University Press.
- Söderlund, J. (2005). *Projektleidning & projektkompetens, Perspektiv på konkurrenskraft*, Lund: Liber.
- Solberg, A. (1996). Erfaringer fra feltarbeid. I Holter H. og Kalleberg R.(red) *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*, Oslo: Universitetsforlagets Metodebibliotek.
- Spybey, T. (1996). Global Transformations. I Czarniawska B. og G. Sevon (eds) *Translating organizational change*, Berlin: Walter de Gruyter.

- Stortingsmelding nr. 31 (1996-1997). *Om distrikts- og regionalpolitikken*, Kommunal- og regionaldepartementet.
- Stortingsmelding nr. 19 (2001-2002). *Nye oppgaver for lokaldemokratiet – regionalt og lokalt nivå*, Kommunal- og regionaldepartementet.
- Stortingsmelding nr. 31 (2000-2001). *Kommune, fylke, stat – en bedre oppgavefordeling*, Kommunal- og regionaldepartementet.
- Stortingsmelding nr. 42 (1997-1998). *Kompetansereformen*, Kunnskapsdepartementet.
- Stortingsmelding nr. 43 (1988-89). *Mer kunnskap til flere*, Kirke- og undervisningsdepartementet.
- Stortingsmelding nr. 15 (1994-95). *Om statens engasjement i regional luftfart*, Samferdselsdepartementet.
- Strang, D. og J.W. Meyer (1994). Institutional Conditions for Diffusion, i W.R. Scott og J.W. Meyer (eds): *Institutional Environments and Organizations. Structural Complexity and Individualism*. London: Sage.
- Strategisk Næringsplan 2008-2020. Båtsfjord i omstilling.
- SUFUR 1990. Notat fra sekretariatet, oppsummering, del av prosjektet ”opplæring i mindre kommuner”.
- SUFUR, årsrapport 2002. Kunnskap og næring i Kyst-Finnmark, samarbeid om kompetanseutvikling i små kommuner.
- Svendgård, O. (red) (2000). *Næringshager. Etter ett år*. Trondheim: SIVA Rapport.
- Tangen, T. (1994). Båtsfjord Havsenter, notat.
- Tangen, T. (1991). Opplæring i mindre kommuner, Behovsundersøkelse angående utdanning, rettet mot næringslivet og enkeltpersoner i Båtsfjord.
- Thagaard, T. (1998). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen-Sandviken: Fagbokforlaget.
- Tolbert, P.S og L.G. Zucker (1983). Institutional Sources of Change in the Formal Structure of Organizations: The Diffusion of Civil Service Reform, 1880-1935. I *Administrative Science Quarterly*, 28 (1): 22-39.
- Torekull, B. (2000) Fadern, sönerna och den heliga anden. I *MagaZenit*. 15 (1): 22-25.
- Transportplan for Finnmark 1994-2000, Finnmark Fylkeskommune.
- Varfjell, A.L. og J.L. Isaksen (1989). Opplæringscenter i Båtsfjord kommune, Alta: Arbeidsnotat Finnmarksforskning,
- Vikan, H.M. (2000). *Implementering av reform-idéer, -ferdigdefinert standard eller kontinuerlig transformasjon? En studie av reform-idéen internkontroll (av helse, miljø og sikkerhet) på ulike organisatoriske nivå*, Hovedfagsoppgave levert ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Tromsø.
- Wadel, C. (1991). *Feltarbeid i egen kultur*, Flekkefjord: Seek AS.
- Wærness, M. (1990). Treårsbudgetering som rationalisering. I Brunsson, N. og Olsen J.P. (red) *Makten att reformera*, Stockholm: Carlssons.
- Westney, E. (1987). *Imitation and Innovation. The Transfer of Western Organizational Patterns to Meiji Japan*, Cambridge, Massachusetts, London: Harvard University Press.
- Wigren, C. (2003). *The spirit of Gnosjö – The Grand Narrative and Beyond*, Jönköping International Business School, Jönköping Universitet.
- Yin, R.K. (2003). *Case study Research, Design and Methods*, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore: Sage.

- Zilber, T.B. (2002). Institutionalization as an Interplay between Actions, Meanings and Actors: The case of a Rape Crisis Center in Israel. I *The Academy of Management Journal*, 45 (1): 234-254.
- Zucker, L.G. (1991/1977). The Role of Institutionalization in Cultural Persistence. I DiMaggio P.J. og W.W. Powell (eds) *The new institutionalism in organizational analysis*. Chicago og London: The University of Chicago Press.

Vedlegg 1: Intervjuguide

Handtering av idéer - idéers reise

Denne delen av studien omfatter analyse av seks prosjekt. Det tas sikte på å beskrive prosjektenes ulike faser, fra de oppstår (som idéer) til de enten avvikles (dør ut) eller realiseres i ulike former for praksiser. Viktige spørsmål er hvorfor idéene utformes slik de gjør, hvor/av hvem og hvordan prosessene foregår.

Informantens kjennskap til, og rolle i prosjektet:

Hvordan vil du definere din egen rolle i dette prosjektet?

Endret denne rollen seg i løpet av prosjektet?

I tilfelle ja, hvordan og hvorfor?

Hvem vil du peke på som andre aktører i utviklingen av dette prosjektet?

-det gjelder både sentrale aktører, og aktører som har vært mer sporadiske, eller deltakere i bestemte perioder

Den første fasen – når idéen ble introdusert lokalt

1. Når ble idéen til dette prosjektet introdusert?
  - Kan du huske tidspunktet?
  - Ble den introdusert i en spesiell situasjon?
2. Hva oppfattet du var bakgrunnen for, og begrunnelsene for å sette i gang med dette?
  - Var det presentert en bestemt ”problembeskrivelse” som idéen/prosjektet ble koplet til?
  - Var det flere ”problembeskrivelser”? Var disse sammenfallende eller ikke?

3. Hvem lanserte idéen?
  - Enkeltpersoner, på ett møte etc?
  - Var det flere som lanserte den sammen?
  - Ble det sagt noe om hvor denne idéen var hentet fra?
4. Hvem ble den presentert overfor?
  - Hvem var til stede da idéen ble presentert?
  - Lokale/eksterne aktører?
5. Hva ønsket man å oppnå gjennom denne idéen/prosjektet?
6. Ble det sagt noe om hva som var målsetningene med prosjektet/idéen?
7. Hvor lang tid gikk det fra du første gang hørte om idéen til det ble presentert som et prosjekt?

Pakkingen og utformingen av prosjektet/idéen

1. Ble idéen presentert som et prosjekt?
  - I tilfelle hvordan?
  - Hvilken situasjon skjedde dette i?
  - Ble den presentert som et prosjekt samtidig med at idéen ble introdusert?
Eventuelt hvor langt tid tok det før du oppfattet det som et prosjekt?
2. Var den endret på noen måte fra da du hørte om den først?
  - På hvilken måte?
3. Hvem var deltakere i denne prosessen med å forme prosjektet/gi det innhold?
  - Var noen aktører mer ”dominerende” enn andre i forhold til å definere premisser?
  - Oppfattet du at forståelsen av prosjektet var felles blant deltakerne?
  - Dersom du oppfattet ulike forståelser av prosjektet, hva handlet det om?
4. Hvor lenge foregikk diskusjonene om utformingen av prosjektet?

5. Hvordan ble prosjektet utformet?
6. Kan du si litt om hvorfor prosjektet ble utformet akkurat på denne måten?
7. Hvordan ble prosjektet organisert?
  - Ble de satt ned en prosjektgruppe?
  - Hadde den leder, medlemmer, etc?
  - Møttes dere jevnlig?
  - Ble det etablert noen planer for fremdriften av prosjektet?
8. Ble denne organiseringen av prosjektet endret i løpet av perioden?
  - Hvordan og hvorfor?

Presentasjon i lokalsamfunnet/for interessenter (i feltet)

1. Kan du identifisere det tidspunktet prosjektet fikk en ”form” eller et uttrykk som den presenteres overfor ”andre” som?
2. Hvem frontet prosjektet/idéen utad?
  - I hvilke fora, og for hvem?
  - Hvorfor akkurat dem?
3. Hvordan presenteres dette?
  - I hvilke fora, og for hvem?
  - På hvilken måte presenterte man prosjektet/idéen? Skriftlig, muntlig.
4. Hvilke begrunnelser ble benyttet for valg av utforming av prosjektet? Var det samme begrunnelser utad som ble lagt til grunn for etablering av prosjektet?
  - Dersom begrunnelsene endret seg kan du si litt om hvordan og hvorfor?
(interne/eksterne begrunnelser)
5. Hvordan blir prosjektet mottatt?
6. Endret man prosjektet som følge av at det ble presentert for andre? Ble idéen utsatt for modifikasjoner?
  - Kan du si litt om hvordan den eventuelt ble endret og hvorfor?

Fra idé til handling (realisering) idéer møter praksis

1. Hvordan realiseres prosjektet, selve arbeidet?
  - Når vil du si at det gjennomføres?
  - Hva vil det si at prosjektet er realisert?
  - Forstår du det som avsluttet?
2. Hvem var (sentrale) aktører i selve gjennomføringen?
  - Var det andre aktører enn i de øvrige fasene av prosjektet?
3. Foretok man noen justeringer av prosjekt-idéen i denne fasen?
  - Hvorfor, eventuelt hvorfor ikke?
  - Kan du beskrive hva disse endringene bestod i?
4. Har dette prosjektet medført noen endringer i lokalsamfunnet? På hvilken måte?
5. Dersom ikke, hva tror du det kan komme av?

Båtsfjord som prosjektsamfunn:

1. Båtsfjord har vært beskrevet som et prosjektsamfunn, kjenner du til denne beskrivelsen?
2. Hva forstår du med dette?
3. Vil du si at prosjekt er en utbredt arbeidsform i Båtsfjord? Har du vært involvert i noen prosjekt? Hvilke?
4. Hvorfor etableres prosjekter, slik du oppfatter det?
5. Hva ligger i prosjektbegrepet?
6. Er det spesielle aktører som tar initiativ til ulike prosjekt?
7. Flere av de prosjektene som omfattes av denne studien er samarbeidsprosjekter mellom både enkeltaktører og bedrifter samt mellom offentlige og private?
  - Hva er, slik du ser det, fordelene med dette?
  - Hva er, slik du ser det, utfordringene og ulempene med dette?

ISBN xxx-xx-xxxx-xxx-x